ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ДІДЕНКО РОСТИСЛАВ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 378.015.3:656.61.052-047.22(043.3)

ДИСЕРТАЦІЯ
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

011 Освітні, педагогічні науки
01 Освіта/Педагогіка

Подається на здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ Р. О. Діденко

Науковий керівник – **Третько Віталій Віталійович**, доктор педагогічних наук, професор

Хмельницький – 2026

АНОТАЦІЯ

Діденко Р. О. Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. – Хмельницький національний університет, Хмельницький, 2026.

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення важливого наукового завдання щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

У першому розділі – «Теоретичні основи підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» – обґрунтовано проблему дослідження й актуальність її вирішення, узагальнено вітчизняний та зарубіжний досвід підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій, визначено сутність, структуру і зміст поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій».

У другому розділі – «Науково-методичні засади підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» – подано методику виконання дослідження, визначено критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, висвітлено результати дослідження стану її сформованості на констатувальному етапі педагогічного експерименту, обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

У третьому розділі – «Організація і результати формувального етапу експерименту» – подано зміст і методику формувального етапу експерименту, результати дослідно-експериментальної роботи з підготовки майбутніх

фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій та відповідні методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам.

З'ясовано, що міжнародні відносини є поєднанням політичних, фінансово-економічних, правових, науково-технічних, соціальних, дипломатичних, військових, релігійних, гуманітарних, комунікаційних та інших зв'язків і відносин між державами, соціальними, економічними, політичними силами, організаціями та громадськими рухами, що діють на світовій арені.

У дослідженні запропоновано розглядати систему стратегічних комунікацій як комплексний підхід до планування, упровадження й оцінки комунікаційних стратегій, спрямованих на досягнення довгострокових цілей організації або держави через цілеспрямоване використання інформації та комунікаційних засобів, що охоплює низку ключових компонентів, які забезпечують ефективну взаємодію з внутрішньою і зовнішньою аудиторіями. Система стратегічних комунікацій необхідна для забезпечення узгодженості дій, підвищення ефективності комунікаційних заходів і досягнення стратегічних цілей в умовах глобальної інформаційної конкуренції.

Результатом підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій є професійна готовність – комплексна характеристика, яка охоплює сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків у системі стратегічних комунікацій, і забезпечує здатність фахівців аналізувати, розробляти та впроваджувати комунікаційні стратегії, взаємодіяти з різними культурними і соціальними групами, реагувати на виклики інформаційної безпеки, а також відстоювати національні інтереси на міжнародному рівні.

У структурі професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій виокремлено когнітивний, діяльнісний, професійно-особистісний та ціннісний компоненти.

Для комплексної оцінки підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій запропоновано характеристику критеріїв, показників і рівнів. Критеріями сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій визначено пізнавальний (когнітивна сфера – знання зі спеціальності, знання специфіки стратегічних комунікацій), функціональний (діяльнісна сфера – вміння і навички, що забезпечують готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій), професійно-психологічний (професійно-особистісний компонент – індивідуально-психологічні особливості, професійно важливі якості, риси характеру, мотиви професійної діяльності) та аксіологічний (ціннісна сфера – ціннісні орієнтації, переконання та ставлення, що визначають професійну поведінку і взаємодію фахівця). Кожний критерій детально розкрито через показники, які відображають його сутність і практичну значущість. Чотирирівнева шкала, що охоплює низький, середній, високий та експертний рівні, забезпечує гнучкість оцінювання і диференціацію ступенів сформованості готовності.

Результати дослідження стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на констатувальному етапі експерименту засвідчили нерівномірність підготовленості студентів за ключовими критеріями, а також необхідність посилення педагогічного впливу на розвиток усіх компонентів професійної готовності, зокрема шляхом удосконалення освітніх програм, упровадження інтерактивних методів навчання та формування практичних навичок.

З’ясовано, що підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій буде результативною, якщо під час професійної підготовки впроваджувати обґрунтовані педагогічні умови, зокрема: створювати когнітивно-розвивальне освітнє середовище із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких

знань у сфері міжнародних комунікацій; організовувати практико-орієнтоване навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності; інтегрувати професійно-особистісний розвиток студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання; формувати ціннісні орієнтири та етичну відповідальність через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях; задіювати комплексну систему оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз.

За результатами експериментальної перевірки встановлено, що впровадження цих педагогічних умов сприятиме формуванню високого рівня професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, забезпечуючи їхню конкурентоспроможність у глобальному інформаційному середовищі. За результатами дослідження запропоновано методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що: *уперше* обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій (створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій; організація практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності; інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання; формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях; задіювання комплексної системи оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз); визначено сутність поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі

стратегічних комунікацій» (комплексна характеристика, яка охоплює сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків у системі стратегічних комунікацій, і забезпечує здатність фахівців аналізувати, розробляти та впроваджувати комунікаційні стратегії, взаємодіяти з різними культурними і соціальними групами, реагувати на виклики інформаційної безпеки, а також відстоювати національні інтереси на міжнародному рівні); *удосконалено* діагностичний апарат для з'ясування стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій завдяки використанню критеріїв (пізнавального, функціонального, професійно-психологічного та аксіологічного), відповідних їм показників і характеристики рівнів (низького, середнього, високого та експертного); *подальшого розвитку набули* положення про зміст і структуру професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій як єдності когнітивного, діяльнісного, професійно-особистісного і ціннісного компонентів та особливості її формування, визначення сутності поняття «система стратегічних комунікацій» (комплексний підхід до планування, упровадження й оцінки комунікаційних стратегій, спрямованих на досягнення довгострокових цілей організації або держави через цілеспрямоване використання інформації та комунікаційних засобів, що охоплює низку ключових компонентів, які забезпечують ефективну взаємодію з внутрішньою і зовнішньою аудиторіями).

Практичне значення результатів дослідження полягає в: розробленні та впровадженні в систему професійної підготовки методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій; розробленні проблемних завдань різних рівнів складності для набуття вмінь і навичок розв'язувати типові та нестандартні професійні ситуації у сфері стратегічних комунікацій для використання під час викладання навчальних

дисциплін «Інтеграційні/дезінтеграційні процеси та світова політика», «Ділові переговори та конфліктологія в міжнародних відносинах».

Одержані результати дослідження можуть бути використані в системі професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин, а також за умов адаптації розроблених матеріалів – для проведення занять із професійної підготовки з різними категоріями фахівців, на курсах підвищення кваліфікації.

Ключові слова: майбутні фахівці міжнародних відносин, стратегічні комунікації, професійна підготовка, педагогічні умови, освітнє середовище, методичні рекомендації, система, дослідно-експериментальна робота, професійна готовність.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Діденко О., Діденко Р. Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій як предмет наукових досліджень. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки.* Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. № 2(33). С. 126–142. https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v33i2.1436

2. Didenko R. O. Experience and Peculiarities of the Content of Training Future International Relations Specialists to Work in the System of Strategic Communications. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*. 2023. № 10(16). С. 281–292. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-281-292

3. Діденко Р. О. Структура та особливості діагностики професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Т. 12, № 9. С. 21–26. https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i9-003

4. Діденко Р. О. Обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2025. Т. 13, № 1. С. 15–22. https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i1-002

5. Didenko R. O. Results of Experimental Work on Training Future International Relations Specialists to Work in the System of Strategic Communications. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*. 2025. № 5(35). С. 911–924. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5(35)-911-924

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Діденко Р. О. Актуальні питання підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Філософські аспекти професійної освіти* : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон – Кропивницький, 17 листопада 2022 р.) / Херсонський державний аграрно-економічний університет. Херсон – Кропивницький : ПП «Поліум», 2022. С. 99–101.

7. Діденко Р. О. Зарубіжний досвід підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 25–26 квітня 2023 р.) : у двох томах. Т. 2 / Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів, 2023. С. 247–250.

8. Діденко Р. О. Європейський досвід підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Відкрита наука України: візійний дискурс в умовах воєнного стану* : матеріали II Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27–29 вересня 2023 р.) / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2023. С. 317–318.

9. Діденко Р. О. Особливості змісту готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи в умовах воєнного стану* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 01 листопада 2023 р.) / Пенітенціарна академія України. Чернігів, 2023. С. 70–73.

10. Діденко Р. О. Критерії оцінки готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Інноваційні підходи до розвитку компетентнісних якостей фахівців в умовах професійного становлення* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ізмаїл, 19–20 квітня 2024 р.) / Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія». Запоріжжя : АА Тандем, 2024. С. 307–310.

11. Діденко Р. О. Педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 25 квітня 2024 р.) / Пенітенціарна академія України. Чернігів, 2024. С. 368–371.

12. Діденко Р. О. Структура поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій». *Перспективи розвитку науки, освіти, технологій та суспільства в контексті євроінтеграції* : матеріали міжнародної науково-практичної конф. (м. Рівне, 2 травня 2024 р.) / Центр фінансово-економічних наукових досліджень. Рівне, 2024. С. 13–14.

13. Діденко Р. О. Критерії та показники професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти* : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конф. (м. Львів, 9–10 березня 2025 р.) / Львівський науковий форум. Львів, 2025. С. 31–33.

14. Діденко Р. О. Результати дослідження результативності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти* : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 9–10 квітня 2025 р.) / Львівський науковий форум. Львів, 2025. С. 26–28.

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

15. Діденко Р. О. Методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Хмельницький : Друкарня Polylux, 2025. 106 с.

ABSTRACT

Didenko R. O. Preparation of Future Specialists in International Relations for Work in the Strategic Communications System. – Qualifying scientific work published as a manuscript.

Thesis for a degree of PhD in Pedagogics (Education). Specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences. – Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, 2026.

The dissertation provides a theoretical generalisation and proposes a solution to a significant scientific problem concerning the preparation of future specialists in international relations for work in the strategic communications system.

The first section of the thesis «Theoretical Foundations of Preparing Future International Relations Specialists for Work in the Strategic Communications System», substantiates the research problem and the relevance of its resolution, synthesises national and international experience in preparing future specialists for work in the strategic communications system, and defines the essence, structure, and content of the concept of «professional readiness of future specialists in international relations for work in the strategic communications system».

The second section of the thesis «Scientific and Methodological Foundations of Preparing Future Specialists in International Relations for Work in the Strategic Communications System», presents the research methodology, defines the criteria, indicators, and levels of the professional readiness of future specialists in international relations for work in the strategic communications system, outlines the results of the study its level at the ascertaining stage of the pedagogical experiment, and substantiates the pedagogical conditions for preparing future specialists in international relations for work in the strategic communications system.

The third section of the thesis «Organisation and Results of the Formative Stage of the Experiment», presents the content and methodology of the formative stage of the experiment, the results of the experimental research on preparing future specialists in international relations for work in the strategic communications system, as well as relevant methodological recommendations for academic and teaching staff.

It has been established that international relations constitute a combination of political, financial and economic, legal, scientific and technological, social, diplomatic, military, religious, humanitarian, communicative and other connections and interactions between states, economic and political forces, organisations, and public movements operating on the global stage.

The study proposes to conceptualise the strategic communications system as a comprehensive approach to the planning, implementation, and evaluation of communication strategies aimed at achieving the long-term goals of an organisation or a state through the purposeful use of information and communication tools. This system encompasses a range of key components that ensure effective engagement with internal and external audiences. The strategic communications system is necessary to ensure coherence of actions, enhance the effectiveness of communication activities, and achieve strategic goals in the context of global information competition.

The outcome of preparing future specialists in international relations for work in the strategic communications system is defined as professional readiness. It is a

comprehensive characteristic encompassing a set of knowledge, skills, competences, personal qualities, and value orientations necessary for the effective performance of professional duties in the strategic communications system. It ensures the ability of specialists to analyse, develop, and implement communication strategies, interact with diverse cultural and social groups, respond to information security challenges, and promote national interests at the international level.

The structure of professional readiness of future specialists in international relations for work in the strategic communications system, the cognitive, activity-based, professional-personal, and value-based components have been identified.

To provide a comprehensive assessment of the preparation of future specialists in international relations for work in the strategic communications system, a framework of criteria, indicators, and levels has been proposed. The criteria for the development of professional readiness of future specialists in international relations for work in the strategic communications system are defined as cognitive (the cognitive sphere – subject-specific knowledge and knowledge of the specifics of strategic communications); functional (the activity-based sphere – skills and abilities that ensure readiness of future specialists in international relations for work in the strategic communications system); professional-psychological (the professional-personal component – individual psychological characteristics, professionally significant qualities, personality traits, and motives of professional activity); and axiological (value sphere – value orientations, beliefs, and attitudes that determine professional behaviour and interaction of the specialist). Each criterion is elaborated through a set of indicators that reflect its essence and practical significance. A four-level scale, encompassing low, medium, high, and expert levels, ensures flexibility in assessment and differentiation of degrees of readiness formation.

The results of the study into the level of professional readiness of future specialists in international relations for work in strategic communications the system at the ascertaining stage of the experiment revealed an uneven level of students' preparedness across key criteria, as well as the need to strengthen pedagogical

influence on the development of all components of professional readiness, in particular by improving educational programmes, introducing interactive teaching methods, and developing practical skills.

It has been established that the preparation of future specialists in international relations for work in the strategic communications system will be effective provided that substantiated pedagogical conditions are implemented in the process of professional preparation. These include: creation of a cognitively developmental educational environment using modern digital technologies to develop in-depth knowledge in the field of international communications; organisation of practice-oriented learning by simulating of the context of future professional activity; integration of students' professional and personal development through mentoring, facilitation, and peer-to-peer learning; formation of value orientations and ethical responsibility through the analysis of various moral dilemmas in international communications; implement of a comprehensive assessment system incorporating analytical reports, practical case studies, communication strategy portfolios, and reflective analysis.

The results of the experimental verification have shown that the implementation of these pedagogical conditions will contribute to the formation of a high level of professional readiness among future specialists in international relations for work in the strategic communications system, ensuring their competitiveness in the global information environment. Based on the results of the study, methodological recommendations have been proposed for academic and teaching staff regarding the preparation of future specialists in international relations for work in the strategic communications system.

The scientific novelty of the research findings lies in the fact that *for the first time* the pedagogical conditions for preparing future specialists in international relations for work in the strategic communications system have been substantiated (the creation of a cognitively stimulaing educational environment by using modern digital technologies to develop in-depth knowledge in the field of international communications; the organisation of practice-oriented learning through the

simulation of the context of future professional activity; the integration of students' professional and personal development through mentoring, facilitation, and peer-to-peer learning; the formation of value orientations and ethical responsibility through the analysis of moral dilemmas in international communications; the implementation of a comprehensive assessment system incorporating analytical reports, practical case studies, communication strategy portfolios, and reflective analysis); the essence of the concept of «professional readiness of future specialists in international relations for work in the strategic communications system» has been defined (a comprehensive characteristic encompassing a set of knowledge, skills, competences, personal qualities, and value orientations necessary for the effective performance of professional duties in the strategic communications system, ensuring the ability of specialists to analyse, develop, and implement communication strategies, interact with diverse cultural and social groups, respond to information security challenges, and promote national interests at the international level); the diagnostic framework for assessing the level of formation of professional readiness of future specialists in international relations for work in the strategic communications system *has been improved* through the use of criteria (cognitive, functional, professional-psychological, and axiological), corresponding indicators, and level descriptors (low, medium, high, and expert); *further elaboration* has been given to the provisions concerning the content and structure of professional readiness of future specialists in international relations for work in the strategic communications system as a unity of cognitive, activity-based, professional-personal, and value components, as well as to the specific features of its formation. In addition, the essence of the concept of the «strategic communications system» has been further elaborated as a comprehensive approach to the planning, implementation, and evaluation of communication strategies aimed at achieving the long-term goals of an organisation or the state through the purposeful use of information and communication tools, encompassing a set of key components that ensure effective interaction with internal and external audiences.

The practical significance of the obtained results consists in developing and implementing in the system of professional preparation of methodological recommendations for academic staff on preparing future specialists in international relations for work in the strategic communications system; the elaborating problem-based tasks of varying levels of complexity to acquire the skills and competences to resolve typical and non-standard professional situations in the field of strategic communications, for use in teaching the academic courses «Integration/Disintegration Processes and World Politics» and «Business Negotiations and Conflict Studies in International Relations».

The results obtained in the study may be utilised in the system of professional praparation of future specialists in international relations and, subject to adaptation of the developed materials, may also be applied in delivering professional praparation to various categories of specialists, including in continuing professional development programmes.

Keywords: future specialists in international relations, strategic communications, professional preparation, pedagogical conditions, educational environment, methodological recommendations, system, experimental research work, professional readiness.

LIST OF AUTHOR'S PUBLICATIONS

Publications that reflect the main findings of the thesis

1. Didenko, O., & Didenko, R. (2023). Pidhotovka maybutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsiy yak predmet naukovykh doslidzhen [Training future international relations specialists to work in the system of strategic communications as a subject of scientific research]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriia: pedahohichni nauky* [Collection of scientific papers of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine. Series: Pedagogical Sciences], 2(33), 126–142. https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v33i2.1436

2. Didenko, R. O. (2023). Experience and Peculiarities of the Content of Training Future International Relations Specialists to Work in the System of Strategic Communications. *Visnyk nauky ta osvity (Seriya «Filolohiya», Seriya «Pedahohika», Seriya «Sotsiolohiya», Seriya «Kultura i mystetstvo», Seriya «Istoriya ta arkheolohiya»)* [Bulletin of Science and Education (Series «Philology», Series «Pedagogy», Series «Sociology», Series «Culture and Art», Series «History and Archaeology»)], 10(16), 281–292. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-281-292

3. Didenko, R. O. (2024). Struktura ta osoblyvosti diahnostyky profesiynoyi hotovnosti maybutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsiy [Structure and features of diagnostics of professional readiness of future international relations specialists to work in the system of strategic communications]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka* [Education. Innovation. Practice], 9(12), 21–26. https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i9-003

4. Didenko, R. O. (2025). Obgruntuvannya pedahohichnykh umov pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsiy [Substantiation of pedagogical conditions of training future international relations specialists to work in the system of strategic communications]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka* [Education. Innovation. Practice], 1(13), 15–22. https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i1-002

5. Didenko, R. O. (2025a). Results of Experimental Work on Training Future International Relations Specialists to Work in the System of Strategic Communications. *Visnyk nauky ta osvity (Seriya «Filolohiya», Seriya «Pedahohika», Seriya «Sotsiolohiya», Seriya «Kultura i mystetstvo», Seriya «Istoriya ta arkheolohiya»)* [Bulletin of Science and Education (Series «Philology», Series «Pedagogy», Series «Sociology», Series «Culture and Art», Series «History and Archaeology»)], 5(35), 911–924. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5(35)-911-924

Publications that validate scientific findings of the thesis

6. Didenko, R. O. (2022). Aktualni pytannya pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsiy [Current issues of training future international relations specialists to work in the system of strategic communications]. In *Filosofski aspekty profesiynoyi osvity* [Philosophical aspects of professional education]. Kherson – Kropyvnytskyi, 99–101.

7. Didenko, R. O. (2023a). Zarubizhnyy dosvid pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsiy [Foreign experience in training future specialists to work in the system of strategic communications]. *Aktualni pytannya teoriyi ta praktyky v haluzi prava, osvity, sotsialno-humanitarnykh ta povedinkovykh nauk v umovakh voyennoho stanu* [Current issues of theory and practice in the field of law, education, social, humanitarian and behavioral sciences in conditions of martial law]. Chernihiv: Academy of the State Penitentiary Service, 247–250.

8. Didenko, R. O. (2023b). Yevropeyskyy dosvid pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsiy [European experience in training future specialists to work in the system of strategic communications]. *Vidkryta nauka Ukrayiny: viziynyy dyskurs v umovakh voyennoho stanu* [Open Science in Ukraine: Visionary Discourse in the Conditions of Martial Law]. Uzhhorod: Uzhhorod National University, 317–318.

9. Didenko, R. O. (2023c). Osoblyvosti zmistu hotovnosti maybutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsiy [Features of the content of the readiness of future international relations specialists to work in the system of strategic communications]. *Intehratsiya teoriyi u praktyku: problemy, poshuky, perspektyvy v umovakh voyennoho stanu* [Integration of theory into practice: problems, searches, prospects in conditions of martial law]. Chernihiv: Academy of the State Penitentiary Service, 70–73.

10. Didenko, R. O. (2024a). Kryteriyi otsinky hotovnosti maybutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn do roboty v systemi stratehichnykh

komunikatsiy [Criteria for assessing the readiness of future international relations specialists to work in the system of strategic communications]. *Innovatsiyni pidkhody do rozvytku kompetentnisnykh yakostey fakhivtsiv v umovakh profesiynoho stanovlennya* [Innovative approaches to the development of competence qualities of specialists in the context of professional development]. Zaporizhia: AA Tandem, 307–310.

11. Didenko, R. O. (2024b). Pedahohichni umovy pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsiy [Pedagogical conditions for training future international relations specialists to work in the system of strategic communications]. *Aktualni pytannya teoriyi ta praktyky v haluzi prava, osvity, sotsialno-humanitarnykh ta povedinkovykh nauk v umovakh voyennoho stanu* [Current issues of theory and practice in the field of law, education, social, humanitarian and behavioral sciences in conditions of martial law]. Chernihiv: Academy of the State Penitentiary Service, 368–371.

12. Didenko, R. O. (2024c). Struktura ponyattya «profesiyna hotovnist maybutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsiy» [Structure of the concept of «professional readiness of future international relations specialists to work in the system of strategic communications»]. *Perspektyvy rozvytku nauky, osvity, tekhnolohiy ta suspilstva v konteksti yevrointehratsiyi* [Prospects for the development of science, education, technology and society in the context of European integration]. Rivne: Centre for Financial and Economic Research, 13–14.

13. Didenko, R. O. (2025b). Kryteriyi ta pokaznyky profesiynoyi hotovnosti maybutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsiy [Criteria and indicators of professional readiness of future international relations specialists to work in the system of strategic communications]. *Teoretychni ta praktychni aspekty rozvytku nauky ta osvity* [Theoretical and practical aspects of the development of science and education]. Lviv: Lviv Scientific Forum, 31–33.

14. Didenko, R. O. (2025c). Rezultaty doslidzhennya rezultatyvnosti pedahohichnykh umov pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsiy [Results of a study of the effectiveness of pedagogical conditions of training future international relations specialists to work in the system of strategic communications]. *Praktychni ta teoretychni pytannya rozvytku nauky ta osvity* [Practical and theoretical issues of the development of science and education]. Lviv: Lviv Scientific Forum, 26–28.

Publications that additionally reflect scientific results of the thesis

15. Didenko, R. O. (2025d). *Metodychni rekomendatsiyi naukovo-pedahohichnym pratsivnykam shchodo formuvannya profesiynoyi hotovnosti maybutnikh fakhivtsiv mizhnarodnykh vidnosyn do roboty v systemi stratehichnykh komunikatsiy* [Methodological recommendations for scientific and pedagogical workers on the formation of professional readiness of future international relations specialists to work in the system of strategic communications]. Khmelnytskyi, Printing house Polylux.

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень …….22
Вступ ……..23
1 Теоретичні основи підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій ……34
1.1 Сутність і зміст базових понять дослідження …….34
1.2 Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій як предмет наукових досліджень ……...49
1.3 Структура і зміст поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» ……62
Висновки до першого розділу ……...78
2 Науково-методичні засади підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій ……...81
2.1 Методика виконання дослідження ……..81
2.2 Критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій ……97
2.3 Стан сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на констатувальному етапі експериментального дослідження ……...111
2.4 Обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій ……..129
Висновки до другого розділу ……..152
3 Організація і результати формувального етапу експерименту ……156
3.1 Зміст і методика формувального етапу експерименту ……156
3.2 Результати дослідно-експериментальної роботи з підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій ……172

3.3 Методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій ……...191

Висновки до третього розділу ……...201

Висновки ……204

Список використаних джерел ……...210

Додатки ……...292

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЕГ – ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ГРУПА

ЗВО – ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЗМІ – ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

КГ – КОНТРОЛЬНА ГРУПА

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. У положеннях низки нормативно-правових актів, що регламентують діяльність Української держави у сфері інформаційної безпеки [140; 141; 143], визначено завдання щодо набуття потенціалу інформаційного протиборства у різних секторах суспільно-політичної сфери, економіки та інформаційного простору загалом. Стратегічні комунікації інтегрують усі складові й можливості, необхідні для системної діяльності в інформаційному просторі. Метою стратегічних комунікацій є поширення стратегічного наративу, необхідного для підтримки довгострокових стратегічних цілей держави. Важливу роль у цьому відіграють не лише політичні лідери країн, які мають можливість використовувати стратегічно важливі політичні канали міжнародного спрямування для поширення дискурсу, а й фахівці міжнародних відносин. На думку багатьох учених [60; 98; 186], міжнародні відносини, пов’язані з дипломатією, є основою для розвитку міжнародної та стратегічної комунікації на міжнародному рівні: взаємодія з дипломатичним корпусом різних країн, туризм, міграційні процеси, розвиток культурної сфери (кінематографії, театрального мистецтва, видавництва, моди, літератури тощо), навчальний і науковий обмін, розвиток бізнесу на міжнародному рівні, міжнародних місіонерських та релігійних рухів, політична і міжнародна благодійна діяльність. Також сфера стратегічних комунікацій охоплює публічну дипломатію, зв’язки з громадськістю, інформаційні та психологічні операції. У цьому списку слід згадати інформаційні заходи щодо впровадження проєктів цивільно-військового співробітництва, розвідувальне забезпечення стратегічних комунікацій, діяльність у кіберпросторі (зокрема у соціальних мережах), залучення ключових лідерів та багато чого іншого.

Результати аналізу наукових публікацій з проблеми підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій свідчать, що окремі аспекти феномену стратегічних комунікацій

досліджували вітчизняні і зарубіжні науковці, серед яких О. Баровська [7], Е. Голдман (E. Goldman) [216], В. Дронов [60], Д. Дубов [62], П. Крістофер (P. Christopher) [205], В. Ліпкан [97], О. Кушнір [92], У. Логінова [222], Є. Макаренко [101], Х. Носхафт (H. Nothhaft) [226], К. Халлахан (K. Hallahan) [217], Д. Хольцхаузен (D. Holtzhausen) [217], В. Хонін [181] та інші.

Універсальне визначення поняття «стратегічні комунікації» подано у дослідженні, яке представили Д. Верчіч (D. Verčič), Б. Рулер (B. Ruler), К. Шрірамеш (K. Sriramesh), К. Халлахан (K. Hallahan), Д. Хольцхаузен (D. Holtzhausen) [217]. Вітчизняне наукове осмислення стратегічних комунікацій подано у працях Г. Почепцова (стратегічні комунікації в політиці, бізнесі та державному управлінні) [138]. У роботах О. Давліканової, Л. Компанцевої досліджено стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій [163]. Основні характеристики стратегічних комунікацій окреслив С. Соловйов [159], а О. Кушнір визначив роль стратегічних комунікацій у формуванні української державності [92].

Для вирішення наукового завдання дослідження важливе значення мають публікації, у яких подано досвід підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до різних аспектів професійної діяльності. Зокрема, формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців з міжнародних відносин в освітньому середовищі класичного університету було предметом уваги О. Сніговської [158], а Ю. Поповський розглянув особливості підготовки майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин до професійного спілкування засобами навчальних тренінгів [136]. Окремі аспекти проблеми формування і розвитку особистості фахівця-міжнародника розкрито у працях І. Андрощук [3; 198], Н. Бідюк [11; 198], В. Вишпольської [17], М. Дзюби [38; 214], К. Істоміної [72], Н. Кічук [78], С. Мельничука [104], С. Перової [127], С. Пілішек [130], В. Третька [171; 172], М. Чикалової [189] та ін. Особливості практичної підготовки фахівців з міжнародних відносин досліджував А. Супрун [164], а формування професійного іміджу майбутніх фахівців з міжнародних відносин було предметом уваги Л. Сермана [154].

Дослідники Н. Мукан та К. Істоміна висвітлили методологію дослідження професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин в університетах Канади [112]. Однак проблема поліпшення якості їхньої підготовки до роботи в системі стратегічних комунікацій досі не була предметом комплексного дослідження, що зумовлює його актуальність.

На сьогодні не обґрунтовано педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, потребують уточнення критерії та показники сформованості професійної готовності до роботи в цій системі. Важливим перспективним завданням є також цілісне науково-методичне забезпечення процесу підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій з урахуванням правового режиму воєнного стану.

Посилюють актуальність теми і результати аналізу професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин, які свідчать про те, що освітнє середовище у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) не завжди забезпечує результативне формування готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій. Крім цього узагальнення результатів аналізу відгуків на випускників ЗВО, які впродовж року виконували обов’язки на посадах помічників керівника підприємства (установи, організації), референтів, дипломатичних кур’єрів тощо, вказують на те, що лише 35,6 % з них демонструють на високому рівні готовність до роботи в системі стратегічних комунікацій. Непоодинокими є випадки, коли фахівці мають низький рівень здатності до аналізу міжнародної ситуації, не вміють збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події чи процеси. Також часто фахівці-міжнародники не вміють швидко розрізняти і спростовувати інформаційні маніпуляції.

Потребують розв’язання *суперечності*, які виявлено в результаті аналізу теорії та практики професійної підготовки у ЗВО майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, зокрема між:

– потребою сучасного суспільства у фахівцях, здатних ефективно працювати в системі стратегічних комунікацій, і можливостями її повноцінного забезпечення засобами традиційного освітнього процесу вищої школи;

– необхідністю розроблення міжкультурного аспекту підготовки у ЗВО майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій та нерозробленістю науково-методичного забезпечення цієї підготовки;

– усвідомленням майбутніми фахівцями міжнародних відносин необхідності у неперервному особистісно-професійному розвитку та недостатністю відповідних знань, умінь і навичок.

Отже, необхідність удосконалення змісту й якості підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин, теоретична і практична значущість вирішення наукового завдання, його недостатня розробленість, а також наявні суперечності зумовили вибір теми дослідження: **«Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій»**.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проведено відповідно до тематичного плану науково-дослідницьких робіт Хмельницького національного університету у межах науково-дослідної роботи «Психолого-педагогічні засади професійно-особистісного розвитку фахівців в умовах трасформації суспільства» (номер державної реєстрації 0125U003711). Тема роботи затверджена вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 3 від 27.10.2022 р.).

Мета дослідження полягає у визначенні, обґрунтуванні, упровадженні й експериментальній перевірці результативності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Об’єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин у ЗВО.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Відповідно до мети, об’єкта та предмета дослідження сформульовано такі **завдання дослідження:**

1) визначити сутність поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій», його структуру й особливості змісту;

2) визначити критерії, показники, охарактеризувати рівні та з’ясувати стан професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій;

3) обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій;

4) експериментально перевірити результативність педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій;

5) розробити методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

В основу **гіпотези дослідження** покладено припущення про те, що підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій буде результативною, якщо під час професійної підготовки впроваджувати такі обґрунтовані педагогічні умови: створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій; організація практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності; інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання; формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях; задіювання комплексної системи оцінювання, що враховує

аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз.

Для вирішення сформульованих завдань і досягнення поставленої мети на різних етапах наукового пошуку використано такі **методи дослідження:**

теоретичні: аналіз і синтез (для визначення сутності, структури та особливостей змісту поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій», інтеграції знань про окремі елементи підготовки майбутніх фахівців в єдину теоретичну концепцію педагогічного експерименту); порівняння (для визначення критеріїв і показників сформованості професійної готовності шляхом порівняння усталених підходів та концепцій у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі; для аналізу рівнів сформованості професійної готовності та виявлення відповідностей і розбіжностей між різними моделями оцінювання готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій); індукція та дедукція (для формулювання загальних висновків на основі конкретних фактів, спостережень, а також кількісних та якісних даних, отриманих за допомогою емпіричних методів); абстрагування (для відокремлення найважливіших характеристик і властивостей професійної готовності від менш значущих); конкретизація (для застосовування абстрактних теоретичних положень до конкретних педагогічних умов та ситуацій); моделювання (для візуалізації взаємозв’язків між компонентами педагогічного процесу та прогнозування можливих результатів дослідно-експериментальної роботи); систематизація й узагальнення теоретичних положень (для обґрунтування педагогічних умов з урахуванням взаємозв’язку і взаємозалежності всіх компонентів освітнього процесу в ЗВО, де здійснюється підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин); контент-аналіз (для аналізу змісту наукових джерел, навчальних програм, методичних матеріалів із метою виявлення ключових аспектів та тенденцій у підготовці фахівців міжнародних відносин);

емпіричні: анкетування (для проведення опитувань серед студентів, викладачів та експертів щодо їхніх суб'єктивних оцінок і думок про підготовку до роботи в системі стратегічних комунікацій); інтерв'ю (для отримання детальних відомостей від студентів, викладачів та фахівців у галузі міжнародних відносин про досвід, думки та пропозиції щодо організації освітнього процесу і його змісту); систематичне спостереження за поведінкою та діяльністю студентів під час навчальних занять, практичних завдань чи позакласних заходів (для оцінювання компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, які неможливо виміряти за допомогою інших методів); вивчення навчальних програм, методичних матеріалів, звітів, зворотного зв'язку від студентів та викладачів; тестування (для проведення стандартизованих тестів для оцінки знань, умінь та навичок студентів у сфері міжнародних відносин і стратегічних комунікацій); виконання проєктних робіт, зокрема аналіз результатів виконаних студентами проєктів, кейсів та практичних завдань (для оцінки здатності застосовувати теоретичні знання на практиці); експертне оцінювання (для оцінки незалежними експертами-викладачами рівня сформованості професійної готовності студентів до роботи в системі стратегічних комунікацій); метод фокус-груп (для проведення дискусій у малих групах студентів з актуальних питань освітнього процесу та виявлення їхніх потреб, проблем і пропозицій щодо його покращення); ситуаційні ігри (для моделювання конкретних ситуацій у сфері міжнародних відносин для практичного застосування студентами своїх знань та навичок); метод ведення студентами щоденників або рефлексивних журналів (для фіксації досвіду, набутого під час навчання та практичної роботи у системі стратегічних комунікацій); метод експертних оцінок (для визначення критеріїв і показників сформованості професійної готовності та педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій); констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту (для перевірки результативності педагогічних умов підготовки

майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій);

математичної статистики – непараметричний критерій К. Пірсона (для виявлення відмінностей у розподілі емпіричних рядів, порівняння виборів, які мають альтернативні ознаки).

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

уперше обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій (створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій; організація практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності; інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання; формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях; задіювання комплексної системи оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз); визначено сутність поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» (комплексна характеристика, яка охоплює сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків у системі стратегічних комунікацій, і забезпечує здатність фахівців аналізувати, розробляти та впроваджувати комунікаційні стратегії, взаємодіяти з різними культурними і соціальними групами, реагувати на виклики інформаційної безпеки, а також відстоювати національні інтереси на міжнародному рівні);

удосконалено діагностичний апарат для з'ясування стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій завдяки використанню критеріїв

(пізнавального, функціонального, професійно-психологічного та аксіологічного), відповідних їм показників і характеристики рівнів (низького, середнього, високого та експертного);

подальшого розвитку набули положення про зміст і структуру професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій як єдності когнітивного, діяльнісного, професійно-особистісного і ціннісного компонентів та особливості її формування, визначення сутності поняття «система стратегічних комунікацій» (комплексний підхід до планування, упровадження й оцінки комунікаційних стратегій, спрямованих на досягнення довгострокових цілей організації або держави через цілеспрямоване використання інформації та комунікаційних засобів, що охоплює низку ключових компонентів, які забезпечують ефективну взаємодію з внутрішньою і зовнішньою аудиторіями).

Практичне значення результатів дослідження полягає в:

– розробленні та впровадженні в систему професійної підготовки методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій;

– розробленні проблемних завдань різних рівнів складності для набуття вмінь і навичок розв’язувати типові та нестандартні професійні ситуації у сфері стратегічних комунікацій для використання під час викладання навчальних дисциплін «Інтеграційні/дезінтеграційні процеси та світова політика», «Ділові переговори та конфліктологія в міжнародних відносинах».

Одержані результати дослідження можуть бути використані в системі професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин, а також за умов адаптації розроблених матеріалів – для проведення занять із професійної підготовки з різними категоріями фахівців, на курсах підвищення кваліфікації.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Львівського національного університету імені Івана Франка (акт № 735-У від

28.02.2025 р.), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (акт № 307 від 02.06.2025 р.), Хмельницького національного університету (акт № 67-01-48 від 13.01.2026 р.), Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт № 0157 від 19.01.2026 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, подані в роботи, отримано автором самостійно. У науковій статті [43] здобувач узагальнив результати аналізу публікацій з проблеми підготовки фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій (О. Діденку належить обґрунтування актуальності підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дисертації обговорено на *міжнародних науково-практичних конференціях*: «Філософські аспекти професійної освіти» (м. Херсон – Кропивницький, 2022 р.); «Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану» (м. Чернігів, 2023, 2024 рр.); «Відкрита наука України: візійний дискурс в умовах воєнного стану» (м. Ужгород, 2023 р.); «Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи в умовах воєнного стану» (м. Чернігів, 2023 р.); «Інноваційні підходи до розвитку компетентнісних якостей фахівців в умовах професійного становлення» (м. Ізмаїл, 2024 р.); «Перспективи розвитку науки, освіти, технологій та суспільства в контексті євроінтеграції» (м. Рівне, 2024 р.).; «Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти» (м. Львів, 2025 р.); «Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти» (м. Львів, 2025 р.). Результати дослідження обговорено на засіданнях і наукових семінарах кафедри іншомовної освіти і міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету (2020–2025 рр.).

Публікації. Основні результати за темою дисертації опубліковано у 15 наукових працях, із них 5 наукових статей (1 – у співавторстві) – у фахових виданнях України в галузі педагогіки (усі видання входять до міжнародних

наукометричних баз даних), 9 публікацій – у збірниках матеріалів наукових конференцій, 1 методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам.

Структура та обсяг дисертації. Робота містить анотації українською та англійською мовами, вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел (240 найменувань, із них 43 – іноземною мовою), 19 додатків. Загальний обсяг роботи становить 292 сторінки, із них основного тексту – 185 сторінок. Дисертація ілюстрована 17 рисунками, 14 таблицями.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

1.1 Сутність і зміст базових понять дослідження

В умовах глобалізації та інтенсивного розвитку інформаційних технологій стратегічні комунікації набувають особливої ваги у сфері міжнародних відносин. Ефективність дипломатичних зусиль, успішність зовнішньої політики держав і стабільність міжнародних відносин значною мірою залежать від здатності фахівців до професійного використання інструментів стратегічних комунікацій.

Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин є одним із ключових завдань сучасної освіти. Оскільки стратегічні комунікації охоплюють широкий спектр діяльності – від медіаменеджменту до публічної дипломатії й аналізу інформаційних потоків, підготовка фахівців до роботи в цій сфері потребує системного підходу, що враховував би необхідність формування як системи теоретичних знань, так і практичних навичок.

У цьому підрозділі подано сутнісні аспекти підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, зокрема визначено основні поняття.

Будь-яка країна, незалежно від форми її правління, взаємодіє з іншими країнами шляхом встановлення партнерських, дружніх або нейтральних відносин. Також ставлення до країни може бути і недружнім, але у такому випадку певний рівень взаємодії між країнами, як правило, все одно зберігається [109] в економічній, політичній, військовій, дипломатичній, соціальній, фінансовій, культурній, демографічній, ідеологічній, релігійній або будь-якій іншій сфері. З огляду на це міжнародні відносини є складним механізмом взаємодій на різних рівнях.

Результати узагальнення наукових джерел і навчальної літератури дозволяють зробити висновок, що вчені й автори публікацій наводять різноманітні визначення поняття «міжнародні відносини», яке ввів у науковий обіг англійський філософ Дж. Бентам (англ. Jeremy Bentham) у трактаті «Вступ до принципів моральності та законотворення». За допомогою цього поняття він описував відносини між монархами та громадянами різних держав [166, с. 9]. Французький соціолог Р. Арон (фр. Raymond Claude Ferdinand Aron) вважав, що «міжнародні відносини не мають чітко окреслених меж у дійсності, вони матеріально невіддільні, тому їх не можна відокремити від інших суспільних явищ» [166, с. 10]. Це вказує на те, що міжнародні відносини є надзвичайно складним явищем, бо їх сфера охоплює широкий перелік явищ і процесів, які є предметом дослідження різних наук. Крім цього міжнародні відносини мають різні центри влади й управління, що ускладнює пошук об'єктивних причинно-наслідкових зв'язків поведінки держав або суб'єктів міжнародної політики на світовій глобальній арені [60]. На думку Р. Арона, міжнародні відносини формуються між політичними одиницями – державами. З огляду на це змістом міжнародних відносин, як правило, є відносини між державами [166, с. 11].

Дослідники М. Требін, Л. Герасіна, О. Панфілов зазначають, що основними формами міжнародної взаємодії є співпраця, суперництво та конфлікт, а щодо кількості учасників міжнародні відносини поділяються на двосторонні, багатосторонні та колективні, на які, своєю чергою, суттєво впливає зовнішнє середовище [166, с. 15]. Ця інформація для нас є важливою, оскільки ці форми і види міжнародної взаємодії визначають загальні компетентності, якими має володіти фахівець міжнародних відносин для успішної професійної діяльності.

На сьогодні склалося кілька концепцій, що пояснюють динаміку і природу взаємодії між державами. Основними з них є дві найвпливовіші – це реалізм і лібералізм [212].

Прихильники реалізму вважають, що у міжнародній системі немає центральної влади, що могла б ефективно регулювати взаємодію між державами, які є основними і найважливішими акторами в міжнародних відносинах. Вони діють з огляду на свої національні інтереси, які переважно визначаються потребою в безпеці та виживанні. Реалісти вважають, що основною детермінантою поведінки держав є баланс сил. На думку прихильників цього підходу, держави намагаються досягти рівноваги сил, щоб уникнути домінування однієї держави або коаліції держав [212]. Реалісти вважають, що міжнародні інститути й організації мають обмежену здатність впливати на поведінку держав, оскільки держави завжди будуть ставити свої національні інтереси вище за міжнародні зобов'язання.

Ліберальна концепція міжнародних відносин підкреслює можливість співробітництва між державами і значну роль економічної, політичної та соціальної взаємозалежності для зменшення конфліктів [98]. Прихильники цієї концепції вважають, що міжнародні організації та інститути, такі як ООН, МВФ, Світова організація торгівлі та інші, можуть сприяти стабільності та безпеці шляхом розроблення правил і норм, які регулюють взаємодію між державами. Ліберальна теорія часто пов'язує поширення демократії з миром, стверджуючи, що демократичні держави рідше воюють одна з одною. Це зумовлено спільними цінностями та механізмами відповідальності перед своїми громадянами [212]. Лібералізм також підкреслює важливість економічного розвитку і торгівлі як засобів зниження конфліктів. Взаємна вигода від економічної співпраці може зменшити вірогідність військових конфліктів [196].

Отже, ці дві основні концепції дещо по-різному пояснюють теорію міжнародних відносин, однак кожна з них пропонує певні інструменти для аналізу міжнародної політики та розуміння поведінки держав. З урахуванням визначень, які є найбільш уживаними у наукових джерелах [180; 181], публікаціях [187] і навчальній літературі [73; 166], можна зробити висновок, що міжнародні відносини є поєднанням політичних, фінансово-економічних,

правових, науково-технічних, соціальних, дипломатичних, військових, релігійних, гуманітарних, комунікаційних та інших зв'язків і відносин між державами, соціальними, економічними, політичними силами, організаціями та громадськими рухами, що діють на світовій арені [166, с. 20].

Розібратися в сутності й особливостях міжнародних відносин на професійному рівні може лише фахівець у цій сфері. Далі з'ясуємо сутність поняття «*фахівці міжнародних відносин*». У дослідженні ми виходимо з того, що такими фахівцями можна вважати осіб, які мають певні освіту, знання, досвід та навички у сфері міжнародних відносин. Щодо основних критеріїв, за якими можна визначити таких фахівців, то це насамперед відповідна освіта, зокрема вища освіта у галузі міжнародних відносин, політичних наук, міжнародного права, міжнародної економіки або суміжних дисциплін. Це можуть бути бакалаври, магістри, доктори філософії або доктори наук.

Розглянемо декілька освітньо-професійних програм ЗВО України та зарубіжних країн, які готують фахівців для діяльності у цій сфері.

До прикладу, освітня програма Національного університету «Києво-Могилянська академія» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» має назву «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» [117] і забезпечує здобуття кваліфікації бакалавра міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій. Освітня програма готує випускників до працевлаштування та подальшого навчання. Щодо посад, то випускники можуть працювати дипломатичними кур'єрами, дипломатичними агентами, аташе, віце-консулами, секретарями адміністративних органів, секретарями дипломатичного агентства, аналітиками консолідованої інформації, політологами-міжнародниками, консультантами із суспільно-політичних питань (у партіях та інших громадських організаціях), помічниками керівника підприємства (установи, організації), референтами. Щодо місця працевлаштування, то це посольства, представництва міжнародних організацій, міністерства і відомства України, структурні підрозділи органів

державної влади, українські та іноземні компанії, їхні представництва, комерційні структури, які працюють у сфері зовнішньополітичної діяльності, аналітичні центри (think-tanks), засоби масової інформації (далі – ЗМІ), громадські організації, що займаються тематикою міжнародних відносин і зовнішньою політикою [117].

У профілі освітньо-професійної програми зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Хмельницького національного університету [118] зазначено, що її метою є підготовка фахівців, здатних вирішувати складні спеціалізовані завдання та розв'язувати практичні проблеми професійної діяльності у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики, міжнародної безпеки, міжнародних комунікацій, розвитку міжнародних регіонів; формування компетентностей, необхідних для політичного аналізу міжнародних відносин, зовнішньої політики держав та ефективної роботи в сферах зовнішньої політики і міжнародного співробітництва [118]. «Особа, що здобула ступінь бакалавра з міжнародних відносин, може здійснювати професійну діяльність у сфері зовнішньої політики, міжнародного співробітництва та міжнародних відносин, обіймати первинні посади в органах державної влади різних рівнів та місцевого самоврядування, в міжнародних та недержавних організаціях, у комерційних структурах, а відповідно до Національного класифікатора України (ДК 003:2010) займати первинну посаду за такими категоріями: 1475.4 Менеджер із зв'язків з громадськістю; 2451.2 Коментатор; 1451.2 Оглядач політичний; 3436 Консульський агент; 3436 Організатор громадських заходів; 3436 Помічник керівників; 3436.1 Референт; 3436.1 Помічник керівників підприємств установ та організацій» [118].

У Навчально-науковому інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка здійснюється підготовка майбутніх фахівців за декількома спеціальностями: 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (освітньо-професійні програми «Міжнародні відносини (з обов'язковим вивченням двох іноземних

мов)», «Міжнародні комунікації (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)», «Країнознавство (американістика та сходознавство)», «Міжнародно-політичне країнознавство (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)», «Країнознавство (американістика, сходознавство, європейські студії, африканістика) (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)»), 292 «Міжнародні економічні відносини» (освітньо-професійні програми «Міжнародні економічні відносини (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)», «Міжнародний бізнес (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)», «Міжнародний бізнес, комерція та фінанси (мова навчання англійська) / International Business, Commerce And Finance)» та 293 «Міжнародне право».

У профілі освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини» (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)» зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» ступеня вищої освіти «бакалавр» зазначено, що вона має на меті підготовку висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців, здатних вирішувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми професійної діяльності у сфері міжнародних відносин і зовнішньої політики, міждержавних та транснаціональних відносин, захисту національних інтересів України на міжнародній арені [120].

Щодо підготовки фахівців міжнародних відносин за кордоном, то, наприклад, у Польщі навчання за фахом міжнародних відносин пропонують багато університетів. Зокрема у Вроцлавському Університеті функціонує факультет міжнародних відносин, який уже понад 20 років навчає студентів на бакалавраті та магістратурі за такими спеціалізаціями: економіка і міжнародний бізнес, європеїстика, суспільні та регіональні комунікації, комунікаційне управління у міжнародних відносинах, дипломатія і засоби масової інформації, німецькі дослідження, східні дослідження та інші [235].

Університет Лазарського у Варшаві отримав найвищу оцінку Польського Комітету з Акредитації за освітню програму спеціальності

«Міжнародні відносини» [221]. Університет Лазарського пропонує для спеціальності «Міжнародні відносини» навчання за програмою подвійного диплому з британським університетом Coventry University [207].

Університет Сівітас у Варшаві [206] пропонує для студентів широкий вибір цікавих і перспективних спеціалізацій на факультеті міжнародних відносин, зокрема таких, як кібербезпека, азіатика, безпека і боротьба з тероризмом, міжнародні відносини, суспільні комунікації, бізнес і міжнародний маркетинг, дипломатія і міжнародна комунікація тощо. Є програми польською та англійською мовами, а також двома цими мовами. Крім відповідної освіти передбачено, що фахівці міжнародних відносин повинні мати досвід роботи, зокрема в міжнародних організаціях (наприклад, ООН, Європейський Союз), дипломатичних установах, аналітичних центрах, неурядових організаціях, університетах або державних установах, що займаються міжнародною політикою.

Ще одним критерієм належності до фахівців міжнародних відносин є наявність наукових публікацій у визнаних наукових журналах, книгах або спеціалізованих виданнях, активна участь у міжнародних конференціях, семінарах, форумах та інших заходах, де обговорюються питання міжнародних відносин.

Отже, з урахуванням змісту освітніх програм, критеріїв, які висуваються до фахівців міжнародних відносин, рівня їхньої підготовки і сфери працевлаштування можна стверджувати, що представники цієї спеціальності повинні мати академічну підготовку, професійний досвід та експертні знання у сфері міжнародних відносин, зокрема щодо міжнародної політики, дипломатії, міжнародного права, глобальної економіки та міжнародних організацій. Вони повинні вміти досліджувати міжнародні процеси, політичні структури, зовнішню політику держав, міжнародні конфлікти і співпрацю, а також надавати консультації та розробляти рекомендації з питань глобальної безпеки, економічних відносин і міжнародного права. Підготовка фахівців міжнародних відносин відбувається у ЗВО на бакалаврському та

магістерському рівнях вищої освіти, а також на третьому освітньо-науковому рівні в аспірантурі у вітчизняних та зарубіжних ЗВО.

У дослідженні ми розглядатимемо переважно підготовку фахівців міжнародних відносин на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти у вітчизняних ЗВО, де готують фахівців до роботи у системі стратегічних комунікацій.

Фахівці міжнародних відносин, як свідчить аналіз змісту освітньо-професійних програм, повинні бути здатними до комунікації з різними групами громадськості, організовувати та проводити спеціальні PR-події; налагоджувати ділові відносини зі ЗМІ, зокрема для поширення і примноження позитивного міжнародного іміджу України; збирати, опрацьовувати й аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій; використовувати сучасні цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення, бази даних та інформаційні системи для вирішення складних спеціалізованих завдань у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій; знати принципи, механізми і процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, відстоювання на міжнародній арені національних інтересів держав, формування і реалізації зовнішньополітичних рішень, а також знати природу та механізми міжнародних комунікацій [118].

Отже, фахівці міжнародних відносин тісно пов’язані зі стратегічними комунікаціями. Вони використовують свої знання і досвід для розробки та впровадження комунікаційних стратегій, необхідних для досягнення зовнішньополітичних цілей, формування позитивного міжнародного іміджу держави або організації та впливу на глобальні аудиторії. Результати узагальнення змісту освітньо-професійних програм дозволяють зробити висновок, що фахівці міжнародних відносин у системі стратегічних комунікацій можуть брати участь у розробці та впровадженні ініціатив, спрямованих на покращення іміджу держави за кордоном, зміцненні відносин

з іноземними громадянами й організаціями, а також просуванні національних інтересів. Вони також можуть проводити інформаційні кампанії, що впливають на громадську думку в інших країнах, сприяють підтримці зовнішньополітичних рішень і протидіють негативним інформаційним впливам.

Важливим аспектом діяльності фахівців міжнародних відносин є аналіз медійного середовища, вивчення громадської думки та інформаційних трендів з метою ефективного планування та коригування комунікаційних стратегій, зокрема і під час кризових комунікацій, включно з міжнародними конфліктами, дипломатичними суперечками та іншими надзвичайними ситуаціями.

Співпраця з міжнародними і національними медіа для поширення ключових повідомлень, організація пресконференцій, інтерв'ю та інших заходів, що сприяють публічному обговоренню важливих питань міжнародних відносин, також є одним із важливих напрямів діяльності фахівців міжнародних відносин. Вони також залучаються до різних заходів культурної дипломатії – організації та проведення культурних заходів і програм для покращення взаєморозуміння між народами, збереження культурної спадщини та підтримки міжнародних зв'язків.

Отже, стратегічні комунікації є важливим інструментом у роботі фахівців міжнародних відносин, оскільки вони допомагають формувати сприятливі умови для досягнення зовнішньополітичних цілей і вирішення міжнародних проблем. З огляду на це далі розглянемо сутність поняття «стратегічні комунікації».

На думку Д. Дубова, яку ми поділяємо, «в українських реаліях дослідження із зазначеної теми є поодинокими та фрагментарними. Багато в чому це наслідок певної новизни теми для українського наукового та експертного співтовариства, а також різних поглядів на саму природу стратегічних комунікацій (у тому числі – у фахівців розвинених демократичних країн)» [62]. Автор вважає, що «найбільш цікавим та цілісним»

щодо визначення сутності поняття «стратегічні комунікації» є досвід США, які подолали складний шлях щодо розуміння важливості стратегічних комунікацій і найближче з усіх держав наблизилися до їх ефективного практичного застосування [62].

У США поняття «стратегічні комунікації» на різних етапах історичного розвитку визначали по-різному. Згадки про це поняття можна віднайти у документах US Army College 1966 року [232]. Проте цілісне наукове уявлення про сутність стратегічних комунікацій вперше представила у 2007 році група науковців, зокрема Д. Верчіч (D. Verčič), Б. Рулер (B. Ruler), К. Халлахан (K. Hallahan), Д. Хольцхаузен (D. Holtzhausen). У журналі зі стратегічних комунікацій [217] вони навели основні характеристики стратегічної комунікації «як цілеспрямованого використання організацією комунікативного інструментарію для виконання своєї місії» [101].

З огляду на це засновником концепції стратегічних комунікацій об'єктивно вважають США. Підтвердженням цієї тези є доповідь адміністрації президента США на засіданні Конгресу США у 2009 році на тему «Національні рамки стратегічної комунікації», у якій було визначено основні цілі, завдання й організаційні форми стратегічних комунікацій [155].

Результати узагальнення наукової думки про сутність поняття «стратегічні комунікації» засвідчують, що у «Словнику військових та пов'язаних термінів» Міністерства оборони США це поняття потрактовано як «сфокусовані Урядом США зусилля на розуміння та залучення ключових аудиторій до створення, посилення чи збереження сприятливих умов для просування інтересів, політики та цілей уряду США через використання скоординованих програм, планів, тем, меседжів (повідомлень) та продуктів, синхронізованих з діями всіх інструментів національної сили» [209]. Водночас в офіційних та наукових джерелах США є й інші визначення стратегічних комунікацій. Наприклад, К. Пол (C. Paul) пропонує розглядати їх як «координовані дії, меседжі, зображення та інші форми сигналів або участі, що призначені інформувати, впливати чи переконувати цільові аудиторії (selected

audiences) для підтримки національних цілей» [205], а Дж. Фарвел (J. Farwell) у книзі «Переконання та сила: мистецтво стратегічних комунікацій» стратегічними комунікаціями називає «використання слів, дій, зображень чи символів для впливу на поведінку та думки цільової аудиторії з метою формування її поведінки для просування інтересів чи політики або для досягнення поставлених цілей» [227].

Водночас, як зазначає Д. Дубов [62], у визначеннях переважної більшості дослідників можна визначити основні риси стратегічних комунікацій:

– інформування, вплив та переконування (аудиторії всередині держави, іноземних аудиторій, незгодних з політикою тощо) для просування інтересів і цілей політики [204];

– чіткість цілей, що мають бути зрозумілими, бо це впливає на те, якої поведінки, дій чи поглядів необхідно отримати від цільових аудиторій в інтересах національної політики;

– координація й унеможливлення конфліктів, що необхідно для уникнення ситуацій, коли інформаційна діяльність одних структур призводить до ускладнення (або неможливості) інформаційної діяльності інших структур;

– дієвість (широке коло заходів, поведінка, вчинки, політика тощо), яка для ефективних стратегічних комунікацій є значно вагомішою, ніж слова [222].

В одній з редакцій Воєнної доктрини України стратегічні комунікації визначено як «скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв’язків із громадськістю, військових зв’язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави» [142], що вказує на те, що в сучасних умовах стратегічні комунікації слід розглядати як перспективну форму дій в інформаційному просторі для гарантування національної безпеки.

Щодо сутності поняття «стратегічні комунікації», то нам імпонує узагальнення, яке здійснили Т. Попова та В. Ліпкан у словнику «Стратегічні

комунікації». Учені наводять щонайменше п’ять варіантів визначення цього поняття:

«1) скоординовані урядом держави зусилля, спрямовані на розуміння цільової аудиторії з метою створення, зміцнення та збереження сприятливих умов для просування національних інтересів, політики та цілей держави через використання узгоджених концепцій, стратегій, доктрин і програм, планів, тем, меседжів і продуктів, що поєднані та синхронізовані з діями усіх елементів національної могутності;

2) скоординоване використання комунікативних можливостей інституційної структури – публічної дипломатії, зв’язків із громадськістю, військових зв’язків, інформаційних та психологічних операцій та заходів, спрямованих на просування цілей держави тощо;

3) скоординовані дії, повідомлення, зображення, призначені для інформування, впливу або переконання цільової аудиторії з метою відстоювання національних інтересів відповідно до національних цінностей;

4) стратегічна взаємодія та взаємовплив в інформаційному середовищі між окремими суб’єктами (державними чи призначеними для виконання державних цілей), що полягає у всебічному залученні можливостей кожного окремого компонента системи стратегічної комунікації у комплексі або окремо для досягнення спільної мети;

5) інтеграція досліджень сприйняття аудиторії та зацікавлених сторін (стейкхолдерів) і врахування отриманих результатів під час планування операцій на кожному рівні; спрямування за одним вектором множини різних видів діяльності (наприклад, політичний процес, зв’язки з громадськістю, інформаційні операції тощо), кожна з яких впливає на підтримку національних цілей» [135, с. 350].

Отже, стратегічні комунікації позначають обмін (під час спілкування) смислами/ідеями на підтримку національних цілей (на стратегічному рівні).

Узагальнення зарубіжного досвіду у сфері міжнародної діяльності та взаємодії дозволило дослідникам Т. Поповій та В. Ліпкан визначити основні

напрями та зміст стратегічних комунікацій. Вони вважають, що ця діяльність охоплює:

«1) зв'язки з громадськістю;

2) публічну дипломатію та військову підтримку публічної дипломатії;

3) внутрішню комунікацію;

4) зв'язки зі ЗМІ;

5) інформаційні операції;

6) психологічні операції;

7) інформування про ситуацію;

8) розвідувальне забезпечення проведення інформаційних заходів;

9) демонстрацію сили;

10) введення в оману;

11) безпеку операцій;

12) фізичний вплив на інформаційну інфраструктуру;

13) протиборство в електромагнітному просторі;

14) дії в кіберпросторі, включаючи соціальні мережі;

15) інформаційні заходи міжнародного військового співробітництва;

16) залучення ключового лідера;

17) інформаційну складову цивільно-військового співробітництва» [135, с. 9].

Оскільки Україна обрала шлях європейської інтеграції та поступове впровадження стандартів НАТО у сфері національної безпеки і оборони, вважаємо за доцільне навести визначення стратегічних комунікацій, що міститься у Воєнній концепції НАТО зі стратегічних комунікацій 2010 року [225]. У цьому документі стратегічні комунікації визначено як «скоординоване та належне використання комунікативних дій і можливостей НАТО – публічної дипломатії (PD), зв'язків із громадськістю (PA), військових зв'язків із громадськістю (MPA), інформаційних операцій (INFOOPS) і психологічних операцій (PSYOPS), у відповідних випадках – для підтримання

політики, операцій та діяльності Альянсу, а також для досягнення цілей НАТО [163].

У дослідженні використано також поняття «система стратегічних комунікацій». За стандартами НАТО, система стратегічних комунікацій охоплює комплекс заходів, методів та інструментів, спрямованих на забезпечення ефективної комунікації для досягнення стратегічних цілей Альянсу. Вона охоплює різні елементи, кожен з яких відіграє ключову роль у загальній стратегії комунікацій, зокрема це: зв'язки з громадськістю (Public Affairs); публічна дипломатія та військові заходи на підтримку публічної дипломатії (Public Diplomacy and Military Support to Public Diplomacy); зв'язки зі ЗМІ (Press and Media); заходи міжнародного військового співробітництва (International Military Cooperation); цивільно-військове співробітництво (CIMIC); дії у кіберпросторі, зокрема соціальні мережі (Cyber Warfare); залучення ключових лідерів (Key Leader Engagement); внутрішня комунікація (робота з особовим складом / внутрішній PR); інформаційні операції (Information Operations); психологічні операції (PSYOP / Military Information Support Operations – MISO); інформування про ситуацію (Visual Info / Situation Awareness) та документування подій на полі бою (Combat Camera); розвідувальне забезпечення проведення заходів (Intelligence Support); показ (демонстрація) дій військ (Show of Force); введення в оману (MILDEC); безпека операцій (Operations Security – OPSEC); фізичний вплив (Physical Attack); протиборство в електромагнітному просторі (EMW) [225].

Водночас для майбутніх фахівців міжнародних відносин у контексті майбутньої професійної діяльності система стратегічних комунікацій може охоплювати дещо інші важливі аспекти, які є критичними для успішного досягнення зовнішньополітичних цілей та ефективної взаємодії на міжнародній арені. Вона може охоплювати:

– аналіз інформаційного середовища (вивчення медійного контенту; моніторинг новин, аналіз громадської думки; виявлення основних трендів, загроз і можливостей в інформаційному полі);

– планування та розробку комунікаційних стратегій (визначення цілей і завдань комунікаційної кампанії; розробка ключових повідомлень, які відповідають цим цілям; вибір найбільш ефективних каналів і засобів комунікації);

– психологічні операції та інформаційні кампанії (використання психологічних методів для впливу на цільові аудиторії; проведення інформаційних операцій для підтримки дипломатичних зусиль і політичних ініціатив);

– взаємодію з медіа та громадськістю (організація пресконференцій, брифінгів, інтерв'ю та інших заходів для медіа; підготовка та поширення пресрелізів, статей, дописів у соціальних мережах; робота з громадськими організаціями та лідерами думок);

– кризові комунікації (розробка планів реагування на кризові ситуації, координація дій під час кризових ситуацій для мінімізації негативних наслідків; швидке й ефективне інформування громадськості та міжнародних партнерів);

– публічну дипломатію (формування позитивного міжнародного іміджу держави або організації; програми культурного обміну, освітні ініціативи, інформаційні кампанії; залучення іноземних громадян та організацій до діалогу та співпраці);

– використання цифрових технологій (застосування соціальних мереж, вебсайтів, блогів та інших цифрових платформ для комунікації; використання аналітичних інструментів для оцінки ефективності комунікаційних зусиль);

– етичні аспекти та правові рамки (дотримання етичних норм і стандартів у процесі комунікацій; урахування міжнародних та національних законів і регулювань, що стосуються інформаційної діяльності).

Фахівці міжнародних відносин, які володіють знаннями та навичками у сфері стратегічних комунікацій, можуть ефективно підтримувати дипломатичні зусилля, сприяти розв'язанню міжнародних конфліктів,

зміцнювати партнерства і відстоювати національні інтереси на глобальній арені.

Отже, система стратегічних комунікацій – це комплексний підхід до планування, упровадження й оцінки комунікаційних стратегій, спрямованих на досягнення довгострокових цілей організації або держави через цілеспрямоване використання інформації та комунікаційних засобів, що охоплює низку ключових компонентів, які забезпечують ефективну взаємодію з внутрішньою і зовнішньою аудиторіями. Система стратегічних комунікацій є важливою для забезпечення узгодженості дій, підвищення ефективності комунікаційних заходів і досягнення стратегічних цілей в умовах глобальної інформаційної конкуренції.

Визначення сутності і змісту базових понять дослідження надає можливість розглянути підготовку майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій як предмет наукових досліджень.

1.2 Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій як предмет наукових досліджень

У сучасному світі стратегічні комунікації відіграють ключову роль у міжнародних відносинах, забезпечуючи ефективну взаємодію між державами, міжнародними організаціями та іншими суб’єктами глобальної політики. На це вказують Д. Дубов [62], В. Дронов [60], В. Хонін [180], а також зарубіжні вчені Д. Верчіч (D. Verčič), Б. Рулер (B. Ruler), К. Халлаханом (K. Hallahan), Д. Хольцхаузен (D. Holtzhausen) [217]. Підготовка фахівців, здатних професійно працювати у цій сфері, є надзвичайно важливою для гарантування національної безпеки, відстоювання національних інтересів та підтримки міжнародного іміджу держави. З огляду на це цей підрозділ присвячено узагальненню й аналізу наукових досліджень, у яких йдеться про формування

і розвиток у майбутніх фахівців міжнародних відносин тих компетентностей, які необхідні для роботи в системі стратегічних комунікацій.

Результати дослідження наукового завдання щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій свідчать, що цю проблему вчені розглядають за різними аспектами.

Зарубіжні дослідники стратегічних комунікацій, зокрема Д. Верчіч (D. Verčič) [217], Е. Гольдман (E. Goldman) [216], Б. Рулер (B. Ruler) [217], Х. Носхафт (H. Nothhaft) [226], Б. Хамільтон (B. Hamilton) [218], Д. Хольцхаузен (D. Holtzhausen) [217] та інші, вважають, що в останнє десятиліття помітне неоднозначне сприйняття універсального тлумачення стратегічних комунікацій, оскільки такий інструментарій використовують і в державному управлінні, і в міжнародних відносинах, і в діяльності корпорацій і в неформальних організаціях. Зокрема, Е. Голдман у публікації, присвяченій використанню стратегічних комунікацій як інструменту для війни, підкреслює, що ефективні стратегічні комунікації вимагають чітких, послідовних повідомлень, які випливають з мети політики [216].

Узагальнення результатів публікацій дозволяє зробити висновок, що вчені виокремлюють три складники стратегічних комунікацій:

– зв’язки з громадськістю, які передбачають управління громадською думкою, формування відносин суспільства і державних органів або корпоративних структур для об’єктивного осмислення соціальних, політичних чи економічних процесів;

– публічну дипломатію, яка ототожнюється з комплексом заходів, спрямованих на вивчення та інформування зарубіжної аудиторії і встановлення контактів;

– інформаційно-психологічні операції, тобто сплановані форми та методи поширення інформації для певного впливу на установки і поведінку спільноти [101].

У наукових працях вітчизняних учених, зокрема А. Баровської [7], О. Кушнір [92], В. Ліпкана [97] та ін., проаналізовано глобальні впливи

інноваційних технологій на політичну, економічну та соціальну сфери міжнародних відносин, висвітлено особливості міжнародної взаємодії і зовнішньополітичної діяльності з урахуванням комунікативних інструментів, а також охарактеризовано особливості стратегічних комунікацій провідних міжнародних інституцій.

У дослідженні Є. Макаренка [101] подано концептуальні та прикладні аспекти стратегічних комунікацій, які автор вважає інноваційним інструментарієм у сфері міжнародних відносин. Учений також аналізує роль стратегічних комунікацій у практиці міжнародної дипломатичної діяльності. Згідно з результатами його дослідження, з кожним роком роль та значення стратегічних комунікацій зростає, як і потреба в більш прозорій та ефективній взаємодії з громадськістю [101].

Для вирішення наукового завдання дослідження становлять інтерес публікації, у яких викладено досвід підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до різних видів професійної діяльності. Зокрема, формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців з міжнародних відносин в освітньому середовищі класичного університету досліджувала О. Сніговська [158], а Ю. Поповський [136] визначив особливості підготовки майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин до професійного спілкування засобами навчальних тренінгів.

У працях П. Андрієнка [2], В. Вишпольської [17], К. Істоміної [72], О. Коппель [126], І. Липка [188], А. Пархомчук, О. Пархомчук [126], С. Перової [127], Т. Сергієнко [153], В. Третька [172; 173], Л. Черноватого [188] та інших подано окремі аспекти вирішення проблеми формування і розвитку особистості фахівця-міжнародника.

Зокрема, В. Вишпольська професійну компетентність фахівця-міжнародника трактує як «інтегральну особистісну характеристику фахівця, що визначає його готовність і здатність до виконання професійних функцій у сфері міжнародних економічних відносин, прийняття оптимальних рішень із застосуванням професійних знань і попереднього досвіду для досягнення

потрібного результату через володіння технологіями спілкування та врахування особливостей міжкультурного ділового спілкування, а також особисту відповідальність за прийняті рішення» [17].

Своєю чергою В. Третько наголошує на тому, що відповідно до структури галузі діяльності фахівця-міжнародника програма його підготовки має бути спрямована на формування «уміння системно мислити, виявляти міжнародно-політичні й дипломатичні сенси і значення проблем, що потрапляють у фокус професійної діяльності; готовності використовувати в професійній діяльності методи прикладного політичного аналізу міжнародних процесів; відповідальності за свої рішення у межах професійної компетенції, здатності приймати нестандартні рішення, розв'язувати проблемні ситуації; креативності мислення, професійної ініціативи, ініціації позитивних змін; готовності брати на себе відповідальність і виявити лідерські якості» [172].

Становить інтерес також дослідження Т. Примак, у якому авторка звертає увагу на актуальність підготовки універсальних комунікаторів в тому обсязі, як це вимагає ринок. Попри це їхню підготовку не здійснює жоден із ЗВО України [139].

Отже, професійна компетентність фахівця-міжнародника полягає в готовності виконувати професійні функції та ухвалювати оптимальні рішення на основі набутого досвіду. У структурі цієї компетентності важливими є навички спілкування, розуміння міжкультурних особливостей та особиста відповідальність за рішення, креативність, ініціативність і лідерські якості. Програма підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин повинна акцентувати увагу на системному мисленні, умінні аналізувати міжнародні проблеми та ухваленні нестандартних рішень.

Важливі аспекти підготовки студентів до антикризових комунікацій в сфері бізнесу та державного сектору визначає К. Яресько [197]. Автор вважає, що майбутнім фахівцям у сфері зв'язків із громадськістю та медіакомунікацій необхідно опанувати базові положення стратегічних та антикризових комунікацій, уміння аналізувати кризові ситуації, прогнозувати її розвиток,

навички обґрунтування антикризової стратегії. Важливими для фахівців у сфері медіакомунікацій є морально-вольові якості, здатність до рефлексії, критичне мислення для комунікацій в умовах кризи, здатність до самовираження і медіатворчості в антикризових комунікаціях, а також навички використання сучасних інструментів антикризового PR та антикризових комунікацій [197]. Для цього в освітньому процесі доцільно застосовувати навчальні кейси, рольові ігри, методи моделювання ситуацій професійної діяльності [208].

Ще низка дослідників, зокрема Н. Бідюк [11; 203], М. Дзюба [39; 40], К. Істоміна [72; 112], Н. Мукан [112], О. Тарасова [11], В. Третько [173], В. Устименко [178], у своїх публікаціях висвітлили зарубіжний досвід професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин і здійснили огляд провідних закладів вищої освіти США у сфері міжнародних відносин.

Узагальнення публікацій учених-компаративістів щодо досвіду професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин дозволяє зробити висновок, що зарубіжні університети акцентують увагу на міждисциплінарному підході, поєднуючи політичні, економічні та культурні аспекти. Освітні програми передбачають стажування у міжнародних організаціях, що дозволяє студентам набувати практичний досвід. Велику увагу під час професійної підготовки приділяють розвитку навичок міжкультурного спілкування та вивченню іноземних мов. Для цього застосовують інтерактивні методи навчання, такі як моделювання переговорів і дебати, що сприяє розвитку аналітичних та комунікаційних навичок.

Професійна підготовка фахівців у галузі міжнародних відносин передбачає використання сучасних технологій для аналізу даних та управління проєктами. Для цього призначено курси з прикладного політичного аналізу, на яких студенти опановують навички ухвалення рішень на основі кейсів.

Вивчення досвіду професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин дозволяє зробити висновок, що зарубіжні університети акцентують увагу на розвитку в студентів лідерських якостей і здатності ухвалювати

нестандартні рішення в кризових ситуаціях, а також на формуванні глобального мислення. Цьому сприяють програми міжнародних обмінів студентами. Здобуття студентами актуальних знань забезпечує викладацький склад, зокрема експерти-практики.

Щодо підготовки майбутніх фахівців до стратегічних комунікацій, то заслуговує на увагу досвід підготовки майбутніх офіцерів збройних сил Німеччини, висвітлений у публікації В. Конаржевської [89]. Авторка робить логічний висновок, що для ефективної підготовки до роботи в системі стратегічних комунікацій майбутнім офіцерам під час їхньої професійної підготовки у вищому військовому навчальному закладі викладають спеціальний курс. Він передбачає глибоке вивчення основних принципів функціонування інформаційного простору та інформаційних структур, зв’язків із громадськістю, особливостей публічної дипломатії і досягнення цілей держави, формування іміджевої політики сил сектору безпеки і оборони, механізму ефективного співробітництва між усіма ланками цієї системи тощо. Водночас, зазначає авторка, не можна повністю копіювати зарубіжний досвід, оскільки важливо також ураховувати національні особливості функціонування держави, вітчизняних силових структур та системи професійної підготовки військових під час навчання у вищому військовому навчальному закладі [89].

Узагальнення результатів дослідження дозволяє зробити висновок, що у країнах із високим рівнем економічного розвитку важливе значення має діяльність щодо досягнення стратегічних та економічних інтересів інформаційними засобами. Саме тому стратегічні комунікації – найбільш сучасна і перспективна форма впливу в інформаційному просторі. Правильне використання основних засобів стратегічної комунікації дозволяє формувати послідовні, логічні меседжі, які виконують не лише інформаційну функцію, а й функцію впливу [9].

Один із найпопулярніших підходів до підготовки фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій полягає в тому, щоб поєднати теоретичний курс із практичними завданнями. Наприклад, у Великій

Британії багато університетів пропонують програми підготовки фахівців у галузі піару та реклами. У межах цих програм студенти здобувають знання про основні принципи та стратегії роботи в цій галузі, а також мають можливість виконувати практичні завдання, наприклад, розробляти рекламу певного продукту.

У Сполучених Штатах Америки підготовка фахівців у галузі стратегічних комунікацій продовжується в магістратурі. Студенти вивчають різні аспекти цієї галузі, зокрема стратегічне планування, медіастратегії та піар.

У багатьох країнах, таких як США, Велика Британія та Німеччина, упроваджено спеціалізовані програми зі стратегічних комунікацій на рівні бакалавра і магістратури. Такі програми зазвичай поєднують знання спеціалізованої теорії комунікацій, ЗМІ та інтернет-технологій, а також практичних навичок управління комунікаціями в організаціях і налагодження стратегічних комунікацій. Також професійні асоціації, такі як International Association of Business Communicators (IABC), Public Relations Society of America (PRSA), Chartered Institute of Public Relations (CIPR) та інші, забезпечують навчання, сертифікацію та інші можливості для фахівців у галузі стратегічних комунікацій.

Дослідники Т. Безверхнюк, Т. Сивак зазначають, що в США стратегічні комунікації визначають «як зусилля уряду США, що спрямовані на пошуки порозуміння та залучення ключових аудиторій до створення, посилення чи збереження умов, сприятливих для задоволення інтересів, політики, цілей Уряду США через використання скоординованих програм, планів, повідомлень і продуктів, які синхронізовані з діями всіх владних інструментів» [9].

Професійна діяльність фахівців міжнародних відносин у галузі стратегічних комунікацій охоплює низку заходів і передбачає розроблення та впровадження проєктів у сфері масмедіа, PR, GR, маркетингу і реклами, політичної аналітики і консультування. У США та країнах Європейського

Союзу однією з найважливіших сучасних тенденцій комунікаційного управління є стабільне зростання ролі стратегічних комунікацій та управління змінами. З огляду на це вчені [9] стверджують, що у найближчі роки найперспективнішими комунікаційними каналами стануть онлайнові комунікації і міжособистісне спілкування, що потребує розроблення нових освітніх програм для підвищення компетентності менеджерів із комунікацій.

Щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до стратегічних комунікацій у навчальних закладах Німеччини, то вони беруть участь у тренінгах із професійної комунікації та конфліктології. Основним принципом навчання є ідея про те, що сучасний фахівець, який відповідає за стратегічні комунікації, повинен не лише здобути під час фахової освіти професійні знання, а й бути готовим до кваліфікованої комунікативної роботи, що передбачає ухвалення рішення у конфліктній ситуації та вміння адекватно реагувати на проблеми, використовуючи стратегічні комунікації і тактики [240].

Цікавим є досвід проведення загальних занять для майбутніх фахівців стратегічних комунікацій з медіапідготовки зі студентами цивільних профільних ЗВО Німеччини. У цій роботі беруть участь, наприклад, члени Федерального союзу вищої школи, які досліджують політику безпеки, а також фахівці з питань національної та міжнародної безпеки. Для участі в семінарах з політики безпеки, що проводяться в центрі управління Бундесверу, запрошують як курсантів, так і студентів, зокрема Гамбурзького військового університету ім. Гельмута Шмідта та Мюнхенського університету Бундесверу [89].

Загалом, як свідчать результати узагальнення публікацій із проблеми дослідження, підготовка фахівців у галузі стратегічних комунікацій характеризується низкою особливостей. Перш за все, вона має ґрунтуватися на засадах міждисциплінарного підходу й охоплювати елементи з таких галузей, як журналістика, реклама, психологія, маркетинг і політична наука.

Це допомагає студентам розуміти ширший контекст комунікаційних стратегій [231].

Узагальнення зарубіжного досвіду підготовки фахівців міжнародних відносин дозволяє зробити висновок, що освітні програми мають на меті формування фахівців, здатних ефективно працювати в умовах глобалізації. Фахівці міжнародних відносин у контексті стратегічних комунікацій повинні також навчитися досліджувати, аналізувати та розробляти стратегії комунікацій, що відповідають цілям і потребам організацій. Вони повинні розуміти роль комунікаційних стратегій у досягненні бізнес-цілей та розвитку організацій. На важливості формування цих професійних якостей наголошують І. Андрощук [198], Н. Бідюк [11; 198], В. Рахманов [145; 146] і В. Третько [171; 172; 198].

Підготовка фахівців міжнародних відносин до діяльності у галузі стратегічних комунікацій має передбачати також навчання студентів проводити дослідження, аналізувати цільові аудиторії, вивчати тренди й оцінювати ефективність комунікаційних очікувань. Дослідницькі навички допомагають фахівцям розробляти цільові та зважені стратегії комунікацій [173].

Оскільки у сучасному світі технології мають велике значення для комунікаційних процесів, то студенти повинні опанувати навички використання різних цифрових інструментів, соціальних медіа, аналітичних платформ та інших технологій, щоб ефективно комунікувати з аудиторією й аналізувати дані [81; 82; 174; 229].

Під час підготовки фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій важливо зробити акцент на практичній роботі. Для цього студентам доцільно запропонувати виконувати проєктні завдання, брати участь у різних комунікаційних кампаніях із метою набуття практичного досвіду та розвитку професійних навичок.

Урахування таких вимог до підготовки фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій сприятиме глибокому

розумінню студентами комунікаційних процесів, розвитку їхньої здатності аналізувати та розв’язувати проблеми, а також розробляти ефективні стратегії комунікацій для різних організацій і контекстів.

Отже, на сьогодні досліджено лише окремі аспекти підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, однак ця сфера постійно розвивається у відповідь на динамічні зміни у глобальному середовищі. Загалом узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду дозволяє виокремити основні тенденції, характерні для професійної підготовки фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Перш за все, це інтеграція міждисциплінарного підходу, яка дозволяє майбутнім фахівцям краще розуміти комплексність стратегічних комунікацій.

По-друге, сучасні освітні програми активно інтегрують цифрові інструменти та технології, такі як соціальні медіа, аналіз великих даних і штучний інтелект. Це сприяє розвитку навичок, необхідних для роботи у цифровому інформаційному просторі. Освітні програми також акцентують увагу на розвитку аналітичного мислення, що дозволяє студентам критично оцінювати інформацію, розробляти стратегії й ухвалювати обґрунтовані рішення у складних ситуаціях.

По-третє, зростає увага до практичного аспекту навчання через симуляції, рольові ігри, стажування та співпрацю з міжнародними організаціями. Це допомагає студентам набувати досвіду роботи в системі стратегічних комунікацій. Узагальнення публікацій Н. Бідюк [11; 203], В. Рахманова [146], О. Тарасової [11], В. Третька [173], В. Устименко [178] та інших дослідників, які вивчають зарубіжний досвід підготовки фахівців-міжнародників, підтверджує висновок, що у зв’язку з глобалізацією навчальні програми все більше фокусуються на міжнародних стандартах і практиках, що дозволяє студентам бути конкурентоспроможними на світовому ринку праці. Крім цього освітні програми постійно оновлюються, щоб відповідати новим викликам та тенденціям у сфері стратегічних комунікацій, таким як

кібербезпека, гібридні війни й інформаційні атаки. Йдеться також про академічну та професійну мобільність студентів – майбутніх фахівців міжнародних відносин, що також є тенденцією в їхній професійній підготовці на сучасному етапі розвитку стратегічних комунікацій.

Ще одна тенденція стосується зростання значення етичних аспектів стратегічних комунікацій, особливо у контексті поширення фейкових новин і маніпуляцій інформацією. Саме тому в зарубіжних університетах і провідних ЗВО України навчання студентів передбачає вивчення питань, які стосуються професійної етики та соціальної відповідальності [118; 120].

Також варто вказати на тенденцію кураторства студентів із боку викладацького складу – наставництво і регулярний зворотний зв'язок дозволяють студентам отримувати цінні поради від досвідчених фахівців та адаптувати свої навички відповідно до потреб ринку.

Зазначені тенденції вказують на комплексний та адаптивний підхід до підготовки фахівців міжнародних відносин, що забезпечує їхню готовність до ефективної роботи у сфері стратегічних комунікацій у сучасному світі.

Результати узагальнення публікацій П. Андрієнка [2], В. Вишпольської [17], В. Вінічук [18], С. Перової [127], Т. Сергієнко [153], А. Супрун [164], В. Третька [172] та інших дозволяє зробити висновок, що предметом уваги науковців є також дидактичні аспекти підготовки фахівців міжнародних відносин. Зокрема у публікаціях наголошується, що викладання базується на сучасних наукових досягненнях у галузі міжнародних відносин і стратегічних комунікацій. Крім цього професійна підготовка ґрунтується на принципі системності, який означає, що освітній процес має бути систематичним і послідовним, забезпечуючи інтеграцію різних навчальних дисциплін. Це допомагає студентам сформувати цілісне уявлення про систему стратегічних комунікацій та її роль у міжнародних відносинах.

Дослідники Т. Андрущенко, І. Ковчина, М. Панченко, С. Пасічніченко і Т. Стоян [4] підкреслюють важливість дотримання принципу інтеграції теорії та практики. Погоджуючись з ними, наголошуємо, що навчання майбутніх

фахівців міжнародних відносин повинно поєднувати теоретичні знання з практичними навичками, насамперед через практичні заняття, стажування, симуляції і рольові ігри. Це дозволить студентам застосовувати теорію в життєвих ситуаціях.

Важливим компонентом ефективної діяльності фахівців міжнародних відносин у сфері стратегічних комунікацій є володіння мовними навичками, зокрема й іноземною мовою, на що вказують Н. Василишина [15], В. Вінічук [18], С. Перова [127], О. Сніговська [158]. Це зумовлено тим, що стратегічні комунікації часто передбачають взаємодію з іноземними колегами, представниками урядів, міжнародних організацій та ЗМІ. Володіння іноземною мовою дозволяє фахівцям передавати інформацію точно і без викривлень, що є критичним для досягнення поставлених цілей. Крім цього, знання мови допомагає глибше зрозуміти культуру, традиції та менталітет інших народів. Це сприяє налагодженню довірливих відносин та ефективнішій комунікації, зменшує ризики непорозумінь і конфліктів. Володіння іноземною мовою розширює кар'єрні можливості фахівців, відкриваючи доступ до позицій у міжнародних організаціях, транснаціональних корпораціях та дипломатичних службах, де знання мов є обов'язковою вимогою. Важливо також зазначити, що у сучасному глобалізованому світі інформаційні потоки швидко змінюються, і часто важливі новини чи дані з'являються спочатку іншими мовами. Знання іноземної мови дозволяє фахівцям оперативно реагувати на зміни й адаптувати свої стратегії.

Отже, вільне володіння мовою сприяє встановленню та підтримці міжнародних контактів і партнерства. Це особливо важливо у стратегічних комунікаціях, де співпраця з міжнародними партнерами може бути ключовою для досягнення успіху.

З огляду на це, учені В. Вдовиченко [16], Н. Годованець [30], В. Киливник [76], В. Леган [30], Ю. Михайліченко [108], С. Сабат [150], І. Семеняко [152], М. Чикалова [189] та ін. наголошують на важливості дотримання в освітньому процесі, зокрема під час вивчення іноземної мови,

принципу активного навчання, зокрема використання дискусій, дебатів, проєктних робіт, мозкових штурмів, що сприятиме розвитку комунікативних навичок, а також критичного мислення і творчих здібностей.

Щодо інших дидактичних принципів, то вчені А. Андрейко [1], Н. Кічук [78], О. Кобєлєв [81], С. Мельничук [104], Ю. Поповський [137], О. Свєженцева [1] та інші зазначають, що під час підготовки фахівців міжнародних відносин важливо, щоб навчання було спрямовано на вирішення повсякденних проблем і завдань, що покладені на фахівців міжнародних відносин. Це стимулюватиме студентів до активного пошуку рішень та розробки стратегій. Крім цього, освітній процес повинен забезпечувати безперервний розвиток знань і навичок студентів, готуючи їх до майбутніх професійних викликів та змін у сфері міжнародних відносин і стратегічних комунікацій. Для кращого засвоєння навчального матеріалу викладання повинно активно використовувати наочні засоби, такі як презентації, відеоматеріали, графіки, схеми, що допомагають краще зрозуміти складні концепції та процеси.

Ці дидактичні принципи забезпечать ефективну підготовку фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, сприяючи розвитку їхніх професійних компетенцій і готовності до можливих викликів.

Отже, наведені міркування свідчать про те, що підготовка фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій та поліпшення якості цієї підготовки є актуальним науковим завданням. Попри те, що окремі його аспекти були в центрі уваги вчених, воно досі не було предметом комплексного вітчизняного дослідження. Доцільним є зосередження уваги на проєктуванні структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Також вважаємо за доцільне уточнити критерії і показники сформованості їхньої професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій з урахуванням національних особливостей

структури вищої освіти та досвіду сил сектору безпеки і оборони України щодо протистояння агресії росії.

1.3 Структура і зміст поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій»

Результати дослідження, подані у попередніх підрозділах, дозволяють перейти до визначення змісту і структури поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій». Це поняття є багатогранним і комплексним, оскільки охоплює здатність фахівців ефективно взаємодіяти у глобальному інформаційному просторі, теоретичні знання і практичні навички, необхідні для аналізу та розробки стратегій комунікацій, уміння адаптуватися до змінних умов і викликів сучасного світу, навички міжкультурного спілкування, критичного мислення та лідерства.

Для визначення структури професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій доцільно застосувати системний підхід, оскільки попередні узагальнення результатів наукових досліджень вказують на те, що підготовка цих фахівців передбачає інтеграцію знань з різних дисциплін, таких як політика, економіка та культура. Системний підхід дозволяє врахувати різноманітні аспекти, які впливають на професійну діяльність фахівців міжнародних відносин. Крім цього необхідно враховувати чинник глобалізації в сучасному міжнародному середовищі, яке є динамічним і складним, що вимагає цілісного розуміння процесів.

За визначенням засновника системної концепції Л. Берталанфі, система – «це комплекс взаємодіючих елементів» [202]. Розглядаючи поняття «система», необхідно враховувати його найтісніший зв’язок із поняттями цілісності, структури, зв’язку, елементів, відношення, підсистеми тощо [191, с. 19]. У розумінні того, що таке система, вирішальну роль відіграє значення

слова «елемент» – це нерозкладний компонент системи [191, с. 23]. Сукупність стійких відношень і зв’язків між елементами створює структуру системи. Вона охоплює загальну організацію елементів, їх просторове розташування, зв’язки між етапами розвитку тощо [191, с. 23].

Системний підхід, на думку Б. Долинського, слід використовувати тоді, коли перед дослідником постає завдання «виявити інтегративні властивості та якісні характеристики об’єкта, коли потрібно зрозуміти складно організований об’єкт як цілісність, виявити його структуру, характер взаємодії елементів, що закономірно зумовлюють визначеність системного об’єкта» [58]. Його необхідно розглядати як допоміжний засіб побудови концептуального апарату, адекватного об’єкту вивчення. За своїм місцем в ієрархії рівнів методології науки системний підхід є ланкою, що пов’язує філософську методологію і методологію спеціальних наук [58].

У дослідженні ми беремо до уваги те, що системний підхід має забезпечити чітке визначення компонентів професійної готовності, таких як знання, навички, компетенції та властивості майбутнього фахівця, а також взаємозв’язок між цими компонентами.

Отже, системний підхід для з’ясування змісту і структури поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» має забезпечити всебічний розгляд цього аспекту в контексті підготовки майбутніх фахівців до роботи в умовах глобальних викликів і змін.

Питанню визначення сутності поняття «готовність» присвячено досить значну кількість публікацій. Представники сучасної психолого-педагогічної науки готовність до професійної діяльності досліджують переважно на трьох рівнях:

особистісному, де готовність трактують як вияв індивідуальних властивостей особистості фахівця, що зумовлені характером майбутньої діяльності (А. Бахтов [8], Ю. Карпюк [74], О. Сафін [151], Р. Сімко [156], М. Томчук [169; 170] та ін.);

функціональному, що представляє її як ситуативну (тимчасову, короткочасну, нетривалу) спроможність і працездатність, передстартову активізацію психічних функцій, уміння мобілізувати необхідні фізичні і психічні ресурси, необхідні для діяльності (І. Горелов [32], О. Кокун [86], О. Поканевич [133], Д. Софіян [160] та ін.);

особистісно-діяльнісному, який тлумачить готовність як стан цілісного вияву всіх рис і властивостей особистості, що забезпечує ефективне виконання своїх функції (А. Боярська-Хоменко [61], О. Друганова [61], С. Золотухіна [61], С. Максименко [102], О. Мкртічян [110] та ін.).

Результати узагальнення наукових досліджень, у яких розглядаються різноманітні аспекти формування готовності до професійної діяльності [19; 87; 99; 133], дозволяють зробити висновок, що поняття «готовність» можна також тлумачити як здатність до дії (стан, у якому людина може ефективно виконувати певні завдання), психологічну налаштованість (внутрішня готовність приймати виклики й адаптуватися до нових умов), наявність знань і навичок (комплекс необхідних компетенцій професійної діяльності), мотивацію (усвідомлене бажання діяти і досягати цілей), відповідальність (готовність відповідати за свої рішення та їх наслідки), адаптивність (здатність швидко реагувати на зміни в умовах діяльності).

Отже, «готовність» охоплює як практичні, так і психологічні компоненти, що забезпечують успішну діяльність у певній сфері.

Щодо поняття «професійна готовність», то його доцільно розуміти як комплекс характеристик і навичок, що визначають підготовленість фахівця до ефективного виконання професійних обов’язків у певній сфері. Результати узагальнення наукових досліджень, у яких розглядаються різноманітні аспекти формування готовності до професійної діяльності [8; 37; 82; 102; 156], дозволяють зробити висновок, що це поняття охоплює декілька основних аспектів, зокрема:

– спеціальні знання і практичні навички, необхідні для виконання професійних обов’язків;

– особистісні якості (мотивація, відповідальність, стресостійкість, здатність до саморозвитку);

– соціальні навички, насамперед уміння працювати в команді, комунікабельність, лідерські якості;

– організаційні навички (навички планування, управління часом, прийняття рішень);

– професійні ціннісні орієнтації (етика поведінки, відповідальність за результати роботи, повага до професійних (корпоративних) стандартів тощо).

Зміст професійної готовності може варіюватися залежно від професії і вимог конкретної галузі. Наприклад, для представників багатьох професій важливо мати не лише теоретичні знання, але й практичний досвід, навички комунікації, здатність працювати в стресових умовах, розвинені лідерські якості, високий рівень фізичної підготовленості тощо.

Узагальнення публікацій учених, які досліджують структуру готовності особистості до професійної діяльності [8; 37; 82; 102; 156], а також шляхи її формування, дозволяє зробити висновок, що готовність до діяльності (до праці), можна загалом представити у трьох значеннях:

широкому, коли готовність до будь-якої діяльності як результат трудового виховання або професійного навчання виявляється в бажанні діяти, працювати, трудитися, демонструвати усвідомлення необхідності участі у спільній трудовій діяльності;

більш конкретному, коли готовність до певного виду діяльності (або до праці), що стала професією, є результатом професійного навчання, виховання і соціальної зрілості особистості майбутнього фахівця;

найбільш конкретному, коли готовність до діяльності (до праці), яка безпосередньо передбачається у відомих чи можливих умовах, є результатом психологічної підготовки і психологічної мобілізації ресурсів.

Отже, поняття «професійна готовність» може охоплювати декілька основних аспектів (спеціальні знання і практичні навички, особистісні якості, соціальні навички, організаційні навички, професійні ціннісні орієнтації), а

також вживається у трьох значеннях – широкому, більш конкретному та найбільш конкретному.

Для визначення структури і змісту поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» можна запропонувати дослідницьку процедуру, яка передбачає:

узагальнення та аналіз літератури, зокрема огляд наукових публікацій, що стосуються професійної готовності фахівців у міжнародних відносинах; вивчення літератури з тематики стратегічних комунікацій; аналіз усталених концепцій професійної готовності та їх застосування з урахуванням специфіки міжнародних відносин і стратегічних комунікацій;

визначення ключових компонентів зазначеної готовності шляхом узагальнення й аналізу літератури, освітньо-професійних програм підготовки майбутніх фахівців; виокремлення (ідентифікації) специфічних компетенцій, властивостей особистості, здатностей, знань, умінь і навичок, необхідних для роботи в системі стратегічних комунікацій;

залучення експертів та їх опитування шляхом розробки спеціально-розроблених анкет щодо висновків про ключові компоненти професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій;

інтерв'ювання та анкетування фахівців міжнародних відносин з метою отримання їхніх уявлень про складові професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій;

емпіричне дослідження стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій шляхом визначення та розробки відповідних критеріїв; вибір методів діагностики й інструментів для оцінки рівня підготовленості студентів (наприклад, тестування, кейс-стадії, рольові ігри); проведення дослідження на базі закладів освіти, які готують фахівців у сфері міжнародних відносин з метою вивчення практики підготовки фахівців;

обробку й аналіз зібраних даних за допомогою статистичних методів;

визначення структури і змісту професійної готовності на основі отриманих результатів;

формулювання висновків і рекомендацій.

Ця процедура, на нашу думку, допоможе системно та комплексно визначити структуру і зміст поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій».

Відповідно до запропонованої процедури здійснено огляд наукових публікацій, що стосуються професійної підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин. Зокрема узагальнення результатів досліджень і висновків у публікаціях П. Андрієнка [2], В. Вишпольської [17], К. Істоміної [72], О. Коппель [126], І. Липка [188], А. Пархомчук, О. Пархомчук [126], С. Перової [127], Ю. Поповського [136], Т. Сергієнко [153], О. Сніговської [158], В. Третька [171], В. Устименко [178] та інших дозволяють зробити висновок, що до основних компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій можна зарахувати:

1) *знання* теоретичних основ міжнародних відносин, розуміння ключових концепцій, теорій та історії міжнародних відносин; знання особливостей стратегічних комунікацій, зокрема стратегії і тактики комунікацій, ЗМІ, новітні технології у комунікаціях; знання у сфері глобальної політики і міжнародного права – розуміння функціонування міжнародних організацій, міжнародного права, економічних і політичних процесів на глобальному рівні;

2) *уміння і навички*: аналітичні – здатність аналізувати політичні, економічні та соціальні процеси на міжнародному рівні, оцінювати ризики і наслідки; комунікативні – ефективне вербальне та письмове спілкування, володіння кількома мовами, уміння переконливо аргументувати свою позицію; інформаційно-технологічні – уміння працювати із сучасними засобами комунікацій, соціальними медіа, інформаційними системами;

організаційні – планування і проведення комунікаційних кампаній, управління проєктами, координація роботи команд;

3) *особистісні якості*, насамперед емоційний інтелект – здатність управляти власними емоціями і розуміти емоції інших, ефективно взаємодіяти з колегами та партнерами; стресостійкість – здатність працювати під тиском, зберігати ефективність в умовах невизначеності; етичність і відповідальність – дотримання етичних стандартів професії, відповідальне ставлення до своїх обов'язків; толерантність – розуміння та повага до культурних відмінностей, здатність працювати в міжнародних і мультикультурних середовищах; критичне мислення – здатність до об'єктивної оцінки інформації, розпізнавання маніпуляцій та фейків, ухвалення обґрунтованих рішень;

4) *практичний досвід*, який передбачає стажування або практику роботи в міжнародних організаціях, участь у проєктах зі стратегічних комунікацій, конференціях, семінарах та інших професійних заходах із метою розширення кола професійних контактів і здобуття нових знань.

У словнику «Стратегічні комунікації» його автори Т. Попова та В. Ліпкан [135, с. 9] наводять перелік знань, умінь і навичок, якими має володіти фахівець у сфері зв'язків із громадськістю та публічної дипломатії, що є елементами стратегічних комунікацій. Оскільки зв'язки з громадськістю виконують три основні функції (публічне інформування, інформування команди, діяльність щодо залучення громадськості), які підтримуються плануванням, аналізом та оцінкою з метою інформаційної підтримки, то фахівці цієї сфери діяльності повинні мати навички планування, узагальнення оперативної інформації, консультування, створення умов для просування національних інтересів і політики, а також уміти пом'якшувати неофіційну інформацію і пропаганду противника [135]. Фахівці зі зв'язків з громадськістю на всіх рівнях повинні вміти консультувати керівників про можливі результати дій і визначати потенційний вплив на суспільне інформаційне поле. Вони також повинні бути здатними «розуміти, взаємодіяти, впливати та інформувати ключову зарубіжну аудиторію через слова і дії, які б сприяли

розумінню політики та просуванню інтересів держави. Ця здатність може стосуватися діяльності в сфері суспільного інформування, а також інформаційних заходів, таких як створення і поширення медіапроєктів, тобто вебсайтів, радіо, друку і телебачення для надання допомоги в інформування зарубіжних цільових аудиторій» [135, с. 13].

Для визначення структури і змісту поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» також узагальнено зміст освітніх програм першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ЗВО України, які готують фахівців для діяльності у цій сфері, зокрема:

– освітньої програми «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Національного університету «Києво-Могилянська академія» [117];

– освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Хмельницького національного університету [118];

– освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини (з обов’язковим вивченням двох іноземних мов)» зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка [120];

– освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук Міжрегіональної Академії управління персоналом [119];

– освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини» зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Національного авіаційного університету [121].

Узагальнення змісту освітніх програм, а також вимог, які висуваються до фахівців міжнародних відносин, рівня їхньої підготовки і сфери працевлаштування – робота в установах та організаціях системи стратегічних комунікацій, дозволяє зробити висновок, що майбутні фахівці повинні мати академічну підготовку, професійний досвід та експертні знання у сфері міжнародних відносин для досягнення цілей міжнародної політики, дипломатії, міжнародного права, глобальної економіки та міжнародних організацій. Вони повинні розуміти сутність міжнародних процесів, політичних структур, принципи і закономірності зовнішньої політики держав, сутність міжнародних конфліктів, уміти надавати консультації та розробляти рекомендації з питань глобальної безпеки, економічних відносин і міжнародного права.

Аналіз змісту освітніх програм дозволяє зробити висновок, що фахівці міжнародних відносин повинні:

знати принципи, механізми і процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення і відстоювання на міжнародній арені національних інтересів держав, формування й ухвалення зовнішньополітичних рішень, а також знати природу та механізми міжнародних комунікацій [118];

уміти організовувати і проводити спеціальні PR-події; збирати, опрацьовувати й аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій; використовувати сучасні цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення, бази даних та інформаційні системи для вирішення складних спеціалізованих завдань у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій;

бути здатними до комунікації з різними групами громадськості, налагоджувати ділові відносини зі ЗМІ, зокрема для поширення та примноження позитивного міжнародного іміджу України.

Отже, фахівці міжнародних відносин мають володіти здатністю використовувати свої знання та досвід для розробки і впровадження комунікаційних стратегій для досягнення зовнішньополітичних цілей, формування позитивного міжнародного іміджу держави або організації та впливу на глобальні аудиторії. Результати узагальнення змісту освітніх програм дозволяють зробити висновок, що фахівці міжнародних відносин у контексті діяльності у сфері стратегічних комунікацій повинні вміти розробляти та впроваджувати ініціативи щодо покращення іміджу держави за кордоном, зміцнення відносин з іноземними громадянами й організаціями, а також відстоювання національних інтересів. Вони повинні мати навички створення та проведення інформаційних кампаній, що впливають на громадську думку в інших країнах, сприяють підтримці зовнішньополітичних рішень і протидіють негативним інформаційним впливам.

Важливим аспектом діяльності фахівців міжнародних відносин є аналіз медійного середовища. Вони повинні вивчати й аналізувати громадську думку та інформаційні тренди з метою ефективного планування і коригування комунікаційних стратегій, зокрема і під час кризових комунікацій, включно з міжнародними конфліктами, дипломатичними суперечками та іншими надзвичайними ситуаціями.

Оскільки співпраця з міжнародними і національними медіа для поширення ключових повідомлень, організація пресконференцій, інтерв'ю та інших заходів є також одним із важливих напрямів діяльності фахівців міжнародних відносин, то вони повинні вміти організовувати і проводити культурні заходи та програми для покращення взаєморозуміння між представниками країн, уміти пропагувати культурну спадщину і налагоджувати міжнародні зв'язки.

Отже, результати узагальнення наукових джерел, освітніх програм, визначення ключових компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, виокремлення специфічних компетенцій, властивостей особистості, здатностей, знань, умінь і навичок, необхідних для роботи в системі стратегічних комунікацій дозволяє нам скласти їхній вичерпний список для залучення експертів та їх опитування. Йдеться про застосування *методу експертного оцінювання* шляхом використання спеціально-розроблених анкет для отримання висновків про ключові компоненти професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Алгоритм роботи з експертами передбачав декілька етапів. На початку нами було чітко визначено *мету та завдання дослідження*, конкретні запитання, на які необхідно було отримати відповіді від експертів. Далі було здійснено *вибір експертів* з урахуванням певних критеріїв – досвіду роботи, академічних та наукових досягнень, освіти, професійної діяльності у сфері освіти та розуміння сутності міжнародних відносин і стратегічних комунікацій (Додаток А). За результатами відбору кандидатів в експерти було відібрано 8 експертів (Додаток Б). Їх у подальшому залучали для визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, а також для визначення педагогічних умов підготовки таких фахівців.

Наступним етапом роботи була *підготовка інструментарію*, зокрема розробка анкети-опитувальника для експертів з питань, що стосуються ключових компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, а також проведення пілотного опитування на обмеженій вибірці експертів для виявлення можливих недоліків та уточнення формулювань запитань анкети (Додаток В).

Важливим етапом роботи був *збір даних* – надсилання анкет-опитувальників експертам, збір і фіксація відповідей та коментарів експертів, а також узагальнення й аналіз отриманих даних, опрацювання і систематизація відповідей експертів.

За результатами застосування методу експертного оцінювання було виокремлено ключові елементи професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, які за сутнісними характеристиками об'єднано у *когнітивний, діяльнісний, професійно-особистісний* та *ціннісний* компоненти.

Щодо *когнітивного компонента*, то він охоплює знання, якими мають володіти майбутні фахівці міжнародних відносин для роботи в системі стратегічних комунікацій, зокрема йдеться про знання:

– основних теорій та концепцій, що пояснюють поведінку держав і міжнародних організацій на глобальному рівні;

– принципів і норм міжнародного права, включно з договорами, угодами та резолюціями міжнародних організацій;

– сучасних політичних процесів та основних тенденцій у міжнародних відносинах;

– основ міжнародної економіки, торгових угод, інвестиційних стратегій та фінансових ринків;

– правил і норм дипломатичного етикету, що необхідні для офіційних зустрічей та переговорів;

– стратегій і тактик, що використовуються для ефективного комунікаційного управління, включно з кризовими комунікаціями;

– методів і підходів до аналізу та вирішення міжнародних конфліктів;

– основ інформаційної безпеки і захисту даних, особливо в контексті стратегічних комунікацій;

– культурних відмінностей та методів ефективної міжкультурної комунікації;

– принципів управління медіаресурсами і роботи з масовими медіа;

– стратегій і тактик політичного маркетингу, включно з кампаніями та суспільними ініціативами;

– психологічних аспектів комунікацій, включно з маніпуляціями, впливами та переконаннями;

– принципів і методів роботи із соціальними мережами та цифровими платформами для поширення інформації;

– методів збору, обробки й аналізу даних для підтримки прийняття рішень у стратегічних комунікаціях;

– етичних принципів і стандартів професійної відповідальності у сфері комунікацій.

Ці знання забезпечують комплексний системний підхід до підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин, готових до ефективної роботи в системі стратегічних комунікацій.

Щодо складових *діяльнісного компонента* професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, то вони охоплюють такий перелік вмінь і навичок:

– здатність проводити глибокий аналіз міжнародних подій і процесів, оцінювати ризики та можливості;

– уміння писати чіткі, зрозумілі і переконливі тексти, такі як звіти, статті, пресрелізи й аналітичні матеріали;

– уміння чітко та переконливо висловлюватися під час презентацій, переговорів і публічних виступів;

– здатність ефективно спілкуватися та взаємодіяти з представниками різних культур, ураховуючи культурні відмінності;

– навички ведення переговорів, зокрема стратегічне планування, тактичні прийоми й управління конфліктами;

– уміння розробляти, упроваджувати та оцінювати ефективність комунікаційних стратегій і кампаній;

– навички управління комунікаціями в умовах кризи, зокрема швидке реагування й управління репутацією;

– уміння ефективно співпрацювати з представниками медіа, організовувати пресконференції та готувати медіаконтент;

– навички використання соціальних мереж і цифрових платформ для просування ідей, проєктів та організацій;

– уміння аналізувати великі обсяги даних для ухвалення обґрунтованих рішень у сфері стратегічних комунікацій;

– навички планування, організації, керування та контролю проєктів у сфері міжнародних відносин і комунікацій;

– здатність забезпечувати захист інформації та розуміння основ інформаційної безпеки;

– здатність критично оцінювати інформацію, виявляти маніпуляції та розпізнавати фейки;

– здатність розуміти й управляти своїми емоціями, а також розуміти емоції інших для ефективної взаємодії;

– здатність швидко адаптуватися до змінних умов і нових викликів у сфері міжнародних відносин та комунікацій.

Ці вміння і навички допоможуть майбутнім фахівцям у сфері міжнародних відносин ефективно працювати в системі стратегічних комунікацій, забезпечуючи високий рівень професіоналізму та результативності.

Щодо властивостей особистості, то ефективна діяльність у сфері стратегічних комунікацій залежить від сформованих професійних і морально-вольових рис характеру фахівців міжнародних відносин. До професійно-особистісного компонента за результатами дослідження ми віднесли:

цілеспрямованість – здатність ставити чіткі цілі та наполегливо працювати для їх досягнення;

емпатію – здатність розуміти і співчувати почуттям та потребам інших людей, що є ключовим для ефективної комунікації;

самоконтроль – здатність управляти своїми емоціями і залишатися спокійним у стресових ситуаціях;

адаптивність – здатність швидко адаптуватися до змінних умов та нових викликів;

критичне мислення – здатність об'єктивно оцінювати інформацію, виявляти маніпуляції й ухвалювати обґрунтовані рішення;

стресостійкість – здатність ефективно працювати під тиском і в умовах високого стресу;

комунікабельність – здатність легко та ефективно спілкуватися з різними людьми, встановлювати і підтримувати контакти;

ініціативність – здатність виявляти ініціативу, пропонувати нові ідеї та рішення;

аналітичні здібності – здатність аналізувати складні ситуації, виявляти основні проблеми і пропонувати ефективні рішення;

етичність – дотримання високих моральних та етичних стандартів у своїй професійній діяльності;

пунктуальність – здатність виконувати обов'язки вчасно і дотримуватися встановлених строків;

дипломатичність – здатність вести переговори та вирішувати конфлікти, не ускладнюючи ситуацію;

відкритість до нових знань – бажання і здатність постійно вчитися, оновлювати свої знання та навички;

самостійність – здатність самостійно ухвалювати рішення і діяти без постійного керівництва.

Ці властивості та риси характеру допоможуть майбутнім фахівцям міжнародних відносин ефективно виконувати свої обов'язки і досягати успіху в системі стратегічних комунікацій.

Щодо *ціннісного компонента*, то він охоплює:

– патріотизм (відданість інтересам своєї країни і прагнення працювати на її благо, зберігаючи та захищаючи її інтереси на міжнародному рівні);

– етичність і чесність (дотримання високих моральних принципів, правдивість та чесність у всіх професійних взаємодіях);

– повагу до різноманіття (визнання і повага культурних, релігійних та етнічних відмінностей, що сприяє ефективній міжкультурній комунікації);

– соціальну відповідальність (здатність брати на себе відповідальність за свої дії і рішення, особливо в умовах кризи, усвідомлення своєї ролі в суспільстві та готовність діяти в інтересах спільного блага);

– професіоналізм (постійне прагнення до високого рівня професійних знань і навичок, удосконалення своїх компетенцій);

– відкритість і прозорість (довіра та сприяння взаєморозумінню);

– справедливість (справедливе ставлення до всіх людей, ухвалення рішень на основі об’єктивних критеріїв);

– інноваційність (упровадження нових ідей, методів і технологій у свою професійну діяльність);

– колективізм і командну роботу (здатність ефективно працювати в команді, підтримувати та допомагати колегам, досягати спільних цілей);

– екологічну свідомість (розуміння важливості збереження навколишнього середовища і впровадження екологічних практик у свою діяльність);

– стратегічне мислення (здатність мислити стратегічно, прогнозувати наслідки своїх дій й ухвалювати рішення, які сприятимуть довгостроковому успіху).

Зазначене вище надає можливість визначити *професійну готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій* як комплексну характеристику, яка охоплює сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного виконання професійних обов’язків у системі стратегічних комунікацій, і забезпечує здатність фахівців аналізувати, розробляти та впроваджувати комунікаційні стратегії, взаємодіяти з різними культурними і соціальними групами, реагувати на виклики інформаційної безпеки, а також відстоювати національні інтереси на міжнародному рівні.

Визначення теоретичних основ підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, поданих у розділі 1, дозволяє перейти до обґрунтування науково-методичних засад цього процесу, зокрема визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців, а також обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Висновки до першого розділу

1. В умовах глобалізації та інтенсивного розвитку інформаційних технологій стратегічні комунікації набувають особливої ваги у сфері міжнародних відносин. Міжнародні відносини є поєднанням політичних, фінансово-економічних, правових, науково-технічних, соціальних, дипломатичних, військових, релігійних, гуманітарних, комунікаційних та інших зв’язків і відносин між державами, соціальними, економічними, політичними силами, організаціями та громадськими рухами, що діють на світовій арені. Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин є одним із ключових завдань сучасної освіти.

Оскільки стратегічні комунікації охоплюють широкий спектр діяльності – від медіаменеджменту до публічної дипломатії й аналізу інформаційних потоків, то підготовка фахівців до роботи в цій сфері потребує системного підходу, що враховує необхідність формування теоретичних знань, практичних умінь і навичок.

Стратегічні комунікації – це скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв’язків із громадськістю, військових зв’язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави. Стратегічні комунікації позначають обмін (комунікацію) смислами/ідеями на підтримку національних цілей (тобто стратегічно).

Система стратегічних комунікацій – це комплексний підхід до планування, упровадження й оцінки комунікаційних стратегій, спрямованих на досягнення довгострокових цілей організації або держави через цілеспрямоване використання інформації та комунікаційних засобів, що охоплює низку ключових компонентів, які забезпечують ефективну взаємодію з внутрішньою і зовнішньою аудиторіями. Система стратегічних комунікацій є важливою для забезпечення узгодженості дій, підвищення ефективності комунікаційних заходів і досягнення стратегічних цілей в умовах глобальної інформаційної конкуренції.

2. Підготовка фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій та поліпшення якості цієї підготовки є актуальним науковим завданням. Попри те, що окремі його аспекти були в центрі уваги вчених, воно досі не було предметом комплексного вітчизняного дослідження.

Узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду дозволяє виокремити основні тенденції, характерні для професійної підготовки фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій: інтеграція міждисциплінарного підходу, яка дозволяє майбутнім фахівцям краще розуміти комплексність стратегічних комунікацій; сучасні освітні програми активно інтегрують цифрові інструменти та технології, такі як соціальні медіа, аналіз великих даних і штучний інтелект, що сприяє розвитку навичок, необхідних для роботи у цифровому інформаційному просторі; зростає увага до практичного аспекту навчання через симуляції, рольові ігри, стажування та співпрацю з міжнародними організаціями; у зв’язку з глобалізацією навчальні програми все більше фокусуються на міжнародних стандартах і практиках, що дозволяє студентам бути конкурентоспроможними на світовому ринку праці; зростає значення етичних аспектів стратегічних комунікацій, особливо у контексті поширення фейкових новин і маніпуляцій інформацією, тому в зарубіжних університетах і провідних ЗВО України навчання студентів передбачає вивчення питань, які стосуються професійної етики та соціальної відповідальності; поширення набуло кураторство

(наставництво), що дозволяє студентам отримувати поради від досвідчених фахівців та адаптувати свої навички відповідно до потреб ринку.

3. Професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій – це комплексна характеристика, яка охоплює сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків у системі стратегічних комунікацій, і забезпечує здатність фахівців аналізувати, розробляти та впроваджувати комунікаційні стратегії, взаємодіяти з різними культурними і соціальними групами, реагувати на виклики інформаційної безпеки, а також відстоювати національні інтереси на міжнародному рівні.

У структурі професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій виокремлено *когнітивний, діяльнісний, професійно-особистісний* та *ціннісний* компоненти.

Основні наукові результати розділу опубліковано в працях [43–46; 51; 54; 210].

РОЗДІЛ 2
НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

2.1 Методика виконання дослідження

Для вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій під час освітнього процесу у ЗВО реалізовано методику дослідження з певною послідовністю дослідницьких дій, застосування комплексу дослідницьких методів, процедур, операцій, а також шляхом упровадження авторських форм, методів і прийомів із використанням засобів навчання, необхідних для досягнення мети та вирішення завдань дослідження.

Передусім методика проведення дослідження з підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій передбачала визначення *мети* з урахуванням необхідності вдосконалення змісту й якості їхньої підготовки, теоретичної і практичної значущості вирішення наукового завдання, його недостатньої розробленості, а також наявних суперечностей (між потребою сучасного суспільства у фахівцях, здатних ефективно працювати в системі стратегічних комунікацій, і можливостями її повноцінного забезпечення засобами традиційного освітнього процесу вищої школи; між необхідністю розроблення міжкультурного аспекту підготовки у ЗВО майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій та нерозробленістю науково-методичного забезпечення цієї підготовки; між усвідомленням майбутніми фахівцями міжнародних відносин необхідності у неперервному особистісно-професійному розвитку та недостатністю відповідних знань, умінь і навичок). Отже, загальна мета дослідження полягає в тому, щоб поліпшити якість підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до

роботи в системі стратегічних комунікацій шляхом визначення, обґрунтування, упровадження й експериментальної перевірки результативності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Відповідно до мети визначено низку завдань дослідження, які покликані сприяти досягненню мети дослідження. Ці завдання подано у вступній частині дисертації.

Для виконання *першого завдання* дослідження заплановано такі кроки:

– здійснити вивчення наукових джерел із питань підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин, особливостей роботи в системі стратегічних комунікацій та змісту стратегічних комунікацій;

– визначити сутність поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» шляхом аналізу наукових публікацій та освітніх програм підготовки фахівців міжнародних відносин;

– визначити структуру поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій», виокремити його компоненти з урахуванням вимог нормативних документів, що регламентують підготовку фахівців міжнародних відносин у ЗВО;

– виявити особливості й охарактеризувати зміст професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Виконання *другого завдання* дослідження передбачало:

– розробку критеріїв сформованості зазначеної професійної готовності з урахуванням її структури;

– визначення показників для кожного критерію шляхом узагальнення інформації про зміст кожного компонента професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій

та залучення експертної групи для виокремлення найбільш вагомих сутнісних її ознак;

– розробку шкали оцінювання стану професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій та встановлення відповідних рівнів;

– опис характеристик для кожного рівня;

– оцінку поточного стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій;

– проведення опитувань, тестів, анкетувань серед студентів майбутніх фахівців міжнародних відносин;

– аналіз результатів для визначення поточного стану професійної готовності.

Для обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій (*третього завдання* дослідження) передбачено здійснити ідентифікацію педагогічних умов, зокрема:

– проаналізувати зміст освітніх програм підготовки фахівців міжнародних відносин у ЗВО;

– провести інтерв'ювання з експертами у сфері міжнародних відносин і стратегічних комунікацій щодо їхніх уявлень про поліпшення якості підготовки студентів до роботи в системі стратегічних комунікацій;

– з урахуванням результатів аналізу педагогічної теорії та практики професійної підготовки визначити перелік педагогічних умов для подальшого опрацювання експертною групою;

– визначити теоретичні основи для обґрунтування педагогічних умов.

Відповідно до *четвертого завдання* (експериментально перевірити результативність педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій) було розроблено експериментальний план, зокрема:

– визначено експериментальну (далі – ЕГ) і контрольну (далі – КГ) групи студентів;

– розроблено методики проведення експерименту;

– упроваджено педагогічні умови в освітній процес ЕГ;

– зібрано дані (тести, опитування, спостереження) до та після експерименту;

– порівняно результати ЕГ і КГ;

– оцінено вплив педагогічних умов на рівень професійної готовності майбутніх фахівців.

Розробка методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій передбачала:

– узагальнення отриманих даних та висновків;

– виявлення найбільш ефективних методів і практик, які довели свою результативність;

– написання методичних рекомендацій на основі результатів дослідження;

– включення до рекомендацій конкретних прикладів, вправ, методів оцінювання;

– поширення рекомендацій та їх впровадження;

– проведення семінарів і тренінгів для науково-педагогічних працівників на основі рекомендацій.

Для виконання завдань дослідження складено план-графік, поданий у таблиці 2.1.1.

Дослідно-експериментальне дослідження щодо поліпшення якості підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій шляхом визначення, обґрунтування, упровадження й експериментальної перевірки результативності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій тривало впродовж шести етапів: *теоретично-*

пошукового, теоретико-методологічного, організаційно-підготовчого, експериментально-дослідницького, аналітико-узагальнювального, впроваджувально-розповсюджувального.

Таблиця 2.1.1 – План-графік виконання завдань дослідження

Порядковий номер завдання	Зміст завдання	Період виконання
1	Визначити сутність поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій», його структуру та особливості змісту	2022–2023 рр.
2	Визначити критерії, показники, охарактеризувати рівні та з'ясувати стан професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій	2022–2023 рр.
3	Обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій	2023–2024 рр.
4	Експериментально перевірити результативність педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій	2024–2025 рр.
5	Розробити методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій	2025–2026 рр.

На *теоретично-пошуковому* етапі (вересень 2022 року – травень 2023 року) визначено проблему та обґрунтовано вибір теми дослідження шляхом аналізу й узагальнення педагогічної теорії та практики; виявлено і сформульовано основні суперечності, що потребують розв'язання; сформульовано наукове завдання дослідження, яке полягає у необхідності поліпшення якості підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

На *теоретико-методологічному* етапі (червень – серпень 2023 року) визначено мету та завдання дослідження; складено план-графік виконання завдань дослідження; з'ясовано стан розробленості проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогічній теорії та практиці, сутність і зміст базових понять дослідження; визначено структуру поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних

комунікацій», виокремлено його компоненти з урахуванням вимог нормативних документів, що регламентують підготовку фахівців міжнародних відносин у ЗВО; сформульовано гіпотезу та спрогнозовано очікувані результати тощо.

Під час *організаційно-підготовчого* етапу (вересень – жовтень 2023 року) складено програму педагогічного експерименту; визначено умови його проведення, підготовлено матеріальну базу експерименту; здійснено розподіл ролей і функцій його учасників; окреслено послідовність проведення організації, проведення та тематику інструкторсько-методичних занять з науково-педагогічними працівниками – учасниками експериментальної роботи; розпочато підготовку навчально-методичного забезпечення їхньої діяльності, діагностичних методик і навчальних контекстних проблемних завдань для студентів – учасників ЕГ.

На *експериментально-дослідницькому* етапі (листопад 2023 року – травень 2025 року) визначено критерії, показники й охарактеризовано рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій; організовано констатувальний етап експерименту шляхом проведення вхідних діагностичних зрізів; виявлено чинники, що впливають на формування професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій; обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій; визначено зміст, форми, методи і засоби формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій; проведено формувальний етап педагогічного експерименту; здійснено контрольні діагностичні зрізи та вимірювання підсумкових результатів.

На *аналітико-узагальнювальному* етапі (червень – серпень 2025 року) здійснено узагальнення, опрацювання й аналіз здобутих емпіричних даних на формувальному етапі експерименту та зіставлено їх із визначеною метою і завданнями; здійснено коригування гіпотези дослідження, розроблено модель

формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій з урахуванням отриманих результатів; оформлено і подано опис процесу та результатів експерименту.

На *впроваджувально-розповсюджувальному* етапі (вересень 2025 – березень 2026 року) організовано поширення і впровадження в освітню діяльність результатів дослідження, зокрема педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій; розроблено та впроваджено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Для визначення наукового апарату дослідження, його об’єкта, предмета, мети і гіпотези, з’ясування стану дослідження проблеми у педагогічній теорії та практиці, вибору науково-теоретичних і методологічних підходів щодо визначення й обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій використано *теоретичні методи*, зокрема:

аналіз і синтез (аналіз дозволяє розділити поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» на складові частини, щоб визначити його сутність, структуру й особливості змісту, а синтез допомагає інтегрувати отримані знання про окремі елементи в єдину теоретичну концепцію);

порівняння – для визначення критеріїв і показників сформованості професійної готовності шляхом порівняння усталених підходів та концепцій у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі; для аналізу рівнів сформованості професійної готовності та виявлення відповідностей і розбіжностей між різними моделями оцінювання готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій;

індукцію та дедукцію – для формулювання загальних висновків на основі конкретних фактів, спостережень, а також кількісних та якісних даних,

отриманих за допомогою емпіричних методів (метод дедукції дозволяє виводити конкретні висновки із загальних теоретичних положень і гіпотез);

абстрагування – для відокремлення найважливіших характеристик і властивостей професійної готовності від менш значущих;

конкретизацію, тобто застосування абстрактних теоретичних положень до конкретних педагогічних умов та ситуацій;

моделювання – для візуалізації взаємозв'язків між компонентами педагогічного процесу і прогнозування можливих результатів дослідно-експериментальної роботи;

систематизацію й узагальнення теоретичних положень – для обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій з урахуванням взаємозв'язку і взаємозалежності всіх компонентів освітнього процесу у ЗВО, де відбувається підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин;

контент-аналіз – для аналізу змісту наукових джерел, навчальних програм, методичних матеріалів із метою виявлення ключових аспектів та тенденцій у підготовці фахівців міжнародних відносин.

Використання цих теоретичних методів дозволить комплексно вирішити завдання дослідження, забезпечити глибоке розуміння процесу формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Для отримання якісних і кількісних даних, визначення рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, окрім педагогічного експерименту, було використано також інші *емпіричні методи*, зокрема:

– анкетування, яке передбачало проведення опитувань серед студентів, викладачів та експертів для збору суб'єктивних оцінок і думок щодо підготовки до роботи в системі стратегічних комунікацій;

– інтерв’ю (інтерв’ю зі студентами, викладачами та фахівцями у сфері міжнародних відносин для отримання детальних відомостей про досвід, думки і пропозиції щодо організації освітнього процесу та його змісту);

– систематичне спостереження за поведінкою і діяльністю студентів під час навчальних занять, практичних завдань та позакласних заходів із метою оцінювання компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, які неможливо виміряти за допомогою інших методів;

– аналіз документів, зокрема вивчення навчальних програм, методичних матеріалів, звітів, зворотного зв’язку від студентів і викладачів;

– тестування, насамперед проведення стандартизованих тестів для оцінки знань, умінь та навичок студентів у сфері міжнародних відносин і стратегічних комунікацій;

– виконання проєктних робіт, зокрема аналіз результатів виконаних студентами проєктів, кейсів та практичних завдань, що дозволило оцінити їхню здатність застосовувати теоретичні знання на практиці;

– експертне оцінювання з метою оцінки рівня професійної готовності студентів незалежними експертами-викладачами окремих аспектів, що стосуються сфери міжнародних відносин і стратегічних комунікацій;

– метод фокус-груп, який було використано для проведення дискусій у малих групах студентів для обговорення освітнього процесу та виявлення їхніх потреб, проблем і пропозицій щодо його покращення;

– ситуаційні ігри (для моделювання різних ситуацій у сфері міжнародних відносин для практичного застосування студентами своїх знань та навичок);

– метод ведення щоденників або рефлексивних журналів, які передбачали, що в них студенти відображають свої думки, почуття і досвід, набутий під час навчання та практики роботи у системі стратегічних комунікацій.

Використання цих методів у поєднанні з педагогічним експериментом дозволяє отримати більш комплексні і надійні дані для оцінки професійної готовності студентів до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Педагогічний експеримент охоплював три етапи – *констатувальний*, *формувальний* та *контрольний (порівняльний)*.

Метою *констатувального етапу* було визначення початкового стану професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Під час цього етапу вивчено теоретичні основи і висновки попередніх досліджень щодо професійної готовності та стратегічних комунікацій, визначено критерії і показники для оцінки професійної готовності; проведено діагностичні заходи (анкетування, тестування, інтерв'ю) для збору початкових даних про рівень професійної готовності студентів до роботи в системі стратегічних комунікацій; здійснено аналіз та узагальнення зібраних даних для визначення вихідного стану підготовки студентів.

Також на цьому етапі експерименту сформовано вибірку. Для забезпечення репрезентативності враховано, що «її склад повинен наближатися до відповідних пропорцій у генеральній сукупності, тобто вибірка має відображати характерні особливості генеральної сукупності» [195, с. 96] – кількості студентів, що навчаються в ЗВО України за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (галузь знань 29 «Міжнародні відносини») на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти. Вибірка має бути репрезентативною. Це означає, що склад вибірки повинен максимально наближатися до пропорцій генеральної сукупності, відображаючи її характерні особливості. Для цього було враховано такі аспекти:

розмір вибірки – має забезпечити достатню статистичну точність і можливість узагальнення результатів на генеральну сукупність;

структурні характеристики – вибірка повинна охоплювати студентів з різних курсів, щоб представити різноманітність генеральної сукупності;

соціально-демографічні характеристики – було враховано такі чинники, як вік, стать, національність, соціально-економічний статус, що можуть впливати на професійну підготовку студентів;

академічні показники – рівень успішності, участь у науково-дослідній діяльності, досвід проходження практик і стажувань;

мотиваційні аспекти – рівень зацікавленості у професійній діяльності в сфері міжнародних відносин та стратегічних комунікацій.

Формула для обрахунку вибіркової сукупності залежить від бажаного рівня довірчої ймовірності, допустимої похибки і варіабельності генеральної сукупності. Найпоширеніша формула для розрахунку розміру вибірки для великої генеральної сукупності (зазвичай більше 10,000 одиниць) виглядає так:

$$n = \frac{Z^2 \cdot p(1-p)}{e^2}, \quad (2.1)$$

де n – розмір вибірки; Z – z-значення, яке відповідає бажаному рівню довірчої ймовірності (наприклад, для 95 % рівня довіри $Z \approx 1.96$); p – передбачувана пропорція (доля) успіху (якщо невідомо, то приймається 0,5, що є максимально консервативною оцінкою); e – допустима похибка (у десятковій формі, наприклад, для 5 % похибки e = 0,05).

Спрощений варіант обрахунків обсягу вибіркової сукупності виконано за формулою 5 %-ої граничної помилки репрезентативності:

$$n = \frac{1}{e^2 + \frac{1}{N}}, \quad (2.2)$$

де N – обсяг генеральної сукупності; n – обсяг вибіркової сукупності; e – допустима похибка (у десятковій формі, для 5 % похибки e = 0,05) [195, с. 100].

Для визначення кількості учасників експерименту було проведено статистичні розрахунки обсягу генеральної сукупності у табличному редакторі Microsoft Excel (рисунок 2.1.1).

Чисельність майбутніх фахівців міжнародних відносин згідно з даними Єдиної державної електронної бази з питань освіти у 49 ЗВО України на липень 2023 року (Додаток Д) становить 5126 осіб (Додаток Е). Обсяг

вибіркової сукупності розраховано за формулою (2.2) у табличному редакторі Microsoft Excel (рисунок 2.1.2).

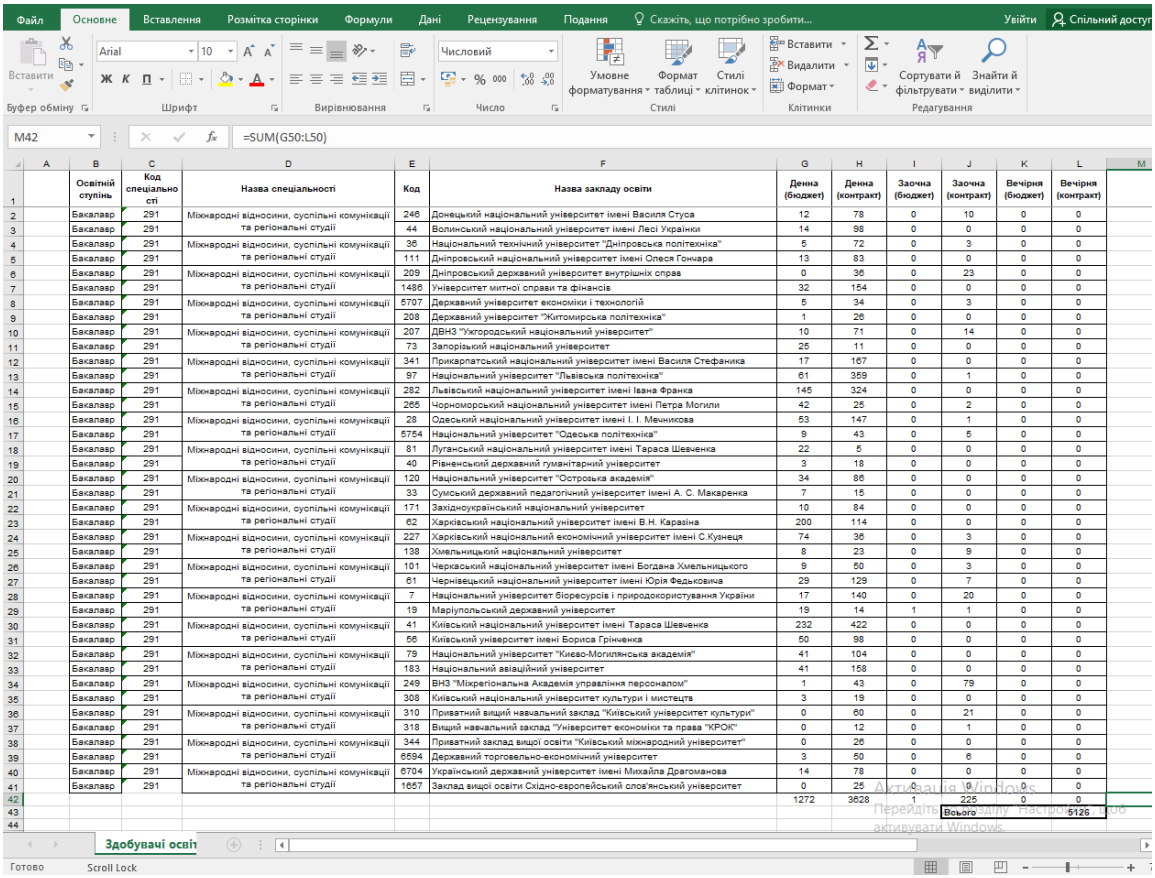

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1		Освітній ступінь	Код спеціальності	Назва спеціальності	Код	Назва закладу освіти	Денна (бюджет)	Денна (контракт)	Заочна (бюджет)	Заочна (контракт)	Вечірня (бюджет)	Вечірня (контракт)	
2		Бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії	246	Донецький національний університет імені Василя Стуса	12	78	0	10	0	0	
3		Бакалавр	291		44	Волинський національний університет імені Лесі Українки	14	98	0	0	0	0	
4		Бакалавр	291		36	Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"	5	72	0	3	0	0	
5		Бакалавр	291		111	Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара	13	83	0	0	0	0	
6		Бакалавр	291		209	Дніпровський державний університет внутрішніх справ	0	36	0	23	0	0	
7		Бакалавр	291		1486	Університет митної справи та фінансів	32	154	0	0	0	0	
8		Бакалавр	291		5707	Державний університет економіки і технологій	5	34	0	3	0	0	
9		Бакалавр	291		208	Державний університет "Житомирська політехніка"	1	26	0	0	0	0	
10		Бакалавр	291		207	ДВНЗ "Ужгородський національний університет"	10	71	0	14	0	0	
11		Бакалавр	291		73	Запорізький національний університет	25	11	0	0	0	0	
12		Бакалавр	291		341	Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника	17	167	0	0	0	0	
13		Бакалавр	291		97	Національний університет "Львівська політехніка"	61	359	0	1	0	0	
14		Бакалавр	291		282	Львівський національний університет імені Івана Франка	145	324	0	0	0	0	
15		Бакалавр	291		265	Чорноморський національний університет імені Петра Могили	42	25	0	2	0	0	
16		Бакалавр	291		28	Одеський національний університет імені І. І. Мечникова	53	147	0	1	0	0	
17		Бакалавр	291		5754	Національний університет "Одеська політехніка"	9	43	0	5	0	0	
18		Бакалавр	291		81	Луганський національний університет імені Тараса Шевченка	22	5	0	0	0	0	
19		Бакалавр	291		40	Рівненський державний гуманітарний університет	3	18	0	0	0	0	
20		Бакалавр	291		120	Національний університет "Острозька академія"	34	86	0	0	0	0	
21		Бакалавр	291		33	Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка	7	15	0	0	0	0	
22		Бакалавр	291		171	Західноукраїнський національний університет	19	84	0	0	0	0	
23		Бакалавр	291		62	Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна	200	114	0	0	0	0	
24		Бакалавр	291		227	Харківський національний економічний університет імені С.Кузнеця	74	36	0	3	0	0	
25		Бакалавр	291		138	Хмельницький національний університет	8	23	0	9	0	0	
26		Бакалавр	291		101	Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького	9	50	0	3	0	0	
27		Бакалавр	291		61	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	29	129	0	7	0	0	
28		Бакалавр	291		7	Національний університет біоресурсів і природокористування України	17	140	0	20	0	0	
29		Бакалавр	291		19	Маріупольський державний університет	19	14	1	1	0	0	
30		Бакалавр	291		41	Київський національний університет імені Тараса Шевченка	232	422	0	0	0	0	
31		Бакалавр	291		56	Київський університет імені Бориса Грінченка	50	98	0	0	0	0	
32		Бакалавр	291		79	Національний університет "Києво-Могилянська академія"	41	104	0	0	0	0	
33		Бакалавр	291		183	Національний авіаційний університет	41	158	0	0	0	0	
34		Бакалавр	291		249	ВНЗ "Міжрегіональна Академія управління персоналом"	1	43	0	79	0	0	
35		Бакалавр	291		308	Київський національний університет культури і мистецтв	3	19	0	0	0	0	
36		Бакалавр	291		310	Приватний вищий навчальний заклад "Київський університет культури"	0	60	0	21	0	0	
37		Бакалавр	291		318	Вищий навчальний заклад "Університет економіки та права "КРОК"	0	12	0	1	0	0	
38		Бакалавр	291		344	Приватний заклад вищої освіти "Київський міжнародний університет"	0	26	0	0	0	0	
39		Бакалавр	291		6594	Державний торговельно-економічний університет	3	50	0	6	0	0	
40		Бакалавр	291		6704	Український державний університет імені Михайла Драгоманова	14	78	0	0	0	0	
41		Бакалавр	291		1657	Заклад вищої освіти Східно-європейський слов'янський університет	0	25	0	0	0	0	
42							1272	3628	1	225	0	0	
43										Всього		5126	

Рисунок 2.1.1 – Результати розрахунку обсягу генеральної сукупності здобувачів вищої освіти галузі 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» у табличному редакторі Microsoft Excel

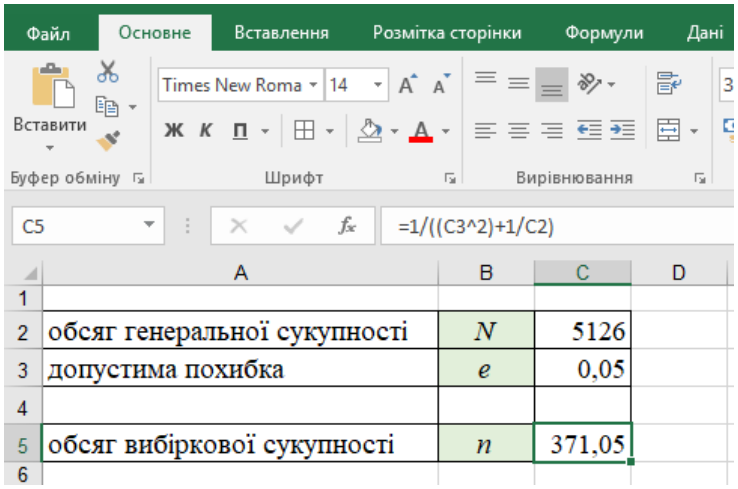

	A	B	C	D
1				
2	обсяг генеральної сукупності	N	5126	
3	допустима похибка	e	0,05	
4				
5	обсяг вибіркової сукупності	n	371,05	
6				

Рисунок 2.1.2 – Розрахунок обсягу вибіркової сукупності здобувачів вищої освіти галузі 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» у табличному редакторі Microsoft Excel

Отже, з урахуванням обсягу генеральної сукупності (5126 осіб) обсяг вибіркової сукупності становив 371 особу. З огляду на обсяг вибіркової сукупності та з дотриманням вимог репрезентативності й однорідності визначено склад ЕГ (186 осіб) і КГ (185 осіб). Ознаками, що підтверджують достовірність вибірки, є:

1) належність до студентського середовища;

2) спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (галузь знань 29 «Міжнародні відносини»);

3) перший (бакалаврський) рівень вищої освіти;

4) середній вік учасників експерименту (89 % учасників експерименту мають вік від 17 до 19 років);

5) повна загальна середня освіта (96 % учасників експерименту), 4 % мають освітньо-професійний рівень молодшого бакалавра;

6) курс навчання;

7) гендерно-однорідний склад (48 % студенток і 52 % студентів).

Для проведення експериментального дослідження було обрано три заклади вищої освіти: Хмельницький національний університет, Львівський національний університет імені Івана Франка та Український державний університет імені Михайла Драгоманова.

Підрахуємо частку вибіркової сукупності від генеральної у табличному редакторі Microsoft Excel (рисунок 2.1.3), яка становить 7,2 %.

Під час *формувального етапу експерименту* впроваджено обґрунтовані педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. На цьому етапі було використано інтерактивні методи навчання, такі як кейс-стаді, рольові ігри та симуляції, що дозволили студентам практично застосовувати теоретичні знання; передбачено викладання дисциплін, спрямованих на розвиток аналітичного мислення та вміння розробляти і реалізовувати стратегії комунікацій; збільшено кількість позааудиторних годин на вивчення іноземних мов з акцентом на професійну термінологію у сфері міжнародних відносин та

комунікацій; організовано стажування і практики в установах, що займаються міжнародними відносинами та стратегічними комунікаціями, де студенти мали можливість набути досвіду роботи; організовано курси, спрямовані на розуміння й ефективну взаємодію з представниками різних культур; використано сучасні інформаційно-комунікаційні технології. Також під час формувального етапу експерименту здійснено вимірювання проміжних результатів, проведено контрольні діагностичні зрізи.

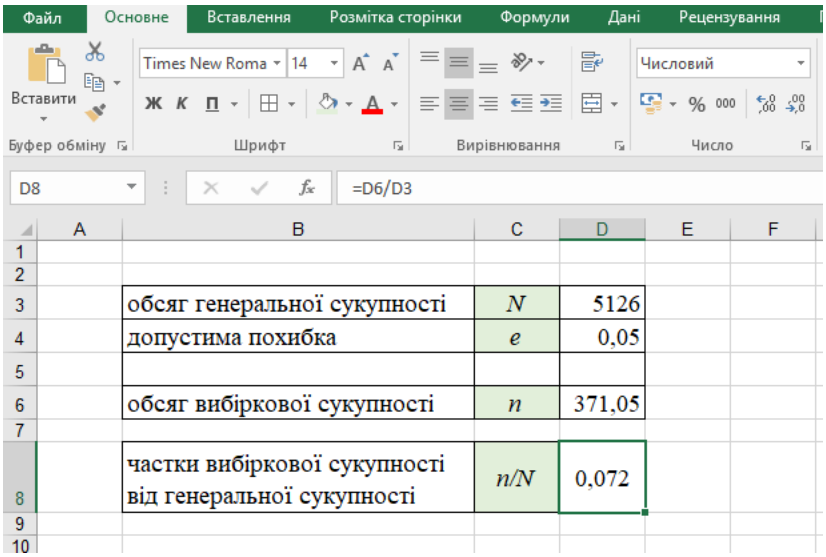

	A	B	C	D	E	F
1						
2						
3		обсяг генеральної сукупності	N	5126		
4		допустима похибка	e	0,05		
5						
6		обсяг вибіркової сукупності	n	371,05		
7						
8		частки вибіркової сукупності від генеральної сукупності	n/N	0,072		
9						
10						

Рисунок 2.1.3 – Розрахунок частки вибіркової сукупності від генеральної сукупності здобувачів вищої освіти галузі 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» у табличному редакторі Microsoft Excel

Метою *контрольного (порівняльного) етапу* експерименту було визначення результативності впровадження педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, порівняння стану сформованості готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій у студентів ЕГ і КГ. Для аналізу та підтвердження результатів формального етапу педагогічного експерименту використано методи математичної статистики, зокрема непараметричний критерій К. Пірсона. Щодо плану експерименту, то його подано в таблиці 2.1.2.

Отже, для поліпшення якості підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій передбачено впровадження обґрунтованих педагогічних умов, а також

використання комплексу методів дослідження, зокрема теоретичних, емпіричних і математичних.

Таблиця 2.1.2 – План експериментального дослідження

№ з/п	Етапи і заходи	Зміст	Терміни (строки) виконання (визначення)
1	Назва експерименту	Експеримент з формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій	вересень 2023 р.
2	Актуальність	Необхідність удосконалення змісту й якості підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин, теоретична і практична значущість вирішення наукового завдання, його недостатня розробленість, а також наявні суперечності	вересень 2023 р.
3	Мета експерименту	Експериментально перевірити результативність педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій	червень – серпень 2023 р.
4	Гіпотеза експерименту	Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій буде результативною, якщо під час професійної підготовки впровадити обґрунтовані педагогічні умови	листопад 2023 – травень 2025 р.
5	Місце, час проведення експерименту та його обсяг	Хмельницький національний університет, Львівський національний університет імені Івана Франка та Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Загальна кількість учасників експерименту: констатувальний етап – 120 студентів випускного курсу, 32 науково-педагогічних працівники; формувальний етап – 371 студент 1–2 курсу навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, 32 науково-педагогічних працівники	вересень 2023 – серпень 2025 р.
6	Характеристика осіб, що беруть участь в експерименті	Студенти 1-го, 2-го та 4-го курсів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти; науково-педагогічні працівники	вересень 2023 – серпень 2025 р.
7	Опис матеріалів, використаних для експерименту	Навчально-методичні матеріали, опитувальники, анкети, формалізовані бланки, технічні засоби навчання, тести, навчальні ситуаційні завдання	вересень 2023 – серпень 2025 р.
8	Опис методики проведення експерименту	Характер експерименту – природний, відкритий, порівняльний, послідовний (сформовано експериментальну і контрольну групи), умови навчання стандартизуються	вересень 2023 – серпень 2025 р.

№ з/п	Етапи і заходи	Зміст	Терміни (строки) виконання (визначення)
9	Опис додаткових змінних, здатних вплинути на результати експерименту	Педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій	вересень 2023 – серпень 2025 р.
10	Методика спостереження за перебігом експерименту	Передбачає визначення цілей, завдань і критеріїв оцінки. На підготовчому етапі розроблено інструменти спостереження, обрано спостерігачів, проведено тренінги. Спостереження здійснено на заняттях, під час виконання практичних завдань та на позааудиторних заходах, а дані зібрано за допомогою анкет, чек-листів і щоденників. Результати опрацьовано, проаналізовано та інтерпретовано з метою налагодження зворотного зв’язку. На основі отриманих даних внесено зміни до навчальних програм і заплановано подальші дослідження	вересень 2023 – серпень 2025 р.
11	Опис методики обробки результатів експерименту	Експеримент відбувся за формулою: спостереження, вимірювання, «зріз» – експериментальний стимул, чинник – спостереження, вимірювання, «зріз». На першому етапі здійснено вимірювання показника об’єкта, на другому – організовано вплив експериментального чинника, на третьому – повторне вимірювання показника. У такий спосіб було здійснено постійне зіставлення стану «до» і «після». Соціально-демографічна схожість КГ та ЕГ має бути максимальною	червень – серпень 2025 р.
12	Опис методики інтерпретації результатів експерименту	Методика інтерпретації результатів експерименту передбачає аналіз зібраних даних за допомогою визначених критеріїв і показників. Спочатку передбачено кількісний аналіз, щоб оцінити частоту та інтенсивність виявів професійної готовності студентів. Потім здійснено якісний аналіз, який враховує суб’єктивні оцінки студентів і викладачів, зібрані через анкети й опитувальники. Результати порівнювались з очікуваними показниками та гіпотезами дослідження для виявлення відповідностей і розбіжностей. На основі цього аналізу сформульовано висновки щодо результативності впроваджених педагогічних умов і надано рекомендації для вдосконалення навчального процесу. Отримані дані використано для коригування гіпотези дослідження та розроблення методичних рекомендацій	червень – серпень 2025 р.

Визначення методики й етапів дослідження дозволяє перейти до опису критеріїв, показників і характеристики рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

2.2 Критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій

Процедура визначення критеріїв і показників сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій має бути науково обґрунтованою, системною та послідовною. Це означає, що цей процес повинен відповідати трьом ключовим принципам (вимогам), які забезпечують достовірність, логічність та практичну цінність критеріїв та їхніх показників.

Наукова обґрунтованість передбачає, що процедура визначення критеріїв і показників має спиратись на актуальні теоретичні знання, ураховувати результати попередніх досліджень та емпіричні дані, отримані, наприклад, шляхом опитування викладацького складу, студентів або експертів. Це вимагає аналізу теоретичних концепцій і моделей, що стосуються формування професійної готовності, особливостей стратегічних комунікацій та міжнародних відносин. Загалом вибір критеріїв має ґрунтуватися на перевірених фактах, бути незалежним від суб’єктивних оцінок і враховувати сучасні досягнення науки. Додатково важливо провести емпіричне дослідження для перевірки валідності критеріїв, наприклад, шляхом опитування експертів.

Системність означає, що визначення критеріїв має охоплювати всі аспекти професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин. Це забезпечується структурним підходом, який передбачає виокремлення основних компонентів цієї готовності, таких як когнітивний, діяльнісний,

професійно-особистісний та ціннісний (див. підрозділ 1.4). Крім того, критерії та показники мають бути ієрархічно впорядкованими за важливістю з урахуванням міждисциплінарних знань із різних галузей наук, які вивчають майбутні фахівці. Такий підхід гарантує цілісність і комплексність оцінки.

Послідовність передбачає чітко визначену логіку виконання кожного етапу процедури. Спочатку передбачено аналіз педагогічної теорії, зокрема розгляд результатів наукових досліджень, у яких вирішується наукове завдання щодо визначення критеріального апарату. Далі предметом аналізу є професійна діяльність фахівців міжнародних відносин та основні складові їхньої готовності. Після цього з урахуванням структури професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій важливо сформулювати критерії, які визначають узагальнені характеристики професійної готовності, а вже потім – конкретні показники (індикатори), що відображають рівень її сформованості. Кожен етап перевіряється на обґрунтованість та узгодженість із попереднім, що дозволяє уникнути суперечностей і недоліків.

Завершальним етапом є апробація визначених критеріїв у реальних умовах, щоб забезпечити їх дієвість і практичну цінність.

Така процедура дозволяє створити об’єктивну, комплексну й ефективну систему оцінки готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Вона забезпечує не лише достовірність отриманих результатів, але й можливість їх практичного застосування для вдосконалення навчального процесу.

Далі, перш за все, з’ясуємо сутність понять «критерій» і «показник».

У словнику іншомовних слів поняття «критерій (гр., засіб судження) тлумачать як: 1) мірило для визначення, оцінки предмета, явища; ознака, взята за основу класифікації; 2) мірило достовірності знань, їхньої відповідності об’єктивній дійсності [157].

У педагогічних дослідженнях, на нашу думку, вдалим визначенням поняття «критерій» може бути таке: «це узагальнена, теоретично обґрунтована

ознака, що відображає суттєві характеристики досліджуваного явища чи процесу, на основі якої здійснюється його оцінювання та визначення рівнів розвитку, ефективності або сформованості» [185]. Таке визначення відповідає вимогам принципів *узагальненості* (критерій охоплює суттєві властивості явища, які є основними для його аналізу, що дозволяє уникнути надмірної деталізації та фокусуватися на головному), *обґрунтованості* (критерій формується на основі теорії і підтверджується дослідженнями, що забезпечує його достовірність), *діагностичності* (критерій слугує інструментом оцінки, що є ключовим у педагогічних дослідженнях) та забезпечує рівневий підхід – дозволяє визначати рівні розвитку або сформованості певних якостей (зокрема професійної готовності до виконання діяльності), що є важливим у контексті педагогічної діагностики. Наведене визначення є універсальним і враховує специфіку педагогічного дослідження, де критерії часто використовуються для оцінки навчальних досягнень, професійної підготовки або розвитку особистості.

Щодо поняття «показник», то у дослідженні ми враховуємо, що він є конкретною характеристикою чи ознакою, яка відображає рівень вираженості певного критерію. Інакше кажучи, показники є кількісно або якісно вимірюваними параметрами, що дозволяють оцінити, наскільки певного критерію сформованості досягнуто. Подібної точки зору дотримуються І. Аннєнкова [5] і Т. Пятничук [144], які стверджують, що показник є компонентом, складником поняття «критерій». В «Енциклопедії освіти» показниками якості навчальної діяльності також визначено «сукупність ознак, на основі яких складається оцінка умов, процесу й результату навчальної діяльності, що відповідає поставленій меті» [65, с. 434].

Отже, критерії сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій мають складатися з окремих показників, які є конкретними індикаторами критеріїв, що дають змогу оцінити вияв кожного з них у кількісному (числовому) вимірі з відображенням міри (ступеня) або рівня володіння

певними знаннями, уміннями, навичками, виявом певних ціннісних орієнтацій та мотивів професійної діяльності тощо. Цей висновок підтверджують результати аналізу й узагальнення наукових публікацій, у яких йдеться про критерії і показники сформованості професійної готовності [22; 93; 95; 106; 177]. Зокрема у своїх публікаціях В. Волобуєв [22], М. Лакатош [93], О. Лемешко [95], О. Удовиченко [177] роблять висновок, що критерії сформованості готовності майбутніх фахівців є об'єднаними у групи за певною ознакою загальних вимог або характеристик, що визначають основні характеристики професійної готовності, сформованість яких необхідно оцінювати. Показники ж є конкретними характеристиками чи параметрами критеріїв, що дають змогу оцінити вияв кожного критерію, відображаючи ступінь або рівень володіння певними знаннями або навичками тощо.

Щодо кількості показників для кожного критерію, то в педагогічному дослідженні це залежить від складності об'єкта дослідження, мети роботи, а також рівня деталізації, який необхідний для досягнення наукової обґрунтованості. Проте є певні загальні рекомендації, які допомагають визначити оптимальну кількість показників. Так, наприклад, Є. Хриков [182, с. 115] стверджує, що кількість показників може бути у межах від 5 до 7, відповідно до принципів розумної достатності й оптимальності. Учений виходить із того, що вибір показників може бути обмежений виключно тими, які дозволяють чітко оцінити досягнення суб'єктом оцінювання відповідного критерію. Надмірна кількість показників може призвести до перевантаження процесу оцінки та ускладнити інтерпретацію результатів. З огляду на це необхідно дотримуватися балансу між достатністю та практичністю, тобто для кожного критерію обирати від 2 до 5 показників, що дозволить забезпечити достатнє розкриття змісту критерію без надмірного ускладнення аналізу.

Водночас, коли у дослідженні використовують комплексні критерії (наприклад, критерій «професійна готовність», «професійна компетентність» для вимірювання рівня підготовленості здобувача освіти у ЗВО), то тоді може використовуватися більше показників (до 5–6), оскільки вони охоплюють різні

аспекти (знання, уміння, мотивацію, особистісні якості, ціннісні орієнтації тощо).

Результати аналізу наукових досліджень, зокрема праць Т. Левітіної [94], О. Пінчук, О. Прокопенка [131], М. Хроленко [184], Я. Тимошенко [168] та інших, дозволяють зробити висновок, що чітко окреслені критерії (наприклад, когнітивний, що передбачає вимірювання рівня теоретичних знань) зазвичай мають 1–3 показники, які достатньою мірою деталізують рівні сформованості готовності або компетентності.

У дослідженні ми виходимо з того, що 2–4 показники для кожного з обраних нами критеріїв є оптимальним вибором, оскільки така кількість забезпечує баланс між деталізацією та практичністю оцінювання готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Подібний підхід застосовано у дослідженнях Д. Ворохобіної [25], О. Васюк, А. Зінорука [71], О. Даниленка [36], О. Діденка [42], О. Кіріакіді [77], І. Криворучко [90] та інших.

Отже, оскільки процедура визначення критеріїв і показників сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій має бути послідовною, то з урахуванням структури їх професійної готовності, зокрема *когнітивного*, *діяльнісного*, *професійно-особистісного* та *ціннісного* компонентів, доцільно обрати такі критерії:

пізнавальний (когнітивна сфера – знання зі спеціальності, знання специфіки стратегічних комунікацій);

функціональний (діяльнісна сфера – вміння і навички, що забезпечують готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій);

професійно-психологічний (особистісний компонент – індивідуально-психологічні особливості, професійно важливі якості, риси характеру, мотиви професійної діяльності);

аксіологічний (ціннісна сфера – ціннісні орієнтації, переконання та ставлення, що визначають професійну поведінку і взаємодію фахівця).

Наступним етапом роботи щодо визначення показників сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій стало опитування шляхом анкетування 120 студентів випускного курсу, зокрема 30 студентів Хмельницького національного університету, 65 студентів Львівського національного університету імені Івана Франка та 25 студентів Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, а також 32 науково-педагогічних працівників цих ЗВО. Опитування викладачів і студентів мало на меті з'ясування їхніх уявлень про те, якими мають бути показники (індикатори) для вимірювання рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Для цього розроблено відповідну анкету (Додаток Ж).

Перед опитуванням усіх його учасників було заздалегідь поінформовано про особливості проведення експерименту, порядок використання його результатів та отримано згоду на участь в опитуванні (Додаток И), в якій наведено інформацію про добровільну участь у дослідженні та його особливості, мету, терміни його проведення й іншу важливу для учасників інформацію. Для нас було важливо, щоб учасники дослідження розуміли всі особливості процесу опитування, в якому вони беруть участь, зокрема знали, якою є мета опитування, як буде використано отримані результати, кому та яким чином буде подано звіт із результатами дослідження. Підписання інформованої згоди учасником опитування означає, що йому було надано опис дослідження, включно з наведеною у Додатку И інформацією.

Опитування всіх учасників дослідження (студентів і викладачів) здійснювалося за допомогою програмного забезпечення – додатку Google Форми (Google Forms). Для цього було створено відповідне посилання на розроблену Google Форму, яке поширювалося за допомогою популярних месенджерів, таких як WhatsApp, Telegram, Viber.

Після опрацювання всіх 152 анкет було складено орієнтовний перелік показників сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій (Додаток К), запропонований учасниками опитування. До цього списку було також включено всі основні складові компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, визначені у підрозділі 1.3.

Далі узагальнену інформацію ми запропонували опрацювати експертам. Шляхом застосування методу ранжування вони визначили найбільш суттєві ознаки професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

На основі наданого переліку показників *пізнавального* критерію експерти виокремили чотири основних показники для оцінювання професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій:

1) знання основ стратегічних комунікацій (охоплює розуміння стратегій і тактик для ефективного комунікаційного управління, включно з кризовими комунікаціями, та здатність фахівця забезпечувати ефективну комунікацію на міжнародному рівні);

2) знання сучасних політичних процесів і тенденцій у міжнародних відносинах (дозволяє оцінити розуміння актуальних змін, конфліктів та викликів у глобальній політиці, а також прогнозування розвитку подій й ухвалення стратегічних рішень);

3) знання основ інформаційної безпеки та захисту даних (особливо важливе в контексті стратегічних комунікацій, ураховуючи сучасні виклики, пов’язані з інформаційними атаками та кібербезпекою);

4) знання культурних відмінностей і міжкультурної комунікації (відображає здатність ефективно працювати в багатокультурному середовищі, є важливим для побудови довіри й успішного проведення міжнародних переговорів).

Ці показники загалом охоплюють основні аспекти професійної діяльності у сфері міжнародних відносин і стратегічних комунікацій, забезпечуючи розуміння стратегій комунікаційного впливу; актуальність знань про політичні й міжнародні тенденції; безпеку інформації, що є ключовою умовою в сучасних умовах; ефективність співпраці у багатонаціональному середовищі.

Щодо показників *функціонального* критерію, то зі списку, наданого експертам, найбільшу кількість балів набрали такі чотири основних показники для оцінювання професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій:

1) здатність аналізувати міжнародні події й оцінювати ризики (відображає вміння аналізувати ситуації, визначати загрози і можливості для ухвалення обґрунтованих стратегічних рішень);

2) навички розробки, упровадження та оцінки комунікаційних стратегій (охоплює здатність створювати ефективні плани комунікацій, оцінювати їхню результативність та вносити корективи);

3) навички управління комунікаціями в умовах кризи (охоплює швидке реагування, управління репутацією й ефективне вирішення кризових ситуацій у сфері комунікацій);

4) здатність критично оцінювати інформацію та виявляти маніпуляції (забезпечує стійкість до інформаційного впливу, що є важливим у стратегічних комунікаціях).

Щодо цього висновку експертів, то ми з ним погоджуємося, оскільки запропоновані показники відображають ключові функції, які повинен виконувати фахівець зі стратегічних комунікацій. Йдеться про аналітику і прогнозування для розуміння міжнародного середовища, розробку стратегій, що є основою успішної комунікаційної роботи, кризове управління, необхідне для підтримання стабільності та репутації, а також критичне мислення, важливе для роботи з інформацією в сучасних умовах.

Отже, зазначені показники дозволяють оцінити здатність фахівця ефективно виконувати основні функції у сфері міжнародних відносин і стратегічних комунікацій.

Щодо показників *професійно-психологічного* критерію, то експерти зупинили свій вибір на таких чотирьох основних індикаторах, що дозволяють оцінити професійну готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій:

1) стресостійкість – здатність ефективно працювати під тиском і в умовах високого стресу, що є важливим для збереження працездатності в кризових та динамічних умовах міжнародних комунікацій;

2) самоконтроль – здатність управляти своїми емоціями та залишатися спокійним у стресових ситуаціях, що є критично важливим для ведення переговорів, публічних виступів і вирішення конфліктів;

3) емпатія – здатність розуміти та враховувати почуття і потреби інших людей. Ця риса необхідна для встановлення довіри, побудови ефективних комунікацій і міжкультурної взаємодії;

4) критичне мислення – здатність об’єктивно оцінювати інформацію, виявляти маніпуляції та ухвалювати обґрунтовані рішення.

На нашу думку, ці показники відображають базові професійно-психологічні якості, які необхідні для роботи в системі стратегічних комунікацій.

Щодо *аксіологічного* критерію, то у дослідженні ми виходили з того, що його показники мають охоплювати базові цінності і враховувати здатність відстоювати національні інтереси у міжнародних відносинах, міжкультурну взаємодію, яка є основою роботи в глобальному середовищі, соціальну відповідальність як основу для довіри з боку суспільства та партнерів, а також етичність, яка забезпечує довгостроковий успіх і позитивну репутацію фахівця.

З огляду на це, а також з урахуванням думки експертів визначено чотири основних показники, які є ключовими для оцінювання професійної готовності

майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за аксіологічним критерієм, а саме:

1) патріотизм – відданість інтересам своєї країни, прагнення працювати на її благо та захищати її інтереси на міжнародному рівні;

2) повага до різноманіття – визнання і повага культурних, релігійних та етнічних відмінностей, що важливо для ефективної міжкультурної комунікації і побудови довіри з міжнародними партнерами;

3) соціальна відповідальність – усвідомлення своєї ролі в суспільстві, готовність діяти в інтересах спільного блага та брати відповідальність за свої дії, особливо в кризових ситуаціях;

4) етичність і чесність – дотримання високих моральних принципів, правдивість і чесність у професійних взаємодіях, що сприяє побудові репутації як надійного й етичного партнера.

У такий спосіб було вирішено важливе дослідницьке завдання щодо визначення критеріїв і показників сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Для зручності представимо критерії та показники у таблиці 2.2.1.

Таблиця 2.2.1 – Критерії і показники сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій

Критерії	Показники
Пізнавальний	Знання основ стратегічних комунікацій; знання сучасних політичних процесів і тенденцій у міжнародних відносинах; знання основ інформаційної безпеки та захисту даних; знання культурних відмінностей і міжкультурної комунікації
Функціональний	Здатність аналізувати міжнародні події й оцінювати ризики; навички розробки, упровадження та оцінки комунікаційних стратегій; навички управління комунікаціями в умовах кризи; здатність критично оцінювати інформацію та виявляти маніпуляції
Професійно-психологічний	Стресостійкість; самоконтроль; емпатія; критичне мислення
Аксіологічний	Патріотизм; повага до різноманіття; соціальна відповідальність; етичність і чесність

Наступний етап дослідно-експериментальної роботи, який стосується діагностики результатів підготовки студентів до роботи у системі стратегічних комунікацій, передбачає визначення рівнів, за якими можна оцінити вияв показників критеріїв.

У дослідженні ми виходимо з того, що оптимальною для оцінювання професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій є чотирирівнева шкала, оскільки вона узгоджується з усталеною освітньою системою оцінювання навчальних досягнень студентів у ЗВО, а також забезпечує чіткість, простоту, об'єктивність і зручність у використанні й аналізі даних. Вона також дозволяє ефективно диференціювати рівні готовності, забезпечуючи адекватну оцінку професійної підготовки.

У закладах освіти широко використовують чотирибальну систему оцінювання (наприклад, за рівнями «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). З огляду на це застосування чотирьох рівнів у дослідженні дозволяє забезпечити узгодженість методики оцінювання професійної готовності з усталеною освітньою практикою. Подібну практику у своїх дослідженнях застосовують Д. Ворохобіна [25], О. Даниленко [37], Д. Едемова [64], В. Желясков [37], О. Тульська [175], Д. Шаршаткін [193] та інші автори. З урахуванням наявного досвіду оцінювання навчальних досягнень і компетентності майбутніх фахівців оберемо такі рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій: *низький*, *середній*, *високий* та *експертний*.

З урахуванням визначених критеріїв і показників наведемо характеристику зазначених рівнів (таблиця 2.2.2).

Для спрощення процедури обчислення кількість визначених рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій узгоджено з кількістю інтервалів у варіаційних рядах, складених для опрацювання емпіричних

даних. Ця кількість наближена до оптимальної кількості інтервалів, що розраховується за формулою Стерджесса [68, с. 11] у табличному редакторі Microsoft Excel (рисунок 2.2.1):

$$k = 1 + log_2\ lg(n), \quad (2.3)$$

де k – кількість інтервалів; log_2 – логарифм за основою 2 (або 3,322 lg – десятковий логарифм); n – обсяг вибіркової сукупності.

Таблиця 2.2.2 – Характеристика рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій

Критерії/Рівні	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Експертний рівень
Пізнавальний	Фрагментарні знання основ стратегічних комунікацій і політичних процесів. Відсутність розуміння інформаційної безпеки та міжкультурної комунікації	Базові знання стратегічних комунікацій, політичних процесів і міжкультурної комунікації. Обмежене розуміння інформаційної безпеки	Ґрунтовні знання основ стратегічних комунікацій, політичних процесів і міжкультурної взаємодії. Добре розуміння інформаційної безпеки	Комплексні та глибокі знання стратегічних комунікацій, політичних процесів, міжкультурної взаємодії й інформаційної безпеки
Функціональний	Нездатність аналізувати події або оцінювати ризики. Несформованість навичок розробки комунікаційних стратегій чи роботи в кризових умовах	Здатність проводити базовий аналіз подій та оцінювати ризики за шаблонами. Обмежені навички розробки комунікаційних стратегій	Уміння аналізувати події й обґрунтовано оцінювати ризики. Навички розробки, упровадження та оцінки комунікаційних стратегій	Експертний рівень аналізу міжнародних подій, прогнозування ризиків, розробки і впровадження комунікаційних стратегій у складних умовах
Професійно-психологічний	Нестійкість до стресу, відсутність самоконтролю. Нерозвинуте критичне мислення та емпатія	Стійкість до стресу в стандартних ситуаціях. Частковий самоконтроль. Обмежене застосування критичного мислення й емпатії	Стійкість до стресу, здатність до самоконтролю в більшості ситуацій. Розвинуте критичне мислення, чітка емпатія	Абсолютна стресостійкість і самоконтроль у будь-яких ситуаціях. Високий рівень критичного мислення й емпатії

Критерії/Рівні	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Експертний рівень
Аксіологічний	Слабке усвідомлення патріотизму, низький рівень соціальної відповідальності. Нехтування етичними нормами	Часткове усвідомлення патріотизму, вибіркове дотримання етичних норм. Недостатня увага до культурного різноманіття	Високий рівень патріотизму, поваги до різноманіття, соціальної відповідальності та етичності	Зразковий рівень патріотизму, поваги до різноманіття, соціальної відповідальності та етичності

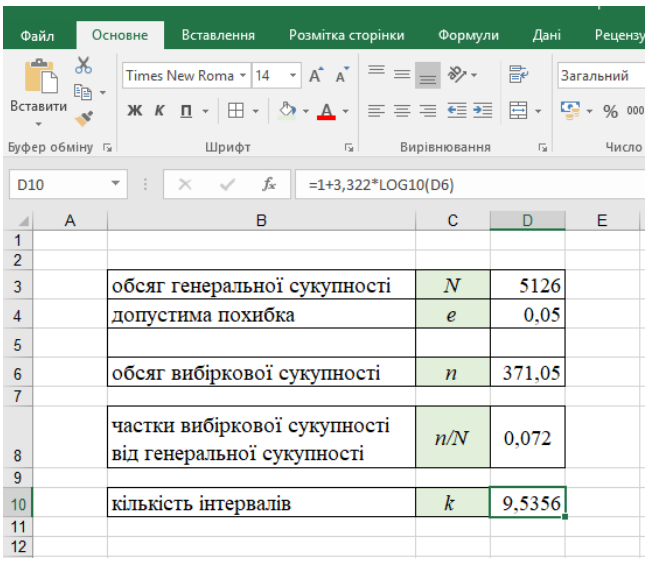

Рисунок 2.2.1 – Розрахунок оптимальної кількості інтервалів за формулою Стерджесса у табличному редакторі Microsoft Excel

Отже, оптимальна кількість інтервалів для вибіркової сукупності 371 особи дорівнює 10. Оскільки ми обрали шість інтервалів рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, а у статистичних розрахунках передбачено обирати кількість інтервалів, меншу за оптимальну [84, с. 37], то й інтервалів також обрано шість. Рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, зокрема «низький», «середній», «високий», «експертний», узгоджено з інтервалами так, що низький рівень відповідає одному інтервалу варіаційного ряду, середній та високий – двом, експертний – одному інтервалу. Інтервали, на які поділено середній і високий рівні,

названо ступенями. Для їх розрізнення використано підхід до оцінювання за «полегшеною шкалою» ECTS – європейської системи залікового перекладу та накопичення кредитів (European Credit Transfer System), відповідно до якої кожному ступеню (інтервалу) надано певну літеру (F, E, D, C, B, A). Відсоток кожного рівня від максимально високого розраховано за формулою:

$$P = \frac{B \cdot 100\%}{A}, \tag{2.4}$$

де P – відсоток рівня; B – кількість балів, яку необхідно визначити у відсотковому співвідношенні із максимальною; A – максимальна кількість балів, яку можна отримати.

Розподіл балів по шкалах оцінювання професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій розраховано з урахуванням мінімальної і максимальної кількостей балів, які можна отримати за відповіді на запитання тестів та опитувальних листів (таблиця 2.2.3).

Таблиця 2.2.3 – Шкали оцінювання рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій

Рівень	Низький	Середній		Високий		Експертний
Ступінь	F	E	D	C	B	A
Кількість балів (оцінка показника)	[0÷3,0)	[3,0÷3,2)	[3,2÷3,8)	[3,8-4,1)	[4,1-4,5)	[4,5-5]
Кількість балів (оцінка критерію)	[0÷12,0)	[12,0÷12,8)	[12,8÷15,2)	[15,2÷16,4)	[16,4÷18,0)	[18,0÷20]
%	[0÷60)	[60÷64)	[64÷75)	[75÷82)	[82÷90)	[90÷100]

Отже, запропонована характеристика критеріїв, показників і рівнів сформованості професійної готовності дозволяє здійснити комплексну оцінку підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Критерії (пізнавальний, функціональний, професійно-психологічний та аксіологічний) враховують чотири ключові компоненти зазначеної готовності. Кожний критерій детально розкрито через показники, які відображають його сутність і практичну значущість.

Чотирирівнева шкала, що охоплює низький, середній, високий та експертний рівні, забезпечує гнучкість оцінювання і диференціацію ступенів сформованості готовності. Така шкала відповідає традиційній системі оцінювання успішності студентів, що спрощує її інтеграцію в освітній процес. Вона надає змогу легко визначати зони розвитку студентів, сильні сторони їхньої підготовки та напрями для вдосконалення.

На низькому рівні майбутні фахівці демонструють лише фрагментарні знання і мінімальні навички без розуміння ключових аспектів роботи в системі стратегічних комунікацій. Середній рівень характеризується базовими знаннями й обмеженими навичками, які потребують подальшого розвитку. Високий рівень відображає достатню підготовленість студентів, яка дозволяє їм успішно виконувати професійні завдання. Експертний рівень є найвищою точкою сформованості готовності, де фахівці демонструють глибокі знання, досконалі навички та високий рівень професійної етики.

Визначення діагностичного апарату дозволяє перейти до проведення констатувального етапу експерименту, який є важливим кроком у виявленні стану готовності студентів до роботи в системі стратегічних комунікацій і визначенні умов її ефективного формування. Це дозволить підвищити якість професійної підготовки фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій та забезпечити їхню конкурентоспроможність у глобальному середовищі.

2.3 Стан сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на констатувальному етапі експериментального дослідження

Основною базою для проведення констатувального етапу експериментального дослідження, який мав на меті з’ясування стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, було обрано три ЗВО,

зокрема Хмельницький національний університет (30 студентів), Львівський національний університет імені Івана Франка (65 студентів) та Український державний університет імені Михайла Драгоманова (25 студентів).

Дослідження на цьому етапі проводилося методами анкетування й опитування. Анкету для з'ясування стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, розроблену спеціально для цього дослідження, подано в Додатку Л, а анкету самооцінювання сформованості професійної готовності означених фахівців – у Додатку М.

Анкету для з'ясування стану сформованості професійної готовності було використано для отримання первинних даних. Для більш точних і чесних відповідей респондентів було забезпечено конфіденційність та анонімність. Подальша описова інтерпретація даних анкетування студентів дала можливість проаналізувати, окрім іншого, ступінь їхнього задоволення рівнем підготовленості до роботи в системі стратегічних комунікацій у ЗВО.

Згідно з результатами анкетування (рисунок 2.3.1), лише 9 % студентів максимально задоволені рівнем своєї підготовки до роботи в системі стратегічних комунікацій. Це свідчить про те, що лише невелика частина студентів упевнена у своїх знаннях і навичках. Більша частина студентів, а саме 30,0 %, задоволені рівнем підготовленості, що вказує на те, що вони мають певний рівень упевненості, але все ще відчувають потребу в додатковому навчанні та практиці. Однак значна частина студентів, зокрема 33,3 %, не задоволені рівнем своєї підготовленості. Це може бути пов'язано з різними чинниками, такими як недостатня практична підготовка або труднощі в організації самостійної навчальної діяльності. Найбільш тривожним є те, що 25,8 % студентів максимально не задоволені рівнем своєї підготовленості, що вказує на серйозні проблеми в навчальному процесі та необхідність його вдосконалення. Два студенти (1,7 % респондентів) не дали відповіді на це запитання.

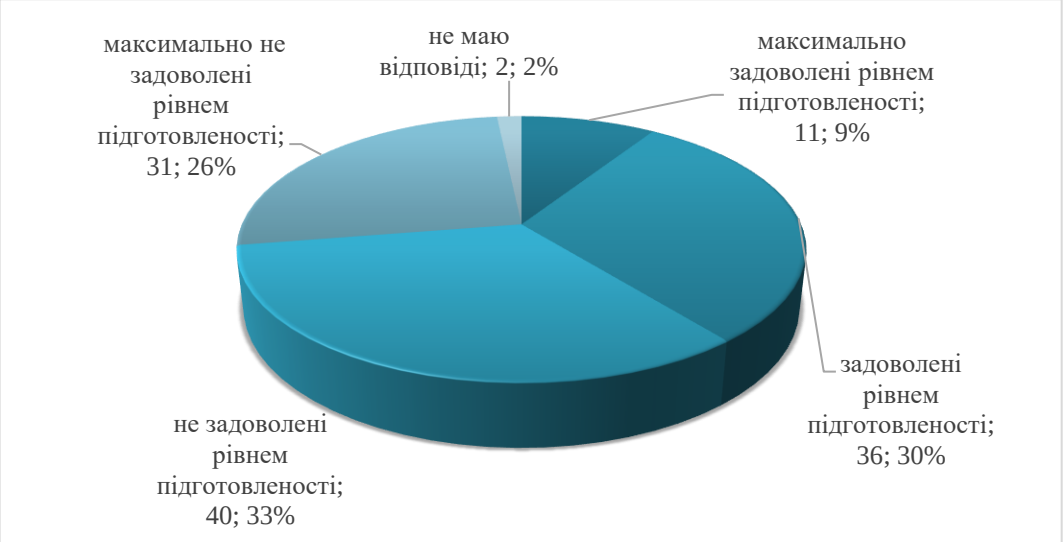

Рисунок 2.3.1 – Результати дослідження рівня задоволення підготовкою майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій у закладі вищої освіти

У наступному запитанні анкети студентам пропонувалося визначити й оцінити чинники, які негативно позначаються на формуванні професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. З отриманих даних можна зробити висновок, що основними причинами є: труднощі в організації самостійної навчальної діяльності, недостатність навичок її планування та самоконтролю (15,8 %); складність самооцінки і корекції результатів навчання (12,5 %); недостатній рівень загальноосвітньої підготовки і володіння професійними знаннями (19,2 %); недостатній рівень практичної підготовки (20,8 %); низький рівень розвитку критичного мислення та навичок аналізу інформації (20,8 %); недостатній рівень знань іноземних мов і міжкультурної комунікації (8,3 %); брак мотивації до самостійного навчання і професійного розвитку (12,5 %); низький рівень цифрової грамотності та вмінь працювати з інформаційними технологіями (16,7 %); психологічна неготовність до роботи в умовах стресу і високої динамічності комунікацій (15,8 %); недостатня увага до розвитку навичок публічних виступів і ведення переговорів (9,2 %); недостатнє залучення сучасних інтерактивних методів навчання (кейси, тренінги, моделювання ситуацій) (42,5 %); невміння правильно організовувати свій час,

користуватися правилами тайм-менеджменту, керувати власним бюджетом часу (20,8 %).

Анкетування також мало на меті дослідити питання щодо форм навчання, які, на думку здобувачів освіти, забезпечують найбільш продуктивний результат в засвоєнні навчального матеріалу та формування професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій. Більшість студентів (63,3 %) вважають, що найбільш продуктивний результат в засвоєнні навчального матеріалу забезпечують практико-орієнтовані заняття (тренінги, кейс-стаді): семінари та лабораторні, практичні роботи. Меншу кількість виборів отримала «лекція» (33,3 %), навчальна і виробнича практика (30,0 %).

На запитання «*Чи налагоджений зворотний зв'язок у Вас із викладачами щодо отримання необхідної консультаційної допомоги під час вивчення навчальних дисциплін?*» отримано відповіді: «так, завжди отримую необхідну допомогу» – 98 студентів (81,7 %), «так, але не завжди вчасно» та «іноді, залежить від викладача» – по 11 студентів (9,2 %). Жоден студент не зазначив: «ні, не часто отримую необхідну допомогу» та «ні, зовсім не отримую допомогу».

Відповіді на запитання «*Чи достатній, на Вашу думку, рівень упровадження в освітній процес сучасних технологій, методів і форм навчання під час викладання освітніх компонент Освітньо-професійної програми?*» розділилися таким чином: «так, цілком достатній» – 39 студентів (32,5 %), «так, але є можливості для покращення» – 70 студентів (58,2 %), «нейтрально, не можу визначити» – 2 (1,7 %), «ні, недостатній, потребує значних покращень» – 5 студентів (4,2 %), «ні, зовсім недостатній» – 4 (3,3 %).

Отже, на думку здобувачів освіти, основними чинниками, що негативно впливають на професійну готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, є недостатнє використання інтерактивних методів навчання, недостатній рівень практичної підготовки та низький рівень розвитку критичного мислення і навичок аналізу

інформації, а також труднощі в організації самостійної навчальної діяльності та низький рівень цифрової грамотності. Ці аспекти вказують на необхідність удосконалення навчального процесу через більш активне використання практико-орієнтованих та інтерактивних підходів, а також розвиток самостійності й аналітичних навичок студентів.

Анкетування показало, що здобувачі освіти вважають практико-орієнтовані заняття найбільш ефективними для засвоєння навчального матеріалу та формування професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій. Більшість студентів відзначили наявність зворотного зв'язку з викладачами й отримання консультаційної допомоги. Разом із тим, оцінка рівня впровадження сучасних технологій і методів навчання виявила, що хоча загалом студенти позитивно оцінюють освітній процес, частина з них бачить можливості для його вдосконалення.

З'ясування сучасного стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій потребує анкетування педагогічних працівників, дотичних до їхньої підготовки. Анкету для викладачів розробив автор дослідження та подав у Додатку Н. В опитуванні брали участь 32 науково-педагогічних працівники закладів вищої освіти, де відбувається підготовка здобувачів вищої освіти галузі за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Анкетування мало на меті дослідити, чи відповідає рівень підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій у ЗВО вимогам, які висуваються ринком праці. Більшість викладачів 17 (53,0 %) обрали варіант відповіді «*Відповідає не повною мірою*», що вказує на виражене усвідомлення викладачами розриву між теоретичною підготовкою та практичними вимогами ринку праці. Науково-педагогічні працівники вказують на недостатню кількість годин, відведених на практичні заняття, застарілість деяких навчальних матеріалів, недостатню інтеграцію реальних кейсів і проєктів в освітній процес.

Відповідь «*Майже відповідає*» відзначили 9 респондентів (28,1 %), що свідчить про загальне розуміння науково-педагогічними працівниками основних вимог ринку праці та спроби їх урахування в освітньому процесі. Також це вказує на певні розбіжності або недостатню адаптованість окремих аспектів підготовки до специфічних потреб роботодавців у сфері стратегічних комунікацій. Чотири викладачі (12,5 %) обрали відповідь «*Важко оцінити*», що може свідчити про недостатню обізнаність окремих викладачів з актуальними вимогами ринку праці в сфері стратегічних комунікацій, відсутність систематичного зворотного зв'язку з роботодавцями або складність у формуванні чітких критеріїв оцінки відповідності підготовки. Також це може бути пов'язано з різним розумінням терміна «вимоги ринку праці» серед викладачів різних дисциплін. На відміну від інших відповідей, лише 6,3 % респондентів обрали варіант «*Так, повністю відповідає*», що підкреслює обмежену кількість тих, хто цілковито впевнений у високій якості підготовки. Варіанту відповіді «*Не відповідає зовсім*» обрано не було.

Результати дослідження відповідності рівня підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій у ЗВО вимогам ринку праці (на думку науково-педагогічних працівників) унаочнено у діаграмі (рисунок 2.3.2).

Науково-педагогічні працівники вказали на чинники, які негативно позначаються на формуванні професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Результати, які показали викладачі, певною мірою корелюють із відповідями студентів на аналогічне запитання в їхніх анкетах. Педагоги також вважають, що на формуванні професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин негативно позначаються: недостатнє залучення інтерактивних методів навчання, низький рівень розвитку критичного мислення і навичок аналізу інформації, а також труднощі в організації самостійної навчальної діяльності та низький рівень цифрової грамотності студентів. Цей висновок підтверджується тим, що, як зазначили викладачі щодо використання різних

форм, методів і технологій навчання, у системі підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин домінують традиційні підходи.

Рисунок 2.3.2 – Результати відповідності рівня підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій у закладі вищої освіти вимогам, які висуває ринок праці (на думку науково-педагогічних працівників)

Абсолютна більшість викладачів (90,6 %) активно використовують лекції, семінари, лабораторні та практичні роботи, а також самостійну роботу. Це свідчить про те, що фундаментальні теоретичні знання і первинні навички формуються переважно через класичні методи навчання. Незважаючи на важливість практичної підготовки для формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, лише 12,5 % викладачів використовують практико-орієнтовані заняття (тренінги, кейс-стаді).

Такі активні методи, як проєктна діяльність (12,5 %), наукова студентська робота (12,5 %), ігрові технології (9,3 %), технологія контекстного навчання (9,3 %), вебквести (3,2 %) і рольові/ділові ігри (6,3 %), викладачі використовують украй обмежено, що вказує на недостатнє усвідомлення їхнього потенціалу для розвитку критичного мислення, командної роботи, креативності, уміння вирішувати складні проблеми тощо.

Використання інформаційно-комунікаційних (15,6 %) та інтерактивних (15,6 %) технологій знаходиться на відносно низькому рівні. В умовах цифрової епохи і важливості онлайн-комунікацій для стратегічних комунікаторів це може свідчити про недостатню інтеграцію сучасних технологій у навчальний процес.

Результати опитування науково-педагогічних працівників свідчать про перевагу традиційних форм навчання у підготовці майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Водночас помітне недостатнє використання практико-орієнтованих та інноваційних методів, а також обмежене впровадження сучасних цифрових та інтерактивних технологій. Нагальною є потреба в активнішому впровадженні сучасних педагогічних підходів і технологій для забезпечення більш якісної й актуальної підготовки фахівців.

На цьому етапі констатувального етапу дослідження виникла потреба пересвідчитися, чи достатньою мірою фахівці міжнародних відносин володіють знаннями та вміннями, чи підготовлені вони до ефективної роботи в системі стратегічних комунікацій. З цією метою здійснено опитування випускників ЗВО за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». В анкеті (див. додаток М) студентам було запропоновано здійснити самооцінювання особистих знань, умінь, інших складників власної професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій. Достовірність отриманих у дослідженні даних підтверджено дотриманням низки вимог, серед яких: використання зрозумілої мови без складних термінів в анкеті; забезпечення анонімності респондентів; створення умов для позитивної мотивації студентів надавати об’єктивні відповіді; дотримання етичних норм проведення дослідження. Запитання анкети відповідають розробленим показникам пізнавального, функціонального, професійно-психологічного й аксіологічного критеріїв сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Інструкція для респондентів передбачала оцінювання запропонованих умінь та якостей за п’ятибальною шкалою: оцінка «5» відповідала повному володінню, оцінка «1» – несформованості, а проміжні оцінки п’ятибальної шкали – відповідному рівню розвитку здатності. Результати дослідження подано у таблиці 2.3.1. За результатами самооцінювання кожне твердження отримало свою оцінку у студентів. Далі під час опрацювання результатів анкетування було прораховано середній бал і проведено аналіз результатів, відповідно до якого було визначено середню оцінку за критерієм.

Таблиця 2.3.1 – Результати самооцінювання випускниками закладів вищої освіти рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій

№ з/п	Показники	Середня оцінка, X_i	Середня оцінка за критерієм
1	Я володію основними поняттями та принципами стратегічних комунікацій	3,3	пізнавальний 3,08
2	Я добре обізнаний(а) із сучасними політичними процесами та тенденціями в міжнародних відносинах	3,1	
3	Я розумію основи інформаційної безпеки та методи захисту даних	3,0	
4	Я враховую культурні відмінності під час міжкультурної комунікації	2,9	
5	Я здатний(а) аналізувати міжнародні події й оцінювати можливі ризики	3,4	функціональний 3,18
6	Я вмію розробляти, реалізовувати та оцінювати комунікаційні стратегії	3,3	
7	Я вмію ефективно управляти комунікаціями в умовах кризових ситуацій	2,9	
8	Я вмію критично оцінювати інформацію і розпізнавати маніпулятивні впливи	3,1	
9	Я зберігаю спокій та дієздатність у стресових ситуаціях	3,7	професійно-психологічний 3,70
10	Я здатний(а) до самоконтролю у складних і відповідальних обставинах	3,6	
11	Я постійно застосовую критичне мислення для оцінки інформації й ухвалення рішень	4,0	
12	Я виявляю емпатію та розумію емоції інших людей	3,5	
13	Я відчуваю гордість за свою країну і прагну її розвитку	4,0	аксіологічний 3,80
14	Я поважаю різноманіття думок, культур та традицій	3,6	
15	Я усвідомлюю свою відповідальність перед суспільством і дію відповідально	3,8	
16	Я дотримуюсь етичних принципів і завжди чесний у своїх діях	3,8	
Сума		55	13,76
Загальна середня оцінка		3,44	3,44

Дані оцінювання критеріїв за 5-бальною шкалою було використано для виокремлення чотирьох рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій і ранжовано як низький, середній, високий та експертний рівні. Якщо показник виявляється на низькому рівні, то середня оцінка показника 1–3 бали; показник частково виявляється (середній рівень) – 3,1–3,8 балів; показник виявляється (високий рівень) – 3,9–4,5 балів; якщо показник сформовано на експертному рівні – 4,6–5 балів.

Дані таблиці 2.3.1 переконують, що майбутні фахівці міжнародних відносин випускного курсу найнижче оцінили сформованість пізнавального і функціонального критеріїв своєї професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій – 3,08 і 3,18 балів, що відповідає середньому рівню. Випускники відчувають значний дефіцит фахових знань, оскільки показник «Я володію основними поняттями та принципами стратегічних комунікацій» оцінили в середньому у 3,3 бали, показник «Я добре обізнаний(а) із сучасними політичними процесами та тенденціями в міжнародних відносинах» – у 3,1 бали, «Я враховую культурні відмінності під час міжкультурної комунікації» – 2,9 балів. Середні результати сформованості пізнавального критерію професійної готовності корелюють із середнім рівнем здатностей успішно застосовувати здобуті знання у професійній діяльності: «Я вмію ефективно управляти комунікаціями в умовах кризових ситуацій» – 2,9 бали, «Я вмію критично оцінювати інформацію і розпізнавати маніпулятивні впливи» – 3,1.

Інтерпретація отриманих даних підтверджує позитивний факт високого рівня патріотизму випускників («Я відчуваю гордість за свою країну і прагну її розвитку» – 4,0). Найвище випускники оцінили сформованість аксіологічного компонента своєї професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій – 3,8 бали.

Середні бали показників сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних

комунікацій на констатувальному етапі експериментального дослідження підтверджено даними, отриманими у відсотковому вираженні (таблиця 2.3.2).

Таблиця 2.3.2 – Результати дослідження стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на констатувальному етапі експериментального дослідження, n = 120

Критерії	Рівні							
	Низький		Середній		Високий		Експертний	
	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
Пізнавальний	31	25,83	44	36,67	33	27,50	12	10,00
Функціональний	27	22,50	49	40,83	36	30,00	8	6,67
Професійно-психологічний	39	32,50	47	39,17	25	20,83	9	7,50
Аксіологічний	23	19,17	47	39,17	33	27,50	17	14,16
Усереднені значення	**30**	**25,00**	**47**	**38,96**	**32**	**26,46**	**11**	**9,58**

За результатами самооцінювання сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на констатувальному етапі експериментального дослідження (анкетування120 студентів) відповідно до показників пізнавального критерію за чотирма рівнями (низький, середній, високий та експертний) отримано такі узагальнені результати:

– значна частина респондентів (31 студент, 25,83 %) оцінили рівень своїх знань основ стратегічних комунікацій, сучасних політичних процесів, основ інформаційної безпеки та міжкультурної комунікації як низький;

– найбільша група студентів (44 особи, 36,67 %) оцінила свій рівень як середній, що свідчить про базове розуміння основних концепцій, проте з наявними прогалинами;

– високий рівень знань виявили 27,5 % студентів, що свідчить про їхнє ґрунтовне розуміння зазначених сфер;

– найменша частка (12 студентів, 10,0 %) зарахувала себе до експертного рівня, демонструючи глибокі теоретичні знання та впевнене практичне застосування в усіх аспектах пізнавального критерію.

Отримані результати самооцінювання професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за функціональним критерієм демонструють таку картину:

– низький рівень (22,5 %): 27 студентів оцінили свої здібності до аналізу міжнародних подій, розуміння ризиків, управління кризовими комунікаціями, виявлення маніпуляцій та критичної оцінки інформації як недостатні;

– найбільша група студентів 49 студентів (40,83 %) вважає, що володіє базовими навичками аналізу та початковими знаннями у розробці комунікаційних стратегій на середньому рівні, проте відчуває недостатність у кризовому управлінні комунікаціями й обмежену здатність критично оцінювати інформацію;

– 36 студентів (30 %) упевнені у своїх здібностях до аналізу, оцінки ризиків і розробки комунікаційних стратегій, однак вбачають потенціал для зростання у швидкості прийняття рішень та глибині критичного мислення, тобто мають високий рівень сформованості професійної готовності за функціональним критерієм;

– лише незначна частина респондентів (8 студентів, 6,67 %) оцінила свої практичні навички як високі в усіх аспектах професійної готовності, включно з аналізом, розробкою стратегій, кризовим управлінням і критичним мисленням (експертний рівень).

Загалом самооцінювання свідчить, що більшість студентів (70,83 %) оцінюють свою професійну готовність за функціональним критерієм на середньому та високому рівнях, що свідчить про наявність певних базових навичок. Однак лише незначна кількість студентів вважає себе повністю готовими (експертний рівень), що підкреслює необхідність подальшого вдосконалення освітнього процесу для досягнення експертного рівня професійної готовності у майбутніх фахівців.

Далі наведемо результати оцінювання рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі

стратегічних комунікацій за професійно-психологічним критерієм. На основі результатів самооцінювання встановлено:

– низький рівень визначили у себе 39 студентів (32,5 %). Для цієї групи характерними є недостатня стресостійкість, низький рівень самоконтролю, слабо розвинене критичне мислення та труднощі у вияві емпатії;

– середній рівень зазначили 47 студентів (39,17 %). Вони мають базові навички самоконтролю в професійних ситуаціях і помірну стресостійкість, критичне мислення розвинено на середньому рівні, що дозволяє вирішувати типові завдання, проте складні ситуації викликають труднощі, емпатія виявляється епізодично, нерегулярно;

– високий рівень під час самооцінювання показали 25 студентів (20,83 %). Вони демонструють добре розвинені професійно-психологічні якості: виявляють стресостійкість у більшості робочих ситуацій, здатні ефективно контролювати емоції й ухвалювати обґрунтовані рішення. Їхнє критичне мислення дозволяє аналізувати складні професійні завдання, а емпатія виявляється стабільно в міжособистісних взаємодіях;

– експертний рівень визначили у себе 9 студентів (7,5 %). Ця група демонструє високий рівень професійно-психологічних компетентностей, уміння швидко ухвалювати рішення у стресових умовах і глибоке розуміння емоційних потреб інших людей.

Отже, результати самооцінювання свідчать, що більшість студентів (60 %) досягли середнього або високого рівня сформованості професійної готовності за професійно-психологічним критерієм. Водночас наявність значної кількості студентів із низьким рівнем (32,5 %) вказує на потребу в подальшому вдосконаленні освітнього процесу, спрямованому на розвиток ключових професійно-психологічних якостей.

Дані самооцінювання за аксіологічним критерієм сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій є такими:

– низький рівень: 23 студенти (19,17 %) оцінили свій рівень патріотизму, поваги до різноманіття культур і соціальної відповідальності як недостатньо розвинений, також вони вказали на труднощі щодо дотримання етичних норм у професійній діяльності;

– середній рівень: найбільша група студентів (47 осіб, 39,17 %) вважає свій рівень патріотизму та соціальної відповідальності базовим, але не завжди стабільним. Вони виявляють помірну повагу до культурного різноманіття, проте можуть мати складнощі з дотриманням етичних принципів у складних ситуаціях;

– високий рівень: 33 студенти (27,50 %) продемонстрували впевненість у своєму високому рівні патріотизму, соціальної відповідальності та поваги до культурного різноманіття, а також у стабільному дотриманні етичних норм;

– експертний рівень: незначна частина 17 студентів (14,16 %) оцінила свої аксіологічні орієнтації як повністю сформовані, що виявляється у глибокій повазі до різноманіття, високій соціальній відповідальності, безумовній етичності й усвідомленому патріотизмі, який вони інтегрують у свою майбутню професійну діяльність.

Загалом самооцінювання виявило, що більшість студентів (66,67 %) схильні оцінювати свій рівень сформованості професійної готовності за аксіологічним критерієм як середній або високий, що є позитивним показником. Однак, значний відсоток студентів із низьким рівнем (19,17 %) вказує на необхідність посилення уваги до формування професійних цінностей та етичних орієнтацій у процесі навчання.

Систематизовані дані щодо рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на констатувальному етапі експерименту було подано в табличному (див. таблицю 2.3.2) і графічному вираженні (рисунок 2.3.3) для зручності їхнього аналізу.

Усереднені значення за даними самооцінювання здобувачів освіти свідчать, що професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин

до роботи в системі стратегічних комунікацій сформована на середньому (38,96 %) і високому (26,46 %) рівнях, за пізнавальним критерієм – 36,67 % та 27,5 %, за функціональним критерієм – 40,83 % і 30,00 %, за професійно-психологічним критерієм – 39,17 % та 20,83 %, за аксіологічним – 39,17 % і 27,50 % відповідно.

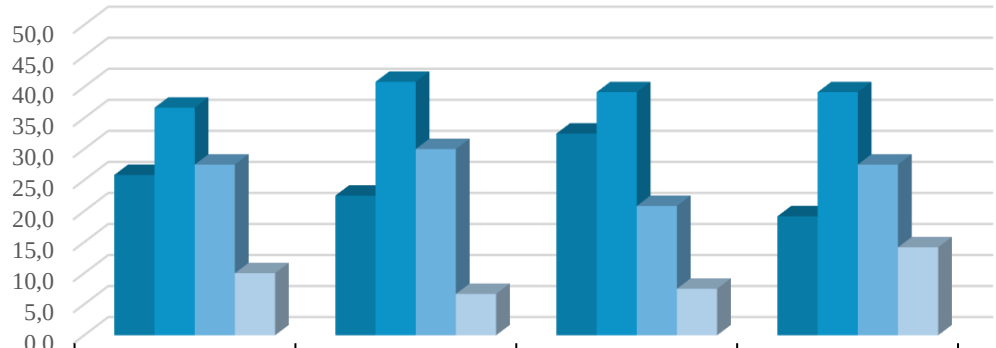

	пізнавальний критерій	функціональний критерій	професійно-психологічний критерій	аксіологічний критерій
Низький рівень	25,8	22,5	32,5	19,2
Середній рівень	36,7	40,8	39,2	39,2
Високий рівень	27,5	30	20,8	27,5
Експертний рівень	10,0	6,7	7,5	14,2

Рисунок 2.3.3 – Розподіл студентів – майбутніх фахівців міжнародних відносин за рівнями сформованості професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій (за даними самооцінювання)

Отже, результати аналізу самооцінювання майбутніх фахівців міжнародних відносин випускного курсу стосовно сформованості професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій переконують у важливості, доцільності і необхідності вдосконалення освітнього процесу ЗВО щодо підготовки здобувачів вищої освіти галузі 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Конкретизація напрямів удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин для формування професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій передбачала проведення опитування науково-педагогічних працівників, які здійснюють таку підготовку. Розроблену анкету для викладачів щодо визначення заходів

для покращення підготовки фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій розміщено у Додатку П. Мета опитування – визначити пропозиції щодо форм, методів, прийомів і заходів, які допоможуть покращити підготовку студентів до роботи в системі стратегічних комунікацій.

У відповідях на запитання анкети щодо найбільш ефективних методів навчання для підготовки фахівців у сфері стратегічних комунікацій викладачі підкреслили важливість практико-орієнтованих та активних методів навчання. Найбільш ефективними визнано варіанти, що передбачають безпосередню участь студентів у моделюванні реальних ситуацій, розв'язанні проблем і самостійній роботі над проєктами. Лекції залишаються важливою складовою, але їхня ефективність буде зростати у поєднанні з інтерактивними та практичними формами навчання.

Респонденти вважають доцільним використання кейс-методів у навчанні, про що свідчить 28 відповідей «так» (87,5 %) і лише 4 відповіді «частково» (12,5 %). Викладачі оцінюють роль інтерактивних методів (дискусії, мозковий штурм, дебати) у навчальному процесі, як «дуже важлива» – 25 (78,1 %), «важлива» – 4 (12,5 %), «не досить значна» – 3 (9,4), «неважлива» – 0.

Науково-педагогічні працівники вважають, що навчальні програми частково адаптовані до сучасних вимог ринку праці, а наявні навчальні матеріали (підручники, посібники) із дисциплін, пов'язаних із стратегічними комунікаціями, оцінюють на задовільному рівні.

Відповіді викладачів на запитання анкети «*Які форми співпраці з роботодавцями, на Вашу думку, доцільно впровадити для підготовки студентів?*» розподілилися таким чином: стажування студентів у профільних організаціях – 30 виборів (найефективніша форма практичного навчання); проведення гостьових лекцій експертами-практиками – 16 виборів (актуально для розширення професійного кругозору студентів); спільна розробка проєктів з роботодавцями – 12 виборів (менш популярне через більшу складність

організації, але дуже перспективне в плані набутих компетентностей); участь роботодавців у розробці навчальних програм – 10 виборів (набуває популярності, але часто сприймається як стратегічна, довгострокова співпраця).

Більшість науково-педагогічних працівників вважає, що потрібно збільшити кількість практичних занять у навчальних програмах. Для підвищення мотивації студентів до навчання викладачі вважають необхідною організацію участі здобувачів освіти у різних проєктах і забезпечення додаткового фінансування для найкращих студентів.

На запитання про те, які основні заходи слід упровадити для покращення підготовки студентів, респонденти запропонували різноманітні варіанти відповідей: «включення в навчальну програму спеціальних тренінгів із розвитку критичного мислення» (2,1 %); «проведення різних конкурсів, олімпіад» (4,2 %); «застосування творчих завдань, ділових ігор і круглих столів у процесі навчання» (8,3 %); «створення когнітивно-розвивального освітнього середовища з використанням сучасних цифрових технологій» (18,8 %); «запровадження практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності» (18,8 %); «інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання» (15,6 %); «формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях» (15,6 %); «комплексна система оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій і рефлексивний аналіз» (14,6 %). Результати аналізу відповідей про заходи для покращення підготовки студентів унаочнено на рисунку 2.3.4.

Наведемо деякі відповіді науково-педагогічних працівників на запитання анкети «*Що, на Вашу думку, є найбільшим викликом у підготовці фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій?*»:

– «на мою думку, найбільшим викликом у підготовці фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій є поєднання глибоких знань у сфері міжнародних відносин із динамічними та міждисциплінарними вимогами сучасних стратегічних комунікацій»;

Рисунок 2.3.4 – Діаграма запропонованих науково-педагогічними працівниками основних заходів для покращення підготовки студентів до роботи в системі стратегічних комунікацій

– «найбільший виклик полягає в створенні комплексної і гнучкої освітньої програми, яка б інтегрувала глибокі знання з міжнародних відносин із сучасними комунікаційними стратегіями, розвивала практичні навички, критичне мислення, міжкультурну компетентність та етичну свідомість, необхідні для успішної роботи в динамічному і складному світі стратегічних комунікацій»;

– «на мою думку, найбільшим викликом у підготовці фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій є необхідність поєднання кількох комплексних компетентностей в одній особистості»;

– «сучасний фахівець у сфері міжнародних відносин і стратегічних комунікацій має бути багатопрофільним фахівцем, здатним діяти на перетині політики, культури, технологій та емоційного інтелекту».

На основі узагальнення даних констатувального експерименту з'ясовано стан сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, наявні проблеми та недоліки, а також шляхи їхнього усунення.

Загалом результати підкреслюють необхідність упровадження обґрунтованих педагогічних заходів, спрямованих на підвищення рівня професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

2.4 Обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій

Обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій є важливим завданням і частиною дослідження. Виконання цього завдання забезпечує ефективність професійної підготовки здобувачів освіти загалом, підвищення якості освітнього процесу та поліпшення якості формування необхідних компетентностей у майбутніх фахівців міжнародних відносин, забезпечення у них високого рівня професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій.

У попередніх підрозділах з'ясовано, що стратегічні комунікації є ключовим елементом сучасної міжнародної взаємодії, оскільки вони

охоплюють не лише дипломатичні зв'язки, а й інформаційну політику, кризові комунікації та боротьбу з дезінформацією. Успішне виконання цих завдань вимагає від фахівців міжнародних відносин здатності до аналітичного мислення, стратегічного планування, ефективного використання комунікаційних технологій і міжкультурної компетентності. У структурі професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій ми виокремили когнітивний, діяльнісний, професійно-особистісний та ціннісний компоненти [55].

З огляду на це педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій мають бути спрямовані на розвиток цих структурних компонентів, наприклад, шляхом інтеграції в освітній процес сучасних методів навчання, використання практико-орієнтованого підходу, моделювання конкретних ситуацій і залучення експертів у сфері стратегічних комунікацій.

У дослідженні ми виходимо з того, що першим кроком у визначенні педагогічних умов є аналіз наукових підходів до трактування поняття «педагогічні умови». Результати узагальнення наукових публікацій, зокрема таких учених як О. Волошина [23], І. Глухов [29], О. Дурманенко [63], О. Єжова [67], А. Литвин [96], Є. Хриков [183], Т. Шмоніна [29], дозволяють зробити висновок, що «педагогічні умови – це обставини, які зумовлюють певний напрямок розвитку педагогічного процесу» [183], це сукупність об'єктивних і суб'єктивних чинників, що забезпечують ефективність освітнього процесу та сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх фахівців.

На думку Є. Хрикова, з якою ми повністю погоджуємося, для визначення педагогічних умов «доцільною є дослідницька технологія, яка передбачає використання методів морфологічного аналізу та експертної оцінки. Морфологічний аналіз передбачає складання повного переліку можливих педагогічних умов, необхідних для вирішення певного педагогічного завдання. Для цього можна використовувати аналіз наукової

літератури, позитивного досвіду роботи, опитування експертів. Наступним кроком є опитування експертів для з'ясування найбільш важливих для вирішення тієї чи іншої проблеми педагогічних умов. Бажано, щоб експерти проранжували педагогічні умови, після чого дослідник повинен обґрунтувати, які з умов потребують перевірки» [183, с. 9]. Саме таку технологію ми візьмемо за основу для виконання завдання дослідження щодо визначення й обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Для морфологічного аналізу педагогічних умов можна використовувати різні джерела інформації, зокрема монографії, підручники, дисертації з педагогіки, публікації з підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин та стратегічних комунікацій, емпіричні дослідження й опитування, зокрема експертів (викладачів, фахівців із стратегічних комунікацій), анкетування студентів щодо їхньої готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій, контент-аналіз навчальних програм ЗВО, а також аналіз ефективності різних методик (на основі тестів, анкетування, експертних оцінок). Метод морфологічного аналізу передбачає розкладання процесу підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на складові компоненти – методи, прийоми, форми навчання, характеристику освітнього середовища, методи і форми діагностики навчальних досягнень, ресурси (технічні засоби навчання) тощо. Далі для кожного компонента визначаються можливі варіанти, які можна комбінувати для визначення (формулювання) найбільш ефективних педагогічних умов.

З урахуванням структури професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій (когнітивний, діяльнісний, професійно-особистісний і ціннісний компоненти) [55], результатів констатувального етапу експерименту, зокрема розподілу рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за пізнавальним, функціональним, професійно-психологічним та аксіологічним критеріями, а

також результатів узагальнення наукових публікацій [4; 69; 82; 130; 132; 150; 154; 158; 171; 189] побудовано морфологічну таблицю з переліком методів, форм організації, характеристики освітнього середовища, ресурсів, аспектів контролю й оцінювання компетентностей, які є складниками педагогічних умов (Додаток Р).

На основі морфологічного аналізу (див. Додаток Р) ми виокремили декілька ключових педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій:

– створення інтегрованого когнітивно-розвивального освітнього середовища;

– забезпечення практико-орієнтованого навчання;

– формування професійно-особистісної компетентності через міжкультурну взаємодію;

– розвиток ціннісної складової професійної діяльності;

– інтеграція міждисциплінарного та практико-орієнтованого підходів;

– розвиток професійної компетентності з використанням сучасних технологій;

– формування мовної та міжкультурної компетентності;

– розвиток «м’яких навичок» (soft skills) і підготовка студентів до роботи у кризових ситуаціях;

– формування професійної мотивації, етики та співпраця зі стейкхолдерами;

– інтеграція професійно-особистісного розвитку в навчальний процес;

– формування діяльнісної компетентності через практико-орієнтоване навчання;

– формування ціннісних орієнтирів через етико-орієнтоване навчання;

– використання сучасних освітніх ресурсів і цифрових технологій;

– запровадження багатокомпонентного оцінювання навчальних досягнень.

Наступним кроком щодо визначення педагогічних умов, відповідно до рекомендацій Є. Хрикова, стало опитування експертів для з'ясування найбільш важливих та дієвих серед усієї їх сукупності [183, с. 9]. Для цього експерти проранжували педагогічні умови, після чого наступним етапом було їхнє обґрунтування, упровадження й експериментальна перевірка.

Експертів для визначення педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій було обрано за допомогою анкети (див. Додаток А). У дослідженні ми виходили з того, що для забезпечення об'єктивності оцінювання педагогічних умов експерти повинні відповідати певним критеріям, зокрема мати професійний досвід у сфері освіти, публікації з проблеми підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин, займатися науковою діяльністю (ступінь кандидата або доктора наук у галузі політології, комунікацій, соціології, педагогіки, психології), мати досвід викладання (робота у ЗВО за профілем міжнародних відносин, журналістики, комунікацій), практичний досвід підготовки кадрів (участь у тренінгах, семінарах, міжнародних програмах з підготовки фахівців). Перед початком оцінювання педагогічних умов експертам було запропоновано заповнити анкету, яка містила загальні дані про експерта, досвід у сфері підготовки фахівців, готовність до участі в експертизі. Анкети розповсюджувалися через електронну пошту, а також через особисті контакти у ЗВО. Усі анкети було перевірено на відповідність визначеним критеріям. До фінального списку було включено тих експертів, які відповідали мінімум 4 із 5 критеріїв та погодилися взяти участь у подальшому дослідженні. Фінальний список експертної групи для визначення педагогічних умов подано в Додатку Б.

Після обрання експертів їм було запропоновано здійснити ранжування педагогічних умов зі списку, складеного за результатами морфологічного аналізу (Додаток С). Також експертам було запропоновано доповнити список тими умовами, які, на їхню думку, можуть бути значущими для підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних

комунікацій. Експерти використали рангову шкалу оцінювання, що дозволяє відобразити ступінь важливості кожної педагогічної умови. Шкала складалася з чисел від 1 до 5: 1 – малозначуща педагогічна умова; 2 – має певне значення, але не є пріоритетною; 3 – середній рівень важливості; 4 – значуща педагогічна умова; 5 – найважливіша педагогічна умова для підготовки фахівців міжнародних відносин.

Експерти оцінили кожну педагогічну умову за цією шкалою, а також, за бажанням, залишили коментарі щодо їхнього вибору. Експертам було запропоновано електронну або друковану анкету (за бажанням експерта) для ранжування педагогічних умов. Опитування проводилося за допомогою Google Forms, електронної пошти або особистих зустрічей. Кожен експерт отримав однаковий список педагогічних умов та інструкції щодо процедури оцінювання. Анонімність відповідей була гарантована, щоб уникнути впливу колективної думки на результати оцінювання. Після збору відповідей було проведено статистичну обробку результатів, а саме: розрахунок середнього бала для кожної педагогічної умови; визначення рангу кожної педагогічної умови (за середнім балом); групування умов за рівнем важливості (низький, середній, високий та експертний); аналіз коментарів експертів щодо їхнього вибору і можливих доповнень до списку.

Якщо експерти пропонували нові педагогічні умови, то ці умови проходили окрему оцінку щодо релевантності, а потім додавались до загального аналізу. На основі отриманих результатів було складено скоригований список педагогічних умов, який містив: найбільш важливі педагогічні умови (середній бал 4,5–5,0); значущі, але менш пріоритетні умови (середній бал 3,5–4,4); умови, що мали відносно низький вплив (менше 3,5). Згодом цей скоригований список став основою для подальшого обґрунтування, упровадження й експериментальної перевірки під час підготовки фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Отже, за результатами експертного оцінювання визначено такі *педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій*:

1) створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій;

2) організація практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності;

3) інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання;

4) формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях;

5) задіювання комплексної системи оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз.

Обґрунтуємо ці педагогічні умови.

Щодо першої педагогічної умови, яка передбачає *створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій*, вважаємо за доцільне підкреслити, що підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій вимагає високого рівня когнітивного розвитку, який охоплює аналітичне мислення (здатність розуміти інформаційні процеси у міжнародному середовищі, аналізувати комунікаційні стратегії), критичне мислення (уміння розпізнавати маніпуляції, інформаційні війни, фейки) і комплексне розуміння інформаційних потоків у глобальному контексті (знання про комунікаційні моделі, цифрові медіа, соціальні мережі, їхній вплив на міжнародні процеси). На необхідності цих якостей для фахівців, які працюють у сфері стратегічних комунікацій, наголошують Т. Безверхнюк [9], В. Конаржевська [89], Т. Сивак [9], К. Яресько [197] та деякі зарубіжні вчені [230; 240].

Щодо сутності поняття «когнітивно-розвивальне середовище», яке створює умови для поглибленого засвоєння знань, розвитку аналітичних навичок і здатності прогнозувати тенденції у сфері міжнародних комунікацій, що є ключовим у стратегічних комунікаціях, то його можна тлумачити як систему організаційних, методичних та технічних умов, які сприяють інтелектуальному розвитку, критичному мисленню, аналітичним здібностям і пізнавальній активності студентів. Таке освітнє середовище забезпечує: формування глибоких знань через дослідницьку й аналітичну діяльність; розвиток когнітивних навичок – аналізу, синтезу, оцінки інформації; використання сучасних освітніх технологій – цифрових ресурсів, інтерактивних методів, симуляцій; активізацію самостійного навчання – залучення студентів до проєктної роботи, експериментів, ситуаційного аналізу. Основними характеристиками когнітивно-розвивального освітнього середовища є:

інтерактивність – взаємодія студентів між собою та з викладачем шляхом обговорення, проведення дебатів, проєктної діяльності;

доступ до різноманітних інформаційних ресурсів – електронних бібліотек, аналітичних баз даних, мультимедійних матеріалів;

практико-орієнтований підхід – навчання через кейси, моделювання реальних ситуацій, стратегічне планування;

адаптивність – використання персоналізованих траєкторій навчання, можливість самостійного вибору способів засвоєння матеріалу;

критичне мислення – стимулювання самостійного аналізу інформації, протидія маніпуляціям, фактчекінг (процес перевірки інформації);

мотивація до самостійного дослідження – вирішення проблемних завдань, дискусійні клуби, аналітичні семінари.

Когнітивно-розвивальне освітнє середовище є важливим компонентом сучасної освіти, оскільки воно забезпечує глибоке засвоєння знань, розвиток аналітичного мислення і навичок стратегічної комунікації. Його ефективність можна довести на основі психологічних, педагогічних та емпіричних

досліджень, а також прикладів упровадження у сфері міжнародних відносин. Зокрема, відповідно до теорії когнітивного навчання (J. Piaget [228], L. Vygotsky [236]), людина ефективно засвоює інформацію лише тоді, коли активно взаємодіє з нею, а не просто запам'ятовує. Зона найближчого розвитку (за L. Vygotsky) передбачає, що оптимальне середовище для навчання містить як виклики, так і підтримку (менторство, технології, доступ до аналітичних даних), а глибоке навчання відбувається тоді, коли студент аналізує інформацію, встановлює зв'язки між знаннями та застосовує їх у різних ситуаціях [201]. Крім цього когнітивно-розвивальне середовище сприяє глибокому навчанню, коли викладачі використовують симуляції, аналітичні платформи і ресурси, стратегічне моделювання [224].

Необхідним компонентом сучасного когнітивного освітнього середовища є використання цифрових технологій як ефективного інструменту навчання. Вони моделюють різні процеси міжнародної комунікації у дипломатії, безпековій сфері, міжнародному бізнесі, забезпечують доступ до великих масивів даних (аналітичних платформ, наукових баз, онлайн-курсів провідних університетів), створюють інтерактивне середовище (симуляції переговорів, робота з цифровими медіа, віртуальні тренінги), дозволяють аналізувати медійний та інформаційний простір у режимі реального часу.

Прикладами ефективного використання цифрових технологій є аналітичні платформи (Google Trends, CrowdTangle, Maltego, LexisNexis), а також технології штучного інтелекту, які допомагають відстежувати інформаційні тенденції, аналізувати комунікаційні кампанії. Освітні цифрові платформи (Coursera, FutureLearn, Prometheus) надають доступ до курсів провідних міжнародних університетів у сфері міжнародних відносин і комунікацій. Своєю чергою віртуальні середовища та симулятори переговорів створюють умови для відпрацювання стратегічних комунікацій (наприклад, UN Virtual Diplomacy Simulation), онлайн-ресурси для аналізу інформаційних війн і медіа, такі як Graphika, MediaCloud, дозволяють досліджувати маніпулятивні стратегії та цифрову пропаганду.

Практична ефективність когнітивно-розвивального освітнього середовища полягає в тому, що стратегічні комунікації – це динамічна сфера, яка постійно адаптується до нових викликів. Інформаційні війни, дипломатичні комунікації, кризовий менеджмент у медіапросторі – усе це вимагає від майбутніх фахівців уміння швидко аналізувати потік інформації у міжнародному середовищі, прогнозувати можливі інформаційні загрози, реагувати на кризові ситуації, адаптовувати комунікаційні стратегії з урахуванням нових цифрових інструментів.

Отже, створення когнітивно-розвивального освітнього середовища забезпечує глибоке засвоєння концепцій міжнародних комунікацій і розвиток аналітичних навичок, необхідних для ефективної роботи у сфері стратегічних комунікацій. В його основу покладено не механічне запам’ятовування теоретичного матеріалу, а аналітичний діяльнісний підхід.

Друга педагогічна умова передбачає *організацію практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності*. У дослідженні ми виходимо з того, що робота у сфері стратегічних комунікацій передбачає оперування інформаційними потоками, кризовий менеджмент, роботу з медіа, аналітику та прогнозування комунікативних ризиків. Традиційне академічне навчання, засноване на лекціях і теоретичних курсах, не забезпечує достатнього рівня готовності до різних викликів професійної діяльності. Практико-орієнтоване навчання дозволяє інтегрувати знання, уміння та навички у різні сценарії комунікаційної роботи, а моделювання ситуацій міжнародного комунікативного середовища створює умови для занурення студентів у різноманітні умови їхньої майбутньої роботи. Це можуть бути симуляції переговорів, антикризові комунікаційні кейси, розробка стратегічних комунікаційних кампаній, аналіз інформаційних загроз тощо. Такий підхід сприяє розвитку критичного мислення, уміння ухвалювати рішення в умовах невизначеності та швидко адаптуватися до змін.

Для обґрунтування доцільності практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту професійної діяльності використано основні положення наукових концепцій і підходів, зокрема компетентнісного підходу, теорії навчання через досвід (Experiential Learning Theory, ELT), теорії ситуативного навчання (Situated Learning Theory) та концепції проблемного навчання. Зокрема, основна ідея компетентнісного підходу полягає в тому, що компетентнісно-орієнтована освіта передбачає не лише засвоєння знань, але й формування здатності застосовувати їх у різних професійних ситуаціях, а практико-орієнтоване навчання дозволяє формувати ключові компетентності майбутніх фахівців у сфері міжнародних відносин, зокрема комунікативну, аналітичну та стратегічну (Н. Бібік [10], А. Вітченко [21], О. Овчарук [115], О. Пометун [134]).

В основу теорії навчання через досвід (Experiential Learning Theory, ELT), автором якої є Девід Колб [26; 161], покладено ідею, що навчання є найбільш ефективним тоді, коли базується на особистому досвіді, рефлексії й активному експериментуванні. Ця теорія передбачає використання кейс-методу, рольових ігор, симуляцій дозволяє студентам набути досвіду стратегічних комунікацій.

Теорія ситуативного навчання (Situated Learning Theory), авторами якої є Ж. Лав (J. Lave), Е. Венгер (E. Wenger) [220; 237; 238], передбачає, що засвоєння знань відбувається найбільш ефективно у контексті їхнього практичного застосування. Йдеться про те, що моделювання ситуацій сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Щодо концепції проблемного навчання (Problem-Based Learning, PBL), авторами якої є Г. Барроуз (H. Barrows) [199; 200] та Д. Вуд (D. Woods) [239], то її основна ідея полягає в тому, що навчання через розв’язання різних проблем сприяє розвитку критичного мислення і професійної адаптивності.

Отже, практико-орієнтоване навчання, зокрема шляхом моделювання контексту професійної діяльності, спирається на потужну теоретичну основу, що поєднує компетентнісний, діяльнісний та інтерактивний підходи, теорії

навчання через досвід і ситуативного навчання та концепцію проблемного навчання. Це дозволяє підготувати майбутніх фахівців міжнародних відносин до різних викликів у сфері стратегічних комунікацій.

Організація практико-орієнтованого навчання для підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій передбачає використання різноманітних форм і методів навчання, які імітують професійний контекст. Однією з ефективних форм, на думку вчених [12; 88; 179], є симуляційні навчальні заняття. У контексті підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій такі заняття можуть відтворювати і моделювати дипломатичні переговори, пресконференції, варіанти кризових комунікацій та інших ключових аспектів професійної діяльності. Такі заняття дозволяють студентам відпрацьовувати навички аргументації, аналізу інформації, публічного виступу і стратегічного мислення.

Важливою складовою практико-орієнтованого підходу є проєктне навчання, що передбачає створення студентами комунікаційних стратегій, інформаційних кампаній, антикризових сценаріїв для урядових і міжнародних організацій. У межах цієї форми навчання студенти можуть працювати в командах, розробляючи різні рішення для актуальних міжнародних проблем.

Ділові ігри є ще одним ефективним методом, що дозволяє імітувати роботу кризового штабу, переговорних процесів чи міжнародних самітів. Студенти мають можливість спробувати себе у ролі дипломатів, політичних аналітиків, радників із комунікацій, що сприяє формуванню професійних навичок у повсякденному контексті.

Окремо слід виокремити метод кейс-стаді, що базується на аналізі різних ситуацій у сфері міжнародних відносин та стратегічних комунікацій. Аналізуючи конкретні інформаційні кампанії, кризи або дипломатичні події, студенти розвивають навички критичного мислення й ухвалення рішень у складних умовах.

Підвищенню практичної підготовки сприяють стажування та практики у міжнародних організаціях, посольствах, аналітичних центрах і ЗМІ. Безпосереднє занурення у професійне середовище дозволяє студентам застосовувати набуті знання у різних умовах, що є важливим етапом у їхній професійній підготовці.

Серед методів навчання, які ефективно поєднуються із зазначеними формами, слід відзначити метод ситуативного аналізу [20; 162] та метод проблемного навчання [114; 122]. Крім того, використання методу рольових ігор [148] надає студентам можливість відчути реальну динаміку переговорів і міжнародних комунікацій.

Важливе значення має також метод дебатів та дискусій [100; 123], що дозволяє студентам аналізувати й аргументовано відстоювати позиції з питань інформаційної безпеки, міжнародних конфліктів і стратегічних комунікацій. Використання методу експертних оцінок [13; 91] дозволяє залучати до навчального процесу фахівців міжнародного рівня, що сприяє формуванню у студентів об’єктивного бачення реальних викликів у сфері міжнародних комунікацій.

Отже, запровадження практико-орієнтованого навчання через моделювання професійного контексту сприяє розвитку в студентів необхідних компетентностей для ефективної роботи в системі стратегічних комунікацій. Поєднання різних форм та методів навчання, зокрема симуляцій, кейс-стаді, проєктної роботи, ділових ігор і стажувань, дозволяє майбутнім фахівцям здобути не лише теоретичні знання, а й практичні навички, необхідні для успішної кар’єри у міжнародній сфері.

Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій вимагає комплексного підходу, який поєднує розвиток професійних компетентностей із формуванням особистісних якостей, необхідних для ефективної міжкультурної взаємодії, критичного мислення і стратегічного управління інформацією. З огляду на це, однією з ключових педагогічних умов, що сприяє цьому, є *інтеграція професійно-*

особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання. Різноманітні аспекти професійно-особистісного розвитку здобувачів освіти подано у публікаціях, авторами яких є М. Канівець [149], А. Козир [83], Н. Мирончук [107], О. Романовський [149], К. Чуприна [190] та інші науковці. Учені одностайні в тому, що підготовка майбутніх фахівців у ЗВО вимагає не лише ґрунтовних теоретичних знань, а й високого рівня професійної й особистісної зрілості. Для майбутніх фахівців міжнародних відносин ця сфера охоплює інформаційну безпеку, дипломатію, кризові комунікації та антикризовий менеджмент, що передбачає постійний аналіз інформації, роботу з різними цільовими аудиторіями й ухвалення стратегічних рішень в умовах інформаційного протистояння. Успішність фахівця в цій галузі значною мірою залежить від рівня розвитку його критичного мислення, емоційного інтелекту, стресостійкості, лідерських якостей і комунікаційних навичок. Саме тому професійно-особистісний розвиток студентів є ключовою умовою їхньої ефективної підготовки до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Один із найважливіших аспектів особистісного розвитку – критичне мислення, яке є основою для аналізу інформаційних потоків, виявлення маніпуляцій і дезінформації. Фахівці зі стратегічних комунікацій повинні працювати з великими обсягами даних, виокремлювати ключові тренди та швидко адаптувати свої стратегії до змін у міжнародному інформаційному просторі. Водночас важливу роль відіграє емоційний інтелект, оскільки комунікаційна діяльність передбачає взаємодію з партнерами, громадськістю і представниками медіа, що вимагає здатності розуміти емоції, управляти конфліктами та будувати довірливі відносини.

Особистісні якості, такі як стресостійкість, адаптивність і дипломатичність, мають особливе значення для фахівців, які працюють в умовах інформаційних криз та гібридних загроз. Ефективна комунікація у кризових ситуаціях вимагає швидких, зважених рішень, здатності координувати комунікаційні процеси і формувати наративи, які впливають на

громадську думку. Крім того, лідерські навички є визначальними для кар'єрного зростання у цій сфері, оскільки стратегічні комунікації потребують не лише аналітиків, а й комунікаційних лідерів, які можуть очолювати команди, формувати інформаційні стратегії й ефективно взаємодіяти з державними органами, міжнародними організаціями та медіа.

Професійно-особистісний розвиток також є важливим інструментом протидії інформаційним загрозам. В умовах сучасних інформаційних війн фахівці зі стратегічних комунікацій відіграють ключову роль у захисті інформаційного простору держави, формуванні її міжнародного іміджу та запобіганні інформаційним атакам. Це вимагає не лише технічних знань, а й розвиненої особистісної рефлексії, здатності швидко адаптуватися до змін, аналізувати різні точки зору й ефективно комунікувати в умовах інформаційного тиску.

Кар'єрний успіх у сфері стратегічних комунікацій безпосередньо залежить від рівня розвитку професійних та особистісних якостей фахівця. Сучасні роботодавці шукають не просто фахівців з комунікацій, а стратегічних мислителів, лідерів і кризових менеджерів, здатних ефективно працювати в умовах швидкоплинного інформаційного середовища. Саме тому в освітньому процесі важливо не лише надавати студентам знання, а й формувати в них комплекс компетенцій, що дозволять їм стати успішними фахівцями у сфері стратегічних комунікацій.

Отже, професійно-особистісний розвиток є невід'ємним компонентом підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Він забезпечує формування необхідних компетентностей для аналізу, управління і впливу на інформаційні процеси, що є критично важливим у сучасному світі. Інтеграція наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання у систему підготовки дозволяє не лише підвищити рівень професійної компетентності студентів, а й розвинути їхню здатність до ефективної комунікації, стратегічного планування й ухвалення рішень в умовах глобальних інформаційних викликів.

Щодо поняття «інтеграція», то у контексті педагогічної умови (інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання) воно означає поєднання, взаємопроникнення і системне сприяння професійному й особистісному розвитку студентів під час підготовки до роботи в системі стратегічних комунікацій. Це передбачає не просто суміщення теоретичного навчання та розвитку особистісних якостей, а створення єдиної освітньої моделі, в якій обидва напрями розвитку студентів є взаємозалежними і реалізуються через спеціально підібрані педагогічні методи.

У дослідженні ми виходимо з того, що інтеграція виявляється через три ключові підходи – наставництво, фасилітацію та peer-to-peer навчання. Зокрема наставництво передбачає залучення досвідчених фахівців або викладачів для особистісної і професійної підтримки студентів [165]. Це сприяє формуванню цінностей, професійного світогляду, розвитку відповідальності та лідерських якостей. Наставництво (mentorship) відіграє важливу роль у підготовці майбутніх фахівців міжнародних відносин, оскільки сприяє не лише передачі знань, а й формуванню професійної ідентичності та морально-етичних орієнтирів [125]. Взаємодія студентів із досвідченими наставниками дозволяє їм краще зрозуміти специфіку майбутньої професії, адаптуватися до її викликів і розвинути навички ухвалення рішень в умовах невизначеності.

Результати узагальнення наукових публікацій дозволяють зробити висновок, що наставництво може мати такі форми:

– індивідуальні консультації з менторами, наприклад, щодо кар’єрного розвитку, аналізу міжнародних ситуацій, створення інформаційних стратегій тощо;

– участь студентів у наставницьких програмах у форматі «junior-senior», коли старші студенти або випускники передають досвід молодшим колегам;

– залучення фахівців у сфері стратегічних комунікацій до навчального процесу у форматі майстер-класів, дискусій і воркшопів.

Щодо фасилітації (facilitation), то вона, як засіб розвитку критичного мислення та комунікаційних навичок, є ефективним інструментом створення відкритого освітнього середовища, де студенти можуть самостійно генерувати ідеї, обговорювати складні міжнародні проблеми та розробляти стратегічні рішення [111]. На відміну від традиційного підходу, де викладач є носієм знань, фасилітатор спрямовує освітній процес, допомагаючи студентам самостійно аналізувати інформацію, структурувати знання й ухвалювати обґрунтовані рішення [103].

Серед основних методів фасилітації доцільно назвати [24; 27; 35; 194]:

– дискусійні панелі і круглі столи з аналізу актуальних міжнародних подій та інформаційних кампаній;

– коучинг-сесії, під час яких студенти отримують підтримку для вирішення професійних та особистісних викликів;

– стратегічні сесії з моделювання кризових ситуацій, що дозволяють студентам розробляти й оцінювати ефективність комунікаційних стратегій.

Метод peer-to-peer навчання [6; 31; 56; 219] базується на принципі взаємного навчання студентів, є одним із найефективніших способів розвитку як професійних, так і соціальних навичок. У межах цього підходу студенти не лише засвоюють новий матеріал, а й удосконалюють навички командної роботи, лідерства та критичного аналізу. Цей метод акцентує взаємодію студентів у малих групах, обмін знаннями і досвідом, що дозволяє розвивати навички командної взаємодії, комунікації, міжособистісного впливу та спільного вирішення проблем. Результати узагальнення аналізу публікацій щодо впровадження методу peer-to-peer навчання дозволяють стверджувати, що воно може мати такі варіанти:

– парне наставництво, де студенти допомагають один одному засвоювати складні теми, пов’язані зі стратегічними комунікаціями;

– групові дослідницькі проєкти, які передбачають розробку антикризових інформаційних кампаній або дипломатичних стратегій;

– дебати та рольові ігри, що сприяють розвитку аргументаційних навичок і здатності швидко реагувати на комунікаційні виклики.

Отже, інтеграція означає не просто одночасне застосування наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання, а їхню комплексну взаємодію, що створює єдиний навчально-виховний простір, де професійний розвиток студента відбувається разом із формуванням його особистісних якостей, необхідних для ефективної діяльності у сфері стратегічних комунікацій.

Інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання сприяє формуванню високого рівня професійної самосвідомості і розумінню власної ролі в міжнародному інформаційному просторі; розвитку навичок стратегічного мислення, міжкультурної комунікації й управління інформаційними потоками; підвищенню рівня автономності у навчанні та здатності до самостійного аналізу й ухвалення рішень у професійній діяльності; формуванню культури командної роботи, що є ключовим чинником успішної діяльності у сфері міжнародних відносин та стратегічних комунікацій.

Ще одна педагогічна умова передбачає *формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях*.

У дослідженні ми виходимо з того, що у сучасному глобалізованому світі стратегічні комунікації є не лише інструментом впливу на інформаційне середовище, а й механізмом формування міжнародного іміджу держави, зміцнення дипломатичних відносин і протидії інформаційним загрозам. У цьому контексті етична відповідальність та сформовані ціннісні орієнтири відіграють критично важливу роль, оскільки фахівці зі стратегічних комунікацій часто стикаються з моральними дилемами, що впливають на суспільну довіру, міжнародну репутацію та довгострокові дипломатичні відносини. На важливості сформованості ціннісних орієнтирів для майбутніх фахівців наголошують І. Бушман [14], С. Драч [59], О. Кіщак [79],

А. Павліченко [124], Г. Печерська [129], Ю. Шайгородський [192] та інші автори. На думку вчених, ціннісно-етичний вимір стратегічних комунікацій виявляється у таких аспектах:

– відповідальність за достовірність інформації і протидія дезінформації;

– урахування моральних аспектів інформаційної політики держави;

– баланс між національними інтересами та глобальними етичними стандартами;

– прозорість комунікацій і довіра громадськості до офіційних джерел.

Отже, формування у студентів здатності аналізувати моральні дилеми сприятиме їхній підготовці до ухвалення зважених, етично виважених рішень у професійній діяльності.

Щодо аналізу моральних дилем як методу розвитку критичного мислення й етичного самовизначення, то у дослідженні ми виходимо з того, що цей метод є ефективним для формування професійної етики з кількох причин:

по-перше, він стимулює розвиток критичного мислення – студенти навчаються оцінювати ситуацію з різних перспектив, зокрема з погляду міжнародного права, державної безпеки, суспільної моралі та інформаційної етики [176];

по-друге, він розвиває навички ухвалення рішень у складних умовах – оскільки міжнародні комунікації передбачають роботу в ситуаціях невизначеності, то студенти набувають досвіду вирішення реальних проблем;

по-третє, він формує особисту відповідальність – майбутні фахівці стратегічних комунікацій усвідомлюють наслідки своїх рішень, що особливо важливо при розробці інформаційних кампаній і міжнародних стратегій.

Прикладом моральної дилеми може бути вибір між публічним викриттям недостовірної інформації (що може викликати дипломатичний конфлікт) та її замовчуванням на користь стабільності відносин. Аналіз таких ситуацій дозволяє студентам навчитися оцінювати довгострокові наслідки своїх дій.

Щодо впровадження цієї педагогічної умови, то для цього мають значення такі методи:

кейс-метод – аналіз різних ситуацій з міжнародної практики (наприклад, інформаційні війни, дипломатичні кризи, витоки конфіденційної інформації);

дискусії та дебати – обговорення моральних дилем у форматі дискусій, що дозволяє студентам оцінити різні підходи до вирішення етичних проблем;

рольові ігри – моделювання переговорів або кризових комунікаційних ситуацій із різними етичними аспектами;

експертні зустрічі – спілкування з дипломатами, журналістами, фахівцями у сфері стратегічних комунікацій, які можуть поділитися досвідом роботи в умовах етичних викликів.

Застосування аналізу моральних дилем в освітньому процесі сприяє розвитку ключових компетенцій у майбутніх фахівців у сфері стратегічних комунікацій, зокрема моральної рефлексії – здатності усвідомлювати власні цінності та відповідально діяти у професійних ситуаціях; комунікативної етики – розуміння принципів чесного та прозорого інформаційного обміну; етичного лідерства – здатності ухвалювати рішення, що відповідають міжнародним стандартам професійної етики; дипломатичних навичок – уміння знаходити баланс між державними інтересами і моральними принципами.

Отже, формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях є необхідною педагогічною умовою підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Такий підхід не лише розвиває професійні компетенції, а й забезпечує готовність до ухвалення відповідальних рішень у сфері стратегічних комунікацій. Використання кейс-методу, дискусій, рольових ігор та експертних зустрічей сприяє розвитку моральної рефлексії, етичного лідерства і критичного мислення, що є визначальними чинниками успішної кар’єри в цій галузі.

Для ефективної підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій важливе значення має комплексна система оцінювання, оскільки вона дозволяє всебічно оцінювати не лише рівень теоретичних знань, а й практичні навички, аналітичне мислення, комунікаційну ефективність та етичну відповідальність. Вона сприяє формуванню стратегічного підходу до роботи, розвитку критичного мислення, здатності ухвалювати рішення в кризових ситуаціях та адаптуватися до змін у міжнародному інформаційному середовищі. Інтеграція різних методів оцінювання (тестування, кейс-аналізу, рольових ігор, проєктної діяльності) забезпечує об'єктивний контроль знань і компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності. З огляду на це під час професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин важливе значення має така педагогічна умова, як *задіювання комплексної системи оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз*.

Аналітичні звіти дозволяють оцінити здатність студентів працювати з великими масивами інформації, визначати ключові тенденції, ризики і можливості в міжнародних комунікаціях. Аналіз геополітичних процесів, інформаційних кампаній, стратегічних наративів та інформаційних загроз розвиває системне мислення і готує студентів до різних викликів у сфері стратегічних комунікацій. Аналітичні звіти у контексті підготовки фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій – це документи, що містять структурований аналіз інформаційних процесів, стратегічних наративів, медіакампаній та міжнародних інформаційних загроз. Такі звіти є важливими для оцінювання здатності студентів проводити дослідження, оцінювати ситуацію, прогнозувати можливі наслідки і пропонувати ефективні комунікаційні стратегії. Прикладами таких аналітичних звітів можуть бути дослідження медіапростору країни або регіону, аналіз впливу ЗМІ та соціальних мереж на суспільну думку, виявлення основних інформаційних трендів і наративів [128; 147]. Одним із

найяскравіших прикладів впливу соціальних мереж на суспільну думку є події «Арабської весни», коли Twitter (X), Facebook та YouTube стали ключовими платформами для організації протестних рухів у країнах Близького Сходу та Північної Африки [33; 34].

Оцінювання через розв’язання практичних кейсів надає можливість перевірити, як студенти застосовують теоретичні знання у справжніх або змодельованих ситуаціях. Кейс-метод сприяє розвитку навичок кризових комунікацій, переговорної практики, роботи з медіа й управління інформаційними потоками в міжнародному середовищі.

Створення та оцінка портфоліо комунікаційних стратегій дозволяє студентам продемонструвати вміння розробляти ефективні стратегії інформаційної взаємодії. Це охоплює медіаплани, контент-стратегії, заходи протидії дезінформації, антикризові комунікації та методи формування позитивного іміджу держави чи організації. Портфоліо також є важливим елементом професійної самопрезентації випускника.

Рефлексивний аналіз сприяє формуванню у студентів навичок самостійного оцінювання власних рішень, помилок і досягнень. Це дозволяє майбутнім фахівцям усвідомлено підходити до стратегічних комунікацій, прогнозувати наслідки своїх дій та працювати над удосконаленням професійних компетентностей.

Отже, комплексна система оцінювання, що охоплює аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз, забезпечує всебічний підхід до оцінки професійної готовності студентів. Вона дозволяє не лише об’єктивно визначити рівень їхніх знань і навичок, а й стимулює розвиток критичного мислення, аналітичних здібностей та стратегічного підходу до роботи. Запровадження такої системи оцінювання сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати у сфері стратегічних комунікацій.

З урахуванням наведеного обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій можна зробити такі висновки:

– важливими складовими цієї підготовки є створення когнітивно-розвивального освітнього середовища, практико-орієнтоване навчання, інтеграція професійно-особистісного розвитку, формування ціннісних орієнтирів і задіювання комплексної системи оцінювання;

– організація практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності сприяє формуванню аналітичних, комунікаційних і стратегічних навичок у студентів. Використання кейс-методу, симуляційних ігор, рольових сценаріїв дозволяє підготувати студентів до різних викликів у сфері міжнародних комунікацій;

– інтеграція професійно-особистісного розвитку шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання сприяє підвищенню рівня самостійності студентів, розвитку критичного мислення і формуванню культури командної роботи. Цей підхід забезпечує тісний зв’язок між професійними компетентностями й особистісними якостями, що є ключовим чинником успішної діяльності у сфері стратегічних комунікацій;

– формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях дозволяє студентам усвідомити важливість етичних стандартів у комунікаційних стратегіях. Це сприяє підготовці фахівців, здатних ухвалювати обґрунтовані рішення у складних ситуаціях, зберігаючи баланс між національними інтересами та міжнародними нормами;

– комплексна система оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз, забезпечує об’єктивну перевірку рівня сформованості професійних компетентностей студентів. Вона дозволяє оцінити не лише знання, а й здатність застосовувати їх у різних умовах.

Отже, упровадження визначених педагогічних умов сприятиме формуванню високого рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, забезпечуючи їхню конкурентоспроможність у глобальному інформаційному середовищі.

Висновки до другого розділу

1. Для проведення дослідження важливе значення має розробка та впровадження методики дослідження, яка є певною послідовністю дослідницьких дій, застосування комплексу дослідницьких методів, процедур, операцій, упровадження авторських форм, методів і прийомів з використанням засобів навчання, необхідних для досягнення мети та вирішення завдань дослідження. Дослідно-експериментальне дослідження щодо поліпшення якості підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій охоплює шість етапів: теоретично-пошуковий, теоретико-методологічний, організаційно-підготовчий, експериментально-дослідницький, аналітико-узагальнювальний, впроваджувально-розповсюджувальний. Педагогічний експеримент організовано впродовж трьох етапів – констатувального, формувального та контрольного (порівняльного).

2. Для комплексної оцінки підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій запропоновано характеристику критеріїв, показників і рівнів. Критеріями сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій визначено пізнавальний (когнітивна сфера – знання зі спеціальності, знання специфіки стратегічних комунікацій), функціональний (діяльнісна сфера – вміння і навички, що забезпечують готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій), професійно-психологічний (професійно-

особистісний компонент – індивідуально-психологічні особливості, професійно важливі якості, риси характеру, мотиви професійної діяльності) та аксіологічний (ціннісна сфера – ціннісні орієнтації, переконання та ставлення, що визначають професійну поведінку і взаємодію фахівця). Кожний критерій детально розкрито через показники, які відображають його сутність і практичну значущість.

Чотирирівнева шкала, що охоплює низький, середній, високий та експертний рівні, забезпечує гнучкість оцінювання і диференціацію ступенів сформованості готовності. Така шкала відповідає традиційній системі оцінювання успішності студентів, що спрощує її інтеграцію в освітній процес. Вона надає змогу легко визначати зони розвитку студентів, сильні сторони їхньої підготовки та напрями для вдосконалення.

На низькому рівні майбутні фахівці демонструють лише фрагментарні знання і мінімальні навички без розуміння ключових аспектів роботи в системі стратегічних комунікацій. Середній рівень характеризується базовими знаннями й обмеженими навичками, які потребують подальшого розвитку. Високий рівень відображає достатню підготовленість студентів, яка дозволяє їм успішно виконувати професійні завдання. Експертний рівень є найвищим, на якому фахівці демонструють глибокі знання, досконалі навички та високий рівень професійної етики.

3. Результати дослідження стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на констатувальному етапі експерименту засвідчили нерівномірність підготовленості студентів за ключовими критеріями.

За пізнавальним критерієм помітна значна частка студентів із середнім рівнем сформованості (36,67 %), а високий рівень показали лише 27,5 %. Водночас 25,83 % студентів мають низький рівень, що свідчить про необхідність підвищення знань з основ стратегічних комунікацій, інформаційної безпеки та міжкультурної комунікації.

За функціональним критерієм найбільша кількість студентів (40,83 %) демонструє середній рівень сформованості, а високий рівень мають 30 % опитаних. Проте 22,5 % студентів мають низький рівень, а експертного рівня досягли лише 6,67 %. Це підкреслює потребу в удосконаленні навичок аналізу міжнародних подій, кризових комунікацій і стратегічного управління інформаційними потоками.

Аналіз професійно-психологічного критерію свідчить, що 39,17 % студентів мають середній рівень, а 20,83 % – високий. Водночас 32,5 % респондентів мають низький рівень, що свідчить про недостатній рівень розвитку стресостійкості, критичного мислення, самоконтролю й емпатії.

Щодо аксіологічного критерію, то найбільша частка студентів (39,17 %) має середній рівень, а 27,5 % – високий. Лише 19,17 % студентів продемонстрували низький рівень, що свідчить про відносно вищу сформованість етичних норм, соціальної відповідальності та патріотизму.

Загалом отримані результати підтверджують необхідність посилення педагогічного впливу на розвиток усіх компонентів професійної готовності студентів, зокрема шляхом удосконалення освітніх програм, упровадження інтерактивних методів навчання і формування практичних навичок. Це сприятиме підвищенню рівня підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до ефективної роботи в системі стратегічних комунікацій.

4. З’ясовано, що підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій буде результативною, якщо у процесі професійної підготовки впроваджувати такі обґрунтовані педагогічні умови:

– створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій;

– організація практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності;

– інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання;

– формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях;

– задіювання комплексної системи оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз.

Упровадження визначених педагогічних умов сприятиме формуванню високого рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, забезпечуючи їхню конкурентоспроможність у глобальному інформаційному середовищі.

Основні наукові результати розділу опубліковано в працях [47; 48; 50; 52; 55].

РОЗДІЛ 3
ОРГАНІЗАЦІЯ І РЕЗУЛЬТАТИ ФОРМУВАЛЬНОГО ЕТАПУ ЕКСПЕРИМЕНТУ

3.1 Зміст і методика формувального етапу експерименту

Визначення й обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій дозволило визначити гіпотезу дослідження, відповідно до якої цей процес буде результативним, якщо забезпечити створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій; організувати практико-орієнтоване навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності; інтегрувати професійно-особистісний розвиток студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання; формувати ціннісні орієнтири та етичну відповідальність через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях; задіювати комплексну систему оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз. Для перевірки гіпотези застосовано метод педагогічного експерименту. Його формувальний етап тривав з вересня 2024 року по травень 2025 року. Це узгоджується із загальним задумом дослідження під час його експериментально-дослідницького етапу. Базою для проведення формувального етапу експериментального дослідження обрано Хмельницький національний університет, а також залучено здобувачів вищої освіти галузі 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» першого (бакалаврського) рівня Львівського національного університету імені Івана Франка та Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. З огляду на обсяг вибіркової сукупності (див. підрозділ 2.1) та з

дотриманням вимог репрезентативності й однорідності визначено склад ЕГ (186 осіб) і КГ (185 осіб).

Кількість і характеристику учасників формувального етапу експериментальної роботи, а також завдання педагогічного експерименту подано в таблиці 3.1.1.

Таблиця 3.1.1 – Завдання й учасники формувального етапу експериментального педагогічного дослідження

Етапи та завдання експерименту	Характеристика учасників	Кількість учасників		
		КГ	ЕГ	Експерти
Формувальний етап (початок) – вхідний контроль рівня підготовки – визначення початкового рівня сформованості професійної готовності студентів до роботи в системі стратегічних комунікацій	Студенти факультету міжнародних відносин і права Хмельницького національного університету	–	30	–
	Студенти факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка	124	126	–
	Студенти історичного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова	61	30	–
	Науково-педагогічні працівники	–	–	32
Усього учасників на початку формувального етапу експерименту		185	186	32
Формувальний етап (завершення) – вихідний контроль рівня підготовки – визначення рівня сформованості професійної готовності студентів до роботи в системі стратегічних комунікацій	Студенти факультету міжнародних відносин і права Хмельницького національного університету	–	29	–
	Студенти факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка	122	124	–
	Студенти історичного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова	59	30	–
	Науково-педагогічні працівники	–	–	32
Усього учасників на завершення формувального етапу експерименту		181	183	32

Для отримання кількісних даних за критеріями і показниками, визначеними у розділі 2, застосовано комплексний підхід, що охоплює різноманітні методи оцінювання. Такий підхід у своїх публікаціях розкрили О. Гермак [28], О. Дмітрієва [57], О. Наволокова [113], М. Опачко [116] та інші. Сутність комплексного підходу полягає в тому, що він передбачає інтеграцію кількох ключових компонентів оцінювання: визначення основних критеріїв і показників оцінювання, використання багаторівневих методів оцінювання, інтеграцію різних джерел оцінки (оцінку готовності з боку самих

студентів (самооцінка), викладачів, які можуть проаналізувати теоретичні знання та професійні вміння, а також практичних наставників або роботодавців, які оцінюють компетенції на різних прикладах діяльності). Комплексний підхід дозволяє сформувати багатовекторну оцінку готовності, яка відображає не лише поточний рівень знань і вмінь, але й динаміку їхнього розвитку, сильні та слабкі сторони студента, а також потенціал його подальшого професійного зростання. Оцінювання професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на формувальному етапі експериментального дослідження проводилося з використанням різних методів:

1) тестування – для оцінки теоретичних знань;

2) практичні завдання – для перевірки професійних умінь (наприклад, моделювання кризових комунікацій або складання інформаційних стратегій);

3) рольові ігри та кейс-методи – для оцінки комунікативних і міжкультурних навичок у різних ситуаціях;

4) спостереження за поведінкою студентів під час практики або виконання завдань;

5) самооцінка – анкетування студентів для аналізу їхнього ставлення до власної підготовленості;

6) експертна оцінка – аналіз результатів практики фахівцями з реальної професійної сфери.

У таблиці 3.1.2 подано повний перелік методів діагностики сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій відповідно до визначених критеріїв і показників.

Для отримання даних на формувальному етапі експериментального дослідження за показниками пізнавального критерію використано *тести* із закритими (множинний вибір) і відкритими (стисла відповідь) завданнями, які охоплюють основні показники цього критерію.

Таблиця 3.1.2 – Методи діагностики сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій відповідно до визначених критеріїв і показників

Критерії та показники сформованості професійної готовності	Методи діагностики професійної готовності
Пізнавальний критерій	
Знання основ стратегічних комунікацій; знання сучасних політичних процесів і тенденцій у міжнародних відносинах; знання основ інформаційної безпеки та захисту даних; знання культурних відмінностей і міжкультурної комунікації	Тестування (зокрема комп'ютерні тести), анкетування, контрольні роботи (письмові або усні), кейс-методи, дидактичні ігри або симуляції, аналіз портфоліо, експертне оцінювання
Функціональний критерій	
Здатність аналізувати міжнародні події й оцінювати ризики; навички розробки, упровадження та оцінки комунікаційних стратегій; навички управління комунікаціями в умовах кризи; здатність критично оцінювати інформацію та виявляти маніпуляції	Практичні завдання – виконання завдань з аналізу міжнародних подій і ризиків; кейс-методи – вирішення ситуаційних завдань, що потребують розробки та реалізації комунікаційних стратегій; моделювання кризових ситуацій – симуляції управління комунікаціями в умовах кризи; контрольні роботи – виконання практичних завдань із виявлення маніпуляцій у текстах та оцінки достовірності інформації; проєктний метод – розробка студентами комунікаційних стратегій для конкретних сценаріїв; експертне оцінювання – оцінка виконаних завдань і проєктів зовнішніми фахівцями; самооцінка – анкетування студентів про власні функціональні навички з числовою шкалою; тестування навичок – завдання з критичної оцінки інформації й аналізу маніпулятивних технік; аналіз портфоліо – оцінка практичних робіт, виконаних упродовж навчання, за чіткими критеріями
Професійно-психологічний критерій	
Стресостійкість; самоконтроль; емпатія критичне мислення	Психодіагностичні методики – стандартизовані тести (тест на визначення рівня стресостійкості, тест на самоконтроль, тест на критичне мислення, тест на емпатію); спостереження – фіксація поведінки студентів у стресових або конфліктних ситуаціях із подальшим оцінюванням за числовою шкалою; кейс-методи – аналіз реакції студентів на складні ситуації, що вимагають вияву самоконтролю, критичного мислення й емпатії;

Критерії та показники сформованості професійної готовності	Методи діагностики професійної готовності
	моделювання стресових ситуацій – проведення практичних симуляцій або ігор, які задіюють у роботу у кризових умовах (з оцінкою за шкалою); анкетування та самооцінка – анкети для оцінки власного рівня стресостійкості, самоконтролю, критичного мислення й емпатії; експертне оцінювання – залучення викладачів або психологів для оцінки професійно-психологічних характеристик студентів під час виконання навчальних завдань; оцінка емпатійності студентів через аналіз їхніх взаємодій у групі; фізіологічні методи – вимірювання фізіологічних показників (серцебиття, тиску) під час роботи в умовах стресу для оцінки рівня стресостійкості
Аксіологічний критерій	
Патріотизм; повага до різноманіття; соціальна відповідальність; етичність і чесність	Анкетування й опитування; метод ціннісних орієнтацій (М. Рокич); кейс-метод, контент-аналіз есе, спостереження, самооцінка, інтерв'ю

Наприклад, для з'ясування рівня знань основ стратегічних комунікацій використано тести на визначення базових понять (наприклад, «Що таке наратив?», «Якими є основні функції стратегічних комунікацій?»). Щодо знання сучасних політичних процесів і тенденцій ми запропонували завдання на аналіз конкретних кейсів або визначення актуальних міжнародних викликів (наприклад, «Зазначте основні причини ескалації конфлікту на Близькому Сході»). У тексті також містилися запитання на визначення основних загроз інформаційній безпеці, методів захисту даних тощо, а також завдання з вибором коректних моделей поведінки у міжкультурних комунікативних ситуаціях. Кількість правильних відповідей визначено у балах (максимальна кількість балів за кожний розділ – 10). Також було застосовано тести за допомогою Google Forms з автоматичним підрахунком балів.

Щодо анкетування, то воно передбачало відповіді на запитання, які дозволяють оцінити самосприйняття знань студентами за показниками пізнавального критерію. Наведемо приклад запитань: «Оцініть рівень своїх знань з основ стратегічних комунікацій за шкалою від 1 до 10»; «Наскільки

добре Ви орієнтуєтесь у сучасних політичних тенденціях у світі?» (1 – не орієнтуюсь, 10 – чудово розумію); «Чи знаєте Ви основні правила інформаційної безпеки?» (1 – ні, 10 – досконало знаю). Обробка даних відбувалася шляхом аналізу середнього значення відповідей щодо кожного студента та групи загалом.

Проведення контрольних робіт мало на меті перевірку теоретичних знань і практичних умінь. З огляду на це контрольні роботи містили теоретичні та практичні завдання, наприклад: «Поясніть поняття «інформаційна операція» та її роль у стратегічних комунікаціях»; «Проаналізуйте актуальну політичну подію та спрогнозуйте її можливий вплив на міжнародні відносини».

Використання кейсів передбачало аналіз різних ситуацій, пов’язаних із стратегічними комунікаціями, міжнародними відносинами чи інформаційною безпекою. Наведемо приклад кейсу: «Уявіть, що Ви працюєте в команді стратегічних комунікацій, яка вивчає питання міжнародного конфлікту. Проаналізуйте ситуацію та запропонуйте інформаційну стратегію для захисту репутації Вашої країни». Результати ми оцінювали за чіткими критеріями: якість аналізу ситуації (0–5 балів), відповідність запропонованої стратегії (0–5 балів), аргументація та креативність (0–5 балів).

Також для отримання даних на формувальному етапі експериментального дослідження за показниками пізнавального критерію було використано моделювання практичних ситуацій, у яких студенти повинні були продемонструвати свої знання. Наприклад, «Симуляція міжнародних переговорів» – студенти розподіляють ролі (дипломати, журналісти, представники громадських організацій) і взаємодіють у кризовій ситуації; «Реакція на інформаційну атаку» – студенти розробляють план дій для нейтралізації інформаційної загрози.

У дослідженні використано також метод аналізу портфоліо. Йдеться про аналіз робіт студентів, виконаних під час навчання, які демонструють їхню обізнаність за показниками пізнавального критерію. Приклад робіт:

«Написання есе на тему стратегічних комунікацій», «Проведення досліджень щодо міжнародної політики», «Розробка рекомендацій щодо інформаційної безпеки». Роботи було оцінено за шкалою з урахуванням якості, глибини аналізу й оригінальності.

Для отримання даних на формувальному етапі експериментального дослідження за показниками функціонального критерію використано низку методів, які дозволяють отримати числові дані.

Одним із таких методів є практичні завдання, наприклад, аналіз міжнародної події з оцінюванням ризиків. Результати оцінено за шкалою від 0 до 10 балів, з урахуванням глибини аналізу, аргументованості і контексту. Подібний підхід використано у кейс-методах, де студентам пропонувалися справжні або змодельовані ситуації, як-от розробка комунікаційної стратегії для вирішення дипломатичних конфліктів. У такому разі оцінювання здійснювалося за параметрами: логіка стратегії, реалістичність рішень та інноваційність підходу, кожен з яких було оцінено у балах (наприклад, від 0 до 5).

Ефективним методом оцінювання показників функціонального критерію є моделювання кризових ситуацій, під час якого студенти демонстрували свої навички управління комунікаціями в умовах стресу чи дезінформації. Їхню швидкість реакції та здатність ухвалювати обґрунтовані рішення ми оцінювали за шкалою від 0 до 10 балів. Аналогічно в контрольних роботах, які охоплювали завдання з критичної оцінки текстів або виявлення маніпуляцій, оцінювання базувалося на кількості виявлених помилок, правильності аргументації та точності висновків.

За допомогою проєктного методу студенти розробляли комунікаційні стратегії для міжнародних організацій. Оцінка їхньої роботи проводилася за чіткими критеріями, такими як структура стратегії, її грамотність і відповідність завданню. Подібний підхід було також використано у дидактичних іграх, наприклад, у рольових симуляціях управління інформаційним потоком у міжнародній кампанії. Учасники отримували бали

за ефективність управління, дотримання етичних норм і результативність виконання завдання.

Для отримання числових даних використано експертне оцінювання, під час якого викладачі аналізували виконання студентами завдань та оцінювали за стандартизованими шкалами (0–10). Доповненням до цього методу є самооцінка, для чого було використано анкетування, зокрема, із запитанням: «Як Ви оцінюєте свою здатність аналізувати міжнародні події?».

Доцільним виявився метод тестування навичок, який охоплював завдання з розробки й оцінки комунікаційних стратегій. Кожну правильну відповідь або коректне рішення ми оцінювали у балах. Джерелом числових даних є також аналіз портфоліо, що дозволяв оцінити кількість та якість виконаних проєктів. Оцінювання здійснено за параметрами завершеності, творчого підходу і відповідності професійним стандартам.

Для оцінювання професійно-психологічного критерію сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій використано різноманітні методи, що дозволяють отримати числові дані. Зокрема для вимірювання стресостійкості застосовано тестування за методикою визначення стресостійкості та соціальної адаптації (автори Д. Холмс, К. Раге) [80, с. 15]. Студенти відповідали на запитання щодо своєї реакції на стресові ситуації, а результати оцінювалися в балах, які сумувалися (наприклад, від 0 до 150). Це дозволило визначити рівень стресостійкості в учасників опитування.

Такий показник як «самоконтроль» було досліджено за допомогою опитувальника Н. Холла [41], де студенти оцінювали свою здатність до емоційного контролю в професійних ситуаціях за шкалою від 1 до 5. Середній бал для кожного студента дозволив класифікувати результати за рівнями.

Здатність до емпатії ми вимірювали за допомогою модифікованого опитувача А. Меграбяна і Н. Епштейна [85]. Студенти відповідали на запитання щодо своєї здатності розуміти та співпереживати емоціям інших

людей. Відповіді оцінювалися у балах (наприклад, від 1 до 4), а підсумкові значення відображали рівень емпатії.

Для оцінювання критичного мислення ми використали тест (адаптований) на критичне мислення за Л. Старкі [167]. Його завдання передбачає аналіз текстів, виявлення логічних помилок та оцінювання аргументів. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал, а загальний результат інтерпретується як низький, середній або високий рівень критичного мислення.

Також для отримання числових даних використано симуляції професійних ситуацій, наприклад, управління комунікацією в умовах кризи. У цьому випадку експерти оцінювали здатність студентів контролювати емоції, ухвалювати обґрунтовані рішення та зберігати спокій, присвоюючи бали за кожний аспект (наприклад, від 0 до 10).

Одним із методів, який дозволяв студентам оцінити свої професійно-психологічні якості, був метод самооцінки. Студенти оцінювали свою здатність контролювати емоції чи критично мислити, за шкалою від 1 до 10, що дозволило отримати суб’єктивну оцінку кожного показника.

Іншим ефективним підходом було моделювання кризових ситуацій або участь у психодіагностичних іграх та експертне оцінювання в командній роботі. Під час таких завдань студенти вирішували етичні дилеми або управляли комунікацією в умовах конфлікту. Експерти оцінювали їхню стресостійкість, емпатію і критичне мислення за стандартизованими шкалами (наприклад, від 0 до 10 балів).

Отже, використання цих методів забезпечило комплексний підхід до вимірювання показників професійно-психологічного критерію та дозволило отримати об’єктивні числові дані для подальшого аналізу.

Для діагностики професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за аксіологічним критерієм було використано різноманітні методи, які дозволили отримати числові дані за такими показниками, як патріотизм, повага до

різноманіття, соціальна відповідальність, етичність і чесність. Йдеться, насамперед, про методи анкетування й опитування. Анкети було розроблено з урахуванням запитань, що дозволяли оцінити рівень сформованості цінностей. Наприклад, студенти відповідати на твердження типу: «Я вважаю важливим дотримання етичних норм у роботі», оцінюючи ступінь своєї згоди за шкалою від 1 (повністю не згоден) до 5 (повністю згоден). Після збору даних ми підраховували середні бали для кожного показника та визначали рівень сформованості.

Під час діагностики із застосуванням методу ціннісних орієнтацій Рокича [105] студенти повинні були розставити в порядку пріоритетності набір цінностей, пов'язаних із професійною діяльністю, наприклад: патріотизм, повага до культурного різноманіття, чесність, соціальна відповідальність тощо. Кожному рангу було присвоєно певну кількість балів, що дозволило отримати кількісні дані для аналізу аксіологічних орієнтацій.

Також для отримання числових даних було використано кейс-метод. Студентам для аналізу було запропоновано ситуації, пов'язані з моральними чи етичними дилемами у професійній діяльності. Наприклад, кейс стосувався вибору між захистом конфіденційної інформації та суспільною потребою в її розголошенні. Їхні відповіді експерти оцінювали за шкалою від 1 до 5, ураховуючи рівень етичності і соціальної відповідальності.

Ще один метод для отримання кількісних даних – контент-аналіз есе. Студентам було запропоновано написати есе на теми, пов'язані з професійними цінностями, наприклад: «Роль етичності у міжнародних комунікаціях». Експерти аналізували тексти за допомогою спеціальних критеріїв, таких як згадування основних цінностей, до прикладу, патріотизму, чесності, соціальної відповідальності (їх частоту підраховували та переводили у числові показники).

Під час формувального етапу експерименту використано також методи спостереження, самооцінки та інтерв'ю. Під час роботи студентів у команді викладачі оцінювали вияви їхніх цінностей, наприклад, рівень поваги до

думок інших або чесність у виконанні завдання. Для кожного показника використано бальну шкалу (наприклад, від 0 до 5), а результати спостереження фіксувалися у формі числових даних.

Щодо самооцінки, то студенти заповнювали анкети самооцінювання, в яких оцінювали рівень сформованості власних цінностей. Наприклад, вони відповідали на запитання: «Як Ви оцінюєте свою здатність поважати різноманітність?» за шкалою від 1 до 10. Отримані дані ми аналізували для визначення середніх балів за кожним показником.

Щодо інтерв'ю, то у форматі напівструктурованого інтерв'ю студентам ставили запитання, спрямовані на з'ясування їхніх аксіологічних орієнтацій (наприклад: «Що для Вас означає патріотизм у професійній діяльності?»). Ці запитання оцінювалися експертами за бальною шкалою, що дозволило отримати числові результати.

Отже, ці методи дозволили в комплексі отримати числові дані за показниками аксіологічного критерію.

Вхідний контроль на початку формувального етапу експерименту, проведений шляхом діагностичних зрізів, мав на меті встановити рівень професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікаціях в ЕГ та КГ і порівняти їхні початкові показники за визначеними критеріями.

З метою забезпечення валідності порівняльного аналізу кінцевих результатів експерименту на його початковому етапі було верифіковано однорідність розподілу респондентів за рівнями сформованості досліджуваного феномена. У разі, якщо розподіли різняться, процедура порівняння досягнень респондентів наприкінці експерименту не має сенсу. Достовірність результатів дослідження було визначено за допомогою методу статистичної перевірки гіпотез, що ґрунтувалася на застосуванні непараметричного критерію χ^2 К. Пірсона [75, с. 325–331].

Після вхідного контролю в ЕГ проведено роботу щодо впровадження педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до

роботи в системі стратегічних комунікацій. Якщо у КГ навчання відбувалося за традиційними програмами та методиками, то під час формувального етапу педагогічного експерименту зі студентами ЕГ було передбачено цілеспрямоване управління процесом підготовки до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Загалом методику підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій можна тлумачити як цілісну, науково обґрунтовану педагогічну систему, що охоплює сукупність принципів, форм, методів, прийомів, засобів і педагогічних умов, спрямованих на формування у здобувачів вищої освіти професійних знань, умінь і компетентностей, необхідних для ефективної діяльності у сфері стратегічних комунікацій у контексті сучасного міжнародного безпекового та інформаційного середовища. У дослідженні ми виходимо з того, що ця методика ґрунтується на міждисциплінарному підході, який поєднує елементи педагогіки, політичної науки, комунікації, міжнародного права, психології та кібербезпеки, а її використання передбачає інтеграцію теоретичної підготовки з практико-орієнтованими формами навчання в умовах, наближених до повсякденної комунікативної взаємодії на міждержавному і міжінституційному рівнях.

Перший напрям роботи щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій передбачав *створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій*.

Для цього під час освітнього процесу використано такі форми організації навчальної діяльності:

– інтерактивні лекції з мультимедійною підтримкою (наприклад, лекція на тему «Глобальні інформаційні війни» із супроводом інтерактивної презентації Prezi, відеофрагментів з аналізу пропагандистських кампаній і

використанням додатку Kahoot для перевірки розуміння матеріалу наприкінці лекційного заняття);

– практичні заняття з використанням цифрових платформ для моделювання міжнародних комунікаційних процесів (наприклад, моделювання інформаційної кампанії Європейського Союзу з протидії дезінформації за допомогою платформи MURAL або Canva Teams, де студенти можуть створити макети повідомлень, обирати цільові аудиторії, канали і метрики ефективності);

– онлайн-курси та відеолекції від провідних фахівців (наприклад, позааудиторне залучення студентів до вивчення модулів з курсу «Strategic Communication» від університету Georgetown (Coursera), перегляд фрагментів відеолекцій під час семінарських занять і виконання домашніх завдань із подальшим обговоренням на заняттях);

– вебінари, дискусійні платформи та форуми для обміну думками (наприклад, участь студентів у вебінарі «Міжнародні стратегії цифрової дипломатії» з експертом Міністерства закордонних справ України, після чого – організація і проведення внутрішнього дискусійного форуму на платформі Google Classroom або ZOOM);

– самостійна дослідницька діяльність у цифровому середовищі (завданням студентів було проведення порівняльного аналізу присутності держав у соціальних мережах, зокрема Twitter (X), Truth Social дипломатичних відомств США, Франції та України з використанням інструментів онлайн-аналітики (Brandwatch, Talkwalker тощо)).

Для впровадження цієї умови використано також методи навчання та викладання, зокрема проблемно-орієнтоване навчання, метод проєктів, кейс-метод, сторітелінг, візуалізація складної інформації (через карти знань, інфографіку, динамічні презентації), а також інтерактивні методи опитування та зворотного зв’язку (із використанням таких інструментів, як Mentimeter, Kahoot, Padlet тощо).

Другий напрям роботи щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій передбачав організацію практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності. Ця педагогічна умова передбачала залучення студентів до діяльності, що максимально була наближена до їхньої професійної практики, через використання таких форм і методів організації навчальної діяльності:

– рольові ігри, які моделювали дипломатичні перемовини, брифінги та кризові комунікаційні сесії;

– ділові ігри, що передбачали ухвалення стратегічних рішень у змодельованих ситуаціях міжнародного конфлікту або інформаційної атаки;

– командні проєкти, у межах яких студенти створювали комунікаційні стратегії для конкретних цільових аудиторій (наприклад, умовної міжнародної організації або національного уряду);

– практичні заняття з розробки пресрелізів, інформаційних повідомлень, кризових комунікаційних заяв;

– кейс-методи з розбором різних ситуацій, таких як кампанії НАТО, Європейського Союзу чи окремих країн у періоди інформаційних загроз;

– участь у симуляційних тренінгах, де студенти грали ролі прессекретарів, аналітиків, речників, стратегів тощо.

Окремі приклади форм і методів організації навчальної діяльності наведено у Додатку Т.

Третій напрям підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до стратегічних комунікацій полягав в інтеграції їх професійно-особистісного розвитку через наставництво, фасилітацію та peer-to-peer навчання. Він реалізовувався шляхом залучення випускників-практиків до менторського супроводу, організації студентського тьюторства для координації навчальної діяльності, фасилітованих групових дискусій на практичних заняттях, майстер-класів старшокурсників для молодших студентів і проведення рефлексивних сесій. Такий підхід сприяв формуванню комунікативної

культури, емоційної зрілості, лідерських якостей і навичок командної взаємодії, необхідних для професійної діяльності у сфері стратегічних комунікацій.

Четвертий напрям роботи щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій передбачав формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях. Для кращого наочного сприйняття всіх форм і методів експериментальної роботи за цим напрямом їх подано у таблиці 3.1.3.

Таблиця 3.1.3 – Форми/методи, зміст і приклади формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях

Форма/Метод	Зміст/Опис	Приклад реалізації
Аналіз моральних дилем (case-based ethics)	Розбір ситуацій з етичною невизначеністю	Аналіз кейсу про приховування інформації урядом партнерської країни
Дебати з етичних питань	Структуровані обговорення на суперечливі теми	Тема «Чи етично використовувати емоційні образи в міжнародній комунікації?»
Етичний аудит комунікаційної кампанії	Аналіз міжнародної інформаційної кампанії на відповідність етичним стандартам	Аудит кампанії Amnesty International: дотримання принципів прозорості та поваги
Розробка етичного кодексу	Командне створення правил професійної етики	Проєкт «Кодекс комунікатора в умовах міжнародної кризи»
Фільм-дискусія	Перегляд та аналіз фільмів з етичними конфліктами	Обговорення після перегляду «The Whistleblower» або «Fog of War»
Рефлексивне есе	Особистісна рефлексія з моральної тематики	Тема «Державний інтерес і право на правду: де межа для комунікатора?»
Гостьові лекції експертів	Зустрічі з практиками міжнародної комунікації	Дискусія з представником «Reporters Without Borders» про комунікацію у кризових регіонах
Інтерактивна вправа «Дилема в реальному часі»	Симуляція етичного вибору під тиском часу	Сценарій: як діяти під час офіційного візиту в країну з авторитарним режимом, коли з’являється інформація про порушення прав людини

Отже, для формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності було використано аналіз моральних дилем, заснованих на справжніх або змодельованих ситуаціях, що передбачали етичний вибір (наприклад, розгляд кейсів приховування інформації заради дипломатичних інтересів); дебати з

етичних питань, що сприяли розвитку вміння аргументувати моральну позицію (зокрема обговорення етичності використання емоційних образів у міжнародній комунікації); етичний аудит інформаційних кампаній, що дозволяв студентам оцінювати різні кейси щодо дотримання етичних норм (наприклад, аналіз кампаній Amnesty International або ВООЗ); командну розробку етичного кодексу комунікатора, яка формувала відповідальність за професійну поведінку в кризових умовах; фільми-дискусії, що демонстрували етичні конфлікти у сфері міжнародних відносин і комунікації з подальшим обговоренням (наприклад, «The Whistleblower», «Fog of War»); рефлексивне есе, у якому студенти осмислювали власне ставлення до етичних викликів професії, а також зустрічі з практиками, які ділилися власним досвідом роботи з інформацією в етично складних умовах (наприклад, представники міжнародних правозахисних організацій), та інтерактивні симуляції морального вибору, де студенти мали оперативно реагувати на етичні виклики, моделюючи різні сценарії міжнародної комунікації.

П'ятий напрям роботи щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій передбачав задіювання комплексної системи оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз. Форми впровадження цієї педагогічної умови та приклади наведено у таблиці 3.1.4. Запропонований формат забезпечує багатовимірну оцінку – від когнітивних навичок до особистісної рефлексії та командної взаємодії.

З використанням комплексної системи оцінювання наприкінці формувального експерименту здійснено діагностування рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Такі дані, отримані на початку і наприкінці формувального етапу експерименту, дають змогу порівняти досліджувані рівні сформованості цього феномена та зробити висновок про результативність упроваджених педагогічних умов підготовки майбутніх

фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Результати діагностування респондентів досліджуваних груп після експерименту ми порівнювали з відповідними результатами на початку експерименту і між КГ та ЕГ, оцінили динаміку формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Таблиця 3.1.4 – Комплексна система оцінювання (аналітика, кейси, портфоліо, рефлексія)

Вид оцінювання	Форма реалізації	Приклад
Аналітичні звіти	Policy brief / стратегічний огляд	*«Інформаційна політика Європейського Союзу у контексті гібридних загроз»* – аналіз підходів, ризиків і рекомендацій
Практичні кейси	Вирішення ситуаційних завдань	*Антикризова стратегія комунікації уряду країни N у відповідь на міжнародну критику*
Портфоліо комунікаційних стратегій	Комплексне командне завдання	Проєкти на теми: *«Інформаційна підтримка міжнародної ініціативи», «Кампанія зі зміни клімату»* з прикладами продуктів
Рефлексивний аналіз	Есе, відео або подкаст	*«Мої етичні орієнтири в комунікаціях», «Що я зрозумів після моделювання кризової ситуації»*
Формувальне оцінювання	Peer-review, самооцінка, зворотний зв’язок	Взаємооцінка портфоліо, письмова самооцінка участі в кейсі, фідбек викладача щодо командної роботи
Публічний захист проєкту	Презентація результатів	Захист комунікаційної кампанії: цілі, меседжі, ризики, індикатори успіху + відповіді на запитання аудиторії

Результати дослідно-експериментальної роботи з підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій подано у підрозділі 3.2.

3.2 Результати дослідно-експериментальної роботи з підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій

На початку формувального етапу експерименту здійснено вхідний контроль рівня підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій шляхом проведення діагностичних зрізів, що дозволили констатувати стан сформованості комплексної

характеристики – професійної готовності студентів ЕГ та КГ до роботи в системі стратегічних комунікацій, а також порівняти ці групи за початковим рівнем за визначеними критеріями (таблиця 3.2.1).

Таблиця 3.2.1 – Результати дослідження стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку формувального етапу експериментального дослідження, *n* = 371 (ЕГ – 186 осіб, КГ – 185 осіб)

Критерії	Групи	Рівні							
		Низький		Середній		Високий		Експертний	
		К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
Пізнавальний	ЕГ	60	32,3	78	41,9	39	21,0	9	4,8
	КГ	57	30,8	77	41,6	41	22,2	10	5,4
Функціональний	ЕГ	48	25,8	76	40,9	51	27,4	11	5,9
	КГ	46	24,9	74	40,0	53	28,6	12	6,5
Професійно-психологічний	ЕГ	54	29,0	61	32,8	60	32,3	11	5,9
	КГ	57	30,8	58	31,4	59	31,9	11	5,9
Аксіологічний	ЕГ	40	21,5	59	31,7	73	39,3	14	7,5
	КГ	41	22,2	51	27,6	80	43,2	13	7,0
Усереднені значення	**ЕГ**	**50**	**26,9**	**69**	**37,1**	**56**	**30,1**	**11**	**5,9**
	КГ	**50**	**27,0**	**65**	**35,1**	**58**	**31,4**	**12**	**6,5**

За результатами дослідження сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку формувального етапу експериментального дослідження (опитування 185 студентів КГ і 186 студентів ЕГ) відповідно до показників пізнавального критерію за чотирма рівнями (низький, середній, високий та експертний) отримано такі узагальнені результати:

– низький рівень показали 60 студентів ЕГ (32,3 %) і 57 студентів КГ (30,8 %), які продемонстрували недостатнє знання основ стратегічних комунікацій, сучасних політичних процесів, основ інформаційної безпеки та міжкультурної комунікації;

– середній рівень знань виявився у 78 студентів ЕГ (41,9 %) і 77 студентів КГ (41,6 %), які показали базове розуміння зазначених показників водночас із прогалинами у теоретичних знаннях чи практичному застосуванні;

– високий рівень показали 39 студентів ЕГ (21,0 %) та 41 студент КГ (22,2 %), які виявили ґрунтовне знання основ стратегічних комунікацій,

сучасних політичних процесів, інформаційної безпеки і міжкультурної комунікації;

– експертний рівень продемонстрували лише 9 студентів ЕГ (4,8 %) та 10 студентів КГ (5,4 %), які мають високий рівень теоретичної і практичної підготовки, демонструють упевнене володіння знаннями з усіх показників пізнавального критерію.

Узагальнені показники сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за пізнавальним критерієм (на початку формувального етапу експериментального дослідження) в КГ та ЕГ мають незначні відхилення (рисунок 3.2.1).

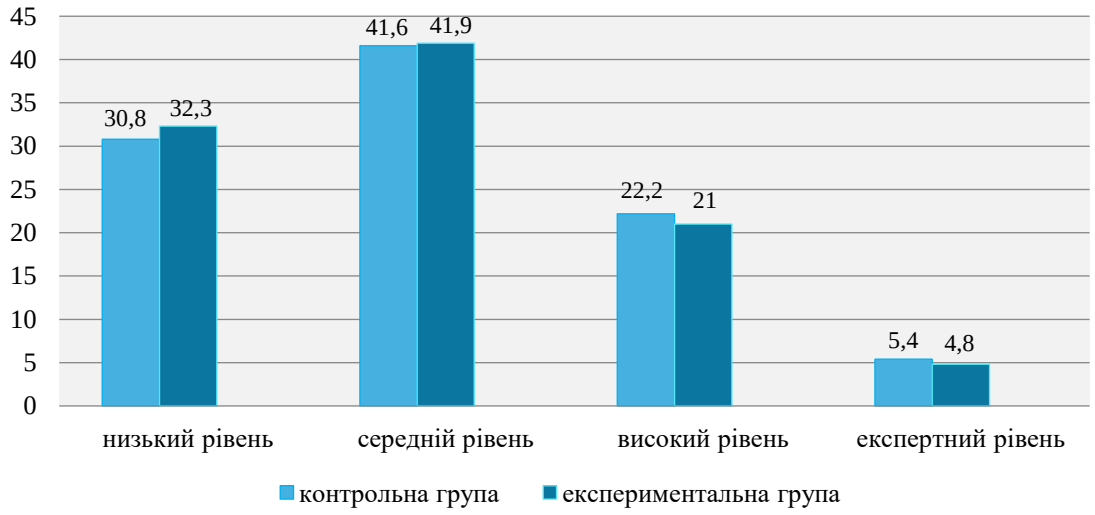

Рисунок 3.2.1 – Узагальнені результати діагностування рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за пізнавальним критерієм (на початку формувального етапу експериментального дослідження)

На початку формувального етапу експериментального дослідження було проведено експертне оцінювання рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за *функціональним* критерієм. Низький рівень продемонстрували 48 студентів ЕГ (25,8 %) і 46 студентів КГ (24,9 %). Ця група характеризується слабкою здатністю аналізувати міжнародні події, поверхневим розумінням ризиків, відсутністю сформованих навичок управління комунікаціями в

умовах кризи, а також труднощами у виявленні маніпуляцій та критичному оцінюванні інформації.

Середній рівень показали 76 студентів ЕГ (40,9 %) і 74 студенти КГ (40,0 %). Їхні результати свідчать про наявність базових навичок аналізу міжнародних подій та початкових знань у розробці і впровадженні комунікаційних стратегій. Водночас помітна недостатня ефективність у кризовому управлінні комунікаціями й обмежена здатність критично оцінювати інформацію.

Високий рівень продемонстрували 51 студент ЕГ (27,4 %) і 53 студенти КГ (28,6 %). Ця група має добре розвинену здатність аналізувати міжнародні події, оцінювати ризики та впевнені навички у розробці і впровадженні комунікаційних стратегій. Однак помітна потреба в удосконаленні швидкості ухвалення рішень та глибини критичного мислення.

Експертного рівня досягли 11 студентів ЕГ (5,9 %) і 12 студентів КГ (6,5 %). Ці студенти мають високий рівень практичних навичок аналізу міжнародних подій, бездоганну реалізацію й оцінку комунікаційних стратегій, ефективне управління кризовими комунікаціями, а також відмінну здатність виявляти маніпуляції та критично оцінювати інформацію.

Отже, більшість студентів ЕГ (68,3 %) і КГ (68,6 %) перебувають на середньому та високому рівнях сформованості професійної готовності за функціональним критерієм, що свідчить про потребу в удосконаленні освітнього процесу для досягнення експертного рівня. Загалом узагальнені показники сформованості професійної готовності на початку формувального етапу дослідження в КГ та ЕГ мають незначні відхилення (рисунок 3.2.2).

Далі наведемо результати оцінювання рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за *професійно-психологічним* критерієм на початку формувального етапу експериментального дослідження за участі 371 студента (186 – ЕГ, 185 – КГ). Результати розподілилися за чотирма рівнями – низьким, середнім, високим та експертним.

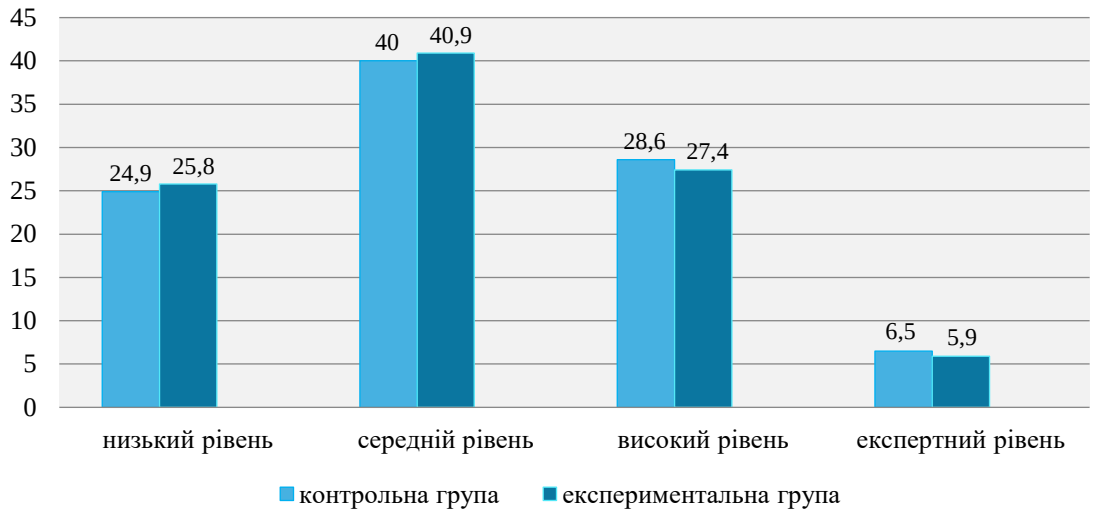

Рисунок 3.2.2 – Узагальнені результати діагностування рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за функціональним критерієм (на початку формувального етапу експериментального дослідження)

Низький рівень продемонстрували 54 студенти ЕГ (29,0 %) і 57 студентів КГ (30,8 %). Ця група характеризується недостатньою стресостійкістю, низьким рівнем самоконтролю та слабо розвиненим критичним мисленням. Вони також мають складнощі у розумінні емоцій і потреб інших людей, що свідчить про недостатній рівень емпатії.

Середній рівень показали 61 студент ЕГ (32,8 %) та 58 студентів КГ (31,4 %). Ці студенти мають базову здатність до самоконтролю в професійних ситуаціях і демонструють помірну стресостійкість. Критичне мислення розвинено на середньому рівні, що дозволяє їм вирішувати типові завдання, проте у складних ситуаціях вони часто допускають помилки. Емпатія у цієї групи студентів виявляється епізодично, що свідчить про необхідність подальшого розвитку.

Високий рівень продемонстрували 60 студентів ЕГ (32,3 %) та 59 студентів КГ (31,9 %). Вони мають добре розвинені професійно-психологічні якості: виявляють стресостійкість у більшості робочих ситуацій, здатні ефективно контролювати емоції й ухвалювати обґрунтовані рішення. Їхнє критичне мислення дозволяє аналізувати складні професійні завдання, а емпатія виявляється стабільно в міжособистісних взаємодіях.

Експертного рівня досягли 11 студентів (5,9 %) і в ЕГ, і в КГ. Ця група продемонструвала високу стресостійкість, відмінний рівень самоконтролю та добре розвинене критичне мислення. Вони здатні оперативно ухвалювати рішення навіть у стресових умовах, виявляючи при цьому високий рівень емпатії і розуміння емоційних потреб інших людей.

Отже, значний відсоток студентів із низьким рівнем у ЕГ (29,0 %) та КГ (30,8 %) сформованості професійної готовності за професійно-психологічним критерієм засвідчив необхідність подальшого вдосконалення освітнього процесу для розвитку ключових професійно-психологічних якостей. Результати дослідження цих рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за професійно-психологічним критерієм (на початку формувального етапу експериментального дослідження) в КГ та ЕГ унаочнено в діаграмі (рисунок 3.2.3), побудованій за даними таблиці 3.2.1.

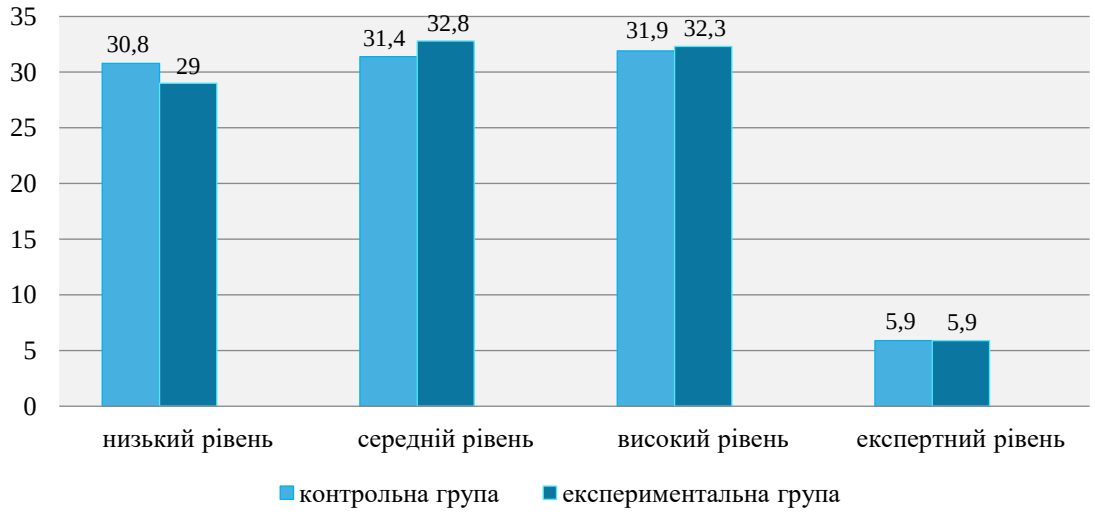

Рисунок 3.2.3 – Узагальнені результати діагностування рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за професійно-психологічним критерієм (на початку формувального етапу експериментального дослідження)

За результатами експертного оцінювання за аксіологічним критерієм низький рівень продемонстрували 40 студентів ЕГ (21,5 %) та 41 студент КГ (22,2 %). Ця група характеризується недостатньо розвиненим почуттям патріотизму, поваги до різноманіття культур і низьким рівнем соціальної

відповідальності. Також у студентів цієї категорії є труднощі щодо дотримання етичних норм у професійній діяльності. Водночас зазначимо, що ці результати не претендують на абсолютну об'єктивність та потребують додаткового дослідження у разі потреби.

Середній рівень виявили 59 студентів ЕГ (31,7 %) і 51 студент КГ (27,6 %). У цієї групи простежується базовий рівень патріотизму та соціальної відповідальності, проте він є недостатньо стабільним або нечітко виявляється. Студенти цієї групи виявляють помірну повагу до різноманіття, однак у складних професійних ситуаціях можуть виникати труднощі з дотриманням етичних принципів.

Високий рівень аксіологічного критерію показали 73 студенти ЕГ (39,3 %) і 80 студентів КГ (43,2 %). Ці студенти демонструють високий рівень патріотизму та соціальної відповідальності. Вони активно виявляють повагу до різноманіття культур, а також стабільно дотримуються етичних норм і принципів чесності у своїй діяльності.

Експертного рівня досягли 14 студентів ЕГ (7,5 %) та 13 студентів КГ (7,0 %). Представники цієї групи мають повністю сформовані аксіологічні орієнтації, які виявляються у глибокій повазі до культурного різноманіття, високій соціальній відповідальності, безумовному дотриманні етичності і чесності, а також усвідомленому патріотизмі, що інтегрується в їхню професійну діяльність.

Отже, результати дослідження свідчать, що більшість студентів (71 % в ЕГ та 70,8 у КГ) мають середній і високий рівень сформованості професійної готовності за аксіологічним критерієм, що є позитивною тенденцією. Проте значний відсоток студентів із низьким рівнем (21,5 % в ЕГ і 22,2 у КГ) вказує на необхідність посилення якості освітньої діяльності, спрямованої на формування професійних цінностей та етичних орієнтацій. Діаграма (рисунок 3.2.4) демонструє незначні відхилення у рівнях сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в

системі стратегічних комунікацій за аксіологічним критерієм (на початку формувального етапу експериментального дослідження).

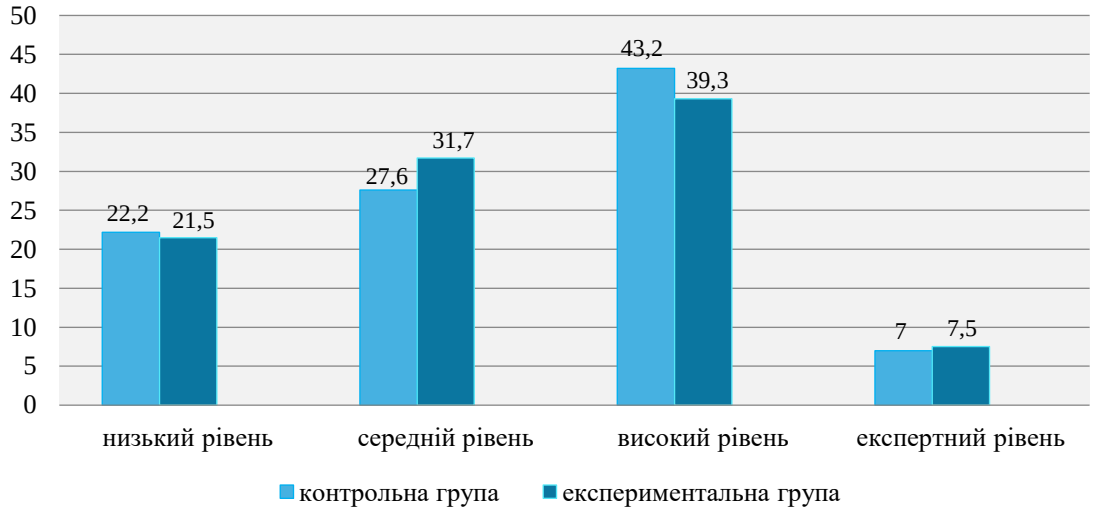

Рисунок 3.2.4 – Узагальнені результати діагностування рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за аксіологічним критерієм (на початку формувального етапу експериментального дослідження)

Узагальнені результати дослідження стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку формувального етапу експериментального дослідження унаочнено на рисунок 3.2.5.

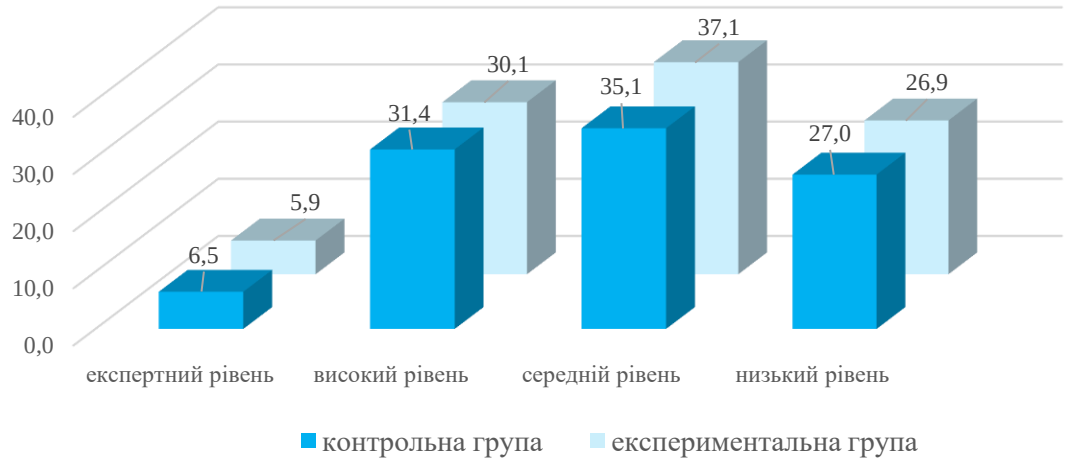

Рисунок 3.2.5 –Узагальнені результати дослідження стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку формувального етапу експериментального дослідження

Для повноцінного аналізу результатів експерименту необхідно довести репрезентативність вибірки студентів обох груп. Розглядаючи контингент учасників як генеральну сукупність, що підпорядковується нормальному закону розподілу, ми обґрунтуємо репрезентативність вибірки. Достовірність результатів підтверджувалася статистичною перевіркою гіпотез за допомогою непараметричного критерію χ^2 Пірсона, що дозволило зіставити розподіли досліджуваних груп за рівнями сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку формувального етапу. Для перевірки виокремлених груп на однорідність розподілу розраховуємо критерій χ^2 Пірсона за формулою (3.1):

$$\chi^2_{емп.} = N \cdot M \cdot \sum_{i=1}^{L} \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M}\right)^2}{n_i + m_i}, \qquad (3.1)$$

де N і M – кількість студентів КГ; n_i, m_i – кількість студентів КГ та ЕГ, які продемонстрували i-тий рівень сформованості професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій; L – кількість виокремлених рівнів.

Результати вивчення початкового рівня професійної готовності було опрацьовано за допомогою непараметричного критерію К. Пірсона для чотирьох ступенів свободи. Це, своєю чергою, дозволило висунути нульову та альтернативну гіпотези.

Нульова гіпотеза H_0 полягає в тому, що впровадження педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій не впливає на формування їхньої професійної готовності (між КГ та ЕГ немає відмінностей).

Альтернативна гіпотеза H_1 стверджує, що впровадження педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій впливає на формування їхньої професійної готовності (між КГ та ЕГ є відмінності).

У випадку, коли значення непараметричного критерію χ^2 Пірсона менше за критичне ($\chi^2_{емп.} < \chi^2_{кр.}$), підтверджується нульова гіпотеза. Якщо ж значення непараметричного критерію χ^2 Пірсона перевищує критичне значення ($\chi^2_{емп.} > \chi^2_{кр.}$), підтверджується альтернативна гіпотеза.

Визначення статистичних показників критерію χ^2, отриманих за результатами на початку формувального експерименту, проводилося за допомогою автоматизованої обробки експериментальних даних у пакеті прикладних програм Microsoft Office Excel і за допомогою комп'ютерної статистичної програми «Педагогічна статистика» (Version 1.0.0). Дані розрахунків зіставлення розподілів досліджуваних груп за рівнями сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку формувального етапу подано у таблиці 3.2.2.

Результати статистичного опрацювання даних дослідження розподілів досліджуваних груп за рівнями сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку формувального етапу засвідчують, що в усіх випадках помітна нерівність $\chi^2_{емп.} < \chi^2_{кр.}$ (див. таблицю 3.2.2). З урахуванням отриманих значень критерію χ^2 для ЕГ і КГ та визначеного із статистичної таблиці [213, с. 124] критичного значення критерію $\chi^2_{кр.} = 7{,}815$ з ймовірністю помилки $p \leq 0{,}05$ було зроблено такі висновки. Оскільки значення $\chi^2_{емп.} < \chi^2_{кр.}$, то необхідно відхилити альтернативну гіпотезу H_1 та прийняти нульову гіпотезу H_0. Статистично значущої відмінності між теоретичною й експериментальною частотами немає, тобто емпіричні розподіли студентів КГ та ЕГ за рівнями сформованості професійної готовності не відрізняються між собою, показники порівнюваних вибірок збігаються з рівнем значущості 0,05, а початкові рівні сформованості професійної готовності ЕГ і КГ статистично збігаються.

Отже, на початку формувального етапу на основі визначених критеріїв і показників за допомогою розробленого діагностичного комплексу було визначено рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців

міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Кожному із студентів було виставлено бали за кожним із критеріїв сформованості професійної готовності та виведено загальну кількість балів за всіма критеріями загалом, яка кількісно характеризувала рівень сформованості професійної готовності кожного студента як експертний, високий, середній або низький.

Таблиця 3.2.2 – Результати дослідження розподілів досліджуваних груп за рівнями сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку формувального етапу, n = 371 (ЕГ – 186 осіб, КГ – 185 осіб)

Критерії	Рівні	Кількість студентів ЕГ, осіб	Кількість студентів КГ, осіб	Результати застосування критерію Пірсона χ^2
Пізнавальний	Низький	60	57	$\chi^2_{емп.} = 0{,}1833$ $\chi^2_{кр.} = 7{,}815$ $\chi^2_{емп.} < \chi^2_{кр.}$ $\alpha \leq 0{,}05$
	Середній	78	77	
	Високий	39	41	
	Експертний	9	10	
Функціональний	Низький	48	46	$\chi^2_{емп.} = 0{,}1485$ $\chi^2_{кр.} = 7{,}815$ $\chi^2_{емп.} < \chi^2_{кр.}$ $\alpha \leq 0{,}05$
	Середній	76	74	
	Високий	51	53	
	Експертний	11	12	
Професійно-психологічний	Низький	54	57	$\chi^2_{емп.} = 0{,}1624$ $\chi^2_{кр.} = 7{,}815$ $\chi^2_{емп.} < \chi^2_{кр.}$ $\alpha \leq 0{,}05$
	Середній	61	58	
	Високий	60	59	
	Експертний	11	11	
Аксіологічний	Низький	40	41	$\chi^2_{емп.} = 0{,}9488$ $\chi^2_{кр.} = 7{,}815$ $\chi^2_{емп.} < \chi^2_{кр.}$ $\alpha \leq 0{,}05$
	Середній	59	51	
	Високий	73	80	
	Експертний	14	13	
Усереднені значення	Низький	50	50	$\chi^2_{емп.} = 0{,}1953$ $\chi^2_{кр.} = 7{,}815$ $\chi^2_{емп.} < \chi^2_{кр.}$ $\alpha \leq 0{,}05$
	Середній	69	65	
	Високий	56	58	
	Експертний	11	12	

На підставі отриманих даних було проведено оцінку всіх критеріїв, які в своїй сукупності визначають рівень сформованості професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій студентів усіх груп, які брали участь в експериментальній роботі. На початку формувального етапу експериментальної роботи було виявлено переважно середній рівень

сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій (в ЕГ – 37,1 %, а в КГ – 35,1 %), що корелює з даними самооцінювання майбутніх фахівців міжнародних відносин на констатувальному етапі експерименту.

Аналіз результатів дослідження засвідчив, що під час самооцінювання рівня сформованості професійної готовності студенти демонструють вищі показники порівняно з результатами експертного оцінювання. Це явище має кілька об’єктивних пояснень: ефект завищеної самооцінки (студенти можуть переоцінювати рівень своїх знань, умінь і готовності через обмежене розуміння професійних вимог або через брак досвіду); бажання продемонструвати успішність (мотивація до самопрезентації); недостатнє усвідомлення складності професійних завдань (недостатність практичного досвіду обмежує здатність адекватно оцінити власні професійні якості); відсутність зовнішнього об’єктивного контролю (самооцінювання відбувається без прямого порівняння з професійними еталонами або критеріями, що використовують експерти під час зовнішнього оцінювання); обмежена критичність до власних недоліків (студенти схильні недооцінювати свої слабкі сторони, які експерти чітко фіксують і враховують під час об’єктивного оцінювання).

Отже, самооцінка студентів часто має суб’єктивний характер і потребує обов’язкового доповнення об’єктивними методами контролю, такими як експертне оцінювання, тестування, спостереження й аналіз професійних ситуацій. Але загалом дані не дуже різняться. Нагадаємо, що студенти на констатувальному етапі експерименту оцінили свій власний рівень сформованості також як середній (39 %).

Наукова цінність будь-якого експериментального дослідження визначається не лише його тематичною спрямованістю, змістовим наповненням та якісним діагностичним інструментарієм, а й отриманими результатами, які підтверджують або уточнюють теоретичні положення, обґрунтовують гіпотезу і забезпечують достовірність висновків. У цьому

контексті особливу увагу було приділено впровадженню педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Навчання в КГ здійснювалося за традиційною освітньою моделлю.

Для перевірки гіпотези дослідження й оцінки результативності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку та наприкінці формувального етапу експерименту було проведено діагностичні зрізи в ЕГ і КГ.

Діагностика на початку формувального експерименту надала змогу констатувати вихідний рівень сформованості професійної готовності обох груп та встановити відсутність статистично значущих відмінностей між ними. Це забезпечило коректність подальшого порівняння.

Повторна діагностика, проведена після впровадження обґрунтованих педагогічних умов в ЕГ, мала на меті оцінити динаміку змін і перевірити обґрунтованість висунутої гіпотези щодо результативності цих педагогічних умов. Важливо зазначити, що освітній процес у КГ також сприяв певному розвитку професійних якостей студентів відповідно до сучасних вимог ринку праці, що зумовило позитивну динаміку і в цій групі. Аналіз динаміки сформованості професійної готовності за визначеними критеріями, поданий у таблиці 3.2.3, засвідчив суттєве зростання показників в ЕГ порівняно з КГ.

Наявність статистично значущих відмінностей на завершальному етапі експерименту, за відсутності таких на початку, підтверджує ефективність експериментального впливу та результативність педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Інтерпретація даних таблиці 3.2.3 свідчить про позитивні зрушення в рівнях сформованості всіх компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Зокрема, рівні сформованості когнітивного

компонента показують, як і очікувалося, певні позитивні зрушення наприкінці експерименту (рисунок 3.2.6).

Таблиця 3.2.3 – Рівні сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку (*n* = 371, ЕГ – 186 осіб, КГ – 185 осіб) та наприкінці (*n* = 364, ЕГ – 183 особи, КГ – 181 особа) формувального етапу експерименту

Рівні	**Експериментальні групи**				**Контрольні групи**			
	На початку формувального експерименту		Наприкінці формувального експерименту		На початку формувального експерименту		Наприкінці формувального експерименту	
	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%	К-сть	%
Пізнавальний критерій								
Експертний	9	4,8	41	22,4	10	5,4	12	6,6
Високий	39	21,0	97	53,0	41	22,2	52	28,7
Середній	78	41,9	28	15,3	77	41,6	71	39,3
Низький	60	32,3	17	9,3	57	30,8	46	25,4
Усього	**186**	**100,0**	**183**	**100,0**	**185**	**100,0**	**181**	**100,0**
Функціональний критерій								
Експертний	11	5,9	45	24,6	12	6,5	13	7,2
Високий	51	27,4	105	57,4	53	28,6	62	34,3
Середній	76	40,9	25	13,6	74	40,0	69	38,1
Низький	48	25,8	8	4,4	46	24,9	37	20,4
Усього	**186**	**100,0**	**183**	**100,0**	**185**	**100,0**	**181**	**100,0**
Професійно-психологічний критерій								
Експертний	11	5,9	39	21,3	11	5,9	11	6,1
Високий	60	32,3	95	51,9	59	31,9	68	37,5
Середній	61	32,8	37	20,2	58	31,4	53	29,3
Низький	54	29,0	12	6,6	57	30,8	49	27,1
Усього	**186**	**100,0**	**183**	**100,0**	**185**	**100,0**	**181**	**100,0**
Аксіологічний критерій								
Експертний	14	7,5	35	19,1	13	7,0	14	7,7
Високий	73	39,3	98	53,5	80	43,2	86	47,5
Середній	59	31,7	38	20,8	51	27,6	45	24,9
Низький	40	21,5	12	6,6	41	22,2	36	19,9
Усього	**186**	**100,0**	**183**	**100,0**	**185**	**100,0**	**181**	**100**
Усереднені значення								
Експертний	11	5,9	40	21,8	12	6,5	12	6,6
Високий	56	30,1	99	54,1	58	31,4	67	37,0
Середній	69	37,1	32	17,5	65	35,1	60	33,2
Низький	50	26,9	12	6,6	50	27,0	42	23,2
Усього	**186**	**100,0**	**183**	**100,0**	**185**	**100,0**	**181**	**100,0**

Дані таблиці 3.2.3 свідчать, що за період експерименту в КГ також відбулися певні зміни. Проте динаміка була незначною. Кількість студентів з експертним рівнем зросла на 1,2 %. Певні зміни відбулися в студентів, які мали

низький рівень сформованості когнітивного компонента (з 30,8 % до 25,4 %). Отримані результати щодо незначних змін у КГ свідчать про відсутність цілеспрямованої роботи зі студентами цієї групи щодо формування в них професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій.

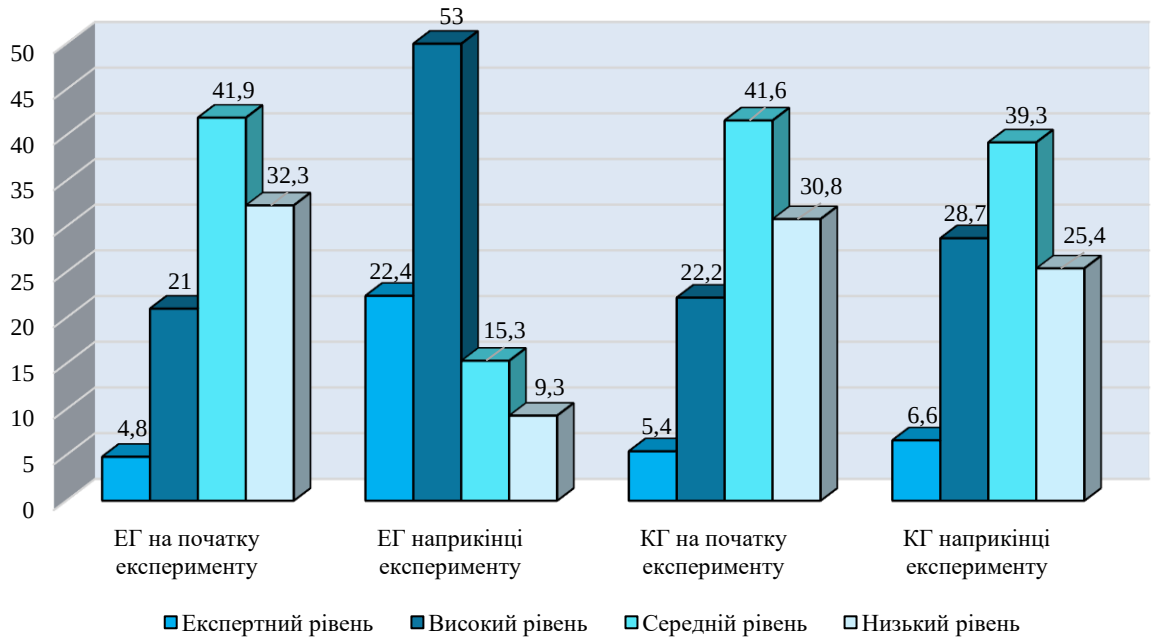

Рисунок 3.2.6 – Діаграма рівнів сформованості когнітивного компонента (за пізнавальним критерієм) професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку і наприкінці формувального етапу експерименту

Щодо ЕГ, то дані таблиці 3.2.3 свідчать, що після формувального етапу експерименту в рівнях сформованості когнітивного компонента професійної готовності відбулися суттєві позитивні зрушення – збільшилася частка студентів, які мають високий рівень теоретичної та практичної підготовки, демонструють упевнене володіння знаннями з усіх показників пізнавального критерію. Показники становили: +17,6 % для експертного рівня, +32,0 % для високого рівня, -26,6 % для середнього рівня, -23,0 % для низького рівня.

Порівняльний аналіз результатів упровадження педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за функціональним критерієм наприкінці експерименту засвідчив, що відбулися позитивні зміни у сформованості діяльнісного компонента (рисунок 3.2.7).

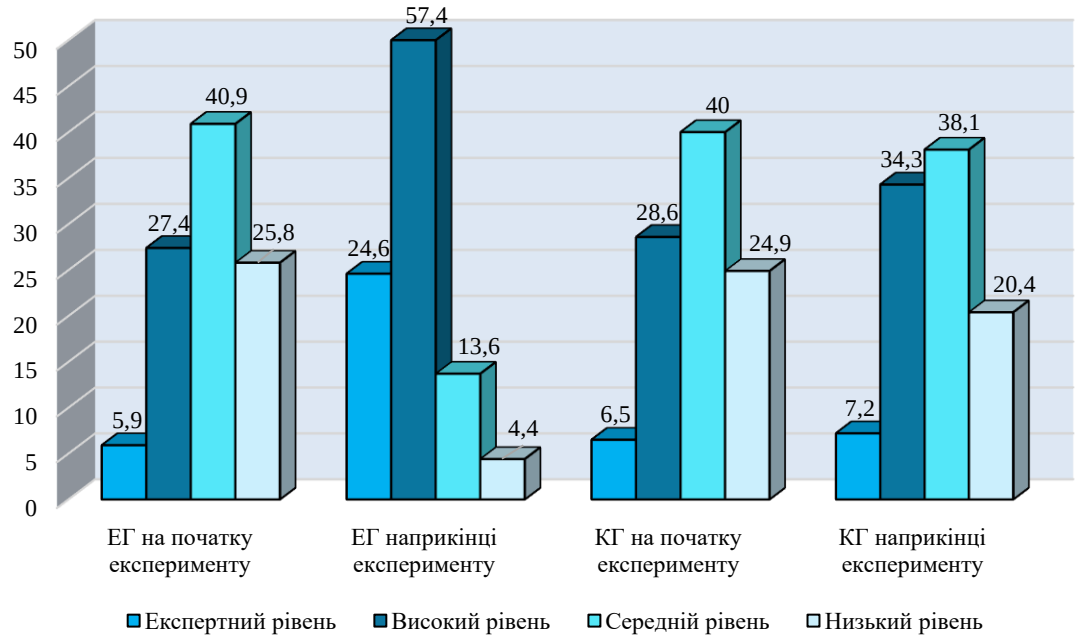

Рисунок 3.2.7 – Діаграма рівнів сформованості діяльнісного компонента (за функціональним критерієм) професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку і наприкінці формувального етапу експерименту

Порівняно з результатами на початку експерименту частка респондентів ЕГ з експертним рівнем сформованості збільшилась на 18,7 %, із високим – на 30,0 %, із середнім і низьким – зменшилась на 27,3 % та 21,4 % відповідно, тобто значно збільшилась кількість студентів ЕГ, які мають високий рівень практичних навичок аналізу міжнародних подій, здатність оцінювання комунікаційних стратегій, ефективного управління кризовими комунікаціями, а також розвинену здатність виявляти маніпуляції і критично оцінювати інформацію.

Забезпечення обґрунтованих педагогічних умов у навчальному процесі для ЕГ ефективно вплинуло на формування професійної готовності цих студентів до роботи в системі стратегічних комунікацій. Що стосується КГ, то дані таблиці 3.2.3 свідчать, що після формувального етапу експерименту в рівнях сформованості професійно-особистісного компонента відбулися несуттєві позитивні зрушення. Показники становили: +0,2 % для експертного рівня, -3,7 % для низького рівня. Інтерпретація поданих на рисунку 3.2.8 результатів надала можливість упевнитися в значному підвищенні показників

експертного і високого рівнів сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій за професійно-психологічним критерієм у студентів ЕГ (на 15,4 % і на 19,6 % відповідно) порівняно з відповідними показниками на початку експерименту.

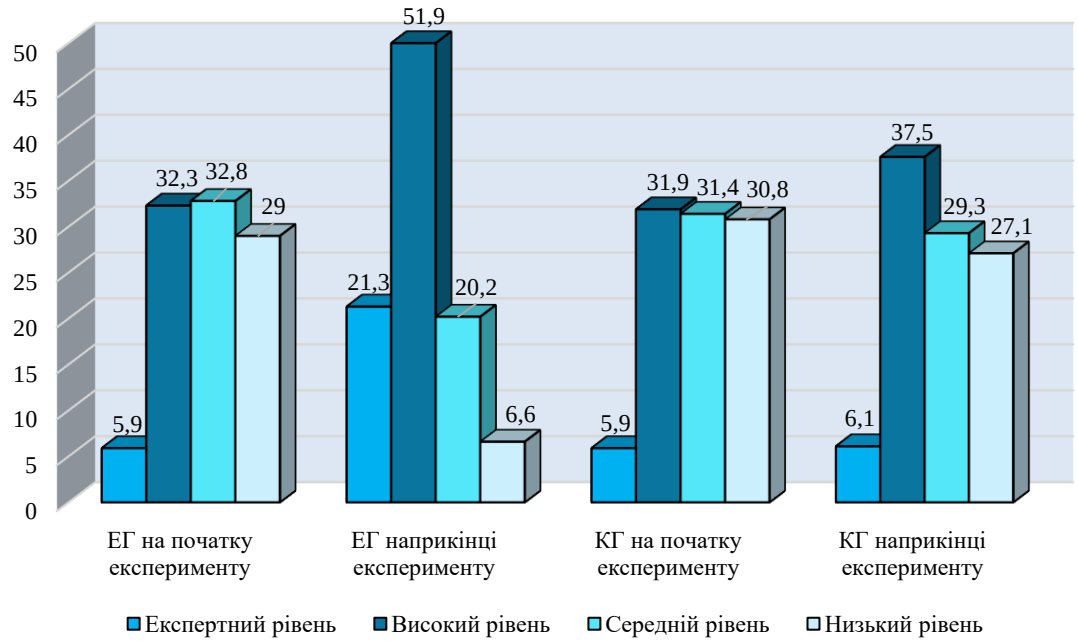

Рисунок 3.2.8 – Діаграма рівнів сформованості професійно-особистісного компонента (за професійно-психологічним критерієм) професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку і наприкінці формувального етапу експерименту

Порівняння даних усіх показників за результатами формувального етапу експерименту підтверджує позитивну динаміку сформованості професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій у здобувачів освіти ЕГ, тобто 73,2 % студентів продемонстрували високу стресостійкість, відмінний рівень самоконтролю та добре розвинене критичне мислення. Вони здатні оперативно ухвалювати рішення навіть у стресових умовах, виявляючи при цьому високий рівень емпатії і розуміння емоційних потреб інших людей.

Аналіз діаграми на рисунок 3.2.9 свідчить, що після завершення експерименту суттєво збільшилася частка студентів ЕГ, у яких професійна готовність за аксіологічним критерієм була сформована на експертному (на

11,6 %) і на високому рівнях (на 14,2 %); натомість на 10,9 % та 14,9 % відповідно зменшилася частка студентів, що демонстрували середній і низький рівні сформованості ціннісного компонента професійної готовності.

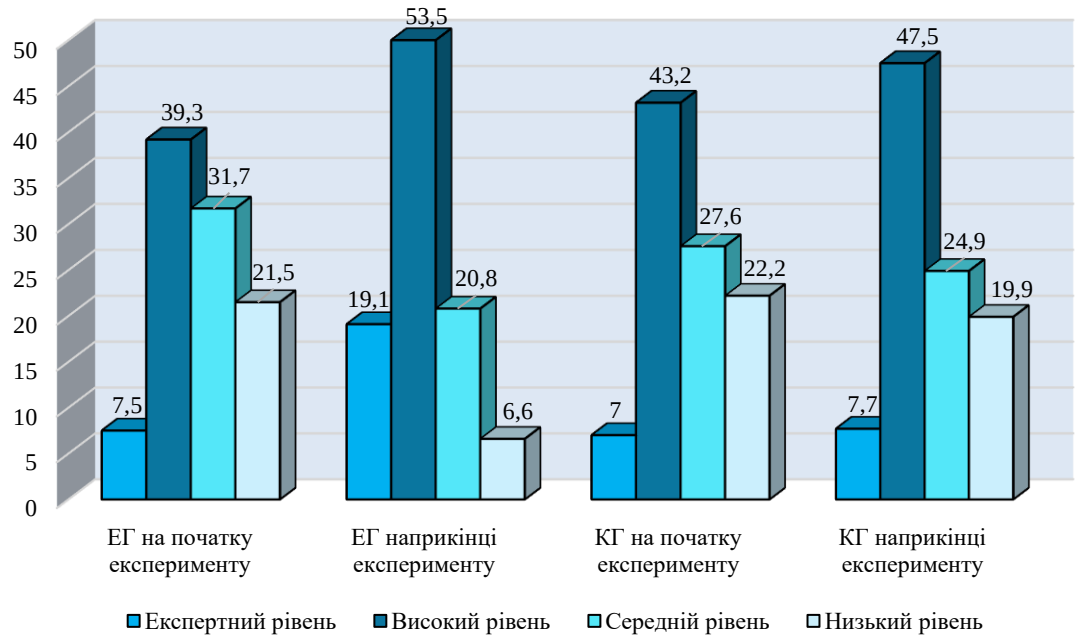

Рисунок 3.2.9 – Діаграма рівнів сформованості ціннісного компонента (за аксіологічним критерієм) професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на початку і наприкінці формувального етапу експерименту

Узагальнені результати діагностики, наведені в таблиці 3.2.3 та на рисунках 3.2.6–3.2.9, демонструють позитивні зміни в рівнях сформованості компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, зменшення кількості студентів ЕГ із низьким і середнім рівнями сформованості кожного компонента зазначеної готовності. Водночас помітним є значне зростання кількості студентів ЕГ на експертному і високому рівнях. Найбільші позитивні зрушення було отримано за діяльнісним компонентом: за результатами формувального етапу експерименту виявилось, що в ЕГ кількість студентів з експертним рівнем сформованості цього компонента збільшилась на 18,7 %.

Підсумки проведеного педагогічного експерименту свідчать про позитивну залежність між рівнем сформованості компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі

стратегічних комунікацій та впровадженням в освітній процес ЗВО обґрунтованих педагогічних умов, спрямованих на їх формування.

Для точного і коректного оцінювання результатів дослідно-експериментальної роботи всі отримані дані було опрацьовано за допомогою комп'ютерної програми «Статистика в педагогіці», призначеної для статистичної обробки даних у прикладних дослідженнях педагогічних наук. На всіх етапах експериментальної роботи при рівні значущості $\alpha = 0{,}05$ вирішувалося завдання перевірки статистичної гіпотези H_0: упровадження педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій не впливає на формування їхньої професійної готовності (між КГ та ЕГ немає відмінностей), та альтернативної гіпотези H_1: упровадження педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій впливає на формування їхньої професійної готовності (між КГ та ЕГ є відмінності).

Для перевірки результативності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій було застосовано критерій χ^2. У цьому випадку було дотримано всіх необхідних вимог: обидві вибірки (ЕГ і КГ) були випадковими; обсяг кожної вибірки становив $n \geq 30$; ЕГ та КГ були незалежними; розподіл об'єктів двох сукупностей здійснювався за шкалою порядку з чотирма категоріями.

Студентів ЕГ і КГ розподілено на чотири категорії: низький, середній, високий та експертний рівні сформованості їхньої професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій. Дані внесено в комп'ютерну програму, яка розраховувала критерій χ^2 для всіх розподілів. На основі цих даних складено матрицю розрахунків (Додаток У). Достовірність розбіжностей або схожості характеристик порівнюваних розподілів визначено зіставленням емпіричного значення критерію Пірсона $\chi^2_{емп.}$ із критичним значенням критерію $\chi^2_{кр.}$. Якщо $\chi^2_{емп.} > \chi^2_{кр.}$, то вибірки співпадають, гіпотеза H_0 відхиляється, приймається гіпотеза H_1. Якщо ж критичне значення критерію $\chi^2_{кр.}$ більше емпіричного значення $\chi^2_{емп.}$, то вибірки відрізняються.

За результатами статистичної перевірки з імовірністю 95 % можна стверджувати, що відмінність результатів ЕГ та КГ є достовірною і статистично значущою. У такий спосіб підтверджено, що підвищення рівнів сформованості професійної готовності за виокремленими критеріями є результатом упровадження в освітній процес обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Результати формувального експерименту довели результативність упровадження в освітній процес ЗВО педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, що підтверджується збільшенням частки студентів, рівень сформованості компонентів зазначеної властивості яких є високим та експертним.

3.3 Методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій

Стратегічні комунікації є важливим інструментом державної політики, дипломатії, безпеки та міжнародних відносин. У сучасних умовах глобалізації, інформаційної війни і геополітичної нестабільності особливого значення набуває якісна підготовка фахівців, здатних працювати у сфері стратегічних комунікацій. Відтак, основним завданням вищої освіти є формування компетентностей майбутніх фахівців, які дозволять їм ефективно функціонувати в цій галузі. Стратегічні комунікації набувають особливої ваги у сфері міжнародних відносин. Міжнародні відносини є поєднанням політичних, фінансово-економічних, правових, науково-технічних, соціальних, дипломатичних, військових, релігійних, гуманітарних, комунікаційних та інших зв’язків і відносин між державами, соціальними, економічними, політичними силами, організаціями та громадськими рухами,

що діють на світовій арені. Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин є одним із ключових завдань сучасної освіти.

Формування необхідних компетентностей потребує системного підходу, що передбачає поєднання теоретичної та практичної підготовки, міждисциплінарного підходу й інтерактивних методів навчання. Серед основних принципів навчання важливе значення має інтеграція навчальних дисциплін, практичного досвіду та дослідницької діяльності, що є характерним для принципу комплексності. Цей принцип передбачає, що студенти повинні не лише здобути фундаментальні теоретичні знання, а й опанувати практичні навички аналізу інформації, проведення стратегічних комунікаційних кампаній та реагування на кризові ситуації.

Принцип модульності, який забезпечує структурованість навчального процесу, передбачає, що навчальні модулі можуть охоплювати такі теми, як аналіз інформації, кризові комунікації, міжнародна дипломатія, інформаційна безпека та протидія дезінформації.

Принцип інтерактивності передбачає використання активних методів навчання, таких як кейс-методи, рольові ігри, моделювання кризових ситуацій. Це дозволить здобувачам освіти набути досвіду вирішення реальних комунікаційних завдань.

Принцип міждисциплінарності передбачає інтеграцію знань із різних галузей – міжнародних відносин, політології, психології, журналістики, кібербезпеки. Такий підхід допомагає сформувати у студентів – майбутніх фахівців міжнародних відносин цілісне розуміння стратегічних комунікацій та їхнього впливу на міжнародні процеси.

Загалом майбутні фахівці міжнародних відносин повинні мати академічну підготовку, професійний досвід та експертні знання у сфері міжнародної політики, дипломатії, міжнародного права, глобальної економіки і міжнародних організацій.

Щодо визначення поняття «стратегічні комунікації», то його тлумачать як скоординоване і належне використання комунікативних можливостей

держави – публічної дипломатії, зв’язків із громадськістю, військових зв’язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави. Стратегічні комунікації по суті означають обмін (комунікацію) смислами/ідеями на підтримку національних цілей (тобто стратегічно).

Щодо системи стратегічних комунікацій, то це комплексний підхід до планування, проведення й оцінки комунікаційних стратегій, що спрямовані на досягнення довгострокових цілей організації або держави через цілеспрямоване використання інформації і комунікаційних засобів. Ця система охоплює низку ключових компонентів, які забезпечують ефективну взаємодію з внутрішньою та зовнішньою аудиторіями. Система стратегічних комунікацій є необхідною для забезпечення узгодженості дій, підвищення ефективності комунікаційних заходів і досягнення стратегічних цілей в умовах глобальної інформаційної конкуренції.

З урахуванням результатів узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду виокремлено *основні тенденції*, характерні для професійної підготовки фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій:

– інтеграція міждисциплінарного підходу, яка дозволяє майбутнім фахівцям краще розуміти комплексність стратегічних комунікацій;

– інтегрування в сучасні освітні програми цифрових інструментів і технологій, таких як соціальні медіа, аналіз великих даних та штучний інтелект, що сприяє розвитку навичок, необхідних для роботи у цифровому інформаційному просторі;

– зростання уваги до практичного аспекту навчання через симуляції, рольові ігри, стажування та співпрацю з міжнародними організаціями;

– у зв’язку з глобалізацією фокусування уваги навчальних програм на міжнародних стандартах і практиках, що дозволяє студентам бути конкурентоспроможними на світовому ринку праці;

– зростання значення етичних аспектів стратегічних комунікацій, особливо у контексті поширення фейкових новин та маніпуляцій інформацією, через що в зарубіжних університетах і провідних ЗВО України навчання студентів передбачає вивчення питань, які стосуються професійної етики та соціальної відповідальності;

– зростання частки кураторства (наставництва) студентів із боку викладацького складу, що дозволяє студентам отримувати поради від досвідчених фахівців та адаптувати свої навички відповідно до потреб ринку.

Для ефективної підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних доцільно використовувати різноманітні методи навчання, що сприяють розвитку як аналітичного, так і практичного мислення. Зокрема, *лекційні заняття* мають передбачати:

– запрошення практиків та експертів для отримання актуальної інформації від фахівців у галузі;

– використання мультимедійних технологій для візуалізації складних процесів для кращого засвоєння матеріалу.

Під час проведення *практичних занять, семінарів і тренінгів* доцільно передбачити роботу з різними кейсами міжнародних кризових комунікацій, що дозволить здобувачам освіти навчитися оцінювати ситуацію та знаходити ефективні рішення. Корисним прийомом навчання є проведення дебатів і симуляцій переговорних процесів для розвитку навичок публічної комунікації й аргументованого представлення позицій. Метод «сократівського діалогу» спонукає студентів до глибшого аналізу теми, а метод «круглого столу» передбачає обговорення питань стратегічних комунікацій у форматі експертної зустрічі. Також ефективними є інтерактивні методи навчання, зокрема *моделювання кризових ситуацій* (студенти працюють у ролях пресслужб, дипломатів, журналістів та аналітиків для вироблення ефективної комунікаційної стратегії), *рольові ігри* (передбачено імітацію переговорів між міжнародними учасниками, де вони формують інформаційні меседжі), *метод аналізу дезінформації* (студенти досліджують фейкові новини, методи їхнього

поширення та наслідки інформаційних атак), *метод «медіабатлу»* (групи студентів створюють інформаційні кампанії з різними наративами й оцінюють їхню ефективність).

Доцільним є впровадження *проєктного навчання*, під час якого студенти можуть розробляти проєкти власних стратегічних комунікаційних кампаній, наприклад, для урядових або неурядових організацій. Така форма навчання також дозволяє здобувачам освіти аналізувати ефективність інформаційних операцій і застосування методів протидії дезінформації, що позитивно впливає на їхню здатність розуміти механізми інформаційної війни, різновидом якої є гібридна війна росії проти України.

Щодо *самостійної роботи* студентів, то вона має передбачати виконання завдань щодо аналізу аналітичних доповідей міжнародних організацій та урядових установ із метою розвитку критичного мислення, а також написання аналітичних записок і стратегічних звітів, що є важливою навичкою для майбутніх фахівців у сфері міжнародних відносин.

Сучасні стратегічні комунікації неможливі без цифрових технологій. Саме тому для підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин рекомендується інтегрувати у навчальний процес такі елементи:

– аналіз інформаційного простору за допомогою спеціалізованих програм для моніторингу ЗМІ та соціальних мереж;

– роботу з big data, зокрема для ознайомлення студентів із методами аналізу великих обсягів даних у міжнародних комунікаціях;

– розвиток навичок протидії дезінформації шляхом ознайомлення студентів із методами інформаційного впливу і засобами їх нейтралізації.

Результати узагальнення досвіду використання інструментів для моніторингу ЗМІ та соціальних мереж дозволяють рекомендувати для ознайомлення студентів такі платформи та сервіси:

1) Brandwatch – потужна платформа, яка надає аналітику в режимі реального часу для відстеження згадок у соціальних мережах, тенденцій і

настроїв аудиторії (розроблена британською компанією, що займається розробкою соціальних медіа);

2) Meltwater – сервіс для медіамоніторингу й аналітики, що дозволяє відстежувати тренди та інформаційні кампанії;

3) Talkwalker – інструмент для аналізу медіаконтенту, що підтримує моніторинг у режимі реального часу;

4) Hootsuite Insights – рішення для аналізу взаємодії в соцмережах, виявлення інформаційних загроз і настроїв аудиторії;

5) Mention – сервіс для відстеження згадок у соцмережах і традиційних медіа.

Щодо ознайомлення студентів із методами аналізу великих обсягів даних у міжнародних комунікаціях, то для цього можна використовувати програми для аналізу інформаційного простору та великих даних, а саме:

1) NodeXL – інструмент для аналізу зв’язків у соцмережах та виявлення інформаційних впливів;

2) Crimson Hexagon (тепер частина Brandwatch) – потужна система аналізу великих обсягів текстової інформації;

3) CrowdTangle – Facebook-інструмент для аналізу вірусності контенту в соцмережах;

4) Piktochart – для візуалізації даних і створення інфографіки за підсумками моніторингу.

Для боротьби з дезінформацією доцільно використовувати OSINT-інструменти (Open-Source Intelligence) – набори програм для аналізу відкритих даних (Maltego, Google Trends, IntelTechniques); Snopes, FactCheck.org, StopFake – платформи для перевірки фактів та ідентифікації фейкових новин; Hoaxy – платформу для забезпечення візуалізації поширення дезінформації у Twitter; Trendolizer – систему виявлення популярних інформаційних трендів та фейків. Рекомендується навчати студентів застосовувати ці програми, які допомагають відстежувати інформаційні потоки, аналізувати ризики,

запобігати дезінформації та будувати ефективні стратегії комунікації у сфері міжнародних відносин.

Важливе значення під час викладання дисциплін, що покликані формувати у студентів навички стратегічних комунікацій, належить візуалізації інформації. Візуалізація допомагає студентам краще сприймати складні концепції, аналізувати інформаційні процеси та розробляти ефективні комунікаційні стратегії. Серед рекомендацій пропонуємо використовувати графічні методи візуалізації:

– інфографіку, зокрема графічні елементи для пояснення концепцій, історичних процесів, структури міжнародних організацій, інформаційних кампаній (засоби: Canva, Piktochart, Infogram, Microsoft Office PowerPoint);

– ментальні карти (mind maps), що передбачають створення схем для відображення зв’язків між поняттями стратегічних комунікацій (засоби: XMind, MindMeister, Coggle);

– SWOT-матриці, наприклад, для оцінки сильних і слабких сторін стратегічних комунікацій певних міжнародних учасників взаємодії (переговорів);

– графічні організатори, зокрема використання таблиць, схем і блок-схем для структуризації інформації;

– презентації та інтерактивні слайди, зокрема застосування візуальних презентацій з мінімумом тексту й акцентом на ключові дані (Prezi, Microsoft Office PowerPoint, Google Slides).

Можна також використовувати засоби відео та анімації, наприклад відео-аналітику – використання коротких відео для пояснення ключових аспектів стратегічних комунікацій (Lumen5, Biteable, Animaker) та анімовані презентації, які передбачають створення анімованих пояснень міжнародних комунікаційних стратегій (Powtoon, Vyond).

Результатом підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій є професійна готовність – комплексна характеристика, яка охоплює сукупність знань, умінь, навичок,

особистісних якостей та ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків у системі стратегічних комунікацій, і забезпечує здатність фахівців аналізувати, розробляти та впроваджувати комунікаційні стратегії, взаємодіяти з різними культурними і соціальними групами, реагувати на виклики інформаційної безпеки, а також відстоювати національні інтереси на міжнародному рівні. У структурі цієї готовності виокремлено когнітивний, діяльнісний, професійно-особистісний та ціннісний компоненти. Критеріями її сформованості визначено пізнавальний (когнітивна сфера – знання зі спеціальності, знання специфіки стратегічних комунікацій), функціональний (діяльнісна сфера – вміння і навички, що забезпечують готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій), професійно-психологічний (професійно-особистісний компонент – індивідуально-психологічні особливості, професійно важливі якості, риси характеру, мотиви професійної діяльності) та аксіологічний (ціннісна сфера – ціннісні орієнтації, переконання та ставлення, що визначають професійну поведінку і взаємодію фахівця). Кожен критерій детально розкрито через показники, які відображають його сутність і практичну значущість.

Чотирирівнева шкала, що передбачає низький, середній, високий та експертний рівні, забезпечує гнучкість оцінювання та диференціацію ступенів сформованості готовності. Така шкала відповідає традиційній системі оцінювання успішності студентів, що спрощує її інтеграцію в освітній процес. Вона дає змогу легко визначати зони розвитку студентів, сильні сторони їхньої підготовки та напрями вдосконалення.

Для оцінювання рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій доцільно використовувати такі методи:

– тестування для перевірки теоретичних знань;

– оцінка аналітичних і проєктних робіт;

– практичні іспити у формі моделювання кризових ситуацій;

– зворотний зв’язок від запрошених експертів щодо навичок студентів.

Для поліпшення якості підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій доцільно впровадити такі педагогічні умови:

– створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій;

– організація практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності;

– інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання;

– формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях;

– задіювання комплексної системи оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз.

Практична ефективність когнітивно-розвивального освітнього середовища полягає в тому, що стратегічні комунікації – це динамічна сфера, яка постійно адаптується до нових викликів. Інформаційні війни, дипломатичні комунікації, кризовий менеджмент у медіапросторі – усе це вимагає від майбутніх фахівців уміння швидко аналізувати потік інформації у міжнародному середовищі; прогнозувати можливі інформаційні загрози та реагувати на кризові ситуації; адаптовувати комунікаційні стратегії з урахуванням нових цифрових інструментів. Створення когнітивно-розвивального середовища забезпечує глибоке засвоєння концепцій міжнародних комунікацій і розвиток аналітичних навичок, необхідних для ефективної роботи у сфері стратегічних комунікацій. В його основу покладено не механічне запам’ятовування теоретичного матеріалу, а аналітичний діяльнісний підхід.

Запровадження практико-орієнтованого навчання через моделювання професійного контексту сприяє розвитку у студентів необхідних компетентностей для ефективної роботи у сфері стратегічних комунікацій. Поєднання різних форм і методів навчання, зокрема симуляцій, кейс-стаді, проєктної роботи, ділових ігор та стажувань, дозволяє майбутнім фахівцям отримати не лише теоретичні знання, а й практичні навички, необхідні для успішної кар'єри у міжнародній сфері.

Інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання сприяє формуванню високого рівня професійної самосвідомості та розумінню власної ролі в міжнародному інформаційному просторі; розвитку навичок стратегічного мислення, міжкультурної комунікації й управління інформаційними потоками; підвищенню рівня автономності у навчанні та здатності до самостійного аналізу й ухвалення рішень у професійній діяльності; формуванню культури командної роботи, що є ключовим чинником успішної діяльності у сфері міжнародних відносин і стратегічних комунікацій. Інтеграція означає не просто одночасне застосування наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання, а їхню комплексну взаємодію, яка створює єдиний навчально-виховний простір, де професійний розвиток студента відбувається разом із формуванням його особистісних якостей, необхідних для ефективної діяльності у сфері стратегічних комунікацій.

Формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях є необхідною педагогічною умовою підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Такий підхід не лише розвиває професійні компетенції, а й забезпечує готовність до ухвалення відповідальних рішень у сфері стратегічних комунікацій. Використання кейс-методу, дискусій, рольових ігор та експертних зустрічей сприяє розвитку моральної рефлексії, етичного лідерства і критичного мислення, що є визначальними чинниками успішної кар'єри в цій галузі.

Комплексна система оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз, забезпечує всебічний підхід до оцінки професійної готовності студентів. Вона дозволяє не лише об’єктивно визначити рівень їхніх знань і навичок, а й стимулює розвиток критичного мислення, аналітичних здібностей та стратегічного підходу до роботи. Запровадження такої системи оцінювання сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати у сфері стратегічних комунікацій.

Упровадження цих педагогічних умов сприятиме формуванню високого рівня професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, забезпечуючи їхню конкурентоспроможність у глобальному інформаційному середовищі.

Висновки до третього розділу

1. Результати дослідно-експериментальної роботи дозволили визначити гіпотезу дослідження, для перевірки якої застосовано метод педагогічного експерименту. Для отримання кількісних даних за визначеними критеріями і показниками застосовано комплексний підхід, що охоплює різноманітні методи оцінювання. Вхідний контроль на початку формувального етапу експерименту, проведений шляхом діагностичних зрізів, мав на меті встановити рівень сформованості професійної готовності майбутніх фахівців в ЕГ та КГ і порівняти їхні початкові показники за визначеними критеріями. Після вхідного контролю в ЕГ проведено роботу з упровадження педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Якщо у КГ навчання відбувалося за традиційними програмами та методиками, то під час формувального етапу педагогічного експерименту зі студентами ЕГ відбувалося цілеспрямоване управління процесом підготовки до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Методика підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій є цілісною, науково обґрунтованою педагогічною системою, що охоплює сукупність принципів, форм, методів, прийомів, засобів і педагогічних умов, спрямованих на формування у здобувачів вищої освіти професійних знань, умінь і компетентностей, необхідних для ефективної діяльності у сфері стратегічних комунікацій у контексті сучасного міжнародного безпекового та інформаційного середовища. Ця методика ґрунтується на міждисциплінарному підході, який поєднує елементи педагогіки, політичної науки, комунікації, міжнародного права, психології та кібербезпеки, а її впровадження передбачає інтеграцію теоретичної підготовки з практико-орієнтованими формами навчання в умовах наближених до повсякденної комунікативної взаємодії на міждержавному та міжінституційному рівнях.

2. Наприкінці формувального експерименту продіагностувано сформованість усіх компонентів професійної готовності. Результати формувального експерименту довели результативність упровадження в освітній процес закладу вищої освіти педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, що підтверджується збільшенням частки студентів, рівень сформованості компонентів досліджуваної властивості яких характеризується як високий та експертний.

3. За результатами дослідно-експериментальної роботи підготовлено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій є багатогранним процесом, що потребує інтеграції теоретичних знань, практичних навичок, міждисциплінарного підходу й етичної рефлексії. Застосування сучасних педагогічних умов (зокрема створення когнітивно-розвивального освітнього середовища, організація практико-орієнтованого навчання, налагодження наставництва,

проєктної діяльності та використання комплексної системи оцінювання) сприяє формуванню професійної готовності студентів до ефективної діяльності у сфері стратегічних комунікацій. Розвиток навичок аналізу, критичного мислення, управління інформаційними потоками, протидії дезінформації та розроблення комунікаційних стратегій є запорукою успішної кар'єри у сучасному глобалізованому та інформаційно насиченому світі. Запропоновані методичні рекомендації створюють цілісну модель професійної підготовки, яка відповідає актуальним викликам і потребам міжнародного інформаційного середовища.

Основні наукові результати розділу опубліковано в працях [49; 53; 211].

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів проведеного дослідження засвідчило вирішення поставлених завдань, підтвердило вірогідність гіпотези та надало можливість сформулювати висновки.

1. Професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій – це комплексна характеристика, яка охоплює сукупність знань, умінь, навичок, особистісних якостей та ціннісних орієнтацій, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків у системі стратегічних комунікацій, і забезпечує здатність фахівців аналізувати, розробляти та впроваджувати комунікаційні стратегії, взаємодіяти з різними культурними і соціальними групами, реагувати на виклики інформаційної безпеки, а також відстоювати національні інтереси на міжнародному рівні.

У структурі професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій можна виокремити чотири взаємопов'язані компоненти: когнітивний, діяльнісний, професійно-особистісний і ціннісний.

Когнітивний компонент передбачає засвоєння системи знань, необхідних для орієнтації в сучасному міжнародному інформаційному середовищі. Він охоплює теорії міжнародних відносин, міжнародне право, політичні й економічні процеси, дипломатію, інформаційну безпеку, міжкультурну комунікацію, управління цифровими платформами, а також знання з кризових комунікацій, політичного маркетингу, психології впливу та професійної етики.

Діяльнісний компонент охоплює практичні вміння, що забезпечують упровадження комунікаційних стратегій. Це аналітичні навички, комунікаційна і презентаційна майстерність, ведення переговорів, управління інформацією в кризових ситуаціях, робота з медіа, соціальними мережами,

цифровими платформами, а також уміння ухвалювати зважені рішення в умовах динамічних змін.

Професійно-особистісний компонент охоплює комплекс особистісних якостей, які формують стійку професійну ідентичність фахівця. До них належать відповідальність, цілеспрямованість, ініціативність, етичність, дипломатичність, а також самоконтроль, адаптивність, критичне мислення, стресостійкість і здатність до постійного професійного саморозвитку.

Ціннісний компонент формує морально-етичне підґрунтя професійної діяльності. Він передбачає патріотизм, соціальну відповідальність, повагу до різноманіття, професіоналізм, відкритість, справедливість, інноваційність, командну взаємодію, екологічну свідомість та стратегічне мислення. Ці цінності визначають готовність фахівця діяти в інтересах держави і суспільства, дотримуючись високих стандартів етичної поведінки.

Узгоджене функціонування зазначених компонентів забезпечує цілісну професійну готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до ефективної роботи в системі стратегічних комунікацій.

2. Критеріями сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій визначено пізнавальний (когнітивна сфера – знання зі спеціальності, знання специфіки стратегічних комунікацій), функціональний (діяльнісна сфера – вміння і навички, що забезпечують готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій), професійно-психологічний (професійно-особистісний компонент – індивідуально-психологічні особливості, професійно важливі якості, риси характеру, мотиви професійної діяльності) та аксіологічний (ціннісна сфера – ціннісні орієнтації, переконання та ставлення, що визначають професійну поведінку і взаємодію фахівця).

Кожний критерій детально розкрито через показники, які відображають його сутність і практичну значущість.

Чотирирівнева шкала, що охоплює низький, середній, високий та експертний рівні, забезпечує гнучкість оцінювання і диференціацію ступенів сформованості готовності.

На низькому рівні майбутні фахівці демонструють лише фрагментарні знання та мінімальні навички без розуміння ключових аспектів роботи у сфері стратегічних комунікацій. Середній рівень характеризується базовими знаннями й обмеженими навичками, які потребують подальшого розвитку. Високий рівень відображає достатню підготовленість студентів, яка дозволяє їм успішно виконувати професійні завдання. Експертний рівень є найвищою точкою сформованості готовності, де фахівці демонструють глибокі знання, досконалі навички та високий рівень професійної етики.

Результати дослідження стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій на констатувальному етапі експерименту засвідчили недостатність підготовленості студентів за ключовими критеріями.

За пізнавальним критерієм помітна значна частка студентів із середнім рівнем сформованості (36,67 %), а високий рівень показали лише 27,5 %. Водночас 25,83 % студентів мають низький рівень, що свідчить про необхідність удосконалення знань з основ стратегічних комунікацій, інформаційної безпеки та міжкультурної комунікації.

За функціональним критерієм найбільша кількість студентів (40,83 %) демонструє середній рівень сформованості, а високий рівень мають 30 % опитаних. Проте 22,5 % студентів мають низький рівень, а експертного рівня досягли лише 6,67 %. Це підкреслює необхідність удосконалення навичок аналізу міжнародних подій, кризових комунікацій та стратегічного управління інформаційними потоками.

Аналіз професійно-психологічного критерію свідчить, що 39,17 % студентів мають середній рівень, а 20,83 % – високий. Водночас 32,5 % респондентів мають низький рівень, що вказує на недостатній рівень розвитку стресостійкості, критичного мислення, самоконтролю й емпатії.

Щодо аксіологічного критерію, то найбільша частка студентів (39,17 %) має середній рівень, а 27,5 % – високий. Лише 19,17 % студентів продемонстрували низький рівень, що свідчить про відносно невисоку сформованість етичних норм, соціальної відповідальності та патріотизму.

Загалом отримані результати підтверджують необхідність посилення педагогічного впливу на розвиток усіх компонентів професійної готовності студентів, зокрема шляхом удосконалення освітніх програм, упровадження інтерактивних методів навчання та формування практичних навичок. Це сприятиме підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до ефективної роботи в системі стратегічних комунікацій.

3. Результати дослідно-експериментальної роботи дозволили зробити висновок, що підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій буде результативною, якщо під час професійної підготовки впровадити такі обґрунтовані педагогічні умови: створення когнітивно-розвивального освітнього середовища із використанням сучасних цифрових технологій для формування глибоких знань у сфері міжнародних комунікацій; організація практико-орієнтованого навчання шляхом моделювання контексту майбутньої професійної діяльності; інтеграція професійно-особистісного розвитку студентів шляхом наставництва, фасилітації та peer-to-peer навчання; формування ціннісних орієнтирів та етичної відповідальності через аналіз різних моральних дилем у міжнародних комунікаціях; задіювання комплексної системи оцінювання, що враховує аналітичні звіти, практичні кейси, портфоліо комунікаційних стратегій та рефлексивний аналіз.

Упровадження визначених педагогічних умов сприятиме формуванню високого рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, забезпечуючи їхню конкурентоспроможність у глобальному інформаційному середовищі.

4. Результати експериментальної перевірки підтвердили результативність упроваджених педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Зокрема створення когнітивно-розвивального освітнього середовища, організація практико-орієнтованого навчання, інтеграція професійно-особистісного розвитку, формування ціннісних орієнтацій та комплексної системи оцінювання сприяли суттєвому зростанню рівнів сформованості когнітивного, діяльнісного, професійно-особистісного та ціннісного компонентів у студентів експериментальної групи.

Узагальнені результати діагностики після проведення формувального етапу педагогічного експерименту демонструють позитивні зміни в рівнях сформованості компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, зменшення кількості в експериментальній групі студентів із низьким і середнім рівнями сформованості кожного компонента зазначеної готовності. Водночас помітним є значне зростання кількості студентів ЕГ на експертному і високому рівнях. Найбільші позитивні зрушення було отримано за діяльнісним компонентом: за результатами формувального етапу експерименту виявилось, що в ЕГ кількість студентів з експертним рівнем сформованості цього компонента збільшилась на 18,7 %.

Порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного етапів дослідження виявив статистично достовірне підвищення рівнів професійної готовності за всіма критеріями, що свідчить про доцільність і результативність обраної моделі педагогічного впливу. Високі показники сформованості ключових компетентностей засвідчили, що запропоновані умови сприяють розвитку фахівців, здатних ефективно діяти в умовах інформаційної конкуренції, міжнародної комунікації та кризового реагування.

5. Під час дослідно-експериментальної роботи було розроблено та науково обґрунтовано методичні рекомендації науково-педагогічним

працівникам щодо підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Розроблені методичні рекомендації спрямовано на формування у студентів здатності до аналітичного мислення, критичного оцінювання інформації, розробки стратегічних комунікаційних кампаній, управління інформаційними потоками та протидії дезінформації. Їх упровадження сприяє професійному зростанню майбутніх фахівців, формуванню стратегічного бачення, відповідального ставлення до інформаційної діяльності та підвищенню рівня конкурентоспроможності випускників на сучасному глобалізованому ринку праці.

Методичні рекомендації становлять теоретико-практичну основу для вдосконалення освітнього процесу в закладах вищої освіти та відповідають сучасним вимогам до підготовки фахівців, здатних ефективно діяти в умовах інформаційної конкуренції, міжнародної взаємодії і стратегічних комунікаційних викликів.

Перспективами подальших наукових досліджень є дослідження ефективності цифрових освітніх технологій і штучного інтелекту в підготовці фахівців до аналізу інформаційних операцій, моніторингу медіапростору та прогнозування інформаційних загроз; проведення порівняльних досліджень міжнародного досвіду підготовки фахівців зі стратегічних комунікацій у провідних університетах Європи і Північної Америки з метою адаптації кращих практик до українських ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрейко В. І., Свєженцева О. І. Використання новітніх технологій навчання у підготовці фахівців з міжнародних відносин в контексті міжнародного співробітництва. *Міжнародний науковий вісник*. Ужгород, 2014. Вип. 2(9). С. 130–139.

2. Андрієнко П. Деякі аспекти підготовки фахівців у сфері міжнародних відносин. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2010. Вип. 3. С. 56–60.

3. Андрощук І. В., Андрощук І. П., Коваль Л. О. Порівняльний аналіз впливу сучасних та традиційних методів викладання на здобувачів освіти та педагогів. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», серія «Психологія», серія «Медицина»*. 2025. № 5(51). С. 185–195.

4. Андрущенко Т. В., Ковчина І. М., Стоян Т. А., Панченко М. В., Пасічніченко С. В. Актуальні проблеми формування компетенцій у студентів – майбутніх фахівців з міжнародних відносин. *Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Серія : Педагогічні науки.* 2017. Вип. 136. С. 5–14.

5. Аннєнкова І. П. Критерії і показники якості освіти у ВНЗ. *Наука і освіта*. 2011. № 8. С. 4–8.

6. Баніт О. В. Peer-to-peer: від методу навчання до освітньої технології. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти*. 2022. № 2. С. 264–268.

7. Баровська А. В. Стратегічні комунікації: досвід НАТО. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 1(34). С. 147–152.

8. Бахтов А. Г. Зміст і структура поняття психологічної готовності особистості до професійної діяльності. *Юридична психологія*. 2018. № 1(22). С. 76–85.

9. Безверхнюк Т. М., Сивак Т. В. Тенденції розвитку кваліфікаційних потреб у спеціалістах зі стратегічних комунікацій. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2016. Вип. 18. С. 61–82.

10. Бібік Н. М., Ващенко Л. С., Локшина О. І. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : монографія / за ред. О. В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.

11. Бідюк Н., Тарасова О. Ретроспективний огляд розвитку освітнього напряму «міжнародні відносини» як складової гуманітарної освіти у США. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 2. С. 242–253.

12. Бойко Ю. М., Мельник В. Г., Мартиненко С. О., Луцак О. О., Гринзовський А. М., Калашченко С. І. Симуляційні технології, як невід'ємна складова підготовки сучасного лікаря. *Медична симуляція – погляд у майбутнє (впровадження інноваційних технологій у вищу медичну освіту України)* : науково-практична конф. з міжнародною участю (м. Чернівці, 17–18 лютого 2023 р.) / Буковинський державний медичний університет. Чернівці, 2013. С. 43–45.

13. Бородієнко О. В. Метод експертної оцінки в моделюванні системи розвитку професійної компетентності керівників. *Науковий вісник Ужгородського університету*. *Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2015. № 35. С. 35–38.

14. Бушман І. О. Ціннісні орієнтири сучасного суспільства. *Гілея: науковий вісник*. Київ : Вид-во «Гілея», 2015. № 102. С. 201–205.

15. Василишина Н. М. Створення іміджу ділової людини як інноваційний підхід до формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців міжнародних відносин в освітньому процесі. *Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання*. 2012. Том 2. С. 298–304.

16. Вдовиченко В. А. Лінгвістичний інструментарій імітаційних ігор як метод підготовки фахівців з міжнародних відносин. *Лінгвокультурний дискурс у парадигмі професійної освіти* : матеріали Міжнародної науково-практичної

конференції (м. Київ, 5 березня 2015 р.) / Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. Київ, 2015. С. 248–252.

17. Вишпольська В. Ф. Зміст та структура професійної компетентності фахівця з міжнародних економічних відносин. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2008. № 1. С. 57–61.

18. Вінічук В. В. Система мовної підготовки фахівців у сфері зовнішньої політики та міжнародних відносин. *Іноземні мови*. 2011. № 4. С. 63–68.

19. Віттенберг К. Підготовка майбутніх вихователів засобами інформаційно-комунікаційних технологій до навчання дітей іноземних мов : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2010. 23 с.

20. Вітченко А. О. Розвиток професійної компетентності майбутніх викладачів ВВНЗ із використанням технології ситуативного аналізу. *Вісник Національного університету оборони України*. Київ : Вид-во НУОУ, 2014. № 1. С. 20–25.

21. Вітченко А. О., Вітченко А. Ю. Компетентнісний підхід у сучасній вищій освіті: освітня інновація чи реформаторський симулякр доби постмодерну? *Вища освіта*. Київ, 2019. № 4(177). С. 52–66.

22. Волобуєв В. Критерії, показники та рівні сформованості професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2022. № 14(46). С. 24–29.

23. Волошина О. В. Педагогічні умови виховання толерантності в підлітків у позакласній роботі. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2007. Вип. 9. С. 116–122.

24. Волошко Г. Фасилятивний підхід у діяльності викладача як сучасний напрям реформування вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 9(63). С. 96–106.

25. Ворохобіна Д. Л. Peculiarities of diagnostics of the formation of leadership competence of future specialists in navigation and ship handling. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. Т. 11. № 8. С. 19–24.

26. Гавриш Р. Л. Теорія навчання Девіда Колба. *Науково-методичні записки ПОІППО.* 2016. № 8. С. 77–81.

27. Галіцан О. Формування педагогічної фасилітації майбутніх учителів у процесі навчання у вищому навчальному закладі : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2010. 21 с.

28. Гермак О. Л. Комплексний підхід до визначення суті поняття «педагогічні умови використання електронних освітніх ресурсів у професійній підготовці майбутніх електромонтерів». *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2017. № 13. С. 11–15.

29. Глухов І. Г., Шмоніна Т. А. Сучасні підходи до розуміння поняття «педагогічні умови». *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон : Вид-во Херсонського державного університету, 2011. № 59(1). С. 65–69.

30. Годованець Н. І., Леган В. П. Короткий огляд інтерактивних методів навчання іноземної мови. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2017. Вип. 1(40). С. 60–62.

31. Горанін В. Ю., Волженцева І. В. Концепція «peer-to-peer» як різновид ефективної фасилітації «ветеран–ветерану» в навчальному процесі. *Третій рівень освіти в Україні: становлення та тенденції* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (с. Світязь Шацького району Волинської області, 17–19 листопада 2023 р.). Львів–Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 12–16.

32. Горелов І. Ю. Психологічна готовність працівників ОВС до застосування вогнепально-силового впливу : автореф. дис. … канд. психол. наук : 19.00.09. Харків, 2008. 19 с.

33. Гоцур О. Соціальні мережі і політичний PR в українських та закордонних виборчих кампаніях. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2021. № 2. С. 53–57.

34. Грубов В. М. Арабська весна у прицілі інтересів: між контрольованим хаосом і стратегічним задумом. *Політологічний вісник*. 2012. № 59. С. 472–488.

35. Гура Т. В. Педагогічна фасилітація – механізм розвитку лідерського потенціалу студентів в умовах технічного університету. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2014. № 3. С. 32–44.

36. Даниленко О. Б. Неперервна професійна підготовка майбутніх судноводіїв у вищих морських навчальних закладах: теорія і практика : монографія. Запоріжжя : АА Тандем, 2020. 564 с.

37. Даниленко О., Желясков В. Характеристика критеріїв сформованості готовності майбутніх судноводіїв до професійної діяльності. *Danish Scientific Journal*. 2019. № 27. Vol. 2. С. 20–25.

38. Дзюба М. Вплив європейських інтеграційних процесів на професійну підготовку бакалаврів міжнародних відносин у Великій Британії. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки*. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2021. № 2. С. 51–62.

39. Дзюба М. І. Зміст освітніх програм професійної підготовки бакалаврів міжнародних відносин в університетах Великої Британії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 1(105). С. 306–317.

40. Дзюба М., Губін Ю., Вецало С. Стандартизація професійної підготовки бакалаврів з міжнародних відносин у британському досвіді. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2023. № 13(2). С. 55–61.

41. Діагностика «емоційного інтелекту» (Н. Холл). URL: https://www.pdau.edu.ua/content/diagnostyka-emociynogo-intelektu-n-holl.

42. Діденко О. В. Теоретико-методичні засади формування здатності до професійної творчості в майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України : дис. … д-ра пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2009. 533 с.

43. Діденко О., Діденко Р. Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій як предмет наукових досліджень. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки.* Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. № 2(33). С. 126–142.

44. Діденко Р. О. Актуальні питання підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Філософські аспекти професійної освіти* : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон – Кропивницький, 17 листопада 2022 р.) / Херсонський державний аграрно-економічний університет. Херсон – Кропивницький : ПП «Поліум», 2022. С. 99–101.

45. Діденко Р. О. Європейський досвід підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Відкрита наука України: візійний дискурс в умовах воєнного стану* : матеріали II Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27–29 вересня 2023 р.) / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2023. С. 317–318.

46. Діденко Р. О. Зарубіжний досвід підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 25–26 квітня 2023 р.) : у двох томах. Т. 2 / Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів, 2023. С. 247–250.

47. Діденко Р. О. Критерії оцінки готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Інноваційні підходи до розвитку компетентнісних якостей фахівців в умовах професійного становлення* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ізмаїл, 19–20 квітня 2024 р.) / Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія». Запоріжжя : АА Тандем, 2024. С. 307–310.

48. Діденко Р. О. Критерії та показники професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти* : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конф. (м. Львів, 9–10 березня 2025 р.) / Львівський науковий форум. Львів, 2025. С. 31–33.

49. Діденко Р. О. Методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Хмельницький : Друкарня Polylux, 2025. 106 с.

50. Діденко Р. О. Обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2025. Т. 13, № 1. С. 15–22.

51. Діденко Р. О. Особливості змісту готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи в умовах воєнного стану* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 01 листопада 2023 р.) / Пенітенціарна академія України. Чернігів, 2023. С. 70–73.

52. Діденко Р. О. Педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 25 квітня 2024 р.) / Пенітенціарна академія України. Чернігів, 2024. С. 368–371.

53. Діденко Р. О. Результати дослідження результативності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти* : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 9–10 квітня 2025 р.) / Львівський науковий форум. Львів, 2025. С. 26–28.

54. Діденко Р. О. Структура поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій». *Перспективи розвитку науки, освіти, технологій та суспільства в контексті євроінтеграції* : матеріали міжнародної науково-практичної конф. (м. Рівне, 2 травня 2024 р.) / Центр фінансово-економічних наукових досліджень. Рівне, 2024. С. 13–14.

55. Діденко Р. О. Структура та особливості діагностики професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Т. 12, № 9. С. 21–26.

56. Дідрова І. В. Система «рівний – рівному» та її використання в тренінговій роботі практичного психолога навчального закладу. *Соціальна робота: шляхи забезпечення ефективності* : матеріали Відкритої регіональної науково-практичної конференції (м. Луганськ, 29–30 травня 2013 р.) / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Луганськ, 2013. Т. І. С. 62–67.

57. Дмітрієва О. І. Комплексний підхід до процесу реабілітації дітей з особливими освітніми потребами у сучасному навчальному закладі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. *Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2017. Вип. 34. С. 10–15.

58. Долинський Б. Т. Системний підхід у підготовці майбутніх учителів початкової школи до науково-дослідницької діяльності. *Наука і освіта*. 2011. № 8. С. 50–51.

59. Драч С. В. Ціннісні орієнтації студентської молоді українського суспільства: сутність та динаміка. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. Хмельницький : Вид-во ХІСТ, 2010. № 2. С. 26–30.

60. Дронов В. Ю. Міжнародні відносини та світова політика : навчально-методичний посібник / НУ «Одеська юридична академія». Одесса : Фенікс, 2022. 132 с.

61. Друганова О. М., Золотухіна С. Т., Боярська-Хоменко А. В. Досвід формування готовності до професійного кар'єрного зростання випускників аспірантури Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса, 2021. Вип. 1(134). С. 24–32.

62. Дубов Д. В. Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної реалізації. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 4(41). С. 9–23.

63. Дурманенко О. Теоретичний аналіз поняття «педагогічні умови» в контексті моніторингу виховної роботи у вищому навчальному закладі. *Молодь і ринок*. 2012. № 7. С. 135–138.

64. Едемова Д. С. Лідерські якості особистості та їх сутнісні характеристики. *Science and Innovation* : proceedings of the International scientific conference (Montreal, Canada, 2018). Montreal, 2018. С. 236–241. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26230/1/D_Edemova_SAI_PI.pdf.

65. Енциклопедія освіти / голов. ред. академік НАН і АПН України, Президент АПН України В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1037 с.

66. Єдина державна електронна база з питань освіти. URL: https://registry.edbo.gov.ua/search.

67. Єжова О. О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2014. № 3. С. 39–43.

68. Завгородній О. І. Математична статистика: основи теорії та методика розв'язування задач з варіантами індивідуальних завдань для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання

інженерних спеціальностей / Державний біотехнологічний університет. Харків, 2022. 57 с.

69. Загребельна Л. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів у економічних навчальних закладах. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця: ООО «Планер», 2005. № 8. С. 291–296.

70. Зембицька М. Наставництво у системі середньої освіти США як психолого-педагогічна проблема. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2011. Вип. 20. С. 41–44.

71. Зінорук А., Васюк О. Критерії та показники сформованості комунікативних умінь майбутніх філологів. *Молодь і ринок*. 2023. № 2(210). С. 84–88.

72. Істоміна К. Ю. Професійна підготовка фахівців з міжнародних відносин в університеті Торонто. *Молодий вчений*. 2015. № 3(2). С. 94–97.

73. Капітоненко М. Г. Теорія міжнародних відносин. Чернівці : Вид-во «Книги XXI століття», 2019. 272 с.

74. Карпюк Ю. Я. Психологічна готовність фахівця до діяльності в умовах ведення бойових дій. *Вісник Національного університету оборони України*. 2018. Вип. 1(49). С. 38–42.

75. Карташов М. В. Імовірність, процеси, статистика : посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 494 с.

76. Киливник В. М. Рольова гра як один з методів активного навчання студентів іноземній мові. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/21.pdf.

77. Кіріакіді О. Критерії, показники та рівні розвитку медіаграмотності майбутніх офіцерів Військово-Морських Сил Збройних Сил України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби*

України. Серія : педагогічні науки. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. № 34(3). С. 102–112.

78. Кічук Н. В. Здатність до соціальної дипломатії як особистісно-професійна якість фахівця з міжнародних відносин. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. Кропивницький : Вид-во Центральноукраїнського держ. пед. ун-ту імені Володимира Винниченка, 2019. Вип. 180. С. 24–27.

79. Кіщак О. С. Мотиваційно-ціннісні орієнтири, що визначають ставлення студентів до занять фізичним вихованням. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2014. Вип. 34(87). С. 476–480.

80. Кляпець О. Я., Лазоренко Б. П., Лєпіхова Л. А., Савінов В. В. Методики вивчення повсякденного стресу і способів розв'язання кризових життєвих ситуацій / за ред. Т. М. Титаренко. Київ : Міленіум, 2009. 120 с.

81. Кобєлєв О. М. Інформаційно-аналітичний компонент підготовки фахівців зі спеціальності «міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». *Вісник Харківської державної академії культури*. 2018. Вип. 52. С. 103–111.

82. Козак А. В. Формування готовності майбутніх фахівців у сфері міжнародних відносин до міжкультурної комунікації : дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Луцьк, 2011. 211 с.

83. Козир А. Професійно-особистісний розвиток майбутніх учителів музики у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2017. Вип. 5(2). С. 5–14.

84. Козирєва О. В., Федорова В. О. Статистика : навчальний посібник. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2021. 187 с.

85. Козляковський П. А. Дослід 3.3. Діагностика емпатії (модифікований опитувач А. Меграбяна і Н. Епштейна). URL: https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/posibnuku/160/30.pdf.

86. Кокун О. М. Зміст та структура психологічної готовності фахівців до екстремальних видів діяльності. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2010. Вип. 7. С. 182–190.

87. Колесніченко О. С., Мацегора Я. В., Воробйова В. І. Психологічна готовність військовослужбовців Національної гвардії України до службово-бойової діяльності поза межами пункту постійної дислокації : монографія. Харків : Вид-во НАНГУ, 2016. 335 с.

88. Колєснік Д. І., Сорокман Т. В. Навчальні заняття у симуляційному центрі підвищують самооцінку студентів щодо виконання практичних навичок. *Медична симуляція – погляд в майбутнє (впровадження інноваційних технологій у вищу медичну освіту України)* : матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Чернівці, 18 лютого 2022 р.) / Буковинський державний медичний університет. Чернівці, 2022. С. 140–142.

89. Конаржевська В. І. Досвід збройних сил Німеччини у підготовці майбутніх офіцерів до здійснення стратегічних комунікацій. *Педагогіка та психологія*. 2018. Вип. 60. С. 186–196.

90. Криворучко І. Г. Критерії та показники сформованості дослідницької компетентності майбутніх учителів інформатики. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Державне управління», Серія «Техніка», Серія «Історія та археологія»*. 2023. № 4(10). С. 326–337.

91. Кузьменко Л. В. Можливості удосконалення методу експертних оцінок. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва*. 2012. № 16. С. 107–110.

92. Кушнір О. В. Поняття й сутність стратегічних комунікацій в сучасному українському державотворенні. *Право і суспільство*. 2015. № 6. Ч. 1. С. 27–31.

93. Лакатош М. О. Критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх фахівців аграрної галузі до професійної діяльності.

Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020. Вип. 74. С. 88–92.

94. Левітіна Л. В. Критерії, показники та рівні розвиненості стратегічної компетентності керівника закладу дошкільної освіти. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»*. 2024. № 9(37). С. 932–941.

95. Лемешко О. В. Критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до локалізації нестандартних ситуацій в пунктах пропуску через державний кордон. *Педагогічний дискурс*. Хмельницький : ПП Мошак М. І., 2016. Вип. 21. С. 75–79.

96. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови»: на допомогу здобувачам наукового ступеня. Львів : СПОЛОМ, 2014. 76 с.

97. Ліпкан В. А. Роль стратегічних комунікацій в протидії гібридній війні проти України. URL: https://goal-int.org/rol-strategichnix-komunikacij-v-protidii-gibridnij-vijni-proti-ukraini.

98. Лісовський П. М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація : навчальний посібник. Київ : Вид-во «Кондор», 2019. 156 с.

99. Ложкін Г., Коцан І., Бараннік В., Подляшаник В. Психологія: терміни, поняття, визначення : словник-довідник. Луцьк : Вид-во ВНУ ім. Лесі Українки. 2011. 186 с.

100. Лукашова Л. В. Розвиток навичок міжкультурної комунікації на заняттях з іноземної мови. Метод дебатів та дискусій. *ADVANCES OF SCIENCE* : Proceedings of articles the international scientific conference (Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 6 December 2019). Czech Republic, Karlovy Vary : Skleněný Můstek – Ukraine, Kyiv : MCNIP, 2019. С. 142–152.

101. Макаренко Є. А. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. *Міжнародні відносини. Серія : Політичні науки*. 2017. № 15. URL: http://journals.iir.edu.ua/index.php/pol_n/article/download/3117/2798.

102. Максименко С. Д. Готовність до діяльності. *Енциклопедія освіти* / голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 137–138.

103. Медведєва М. О. Фасилітація в освітньому процесі закладу вищої освіти в умовах воєнного стану. *Věda a perspektivy*. 2023. № 11(30). С. 201–211.

104. Мельничук С. Ю. Структурно-функціональна модель реалізації педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин засобами навчальних тренінгів. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2018. Вип. 1(42). С. 150–154.

105. Методика «Ціннісні орієнтації» Рокича. *Психологіс* : енциклопедія практичної психології. URL: http://psychologis.com.ua/metodika_cennostnye_orientacii_rokicha.htm.

106. Мирончук Н. М. Критерії та показники сформованості у майбутніх викладачів вищої школи готовності до самоорганізації у професійній діяльності. *Проблеми освіти*. Київ, 2018. Вип. 90. С. 173–178.

107. Мирончук Н. М. Професійно-особистісний саморозвиток майбутнього педагога: сутнісні характеристики та шляхи формування. *Нові технології навчання*. 2013. Вип. 76. С. 209–214.

108. Михайліченко Ю. В. Міжкультурна комунікація як домінуючий фактор формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин. *Молодий вчений*. 2016. № 1. С. 76–78.

109. Міжнародні відносини. Огляд спеціальності. URL: https://entrant.eu/mizhnarodni-vidnosini-oglyad-spetsialnosti.

110. Мкртічян О. Формування готовності майбутніх вихователів до професійної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 33. Том 2. С. 247–253.

111. Молдованов А. В. Дефініційний аналіз феномену «фасилітація». *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки*. 2023. № 1(355). С. 180–186.

112. Мукан Н. В., Істоміна К. Ю. Методологія дослідження професійної підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин в університетах Канади. *Молодий вчений*. 2016. № 12. С. 468–472.

113. Наволокова О. Комплексний підхід до вивчення комунікативно-мовленнєвої діяльності у безмовленнєвих дошкільників в реаліях сьогодення. Суми : Вид-во Сумського держ. пед. ун-ту імені А. С. Макаренка, 2023. 79 с.

114. Нікітченко Л. О. Застосування методів проблемного навчання в процесі вивчення курсу основи педагогічної майстерності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія.* Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. № 44. С. 69–72.

115. Овчарук О. В. Компетентнісний підхід в освіті: загальноєвропейські підходи. *Інформаційні технології і засоби навчання* : електрон. наук. фахов. вид. 2009. Т. 13, № 5. URL: https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/issue/view/24.

116. Опачко М. Комплексний підхід у формуванні методичної майстерності вчителя фізики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. *Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. № 30. С. 114–117.

117. Освітня програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / Нац. університет «Києво-Могилянська академія». Київ, 2021. 24 с. URL: https://www.ukma.edu.ua/ects/images/ects/docs/op/OP_291_FR_2021_upadated.pdf.

118. Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / Хмельницький національний університет. Хмельницький, 2022. 15 с. URL: https://khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/op/b/291-sk-2022.pdf.

119. Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / Міжрегіональна Академія управління персоналом. Київ, 2023. 30 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/kafedra/mizhnar/opp-bakalavri.pdf.

120. Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Міжнародні відносини (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)» / Навчально-науковий інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: https://www.iir.edu.ua/sites/default/files/2025-05/МВ%20бакалавр.pdf.

121. Освітньо-професійна програма першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Міжнародні відносини» / Національний авіаційний університет. Київ, 2021. 28 с. URL: https://nau.edu.ua/download/Quality%20Assurance_ukr/Projekti/Інформація%20щодо%20освітніх%20програм%202021/291_ОПП_МВ_бакалавр_compressed.pdf.

122. Павленко В. В. Методи проблемного навчання. *Нові технології навчання*. 2014. Вип. 81(спецвипуск). С. 75–79.

123. Павлик О. Дискусія як метод навчання іноземної мови студентів спеціальності «Туризм». *Університетські наукові записки*. 2021. № 3(81). С. 140–149.

124. Павліченко А. Ціннісні орієнтації у системі становлення особистості. *Психологія і суспільство*. 2005. № 4(22). С. 98–120.

125. Палагута І. Наставництво та його роль у професійному становленні молодого фахівця у Великій Британії. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2023. № 2(28). С. 35–41.

126. Пархомчук О., Коппель О., Пархомчук А. Вплив штучного інтелекту на підготовку фахівців в галузі міжнародних відносин: виклики та перспективи. *Scientific Collection «InterConf»*. 2024. Вип. 199. С. 35–40.

127. Перова С. Міжкультурна компетентність майбутніх фахівців у сфері міжнародних відносин. *Гуманізація навчально-виховного процесу*.

Слов’янськ : Вид-во Донбаського держ. пед. ун-ту, 2013. Спецвип. 13. Ч. ІІ. С. 49–54.

128. Петренко О. С. Специфіка технологій впливу на суспільну думку в електронних соціальних мережах та соціальних медіа. *Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління*. 2014. Т. 15. Вип. 281. С. 241–249.

129. Печерська Г. О. Професійні ціннісні орієнтації вчителів. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Психологічні науки*. 2013. Т. 2. Вип. 10(91). С. 252–257.

130. Пілішек С. О. Формування навичок професійного спілкування у полікультурному середовищі у майбутніх фахівців з міжнародних відносин. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2012. № 30. С. 247–249.

131. Пінчук О. П., Прокопенко А. А. Критерії та показники діагностування цифрової компетентності офіцерів військового управління в системі підвищення кваліфікації. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», серія «Психологія», серія «Медицина»*. 2024. № 4(38). С. 536–558.

132. Пожидаєва О. В. Педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до консультативної діяльності. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. 2012. № 6. С. 133–139.

133. Поканевич О. Формування психологічної готовності до професійної діяльності у майбутніх пожежних-рятувальників : дис. … канд. психол. наук : 19.00.09. Харків, 2019. 279 с.

134. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. *Рідна школа*. Київ, 2005. № 1. С. 65–69.

135. Попова Т. В., Ліпкан В. А. Стратегічні комунікації / за заг. ред. В. А. Ліпкана. Київ : ФОП О. С. Ліпкан, 2016. 416 с.

136. Поповський Ю. Б. Підготовка майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин до професійного спілкування засобами навчальних

тренінгів як педагогічна проблема. URL: https://r.donnu.edu.ua/handle/123456789/148.

137. Поповський Ю. Б. Проблема застосування тренінгових технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки*. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2018. № 2(13). С. 343–352.

138. Почепцов Г. Г. Стратегічні комунікації: стратегічні комунікації в політиці, бізнесі та державному управлінні. Київ : Альтерпрес, 2008. 216 с.

139. Примак Т. О. Маркетингові комунікатори: особливості підготовки фахівців. *Маркетинг в Україні*. 2011. № 4(68). С. 46–52.

140. Про затвердження плану заходів на 2025 рік з реалізації Стратегії кібербезпеки України : розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 березня 2025 року № 204-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/204-2025-р#Text.

141. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 04 лютого 1998 року № 75/98-ВР (редакція від 01 січня 2022 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-вр#Text.

142. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» : Указ Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015.

143. Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 року № 1351-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-р#Text.

144. Пятничук Т. В. Обґрунтування моделі формування професійної компетентності майбутніх опоряджувальників будівельних. *Професійна освіта: проблеми і перспективи*. 2014. Вип. 7. С. 46–51.

145. Рахманов В. О. Забезпечення якості вищої військової освіти та проблеми розвитку професійної військової освіти в Україні. *Військова освіта*. Київ : Вид-во Національного університету оборони України, 2023. № 1(47). С. 242–253.

146. Рахманов В. О. Підготовка майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій в умовах освітньо-інформаційного середовища. *Військова освіта*. Київ : Вид-во Національного університету оборони України, 2025. № 1(51). С. 181–187.

147. Решітько Ю. Вплив соціальних мереж на формування громадської думки під час президентських виборів США (2008 р., 2012 р.). *Європейські перспективи*. 2013. № 7. С. 202–206.

148. Рижиков В., Горячева К. Методика впровадження дидактичних та рольових ігор в освітній процес військової освіти як практика прийняття рішень в умовах обстановки наближеної до бойової. *Молодь і ринок*. 2018. № 7(162). С. 17–22.

149. Романовський О. Г., Канівець М. В. Сутність професійно-особистісного саморозвитку майбутніх фахівців та його механізми. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2013. № 34. С. 412–417.

150. Сабат С. Дискусія як метод інтерактивного навчання іноземних мов майбутніх фахівців сфери міжнародних відносин. *Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини*. 2014. № 35. С. 252–258.

151. Сафін О. Д., Панасюк О. В. Теоретичний аналіз психологічного дискурсу проблеми емоційного вигоряння сучасного педагога. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : психологія* : електрон. наук. фахов. вид. 2018. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadpn_2018_2_10.

152. Семеняко І. М. Формування англомовної компетентності майбутніх фахівців у міжнародних відносинах в реферуванні суспільно-політичних

текстів. *Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Серія : Педагогічні науки*. 2016. Вип. 129. С. 195-202.

153. Сергієнко Т. І. Специфіка формування компетентності майбутніх фахівців сфери міжнародних відносин у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти. *Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти* : електронний міжнародний науковий журнал. 2023. № 2. С. 317–323.

154. Серман Л. Проблема підготовки майбутніх фахівців з міжнародних відносин у контексті формування професійного іміджу. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 66. Т. 3. С. 210–214.

155. Сивак Т. Міжнародний досвід формування стратегічних комунікацій. *Актуальні проблеми державного управління*. Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2019. Вип. 2(78). С. 81–86.

156. Сімко Р. Т. Поняття готовності до професійної діяльності на сучасному етапі розвитку психологічної науки. *Проблеми сучасної психології*. 2011. № 13. С. 415–425.

157. Словник іншомовних слів. URL: https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%CA%F0%E8%F2%E5%F0%B3%E9.

158. Сніговська О. В. Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців з міжнародних відносин в освітньому середовищі класичного університету : автореф. дис. … канд. пед. наук : 13.00.04. Умань, 2014. 22 с.

159. Соловйов С. Г. Основні характеристики стратегічних комунікацій. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*. Харків : Вид-во НУЦЗУ, 2016. Вип. 1(4). С. 165–170.

160. Софіян Д. В. Розвиток в офіцерів-кінологів психологічної готовності до професійної діяльності у процесі підвищення кваліфікації : дис.

канд. … психол. наук : 19.00.07 / Тернопільський нац. пед. університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2019. 213 с.

161. Старжинський В. Ю. Стилі навчання Девіда Колба. *Освіта та традиції Китаю в контексті процесів глобалізації* : матеріали LI науково-технічної конференції Інституту Конфуція (м. Вінниця, 31 травня – 01 червня 2022 р.) / Вінницький нац. технічний ун-т. URL: https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-inkonf/all-inkonf-2022/paper/viewFile/16083/13506.

162. Старинець О. А. Використання методу ситуативного навчання у викладанні іноземної мови за професійним спрямуванням. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія : Педагогіка. Психологія*. 2016. № 8. С. 120–125.

163. Стратегічні комунікації для безпекових і державних інституцій : практичний посібник / за заг. ред. О. Давліканової, Л. Компанцевої. Київ : ТОВ «ВІСТКА», 2022. 278 с.

164. Супрун А. Особливості практичної підготовки фахівців з міжнародних відносин / офіційний сайт Національного університету біоресурсів і природокористування України. 4 серпня 2022 року. URL: https://nubip.edu.ua/node/112525.

165. Тадеуш О. М. Наукове наставництво як вид партнерської взаємодії у сучасному університеті. *Освітологічний дискурс*. 2022. № 2(37). С. 113–132.

166. Теорія міжнародних відносин : підручник / за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2022. 472 с.

167. Тест на критичне мислення (адаптований) за Л. Старкі / На урок : освітній проєкт. URL: https://naurok.com.ua/test/test-na-kritichne-mislennya-adaptovaniy-za-l-starki-2190275.html.

168. Тимошенко Я. Критерії сформованості етичної компетентності у здобувачів початкової освіти в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Педагогічна освіта: методологія, теорія, технології* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

(м. Умань, 17–18 жовтня 2024 р.) / Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань, 2024. С. 264–267.

169. Томчук М. І. Методологічні засади дослідження та формування психологічної готовності особистості до діяльності. *Психологія і суспільство*. 2010. № 4(42). С. 41–46.

170. Томчук М. І. Психологічні проблеми готовності працівників торгівлі до розв'язання конфліктів з покупцями. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : психологічні науки*. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2015. № 1. С. 157–166.

171. Третько В. Міждисциплінарний підхід у підготовці майбутніх магістрів міжнародних відносин. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. Київ – Ніжин, 2013. № 6. С. 94–102.

172. Третько В. В. Компетентнісний підхід в системі професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин. *Педагогічний дискурс*. 2011. Вип. 9. С. 349–353.

173. Третько В. В. Формування професійної компетентності фахівців міжнародних відносин: досвід Австралії. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки*. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2015. № 1(74). С. 279–292.

174. Третько В., Бідюк Н. Інноваційні підходи до навчання міжкультурної комунікації майбутніх фахівців сфери обслуговування. *Молодь і ринок*. 2023. № 2(210). С. 19–23.

175. Тульська О. Л. Критерії, показники та рівні сформованості професійної культури майбутніх екологів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України* : електрон. наук. фахов. вид. 2010. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2010_3_16.

176. Турбан В. В. Експериментальне дослідження розв'язання моральних дилем. *Досвід України та країн Європейського Союзу у вирішенні актуальних проблем психології в сучасних соціально-політичних умовах* :

збірник наукових статей / [за ред. С. Максименка, Л. Карамушки, О. Креденцер, Ю. Горбанюк]. Київ–Люблін, 2016. С. 124–132.

177. Удовиченко О. М. Критерії та показники рівнів готовності майбутніх учителів інформатики до професійної діяльності. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія : Педагогічні науки*. Черкаси : Вид-во Черкаського нац. ун-ту імені Богдана Хмельницького, 2020. Вип. 2. С. 142–147.

178. Устименко В. Огляд провідних закладів вищої освіти США у сфері міжнародних відносин. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. № 16(48). С. 206–211.

179. Фоміна Л. В., Скорбач Т. В., Калініченко О. В. Психолого-педагогічні симуляційні технології в системі сучасної гуманітарної освіти. *Симуляційне навчання в системі підготовки медичних кадрів* : матеріали L навчально-методичної конференції, присвяченої 212-й річниці від дня заснування ХНМУ (м. Харків, 30 листопада 2016 р.) / Харківський національний медичний університет. Харків, 2016. С. 159–161.

180. Хонін В. М. Методологічні принципи теорії міжнародних відносин. Стаття перша. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ : Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнародних відносин, 2016. Вип. 127 (частина І). С. 104–115.

181. Хонін В. М. Методологічні принципи теорії міжнародних відносин. Стаття друга. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ : Київський нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Ін-т міжнародних відносин, 2016. Вип. 127 (частина ІІ). С. 104–114.

182. Хриков Є. М. Методологія педагогічного дослідження : монографія. Харків : ФОП Панов А. М., 2017. 237 с.

183. Хриков Є. М. Педагогічні умови як складова наукових знань. *Шлях освіти*. 2011. № 2(60). С. 11–14.

184. Хроленко М. В. Критерії, показники й рівні сформованості екологічної компетентності майбутніх учителів біології. *Перспективи та*

інновації науки. Серія «Педагогіка», серія «Психологія», серія «Медицина». 2022. № 8(13). С. 316–327.

185. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2004. 240 с.

186. Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин. Львів : Новий світ, 2007. 360 с.

187. Чекаленко Л. Д. Концепції безпеки: сучасне прочитання. *Зовнішні справи*. 2017. № 4(27). С. 44–47.

188. Черноватий Л. М., Липко І. П. Співвідношення стратегій перекладу та рівня перекладацької компетентності майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2015. Вип. 131. С. 163–167.

189. Чикалова М. Формування Soft- та Meta-Skills у майбутніх фахівців сфери міжнародних відносин при вивченні англійської мови у закладах вищої освіти в умовах дистанційного навчання. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2023. Vol. 2, № 4. С. 10–18.

190. Чуприна К. Л. Вплив освітнього простору морських ВНЗ на професійно-особистісний розвиток курсантів. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Херсон : Вид-во Херсонського державного університету, 2012. Т. 1, № 62. С. 352–355.

191. Шабанова Ю. О. Системний підхід у вищій школі : підручник для студентів магістратури / Нац. гірн. ун-т. Донецьк, 2014. 120 с.

192. Шайгородський Ю. Ж. Ціннісні орієнтації в психологічній структурі особистості. *Соціальна психологія*. 2009. № 4(36). С. 65–73.

193. Шаршаткін Д. Ю. Структура, критерії та показники професійної компетентності офіцерів – фахівців з організації розвідувально-інформаційної роботи. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Т. 12, № 8. С. 102–107.

194. Швардак М. Фасилітація у процесі формування творчої особистості майбутнього педагога. *Професійна підготовка майбутнього педагога в умовах*

сучасної освітньої парадигми : монографія / за заг. ред. Г. Товканець. Київ : Кондор, 2015. С. 175–183.

195. Шейко В. М., Кушнаренко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. 3-тє вид., стер. Київ : Знання-прес, 2003. 295 с.

196. Шишкін І., Воронова О., Дацьо Т. Міжнародні відносини Україна – НАТО: сучасний стан і шляхи розвитку. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2023. Vol. 7, № 3. URL: https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.02.

197. Яресько К. В. Підготовка студентів до здійснення антикризових комунікацій в сфері бізнесу та державного сектору. *Економічний розвиток і спадщина Семена Кузнеця* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 30–31 травня 2019 р.) / Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. Харків, 2019. С. 425–426.

198. Androshchuk I. P., Androshchuk I. V., Bidyuk N. M., Tretko V. V. Current trends in the development of Ukrainian higher education system. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2023. Вип. 70. С. 148–154.

199. Barrows H. S. A Taxonomy of Problem-Based Learning Methods. *Medical Education*. 1986. Vol. 20, № 6. P. 481–486.

200. Barrows H. S. Problem-Based Learning in Medicine and Beyond: A Brief Overview. *New Directions for Teaching and Learning*. 1996. № 68. P. 3–12.

201. Benware C. A., Deci E. L. Quality of Learning with an Active Versus Passive Motivational Set. *American Educational Research Journal*. 1984. Vol. 21. № 4. P. 755–765.

202. Bertalanffy K. General System Theory. A Critical Review. *General Systems*. 1962. Vol. VII. P. 1–20.

203. Bidyuk N. M., Avshenyuk N. M., Berezan V. I., Leshchenko M. P. Foreign experience and Ukrainian realities of mass open online courses use in

international education area. *Інформаційні технології і засоби навчання* : електрон. наук. фахов. вид. 2018. Т. 68, № 6. С. 262–272.

204. Chiarelli P. W., Smith S. M. Learning from Our Modern Wars: The Imperatives of Preparing for a Dangerous Future. *Military Review* : the professional journal of the U.S. Army. September-October 2007. P. 2–15.

205. Christopher P. Strategic Communication: origins, concept, and current debates. PRAEGER, 2011. 240 p.

206. Collegium Civitas / Official website. URL: https://civitas.edu.pl/en.

207. Coventry University / Official website. URL: https://www.coventry.ac.uk.

208. Crandall W. R., Parnell J. A., Spillan J. E. Crisis Management: Leading in the New Strategy Landscape. Los Angeles : SAGE Publications, 2-nd ed. 2013. 384 p.

209. Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms. 2017. 392 p. URL: https://www.amazon.com/Dictionary-Military-Associated-Terms-March/dp/154503592X.

210. Didenko R. O. Experience and Peculiarities of the Content of Training Future International Relations Specialists to Work in the System of Strategic Communications. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*. 2023. № 10(16). С. 281–292.

211. Didenko R. O. Results of Experimental Work on Training Future International Relations Specialists to Work in the System of Strategic Communications. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*. 2025. № 5(35). С. 911–924.

212. Diez T., Bode I., Fernandes da Costa A. Key Concepts in International Relations. 1st ed. London : SAGE Publications, 2011. 268 p.

213. Durrett R. Probability: Theory and Examples. Version 5. 2019. 482 p.

214. Dziuba M. Preparation of future specialists in international relations: experience of Great Britain. *European scientific discussions* : Proceedings of the 8th International scientific and practical conference (Rome, Italy, June 20–22, 2021). Rome, 2021. P. 187–192.

215. Fink N., Barclay J. Mastering the Narrative: Counterterrorism Strategic Communication and the United Nations. 2013. 46 p. URL: https://www.globalcenter.org/wp-content/uploads/Feb2013_CT_StratComm.pdf.

216. Goldman E. Strategic Communication: A Tool for Asymmetric Warfare. *Small Wars Journal*. 2007. URL: https://smallwarsjournal.com/2007/10/06/strategic-communication-a-tool-for-asymmetric-warfare.

217. Hallahan K., Holtzhausen D., van Ruler B., Verčič D., Sriramesh K. Defining Strategic Communication. *International Journal of Strategic Communication*. 2007. Vol. 1. P. 3–35.

218. Hamilton B. Review on Persuasion and Power: The Art of Strategic Communication by James P. Farwell. *Political Science Quarterly.* 2013. Vol. 128. № 4. P. 780–781.

219. Keenan C. Mapping student-led peer learning in the UK. New York : Higher Education Academy, 2014. 50 p.

220. Lave J., Wenger E. Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation. Cambridge : Cambridge University Press, 1991. 204 p.

221. Łazarski University / Official website. URL: https://lazarski.pl/pl.

222. Loginova U. Four Essays on Strategic Communication. URL: https://www.researchgate.net/publication/267799939_Four_Essays_on_Strategic_Communication.

223. Mann T. Facilitation An Art, Science, Skill Or All Three? Build Your Expertise In Facilitation. Slough : Resource Productions, 2007. 235 p.

224. Marton F., Säljö R. On Qualitative Differences in Learning: I – Outcome and Process. *British Journal of Educational Psychology*. 1976. Vol. 46, № 1. P. 4–11.

225. Military Concept for NATO Strategic Communications. 2010. 15 p. URL: https://info.publicintelligence.net/NATO-STRATCOM-Concept.pdf.

226. Nothhaft H. A Framework for Strategic Communication Research: A Call for Synthesis and Consilience. *International Journal of Strategic Communication*. 2016. Vol. 10. № 2. P. 69–86.

227. Persuasion and Power: The Art of Strategic Communication by James P. Farwell. Washington : Georgetown University Press, 2012. 288 p.

228. Piaget J. The Origins of Intelligence in Children. New York : Norton, 1952. 419 p.

229. Plakhotnik O., Zlatnikov V., Strazhnikova I., Bidyuk N., Shkodyn A., Kuchai O. Use of information technologies for quality training of future specialists. *Amazonia Investiga*. 2023. Vol. 12, № 65. P. 49–58.

230. Schmid A. P. Al Qaeda's «Single Narrative» and Attempts to Develop Counter-Narratives. *The International Centre for Counter-Terrorism*. 2014. Vol. 5. № 1. URL: https://icct.nl/publication/al-qaedas-single-narrative-and-attempts-develop-counter-narratives.

231. Smith K. Best Practices for Effective Corporate Crisis Management: a Breakdown of Crisis Stages Through the Utilization of Case Studies. San Luis Obispo : California Polytechnic State University, 2012. 88 p.

232. Strategic communications and the spectrum of conflict. URL: https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA488153.pdf.

233. Tatham S., Le Page R. NATO Strategic Communication: More to Be Done? Riga : National Defence Academy of Latvia, 2014. URL: https://www.naa.mil.lv/sites/naa/files/document/1_DSPC%20PP%201%20-%20NATO%20StratCom.pdf.

234. Ten Years On: The Evolution of Strategic Communication and Information Operations since 9/11. Washington, 2011. 83 p. URL: http:// www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-112hhrg67796/pdf/CHRG-112hhrg67796.pdf.

235. Uniwersytet Wrocławski / Official website. URL: https://uwr.edu.pl/en.

236. Vygotsky L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge : Harvard University Press, 1978. 176 p.

237. Wenger E. Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity. Cambridge : Cambridge University Press, 1998. 318 p. URL: https://doi.org/10.1017/CBO9780511803932.

238. Wenger E., McDermott R., Snyder W. M. Cultivating Communities of Practice: A Guide to Managing Knowledge. Boston : Harvard Business School Press, 2002. 284 p.

239. Woods D. R. Problem-Based Learning for Large Classes in Chemical Engineering. *New Directions for Teaching and Learning*. 1996. Vol. 68. P. 91–99.

240. Zowislo-Grünewald N., Beitzinger F. Strategische Kommunikation durch Streitkräfte: Zur Karriere eines Konzepts / In: Langenohl A., Schröter J. (Hrsg.). *Strategische Kommunikation: Interdisziplinäre Perspektiven*. Baden-Baden : Nomos, 2021. P. 373–393.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

АНКЕТА ДЛЯ ВІДБОРУ ЕКСПЕРТІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПОНЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ, КРИТЕРІЇВ І ПОКАЗНИКІВ ЇЇ СФОРМОВАНОСТІ, А ТАКОЖ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ ТАКИХ ФАХІВЦІВ

Шановний експерте! Просимо Вас взяти участь в опитуванні. Його метою є з'ясування Вашої обізнаності щодо ключових компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, критеріїв і показників її сформованості, а також педагогічних умов підготовки таких фахівців. Вам буде запропоновано низку запитань. Дайте на них відповідь своїми словами. Дякуємо за участь в опитуванні!

№ з/п	Запитання	Ваша відповідь
1	Чи брали Ви раніше участь у проведенні експертних опитувань або експертної оцінки?	
2	Як Ви розумієте сутність поняття «стратегічні комунікації»?	
3	Як Ви розумієте сутність поняття «система стратегічних комунікацій»?	
4	Як Ви розумієте поняття «структура»?	
5	Як Ви розумієте поняття «модель»?	
6	Як Ви розумієте поняття «критерій»?	
7	Як Ви розумієте поняття «показник»?	
8	Чи знаєте Ви, якими методами діагностики можна скористатися для з'ясування стану сформованості знань майбутніх фахівців міжнародних відносин щодо роботи в системі стратегічних комунікацій?	
9	Чи знаєте Ви, якими методами діагностики можна скористатися для з'ясування стану сформованості умінь і навичок майбутніх фахівців міжнародних відносин щодо роботи в системі стратегічних комунікацій?	
10	Чи знаєте Ви, якими методами діагностики можна скористатися для з'ясування стану сформованості професійних якостей майбутніх фахівців міжнародних відносин, які необхідні для роботи в системі стратегічних комунікацій?	
11	Як можна визначити структуру професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій?	

Завершення додатка А

№ з/п	Запитання	Ваша відповідь
12	Якими є основні структурні компоненти професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій?	
13	Як можна визначити зміст професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій?	
14	Як Ви розумієте поняття «формування»?	
15	Як Ви розумієте поняття «педагогічні умови»?	
16	Чим, на Вашу думку, відрізняється поняття «психологічна готовність» від поняття «професійна готовність»?	
17	Як Ви розумієте поняття «діагностика»?	
18	Яким є Ваш стаж педагогічної діяльності?	
19	Яким є коло Ваших наукових інтересів?	
20	Наскільки важливою, на Вашу думку, є підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій?	

Дякуємо за співпрацю!

ДОДАТОК Б

СКЛАД ЕКСПЕРТНОЇ ГРУПИ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПОНЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ, КРИТЕРІЇВ І ПОКАЗНИКІВ ЇЇ СФОРМОВАНОСТІ, А ТАКОЖ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ ТАКИХ ФАХІВЦІВ

№ з/п	Прізвище, ініціали	Посада	Науковий ступінь	Вчене звання
1	Гомонюк О. М.	професор кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету	доктор педагогічних наук	професор
2	Руденок А. І.	доцент кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету	кандидат психологічних наук	доцент
3	Петяк О. В.	доцент кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету	доктор філософії з психології	
4	Козаченко С. М.	старша викладачка кафедри міжнародної комунікації та політології Хмельницького національного університету	кандидат педагогічних наук	
5	Семенюк Н. В.	професор кафедри філософії та соціально-гуманітарних наук Хмельницького національного університету	доктор філософських наук	професор
6	Міхеєва Л. В.	доцент кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету	кандидат педагогічних наук	доцент
7	Джигун Л. М.	доцент кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету	кандидат педагогічних наук	доцент
8	Комар Т. В	професор кафедри психології та педагогіки Хмельницького національного університету	доктор психологічних наук	професор

ДОДАТОК В
АНКЕТА ДЛЯ ЕКСПЕРТІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПОНЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Мета анкети: Отримання висновків про ключові компоненти професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Вступна частина

Шановний експерте! Ми проводимо дослідження з метою визначення ключових компонентів професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Ваш досвід і знання є надзвичайно цінними для нас. Будь ласка, приділіть кілька хвилин для заповнення цієї анкети. Усі Ваші відповіді будуть конфіденційними і використовуватимуться лише в узагальненому вигляді.

Анкета

Загальні запитання

Ваше ім’я та прізвище: _____

Ваша посада: _____

Назва організації/установи: _____

Ваш досвід роботи у сфері освіти (у роках): _____

Ваш досвід роботи у сфері міжнародних відносин (у роках): _____

Ваш досвід роботи у сфері стратегічних комунікацій (у роках): _____

Запитання про ключові компоненти професійної готовності

1. На Вашу думку, які теоретичні знання є необхідними для майбутніх фахівців міжнародних відносин, щоб ефективно працювати в системі стратегічних комунікацій? (Оберіть всі відповідні варіанти)

- теорії міжнародних відносин;
- стратегічні комунікації;

- міжнародне право;
- глобальна політика;
- інше (будь ласка, уточніть): _____.

2. Які практичні вміння і навички, на Ваш погляд, є найбільш важливими для фахівців у цій сфері? (Оберіть всі відповідні варіанти)

- аналітичні навички;
- комунікативні навички;
- інформаційно-технологічні навички;
- організаційні здібності;
- міжкультурна компетентність;
- критичне мислення;
- інше (будь ласка, уточніть): _____.

3. Які особистісні якості Ви вважаєте найважливішими для роботи в системі міжнародних відносин і стратегічних комунікацій? (Оберіть всі відповідні варіанти)

- емоційний інтелект;
- стресостійкість;
- етичність і відповідальність;
- інше (будь ласка, уточніть): _____.

4. Який практичний досвід Ви вважаєте найкориснішим для підготовки майбутніх фахівців? (Оберіть всі відповідні варіанти)

- стажування в міжнародних організаціях;
- участь у міжнародних конференціях і семінарах;
- участь у реальних проєктах зі стратегічних комунікацій;
- інше (будь ласка, уточніть): _____.

Відкриті запитання

5. Які, на Вашу думку, найважливіші виклики постають перед майбутніми фахівцями міжнародних відносин у сфері стратегічних комунікацій? _____

Завершення додатка В

6. Які додаткові рекомендації Ви могли б надати для підготовки майбутніх фахівців у цій сфері? _____

Дякуємо за Ваш час і внесок у наше дослідження! Ваші відповіді будуть надзвичайно корисними для вдосконалення освітніх програм і підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

ДОДАТОК Д

СКРИНШОТ СТОРІНКИ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ БАЗИ З ПИТАНЬ ОСВІТИ З РЕЄСТРУ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ» [66]

Завершення додатка Д

ОДЕСА

Державний університет інтелектуальних технологій і зв'язку

Національний університет "Одеська політехніка"

Національний університет "Одеська юридична академія"

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

РІВНЕ

Рівненський державний гуманітарний університет

СУМИ

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ТЕРНОПІЛЬ

Західноукраїнський національний університет

ХАРКІВ

Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ

Хмельницький національний університет

ЧЕРКАСИ

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ЧЕРНІВЦІ

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

КРИВИЙ РІГ (ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСТЬ)

Державний університет економіки і технологій

БЕРЕГОВЕ (ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСТЬ)

"Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II"

ІРПІНЬ (КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ)

Державний податковий університет

СТАРОБІЛЬСЬК (ЛУГАНСЬКА ОБЛАСТЬ)

Державний заклад "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка"

ОСТРОГ (РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬ)

Національний університет "Острозька академія"

НІЖИН (ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСТЬ)

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

Активація Windows
Перейдіть до розділу "Настройки", щоб активувати Windows.

ДОДАТОК Е

ІНФОРМАЦІЯ З ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ БАЗИ З ПИТАНЬ ОСВІТИ ДЛЯ РОЗРАХУНКУ ОБСЯГУ ГЕНЕРАЛЬНОЇ СУКУПНОСТІ БАКАЛАВРІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

[https://registry.edbo.gov.ua/opendata/educators/]

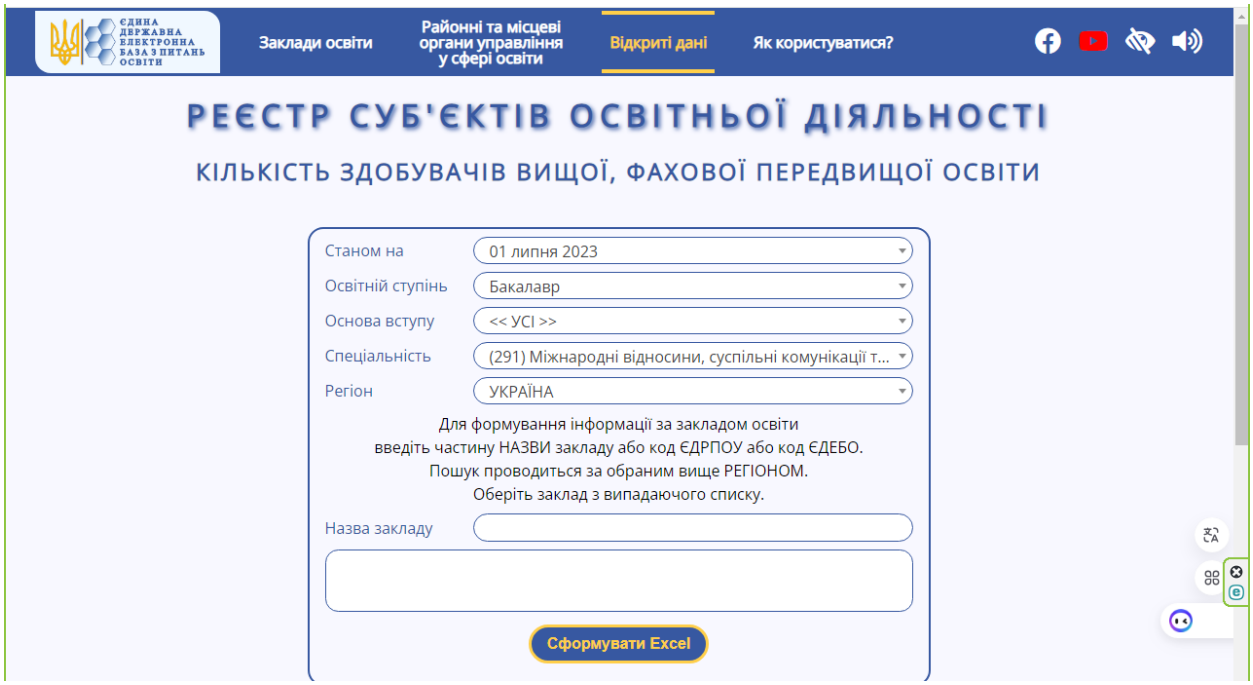

	Станом	Освітній ступ	Основа вст	Код спеціал ості	Назва спеціальності	Регіо	Ко	Назва закладу освіти	Форма власно	Підпорядкування	Денна (бюдж	Денна (контр	Заочна (бюдж	Заочна (контр	Вечірня (бюдж	Вечірня (контр
2	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Вінницька область	246	Донецький національний університет імені Василя Стуса	Державна	Міністерство освіти і науки України	12	78	0	10	0	0
3	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Волинська область	44	Волинський національний університет імені Лесі Українки	Державна	Міністерство освіти і науки України	14	98	0	0	0	0
4	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Дніпропетровська область	36	Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"	Державна	Міністерство освіти і науки України	5	72	0	3	0	0
5	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Дніпропетровська область	111	Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара	Державна	Міністерство освіти і науки України	13	83	0	0	0	0
6	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Дніпропетровська область	209	Дніпровський державний університет внутрішніх справ	Державна	Міністерство внутрішніх справ України	0	36	0	23	0	0
7	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Дніпропетровська область	1486	Університет митної справи та фінансів	Державна	Міністерство освіти і науки України	32	154	0	0	0	0
8	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Дніпропетровська область	5707	Державний університет економіки і технологій	Державна	Міністерство освіти і науки України	5	34	0	3	0	0
9	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Житомирська область	208	Державний університет "Житомирська політехніка"	Державна	Міністерство освіти і науки України	1	26	0	0	0	0
10	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Закарпатська область	207	Державний вищий навчальний заклад "Ужгородський національний університет"	Державна	Міністерство освіти і науки України	10	71	0	14	0	0
11	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Закарпатська область	1657	Товариство з обмеженою відповідальністю "Заклад вищої освіти Східно-європейський слов'янський університет"	Приватна	Без підпорядкування	0	8	0	0	0	0
12	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Запорізька область	73	Запорізький національний університет	Державна	Міністерство освіти і науки України	25	11	0	0	0	0
13	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Івано-Франківська область	341	Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника	Державна	Міністерство освіти і науки України	17	167	0	0	0	0
14	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Львівська область	97	Національний університет "Львівська політехніка"	Державна	Міністерство освіти і науки України	61	359	0	1	0	0
15	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Львівська область	282	Львівський національний університет імені Івана Франка	Державна	Міністерство освіти і науки України	145	324	0	0	0	0
16	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Львівська область	1139	Заклад вищої освіти "Львівський університет бізнесу та права"	Приватна	Без підпорядкування	0	18	0	0	0	0
17	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Миколаївська область	265	Чорноморський національний університет імені Петра Могили	Державна	Міністерство освіти і науки України	42	25	0	2	0	0
18	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Одеська область	28	Одеський національний університет імені І. І. Мечникова	Державна	Міністерство освіти і науки України	53	147	0	1	0	0
19	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Одеська область	5754	Національний університет "Одеська політехніка"	Державна	Міністерство освіти і науки України	9	43	0	5	0	0
20	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Полтавська область	81	Державний заклад "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка"	Державна	Міністерство освіти і науки України	22	1	0	0	0	0

Здобуваві освіт

Активація Windows
Перейдіть до розділу "Настройки", щоб активувати Windows.

Завершення додатка Е

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
1	Станом	Освітній ступі	Основа вст	Код спеціал ості	Назва спеціальності	Регіо	Ко	Назва закладу освіти	Форма власно	Підпорядкування	Денна (бюдж	Денна (контр	Заочна (бюдж	Заочна (контр	Вечірня (бюдж	Вечірня (контр
21	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Рівненська область	40	Рівненський державний гуманітарний університет	Державна	Міністерство освіти і науки України	3	18	0	0	0	0
22	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Рівненська область	120	Національний університет "Острозька академія"	Державна	Міністерство освіти і науки України	34	86	0	0	0	0
23	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Сумська область	33	Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка	Державна	Міністерство освіти і науки України	7	15	0	0	0	0
24	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Тернопільс ька область	171	Західноукраїнський національний університет	Державна	Міністерство освіти і науки України	10	84	0	0	0	0
25	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Харківська область	62	Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна	Державна	Міністерство освіти і науки України	200	114	0	0	0	0
26	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Харківська область	227	Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця	Державна	Міністерство освіти і науки України	74	36	0	3	0	0
27	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Хмельницьк а область	138	Хмельницький національний університет	Державна	Міністерство освіти і науки України	8	23	0	9	0	0
28	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Черкаська область	101	Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького	Державна	Міністерство освіти і науки України	9	50	0	3	0	0
29	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Чернівецьк а область	61	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	Державна	Міністерство освіти і науки України	29	129	0	7	0	0
30	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Чернігівськ а область	155	Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя	Державна	Міністерство освіти і науки України	6	9	0	0	0	0
31	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	7	Національний університет біоресурсів і природокористування України	Державна	Міністерство освіти і науки України	17	140	0	20	0	0
32	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	19	Маріупольський державний університет	Державна	Міністерство освіти і науки України	19	14	1	1	0	0
33	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	21	Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля	Державна	Міністерство освіти і науки України	3	1	0	2	0	0
34	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	41	Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Державна	Міністерство освіти і науки України	232	422	0	0	0	0
35	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	56	Київський університет імені Бориса Грінченка	Комунальн а	Департамент освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)	50	98	0	0	0	0
36	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	79	Національний університет "Києво-Могилянська академія"	Державна	Міністерство освіти і науки України	41	104	0	0	0	0
37	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	183	Національний авіаційний університет	Державна	Міністерство освіти і науки України	41	158	0	0	0	0
38	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	217	Заклад вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»	Приватна	Без підпорядкування	1	4	0	0	0	0
	01.07.2023	Бакалавр	Повна загальна середня освіта	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	249	Приватне акціонерне товариство "Вищий навчальний заклад "Міжрегіональна Академія	Приватна	Без підпорядкування	1	43	0	79	0	0

Активація Windows
Перейдіть до розділу "Настройки" активувати Windows.

Здобувачі освіт

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P
1	Станом	Освітній ступі	Основа вст	Код спеціал ості	Назва спеціальності	Регіо	Ко	Назва закладу освіти	Форма власно	Підпорядкування	Денна (бюдж	Денна (контр	Заочна (бюдж	Заочна (контр	Вечірня (бюдж	Вечірня (контр
54	01.07.2023	Бакалавр	Молодший спеціаліст	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	217	Заклад вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»	Приватна	Без підпорядкування	0	1	0	0	0	0
55	01.07.2023	Бакалавр	Молодший спеціаліст	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	249	Приватне акціонерне товариство "Вищий навчальний заклад "Міжрегіональна Академія управління персоналом"	Приватна	Без підпорядкування	0	6	0	1	0	0
56	01.07.2023	Бакалавр	Молодший спеціаліст	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	310	Приватний вищий навчальний заклад "Київський університет культури"	Приватна	Без підпорядкування	0	1	0	2	0	0
57	01.07.2023	Бакалавр	Молодший спеціаліст	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	318	Вищий навчальний заклад "Університет економіки та права "КРОК"	Приватна	Без підпорядкування	0	2	0	1	0	0
58	01.07.2023	Бакалавр	Молодший спеціаліст	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	6704	Український державний університет імені Михайла Драгоманова	Державна	Міністерство освіти і науки України	1	0	0	0	0	0
59	01.07.2023	Бакалавр	Фаховий молодший бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	310	Приватний вищий навчальний заклад "Київський університет культури"	Приватна	Без підпорядкування	0	1	0	0	0	0
60	01.07.2023	Бакалавр	Бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Дніпропетр овська область	36	Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"	Державна	Міністерство освіти і науки України	0	3	0	0	0	0
61	01.07.2023	Бакалавр	Бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Дніпропетр овська область	5707	Державний університет економіки і технологій	Державна	Міністерство освіти і науки України	0	2	0	0	0	0
62	01.07.2023	Бакалавр	Бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Закарпатсь ка область	1857	Товариство з обмеженою відповідальністю "Заклад вищої освіти Східно-європейський слов'янський університет"	Приватна	Без підпорядкування	0	25	0	0	0	0
63	01.07.2023	Бакалавр	Бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Івано-Франківськ а область	341	Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника	Державна	Міністерство освіти і науки України	0	3	0	0	0	0
64	01.07.2023	Бакалавр	Бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Львівська область	1139	Заклад вищої освіти "Львівський університет бізнесу та права"	Приватна	Без підпорядкування	0	3	0	0	0	0
65	01.07.2023	Бакалавр	Бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Харківська область	227	Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця	Державна	Міністерство освіти і науки України	0	0	0	1	0	0
66	01.07.2023	Бакалавр	Бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Хмельницьк а область	138	Хмельницький національний університет	Державна	Міністерство освіти і науки України	0	4	0	0	0	0
67	01.07.2023	Бакалавр	Бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Черкаська область	101	Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького	Державна	Міністерство освіти і науки України	0	2	0	0	0	0
68	01.07.2023	Бакалавр	Бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	Чернігівськ а область	155	Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя	Державна	Міністерство освіти і науки України	0	1	0	0	0	0
69	01.07.2023	Бакалавр	Бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	7	Національний університет біоресурсів і природокористування України	Державна	Міністерство освіти і науки України	0	1	0	0	0	0
70	01.07.2023	Бакалавр	Бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	310	Приватний вищий навчальний заклад "Київський університет культури"	Приватна	Без підпорядкування	0	1	0	0	0	0
71	01.07.2023	Бакалавр	Бакалавр	291	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студі	КИЇВ	318	Вищий навчальний заклад "Університет економіки та права "КРОК"	Приватна	Без підпорядкування	0	2	0	0	0	0
72											1272	3628	1	225	0	
73																
74														Всього		5126

Активація Windows
Перейдіть до розділу "Настройки" активувати Windows.

Здобувачі освіт

Готово Scroll Lock

ДОДАТОК Ж

АНКЕТА ДЛЯ ОПИТУВАННЯ ВИКЛАДАЧІВ ТА СТУДЕНТІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ, ВІДПОВІДНО ДО ВИЗНАЧЕНИХ КРИТЕРІЇВ

Шановний учаснику опитування! Просимо Вас взяти участь в анонімному опитуванні, метою якого є з'ясування показників для діагностики сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Якщо Ви надаєте згоду для участі в опитуванні, то Вам буде запропоновано чотири критерії, які умовно відповідають компонентам зазначеної готовності. Просимо Вас запропонувати показники (2–4 варіанти) для цих критеріїв з урахуванням наявного досвіду практичної та науково-педагогічної діяльності. Зазначте, будь ласка, найважливіші для професійної готовності знання, уміння, навички, ціннісні орієнтації, здатності, мотиви та переконання, професійно особистісні властивості і риси характеру тощо, необхідні для роботи в системі стратегічних комунікацій.

Результати опитування буде враховано для проведення дослідження.

№ з/п	Компоненти	Критерії	Показники (індикатори) (потрібно зазначити 2–4 показники (індикатори), які можна використати для отримання числових даних за критеріями)
1	Когнітивний	Пізнавальний	
2	Діяльнісний	Функціональний	
3	Професійно-особистісний	Професійно-психологічний	
4	Ціннісний	Аксіологічний	

Дякуємо за допомогу!

ДОДАТОК И
ІНФОРМОВАНА ЗГОДА ДЛЯ УЧАСНИКІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЕКСПЕРТІВ

Шановний(а) респонденте! Запрошуємо Вас взяти участь у науковому дослідженні, яке проводиться з метою оцінки рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Що передбачає участь у дослідженні

Участь у цьому дослідженні є добровільною та передбачає:

1) заповнення анкет або участь в опитуванні для визначення рівня сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій;

2) надання експертних оцінок щодо критеріїв і показників сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій;

3) можливу участь у фокус-групах або індивідуальних інтерв'ю з метою уточнення специфічних питань.

Ви маєте право відмовитися від участі у будь-який момент без жодних негативних наслідків. Ваші відповіді буде використано виключно в наукових цілях та оброблятимуться анонімно. Особисті дані не будуть розголошені чи передані третім особам. Дослідження передбачає заповнення анкети, що займе приблизно 20–30 хвилин. Результати буде подано у вигляді узагальнених даних без ідентифікації окремих учасників.

Ваші права як учасника дослідження

Ви можете відмовитися від участі або зупинити участь у будь-який час. У разі виникнення запитань Ви можете звернутися до організаторів дослідження.

Назва дослідження: «Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій».

Завершення додатка И

Дослідник: Діденко Ростислав Олександрович (*місце роботи, контактна інформація: тел., електронна адреса*).

Мета дослідження: визначити, обґрунтувати, упровадити й експериментально перевірити результативність педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Тривалість участі: 30–40 хвилин.

Конфіденційність: участь у цьому дослідженні є анонімною, усі отримані дані будуть збережені в конфіденційності та використані виключно для наукових цілей. Жодна інформація, що дозволяє ідентифікувати особу, не буде оприлюднена чи розголошена.

Ризики та переваги

Участь у дослідженні не пов’язана зі значними ризиками для учасників. Ви отримаєте можливість вплинути на процес удосконалення підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Добровільність участі

Участь є абсолютно добровільною. Ви маєте право відмовитися від участі або припинити її на будь-якому етапі без пояснення причин.

Контакти для додаткової інформації

Якщо у Вас виникнуть питання або сумніви, будь ласка, звертайтеся до Ростислава ДІДЕНКА (*контактна інформація дослідника*).

Підписання інформованої згоди

Я, (ПІБ учасника), прочитав(ла) інформацію про дослідження, згоден(на) брати участь та усвідомлюю свої права як учасника.

_____ ПІБ учасника (експерта)

_____ Дата

_____ Підпис

ДОДАТОК К

КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ, КРИТЕРІЇ Й ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПОКАЗНИКІВ ЇЇ СФОРМОВАНОСТІ

№ з/п	Компоненти	Критерії	Показники
1	Когнітивний	Пізнавальний	Знання основних теорій і концепцій, що пояснюють поведінку держав та міжнародних організацій на глобальному рівні; знання основних принципів і норм міжнародного права, включно з договорами, угодами та резолюціями міжнародних організацій; знання сучасних політичних процесів та основних тенденцій у міжнародних відносинах; знання основ міжнародної економіки, торгових угод, інвестиційних стратегій і фінансових ринків; знання правил та норм дипломатичного етикету, що необхідні для офіційних зустрічей і переговорів; знання стратегій і тактик, що використовуються для ефективного комунікаційного управління, включно з кризовими комунікаціями; знання методів і підходів до аналізу та вирішення міжнародних конфліктів; знання основ інформаційної безпеки та захисту даних, особливо в контексті стратегічних комунікацій; знання і розуміння культурних відмінностей та методів ефективної міжкультурної комунікації; знання принципів управління медіаресурсами і роботи з масовими медіа; знання стратегій і тактик політичного маркетингу, включаючи кампанії та суспільні ініціативи; знання психологічних аспектів комунікацій, включно з маніпуляціями, впливом і переконанням; знання принципів і методів роботи із соціальними мережами та цифровими платформами для поширення інформації; знання методів збору, обробки й аналізу даних для підтримки прийняття рішень у стратегічних комунікаціях; знання етичних принципів та стандартів професійної відповідальності у сфері комунікацій
2			Здатність проводити глибокий аналіз міжнародних подій і процесів, оцінювати ризики та можливості; уміння писати чіткі, зрозумілі і переконливі тексти, такі як звіти, статті, пресрелізи й аналітичні матеріали; уміння чітко і переконливо висловлюватися під час презентацій, переговорів та публічних виступів;

Продовження додатка К

№ з/п	Компоненти	Критерії	Показники
	Діяльнісний	Функціональний	навички ведення переговорів, зокрема стратегічне планування, тактичні прийоми й управління конфліктами; здатність ефективно спілкуватися і взаємодіяти з представниками різних культур, ураховуючи культурні відмінності; уміння розробляти, реалізовувати та оцінювати ефективність комунікаційних стратегій і кампаній; навички управління комунікаціями в умовах кризи, зокрема швидке реагування й управління репутацією; уміння ефективно співпрацювати з представниками медіа, організовувати пресконференції та готувати медіаконтент; навички використання соціальних мереж і цифрових платформ для просування ідей, проєктів та організацій; уміння аналізувати великі обсяги даних для прийняття обґрунтованих рішень у сфері стратегічних комунікацій; навички планування, організації, керування та контролю проєктів у сфері міжнародних відносин і комунікацій; здатність забезпечувати захист інформації та розуміння основ інформаційної безпеки; здатність критично оцінювати інформацію, виявляти маніпуляції і розпізнавати фейки; здатність розуміти й управляти своїми емоціями, а також розуміти емоції інших для ефективної взаємодії; здатність швидко адаптуватися до змінних умов та нових викликів у сфері міжнародних відносин і комунікацій
3	Професійно-особистісний	Професійно-психологічний	Відповідальність – здатність брати її на себе за свої дії і рішення, особливо в кризових ситуаціях. цілеспрямованість – здатність ставити чіткі цілі та наполегливо працювати для їх досягнення; емпатія – здатність розуміти і співчувати почуттям і потребам інших людей, що є ключовим для ефективної комунікації; самоконтроль – здатність управляти своїми емоціями і залишатися спокійним у стресових ситуаціях; адаптивність – здатність швидко адаптуватися до змінних умов та нових викликів; критичне мислення – здатність об’єктивно оцінювати інформацію, виявляти маніпуляції й ухвалювати обґрунтовані рішення; стресостійкість – здатність ефективно працювати під тиском і в умовах високого стресу; комунікабельність – здатність легко й ефективно спілкуватися з різними людьми, встановлювати і підтримувати контакти; ініціативність – здатність виявляти ініціативу, пропонувати нові ідеї та рішення;

Завершення додатка К

№ з/п	Компоненти	Критерії	Показники
			аналітичні здібності – здатність аналізувати складні ситуації, виявляти основні проблеми і пропонувати ефективні рішення; етичність – дотримання високих моральних та етичних стандартів у своїй професійній діяльності; пунктуальність – здатність виконувати обов'язки вчасно і дотримуватися встановлених строків; дипломатичність – здатність вести переговори і вирішувати конфлікти, не загострюючи ситуацію; відкритість до нових знань – бажання і здатність постійно вчитися, оновлювати свої знання та навички; самостійність – здатність самостійно ухвалювати рішення та діяти без постійного керівництва
4	Ціннісний	Аксіологічний	Патріотизм (відданість інтересам своєї країни і прагнення працювати на її благо, зберігаючи та захищаючи її інтереси на міжнародному рівні); етичність і чесність (дотримання високих моральних принципів, правдивість і чесність у всіх професійних взаємодіях); повага до різноманіття (визнання і повага культурних, релігійних та етнічних відмінностей, що сприяє ефективній міжкультурній комунікації); соціальна відповідальність (здатність брати на себе відповідальність за свої дії і рішення, особливо в умовах кризи, усвідомлення своєї ролі в суспільстві та готовність діяти в інтересах спільного блага); професіоналізм (постійне прагнення до високого рівня професійних знань і навичок, удосконалення своїх компетенцій); відкритість і прозорість (сприяти у своїй діяльності довірі та взаєморозумінню); справедливість (прагнення до справедливого ставлення до всіх людей, ухвалення рішень на основі об'єктивних критеріїв); інноваційність (прагнення до впровадження нових ідей, методів і технологій у свою професійну діяльність); колективізм і командна робота (здатність ефективно працювати в команді, підтримувати і допомагати колегам, досягати спільних цілей); екологічна свідомість (розуміння важливості збереження навколишнього середовища і впровадження екологічних практик у свою діяльність); стратегічне мислення (здатність мислити стратегічно, прогнозувати наслідки своїх дій й ухвалювати рішення, які сприятимуть довгостроковому успіху)

ДОДАТОК Л

АНКЕТА ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЩОДО З'ЯСУВАННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Шановні студенти! Просимо Вас взяти участь у дослідженні проблеми формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Мета цього опитування – з'ясування сучасного стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Отримана в результаті анкетування інформація дозволить нам удосконалювати процес підготовки. Анкета є анонімною, а її результати буде використано виключно в наукових цілях.

1. Вкажіть загальні відомості про себе:

1.1. ЗВО _____

1.2. Курс навчання _____

1.3. Спеціальність _____

2. Виразіть ступінь задоволення рівнем підготовленості до роботи в системі стратегічних комунікацій.

☐ максимально задоволені рівнем підготовленості;

☐ задоволені рівнем підготовленості;

☐ незадоволені рівнем підготовленості;

☐ максимально незадоволені рівнем підготовленості;

☐ не маю відповіді.

3. Як Ви вважаєте, які чинники негативно позначаються на формуванні професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій?

Продовження додатка Л

☐ труднощі в організації самостійної навчальної діяльності, відсутність навичок її планування та самоконтролю;

☐ складність самооцінки і корекції результатів навчання;

☐ недостатній рівень загальноосвітньої підготовки і володіння професійними знаннями;

☐ недостатній рівень практичної підготовки;

☐ низький рівень розвитку критичного мислення та навичок аналізу інформації;

☐ недостатній рівень знань іноземних мов і міжкультурної комунікації;

☐ брак мотивації до самостійного навчання та професійного розвитку;

☐ низький рівень цифрової грамотності і вмінь працювати з інформаційними технологіями;

☐ психологічна неготовність до роботи в умовах стресу та високої динамічності комунікацій;

☐ недостатня увага до розвитку навичок публічних виступів і ведення переговорів;

☐ недостатнє залучення сучасних інтерактивних методів навчання (кейси, тренінги, моделювання ситуацій);

☐ невміння правильно організовувати свій час, користуватися правилами тайм-менеджменту, керувати власним бюджетом часу;

☐) інше (уточніть) _____.

4. Яка із зазначених нижче форм навчання, на Вашу думку, забезпечує найбільш продуктивний результат у засвоєнні навчального матеріалу та формуванні професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій?

☐ лекція;

☐ семінар;

☐ лабораторна, практична робота;

☐ курсова робота;

☐ навчальна та виробнича практика;

☐ самостійна робота;

☐ творчий проєкт;

☐ наукова студентська робота;

☐ ігрові технології;

☐ практико-орієнтовані заняття (тренінги, кейс-стаді);

☐ інше (уточніть) _____.

5. Чи достатній, на Вашу думку, рівень упровадження в освітній процес сучасних технологій, методів і форм навчання під час викладання освітніх компонент Освітньо-професійної програми?

☐ так, цілком достатній;

☐ так, але є можливості для покращення;

☐ нейтрально, не можу визначити;

☐ ні, недостатній, потребує значних покращень;

☐ ні, зовсім недостатній.

6. Чи налагоджений зворотний зв’язок у Вас із викладачами щодо отримання необхідної консультаційної допомоги під час вивчення навчальних дисциплін?

☐ так, завжди отримую необхідну допомогу;

☐ так, але не завжди вчасно;

☐ іноді, залежить від викладача;

☐ ні, не часто отримую необхідну допомогу;

☐ ні, зовсім не отримую допомогу.

Продовження додатка Л

7. Як Ви вважаєте, які зміни слід ввести в освітній процес із метою підготовки фахівців міжнародних відносин з високим рівнем сформованості професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій?

☐ організовувати міжнародні стажування та практики для студентів;

☐ розширити навчальні програми курсами зі стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки;

☐ упровадити більше практико-орієнтованих занять (тренінги, кейс-стаді, симуляції кризових ситуацій);

☐ активно використовувати технології змішаного та перевернутого навчання;

☐ залучати до викладання фахівців-практиків у сфері міжнародних відносин і стратегічних комунікацій;

☐ запровадити обов’язкові тренінги з критичного мислення, аналізу інформації та протидії маніпуляціям;

☐ підвищити акцент на розвитку комунікативних навичок: публічних виступів, ведення переговорів, міжкультурної комунікації;

☐ зміцнити патріотичне виховання і формування соціальної відповідальності студентів;

☐ упровадити навчальні модулі з цифрової грамотності та роботи із сучасними комунікаційними платформами;

☐ використовувати ігрові технології, симуляції кризових ситуацій і ділові ігри для розвитку навичок ухвалення рішень;

☐ посилити інтеграцію навчання з різними проєктами міжнародних організацій та урядових структур;

☐ організувати регулярні воркшопи і майстер-класи з провідними експертами зі стратегічних комунікацій;

Завершення додатка Л

☐ створити умови для активної наукової роботи студентів у сфері стратегічних комунікацій;

☐ розвивати у студентів стресостійкість і навички самоконтролю через спеціальні психологічні тренінги;

☐ інше (уточніть) _____.

Дякуємо за співпрацю.

ДОДАТОК М

АНКЕТА ДЛЯ САМООЦІНЮВАННЯ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Шановні студенти! Користуючись п’ятибальною шкалою, спробуйте зробити самооцінку власних рівнів сформованості професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій. Якщо Ви вважаєте, що відмінно володієте зазначеними вміннями чи якостями, відзначте це оцінкою «5», якщо ж у Вас та чи інша здатність ще не сформована – поставте «1». В інших випадках використайте можливості п’ятибальної шкали.

№	Питання	Оцінка (1–5)
1	Я володію основними поняттями і принципами стратегічних комунікацій	
2	Я добре обізнаний(а) із сучасними політичними процесами та тенденціями в міжнародних відносинах	
3	Я розумію основи інформаційної безпеки і методи захисту даних	
4	Я враховую культурні відмінності під час міжкультурної комунікації	
5	Я здатний(а) аналізувати міжнародні події й оцінювати можливі ризики	
6	Я вмію розробляти, реалізовувати та оцінювати комунікаційні стратегії	
7	Я вмію ефективно управляти комунікаціями в умовах кризових ситуацій	
8	Я вмію критично оцінювати інформацію і розпізнавати маніпулятивні впливи	
9	Я зберігаю спокій та дієздатність у стресових ситуаціях	
10	Я здатний(а) до самоконтролю у складних і відповідальних обставинах	
11	Я постійно застосовую критичне мислення для оцінки інформації й ухвалення рішень	
12	Я виявляю емпатію та розумію емоції інших людей	
13	Я відчуваю гордість за свою країну і прагну її розвитку	
14	Я поважаю різноманіття думок, культур та традицій	
15	Я усвідомлюю свою відповідальність перед суспільством і дію відповідально	
16	Я дотримуюсь етичних принципів і завжди виявляю чесність у своїх діях	

Дякуємо за об’єктивні відповіді!

ДОДАТОК Н

АНКЕТА ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ ЩОДО З'ЯСУВАННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Шановний(а) викладач(ка)! Мета цього опитування – з'ясування сучасного стану сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Анкета є анонімною, а її результати буде використано виключно в наукових цілях.

1. Ваш стаж викладацької діяльності:

☐ до 5 років;

☐ 5–10 років;

☐ 10–20 років;

☐ більше 20 років.

2. Які дисципліни Ви викладаєте? (зазначте їх): _____

3. Чи маєте Ви практичний досвід роботи у сфері міжнародних відносин або стратегічних комунікацій?

☐ Так (вкажіть, де і скільки років): ___;

☐ Ні.

4. Як Ви вважаєте, чи відповідає рівень сформованості професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій у Вашому ЗВО вимогам, які пред'являються ринком праці:

☐ так, повністю відповідає;

☐ майже відповідає;

☐ не повною мірою відповідає;

☐ не відповідає зовсім;

☐ важко оцінити.

5. Як Ви вважаєте, які чинники негативно позначаються на формуванні професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій?

☐ труднощі в організації самостійної навчальної діяльності, відсутність навичок її планування та самоконтролю;

☐ складність самооцінки та корекції результатів навчання;

☐ недостатній рівень загальноосвітньої підготовки і володіння професійними знаннями;

☐ недостатній рівень практичної підготовки;

☐ низький рівень розвитку критичного мислення та навичок аналізу інформації;

☐ недостатній рівень знань іноземних мов і міжкультурної комунікації;

☐ брак мотивації до самостійного навчання та професійного розвитку;

☐ низький рівень цифрової грамотності і вмінь працювати з інформаційними технологіями;

☐ психологічна неготовність до роботи в умовах стресу та високої динамічності комунікацій;

☐ недостатнє залучення сучасних інтерактивних методів навчання (кейси, тренінги, моделювання ситуацій);

☐ невміння правильно організовувати свій час, користуватися правилами тайм-менеджменту, керувати власним бюджетом часу;

☐ інше (уточніть) _____.

6. Які із зазначених нижче форм, методів, технологій навчання Ви використовуєте в освітній діяльності для підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій?

☐ лекція;

Завершення додатка Н

☐ семінар;

☐ лабораторна, практична робота;

☐ курсова робота;

☐ навчальна та виробнича практика;

☐ самостійна робота;

☐ проєктна діяльність;

☐ наукова студентська робота;

☐ ігрові технології;

☐ практико-орієнтовані заняття (тренінги, кейс-стаді);

☐ технологія контекстного навчання;

☐ вебквести;

☐ інформаційно-комунікаційні технології (комп'ютерні презентації, тестування, електронні підручники, Інтернет, соціальні мережі);

☐ інтерактивні технології;

☐ рольові, ділові ігри;

☐ інше (уточніть) _____.

Дякуємо за співпрацю.

ДОДАТОК П

АНКЕТА ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗАХОДІВ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Шановний(а) викладач(ка)! Мета цього опитування – з'ясувати Ваші уявлення та визначити пропозиції щодо форм, методів, прийомів і заходів, які допоможуть покращити підготовку студентів до роботи у сфері стратегічних комунікацій. Анкета є анонімною, а її результати буде використано виключно в наукових цілях.

1. Загальні запитання

1.1. Ваш стаж викладацької діяльності:

☐ до 5 років;

☐ 5–10 років;

☐ 10–20 років;

☐ більше 20 років.

1.2. Які дисципліни Ви викладаєте? (зазначте їх): _____.

1.3. Чи маєте Ви практичний досвід роботи у сфері міжнародних відносин або стратегічних комунікацій?

☐ так (вкажіть, де і скільки років): ___;

☐ ні.

2. Методичні аспекти

2.1. Які методи навчання, на Вашу думку, є найбільш ефективними для підготовки фахівців у сфері стратегічних комунікацій? (Оберіть усі, що підходять):

☐ лекції;

☐ семінари;

☐ практичні заняття;

☐ симуляції професійних ситуацій;

☐ проєктна робота;

☐ інші (вкажіть): _____.

2.2. Чи вважаєте Ви доцільним використання кейс-методів у навчанні?

☐ так;

☐ частково;

☐ ні.

2.3. Як Ви оцінюєте роль інтерактивних методів (дискусії, мозковий штурм, дебати) у навчальному процесі?

☐ дуже важлива;

☐ важлива;

☐ малозначуща;

☐ неважлива.

3. Дидактичні аспекти

3.1. Які теми, на Вашу думку, потребують більшого акценту в підготовці студентів до роботи в сфері стратегічних комунікацій? (Оберіть до трьох варіантів):

☐ основи стратегічних комунікацій;

☐ міжнародні політичні процеси;

☐ інформаційна безпека;

☐ міжкультурна комунікація;

☐ робота з медіа і соціальними мережами;

☐ кризові комунікації;

☐ інше (вкажіть): _____.

3.2. Чи вважаєте Ви, що навчальні програми достатньо адаптовані до сучасних вимог ринку праці?

☐ так;

☐ частково;

☐ ні.

3.3. Як Ви оцінюєте наявні навчальні матеріали (підручники, посібники) із дисциплін, пов'язаних із стратегічними комунікаціями?

☐ дуже високий рівень;

☐ високий рівень;

☐ задовільний рівень;

☐ незадовільний рівень.

4. Організаційні аспекти

4.1. Які форми співпраці з роботодавцями, на Вашу думку, доцільно впровадити для підготовки студентів? (Оберіть усі, що підходять):

☐ стажування студентів у профільних організаціях;

☐ проведення гостьових лекцій експертами-практиками;

☐ спільна розробка проєктів з роботодавцями;

☐ участь роботодавців у розробці навчальних програм;

☐ інше (вкажіть): _____.

4.2. Чи потрібно збільшити кількість практичних занять у навчальних програмах?

☐ так;

☐ частково;

☐ ні.

4.3. Які заходи могли б підвищити мотивацію студентів до навчання?

☐ конкурси й олімпіади;

☐ участь у реальних проєктах;

☐ додаткове фінансування для найкращих студентів;

☐ інше (вкажіть): _____.

5. Наукові аспекти

5.1. Чи доцільно залучати студентів до наукової роботи в сфері стратегічних комунікацій?

☐ так;

☐ частково;

☐ ні.

5.2. Які форми наукової роботи, на Вашу думку, є найбільш ефективними?

☐ написання наукових статей;

☐ участь у конференціях;

☐ виконання дослідницьких проєктів;

☐ інше (вкажіть): _____.

5.3. Як можна підвищити рівень наукової підготовки студентів?

_____

6. Узагальнення

6.1. Які три основні заходи, на Вашу думку, слід упровадити для покращення підготовки студентів?

_____

6.2. Що, на Вашу думку, є найбільшим викликом у підготовці фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій?

_____

Дякуємо за Ваші відповіді! Ваші пропозиції допоможуть вдосконалити навчальні програми та підготовку студентів!

ДОДАТОК Р

МОРФОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Параметри	Когнітивний компонент (знання, аналітичне мислення)	Діяльнісний компонент (уміння, навички)	Професійно-особистісний компонент (саморозвиток, комунікація)	Ціннісний компонент (етика, відповідальність)
Методи навчання	Проблемно-орієнтоване навчання; аналіз міжнародних кейсів і стратегій; лекційно-семінарські заняття з міжнародних відносин та комунікацій; компаративний аналіз комунікаційних стратегій; аналітичний огляд; дебрифінг	Метод проєктного навчання; моделювання переговорних процесів; симуляційні ігри (кризові комунікації, дипломатичні переговори); метод ситуативного аналізу (case study); навчання через дію (learning by doing)	Інтерактивні тренінги з розвитку комунікаційних навичок; Наставництво, коучинг, менторство; робота в команді над спільними комунікаційними проєктами; рефлексивне навчання, інтерактивні семінари; фасилітація	Дискусії щодо етики стратегічних комунікацій; метод моральних дилем; рефлексивний аналіз професійної діяльності (етичні кейси); соціокультурний аналіз; метод моральних дилем; ситуаційний аналіз; кейс-метод на основі реальних конфліктів
Форми організації	Лекції, семінари, конференції; вебінари та панельні дискусії; самостійне опрацювання теоретичних матеріалів; авторські курси; інтерактивні лекції; онлайн-курси	Тренінги з кризових комунікацій; ділові ігри, моделювання ситуацій; створення й аналіз стратегічних комунікаційних кампаній	Участь у міжнародних конференціях та форумах; спільні міжуніверситетські освітні проєкти; волонтерські комунікаційні ініціативи	Стажування в міжнародних організаціях; соціально орієнтовані комунікаційні проєкти; волонтерські проєкти; навчальні поїздки; участь у міжнародних форумах; освітня дипломатія; майстер-класи від експертів з міжнародних стратегічних комунікацій

Продовження додатка Р

Параметри	Когнітивний компонент (знання, аналітичне мислення)	Діяльнісний компонент (уміння, навички)	Професійно-особистісний компонент (саморозвиток, комунікація)	Ціннісний компонент (етика, відповідальність)
Прийоми навчання	Евристичне опитування; SWOT-аналіз; мозковий штурм; дискусії; робота з першоджерелами; концептуальні карти	Рольові ігри; кейс-аналіз; метод ситуативного моделювання; метод «круглого столу»; зворотний зв'язок» peer-to-peer learning	Самопрезентація; аналіз відео-записів переговорів; міжкультурна комунікація; моделювання реальних робочих ситуацій	Аналіз етичних конфліктів; рефлексія; кейси моральної відповідальності; професійна етика, етичний кодекс дипломата
Освітнє середовище	Доступ до аналітичних баз даних (Scopus, Web of Science); цифрові освітні платформи (Coursera, FutureLearn, Prometheus); мультимедійні матеріали; аналітичні звіти; віртуальні бібліотеки; хмарні технології	Віртуальні середовища для стратегічного планування (інтерактивні симулятори, комунікаційні лабораторії); практичні майстер-класи від експертів; використання VR/AR для моделювання кризових ситуацій; інтерактивні платформи для командної роботи (Trello, Miro)	Міжкультурне середовище (навчання через міжнародні студентські проєкти, спільні онлайн-курси з іноземними університетами); колаборація з міжнародними аналітичними центрами; міждисциплінарне середовище; інтеграція з бізнесом та міжнародними організаціями; партнерські проєкти з дипломатичними установами	Інтерактивні модулі з етики комунікацій; історичні кейси стратегічних комунікацій (дослідження пропагандистських та контрпропагандистських кампаній); соціально-орієнтоване середовище; академічна доброчесність; громадянська активність; етичні кодекси міжнародних організацій
Ресурси	Підручники; наукові статті; бази даних; дослідницькі центри з питань стратегічних комунікацій; доступ до медіаархівів	Аналітичні платформи для роботи з інформацією (Google Trends, CrowdTangle, Maltego); програмне забезпечення для аналізу інформаційного простору (LexisNexis, Tableau, NVivo);	Інтерактивні тренінги з міжнародними експертами; онлайн-співпраця з дипломатичними представництвами; наставництво від фахівців у сфері міжнародних комунікацій	Етичні кодекси міжнародних комунікаційних організацій (PRSA, EACD, CIPR); бази даних про міжнародні етичні конфлікти та їхнє вирішення

Завершення додатка Р

Параметри	Когнітивний компонент (знання, аналітичне мислення)	Діяльнісний компонент (уміння, навички)	Професійно-особистісний компонент (саморозвиток, комунікація)	Ціннісний компонент (етика, відповідальність)
		онлайн-платформи для моделювання комунікаційних кампаній		
Контроль та оцінювання	Аналітичні звіти про інформаційні кампанії; тести на знання з міжнародних комунікацій; есе; онлайн-квест-тестування	Розробка та презентація комунікаційних стратегій; розв’язання кейсів у реальному часі; перевірка практичних умінь у симуляціях; практичні кейсові завдання; захист проєктів; рольові виступи; командні презентації	Оцінка портфоліо комунікаційних проєктів; самооцінка та рефлексія щодо навичок; відеозвіти з проєктної роботи	Написання есе і рефлексивних звітів про етичні аспекти професії; експертні висновки щодо етичних дилем; участь у міжнародних дискусіях; публічний захист етичного кейсу

ДОДАТОК С
АНКЕТА ДЛЯ ЕКСПЕРТІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Шановний експерте! Просимо Вас взяти участь в анонімному опитуванні, метою якого є визначення педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Вам запропоновано перелік педагогічних умов. Просимо Вас за шкалою оцінювання, яка відображає ступінь важливості педагогічних умов, поставити оцінку відповідно до шкали оцінювання для кожного пункту в списку умов. Шкала складається з чисел від 1 до 5, що дозволяє відобразити ступінь важливості кожної педагогічної умови:

1 – малозначуща педагогічна умова;

2 – має певне значення, але не є пріоритетною;

3 – середній рівень важливості;

4 – значуща педагогічна умова;

5 – найважливіша педагогічна умова для підготовки фахівців міжнародних відносин.

Просимо Вас також запропонувати свої варіанти педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Результати опитування у подальшому буде враховано для обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

№ з/п	Педагогічні умови	Оцінка за шкалою від 1 до 5 балів
1	Створення інтегрованого когнітивно-розвивального освітнього середовища	
2	Організація практико-орієнтованого навчання	
3	Формування професійно-особистісної компетентності через міжкультурну взаємодію	

Завершення додатка С

№ з/п	Педагогічні умови	Оцінка за шкалою від 1 до 5 балів
4	Розвиток ціннісної складової професійної діяльності	
5	Інтеграція міждисциплінарного та практико-орієнтованого підходів	
6	Розвиток професійної компетентності з використанням сучасних технологій	
7	Формування мовної та міжкультурної компетентності	
8	Розвиток «м'яких навичок» (soft skills) та підготовка студентів до роботи у кризових ситуаціях	
9	Формування професійної мотивації, етики та співпраця зі стейкхолдерами	
10	Інтеграція професійно-особистісного розвитку у навчальний процес	
11	Формування діяльнісної компетентності через практико-орієнтоване навчання	
12	Формування ціннісних орієнтирів через етико-орієнтоване навчання	
13	Використання сучасних освітніх ресурсів та цифрових технологій	
14	Запровадження багатокомпонентного оцінювання навчальних досягнень	
15	Зазначте свій варіант	

Дякуємо за допомогу!

ДОДАТОК Т
ПРИКЛАДИ ФОРМ І МЕТОДІВ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ШЛЯХОМ МОДЕЛЮВАННЯ КОНТЕКСТУ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Рольові ігри. «Симуляція пресбрифінгу в умовах кризової ситуації». Студентам пропонувалося спробувати себе у ролі речника Міністерства закордонних справ, журналістів, представників міжнародних організацій. Сценарій передбачав витік конфіденційної інформації в іноземних ЗМІ. Завдання: зробити публічну заяву, відповісти на запитання, зберігаючи професійність та етичні стандарти.

2. Ділові ігри. Гра «Інформаційна атака». За сценарієм студентські команди мають представляти комунікаційні відділи урядів різних країн. Завдання передбачає розробку плану реагування на фейкову новину, що набирає обертів у соцмережах. Команди презентують антикризову стратегію, обґрунтовують вибір інструментів і каналів, демонструють таймлайн дій (графічне позначення плину часу, яке надає змогу проілюструвати послідовність та тривалість подій і процесів).

3. Командні проєкти. Групи студентів розробляють стратегію міжнародної інформаційної кампанії на тему «Україна – безпековий партнер Європи». Проєкт охоплює аналіз аудиторій, ключові меседжі, візуальні рішення, інструменти поширення, моніторинг ефективності. Презентація відбувається перед «експертною комісією» (викладачі, запрошені фахівці).

4. Практичні заняття з розробки комунікаційних матеріалів. Під час заняття студенти створюють офіційний пресреліз від імені вигаданої міжнародної гуманітарної місії щодо конфлікту в умовній країні. Після написання тексти обговорюються в групі з акцентом на структурність, точність, нейтральність тону і дотримання стандартів стратегічних комунікацій.

Завершення додатка Т

5. Кейс-метод. Розглядаються матеріали кампанії «EUvsDisinfo» (проєкт Оперативної робочої групи зі стратегічних комунікацій Європейської служби зовнішніх справ). Студенти аналізують кейс: які фейки спростовувались, якими каналами поширювалась інформація, як працювала візуальна комунікація, які ризики були пов’язані з кампанією. Після обговорення студенти виконують завдання: адаптувати підхід для України в умовах гібридної війни росії проти України.

6. Симуляційні тренінги, зокрема на тему «Кризова стратегічна група». Студенти отримують кейс – міжнародний скандал за участі умовної делегації України. Ролі: аналітик, речник, експерт із цифрової дипломатії, соціальний медіаменеджер. Упродовж 60 хвилин необхідно створити план дій, провести координацію ролей, підготовку до комунікаційної відповіді.

ДОДАТОК У

МАТРИЦЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗІСТАВЛЕННЯ ХАРАКТЕРИСТИК РОЗПОДІЛІВ КОНТРОЛЬНИХ ТА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ГРУП ЗА СТАТИСТИЧНИМ КРИТЕРІЄМ ПІРСОНА (χ^2)

Досліджувані групи	КГ до початку експерименту	КГ після експерименту	ЕГ до початку експерименту	ЕГ після експерименту
Сформованість когнітивного компонента				
КГ до початку експерименту	–	$\chi^2_{емп.}$ = 2,8575 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$ = 0,1833 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	**$\chi^2_{емп.}$ = 86,0477** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**
КГ після експерименту	$\chi^2_{емп.}$ = 2,8575 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	–	$\chi^2_{емп.}$ = 4,3963 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	**$\chi^2_{емп.}$ = 61,4754** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**
ЕГ до початку експерименту	$\chi^2_{емп.}$ = 0,1833 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$ = 4,3963 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	–	**$\chi^2_{емп.}$ = 92,7949** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**
ЕГ після експерименту	**$\chi^2_{емп.}$ = 86,0477** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**	**$\chi^2_{емп.}$ = 61,4754** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**	**$\chi^2_{емп.}$ = 92,7949** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**	–
Сформованість діяльнісного компонента				
КГ до початку експерименту	–	$\chi^2_{емп.}$ = 1,8516 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$ = 0,1485 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	**$\chi^2_{емп.}$ = 87,2042** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**
КГ після експерименту	$\chi^2_{емп.}$ = 1,8516 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок	–	$\chi^2_{емп.}$ = 2,9313 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок	**$\chi^2_{емп.}$ = 68,0027** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності**

Продовження додатка У

Досліджувані групи	КГ до початку експерименту	КГ після експерименту	ЕГ до початку експерименту	ЕГ після експерименту
	співпадають на рівні значущості $\alpha = 0,05$		співпадають на рівні значущості $\alpha = 0,05$	**характеристик вибірок складає $P = 95$ %**
ЕГ до початку експерименту	$\chi^2_{емп.} = 0,1485$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості $\alpha = 0,05$	$\chi^2_{емп.} = 2,9313$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості $\alpha = 0,05$	–	**$\chi^2_{емп.} = 93,6409$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Достовірність відмінності характеристик вибірок складає $P = 95$ %**
ЕГ після експерименту	**$\chi^2_{емп.} = 87,2041$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Достовірність відмінності характеристик вибірок складає $P = 95$ %**	**$\chi^2_{емп.} = 68,0027$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Достовірність відмінності характеристик вибірок складає $P = 95$ %**	**$\chi^2_{емп.} = 93,6409$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Достовірність відмінності характеристик вибірок складає $P = 95$ %**	–
Сформованість професійно-особистісного компонента				
КГ до початку експерименту	–	$\chi^2_{емп.} = 1,4232$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості $\alpha = 0,05$	$\chi^2_{емп.} = 0,1624$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості $\alpha = 0,05$	**$\chi^2_{емп.} = 58,0764$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Достовірність відмінності характеристик вибірок складає $P = 95$ %**
КГ після експерименту	$\chi^2_{емп.} = 1,4232$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості $\alpha = 0,05$	–	$\chi^2_{емп.} = 1,2362$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості $\alpha = 0,05$	**$\chi^2_{емп.} = 45,4298$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Достовірність відмінності характеристик вибірок складає $P = 95$ %**
ЕГ до початку експерименту	$\chi^2_{емп.} = 0,1624$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості $\alpha = 0,05$	$\chi^2_{емп.} = 1,2362$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості $\alpha = 0,05$	–	**$\chi^2_{емп.} = 56,1674$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Достовірність відмінності характеристик вибірок складає $P = 95$ %**
ЕГ після експерименту	**$\chi^2_{емп.} = 58,0764$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Достовірність відмінності характеристик вибірок складає $P = 95$ %**	**$\chi^2_{емп.} = 45,4298$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Достовірність відмінності характеристик вибірок складає $P = 95$ %**	**$\chi^2_{емп.} = 56,1674$ $\chi^2_{кр.} = 7,815$ Достовірність відмінності характеристик вибірок складає $P = 95$ %**	–

Продовження додатка У

Досліджувані групи	КГ до початку експерименту	КГ після експерименту	ЕГ до початку експерименту	ЕГ після експерименту
Сформованість ціннісного компонента				
КГ до початку експерименту	–	$\chi^2_{емп.}$ = 0,9100 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$ = 0,9488 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	**$\chi^2_{емп.}$ = 29,6604** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**
КГ після експерименту	$\chi^2_{емп.}$ = 0,9100 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	–	$\chi^2_{емп.}$ = 3,0905 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	**$\chi^2_{емп.}$ = 22,3627** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**
ЕГ до початку експерименту	$\chi^2_{емп.}$ = 0,9488 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$ = 3,0905 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	–	**$\chi^2_{емп.}$ = 32,2560** $\chi^2_{кр.}$ **= 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**
ЕГ після експерименту	**$\chi^2_{емп.}$ = 29,6604** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**	**$\chi^2_{емп.}$ = 22,3627** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**	**$\chi^2_{емп.}$ = 32,2560** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає P = 95 %**	–
Середні значення сформованості професійної готовності до роботи в системі стратегічних комунікацій				
КГ до початку експерименту	–	$\chi^2_{емп.}$ = 1,5001 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	$\chi^2_{емп.}$ = 0,1953 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	**$\chi^2_{емп.}$ = 60,2920** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає P = 95 %**
КГ після експерименту	$\chi^2_{емп.}$ = 1,5001 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	–	$\chi^2_{емп.}$ = 2,2831 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	**$\chi^2_{емп.}$ = 46,4244** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**
ЕГ до початку експерименту	$\chi^2_{емп.}$ = 0,1953 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики	$\chi^2_{емп.}$ = 2,2831 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Характеристики	–	**$\chi^2_{емп.}$ = 65,2439** **$\chi^2_{кр.}$ = 7,815** **Достовірність**

Завершення додатка У

Досліджувані групи	КГ до початку експерименту	КГ після експерименту	ЕГ до початку експерименту	ЕГ після експерименту
	вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05	вибірок співпадають на рівні значущості α = 0,05		**відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**
ЕГ після експерименту	**$\chi^2_{емп.}$ = 60,2920 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**	**$\chi^2_{емп.}$ = 46,4244 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**	**$\chi^2_{емп.}$ = 65,2439 $\chi^2_{кр.}$ = 7,815 Достовірність відмінності характеристик вибірок складає *P* = 95 %**	–

Примітки: $\chi^2_{емп.}$ – емпіричне значення критерію Пірсона; $\chi^2_{кр.}$ – критичне значення критерію Пірсона; α – рівень значущості; P – ймовірність.

ДОДАТОК Ф
СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Діденко О., Діденко Р. Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій як предмет наукових досліджень. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки.* Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. № 2(33). С. 126–142. https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v33i2.1436

2. Didenko R. O. Experience and Peculiarities of the Content of Training Future International Relations Specialists to Work in the System of Strategic Communications. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*. 2023. № 10(16). С. 281–292. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-281-292

3. Діденко Р. О. Структура та особливості діагностики професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. Т. 12, № 9. С. 21–26. https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i9-003

4. Діденко Р. О. Обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2025. Т. 13, № 1. С. 15–22. https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i1-002

5. Didenko R. O. Results of Experimental Work on Training Future International Relations Specialists to Work in the System of Strategic Communications. *Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія*

Продовження додатка Ф

«Історія та археологія»). 2025. № 5(35). С. 911–924. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-5(35)-911-924

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

6. Діденко Р. О. Актуальні питання підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Філософські аспекти професійної освіти* : матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон – Кропивницький, 17 листопада 2022 р.) / Херсонський державний аграрно-економічний університет. Херсон – Кропивницький : ПП «Поліум», 2022. С. 99–101.

7. Діденко Р. О. Зарубіжний досвід підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 25–26 квітня 2023 р.) : у двох томах. Т. 2 / Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів, 2023. С. 247–250.

8. Діденко Р. О. Європейський досвід підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Відкрита наука України: візійний дискурс в умовах воєнного стану* : матеріали II Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 27–29 вересня 2023 р.) / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2023. С. 317–318.

9. Діденко Р. О. Особливості змісту готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи в умовах воєнного стану* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 01 листопада 2023 р.) / Пенітенціарна академія України. Чернігів, 2023. С. 70–73.

Продовження додатка Ф

10. Діденко Р. О. Критерії оцінки готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Інноваційні підходи до розвитку компетентнісних якостей фахівців в умовах професійного становлення* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ізмаїл, 19–20 квітня 2024 р.) / Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія». Запоріжжя : АА Тандем, 2024. С. 307–310.

11. Діденко Р. О. Педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 25 квітня 2024 р.) / Пенітенціарна академія України. Чернігів, 2024. С. 368–371.

12. Діденко Р. О. Структура поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій». *Перспективи розвитку науки, освіти, технологій та суспільства в контексті євроінтеграції* : матеріали міжнародної науково-практичної конф. (м. Рівне, 2 травня 2024 р.) / Центр фінансово-економічних наукових досліджень. Рівне, 2024. С. 13–14.

13. Діденко Р. О. Критерії та показники професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти* : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конф. (м. Львів, 9–10 березня 2025 р.) / Львівський науковий форум. Львів, 2025. С. 31–33.

14. Діденко Р. О. Результати дослідження результативності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. *Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти* : матеріали XIV Міжнародної науково-

Завершення додатка Ф

практичної конференції (м. Львів, 9–10 квітня 2025 р.) / Львівський науковий форум. Львів, 2025. С. 26–28.

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

15. Діденко Р. О. Методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій. Хмельницький : Друкарня Polylux, 2025. 106 с.

ДОДАТОК Х
ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Апробація проміжних і кінцевих результатів дослідження відбувалася шляхом участі дисертанта у міжнародних науково-практичних конференціях:

1. X Міжнародна науково-практична конференція «Філософські аспекти професійної освіти» (Херсон – Кропивницький, Херсонський державний аграрно-економічний університет, 2022), дистанційна форма участі. Тема доповіді: *Актуальні питання підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій*.

2. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану» (Чернігів, Академія Державної пенітенціарної служби, 2023), дистанційна форма участі. Тема доповіді: *Зарубіжний досвід підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій*.

3. II Міжнародна міждисциплінарна науково-практична конференція «Відкрита наука України: візійний дискурс в умовах воєнного стану» (Ужгород, Ужгородський національний університет, 2023), дистанційна форма участі. Тема доповіді: *Європейський досвід підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій*.

4. III Міжнародна науково-практична конференція «Інтеграція теорії у практику: проблеми, пошуки, перспективи в умовах воєнного стану» (Чернігів, Пенітенціарна академія України, 2023), дистанційна форма участі. Тема доповіді: *Особливості змісту готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій*.

5. VIII Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні підходи до розвитку компетентнісних якостей фахівців в умовах професійного становлення» (Ізмаїл, Дунайський інститут Національного університету

Завершення додатка Х

«Одеська морська академія», 2024), дистанційна форма участі. Тема доповіді: *Критерії оцінки готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій*.

6. ІІ Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану» (Чернігів, Пенітенціарна академія України, 2024), дистанційна форма участі. Тема доповіді: *Педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій*.

7. Міжнародна науково-практична конференція «Перспективи розвитку науки, освіти, технологій та суспільства в контексті євроінтеграції» (Рівне, Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 2024), дистанційна форма участі. Тема доповіді: *Структура поняття «професійна готовність майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій*.

8. XIV Міжнародна науково-практична конференція «Теоретичні та практичні аспекти розвитку науки та освіти» (Львів, Львівський науковий форум, 2025), дистанційна форма участі. Тема доповіді: *Критерії та показники професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій*.

9. XIV Міжнародна науково-практична конференція «Практичні та теоретичні питання розвитку науки та освіти» (Львів, Львівський науковий форум, 2025), дистанційна форма участі. Тема доповіді: *Результати дослідження результативності педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій*.

ДОДАТОК Ц
ДОВІДКИ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ

Продовження додатка Ц

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
IVAN FRANKO NATIONAL UNIVERSITY OF LVIV

вул. Університетська. І, м. Львів. 79000. Україна
тел./факс (032) 261-60-48, тел. 260-34-02
http://www.lnu.edu.ua. e-mail:lnu@lnu.edu.ua
Код ЄДРПОУ 02070987 Державна Казначейська служба України
МФО 820172. р.р. UA 468201720343101002200001061
№ свідоцтва 17701483, ін. под. № 020709813029
Валютний рахунок UA613223130000026009000028110,
UA273223130000026005000028567 в Укрексімбанку
м. Львова МФО 322313
№ 735-9 від 28.02.2025

1, Universytetska Str., Lviv, 79000. Ukraine
Phone Fax: +38 (032) 261-60-48, 260-34-02
http://www.lnu.edu.ua, e-mail: lnu@lnu.edu.ua
Code EDRPOU 02070987 State Treasury Service of Ukraine
MFC 820172. SettlementAcc. UA 468201720343101002200001061
Certificate No. 17701483.Tax IN020709813029
Foreign Currency Acc.No. UA613223130000026009000028110,
UA273223130000026005000028567
in Lviv Branch of Ukreximbank MFO 322313
на № _____ від _____

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційної роботи
Діденка Ростислава Олександровича
на тему «Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Впровадження результатів дисертаційного дослідження Діденка Ростислава Олександровича на тему «Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» здійснювалося впродовж 2024–2025 років на базі кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка.

У процесі дослідження розроблено та апробовано методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, а також тренінг «Медіа, дипломатія, стратегія: сучасні виклики міжнародних комунікацій» у форматі інтерактивних лекцій, кейс-стаді, рольових ігор та практичних завдань, під час якого студенти отримали практичні навички роботи зі стратегічними комунікаціями, навчалися розпізнавати інформаційні маніпуляції та реагувати на них, розвинули здатність працювати в кризових умовах та формувати міжнародний імідж держави.

Результати дисертаційного дослідження Діденка Р. О. обговорювалися на засіданні кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, де отримали схвальну оцінку.

Впровадження запропонованих рекомендацій та тренінгу створюють умови для ефективної підготовки студентів до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Перший проректор
Львівського національного університету
імені Івана Франка, доцент Андрій ГУКАЛЮК

Продовження додатка Ц

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9
Телефон: 234-11-08
E-mail:rector@npu.edu.ua; код ЄДРПОУ 44807628

02.06.2025 № 307

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
здобувача ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
Діденка Ростислава Олександровича
«Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Довідка засвідчує факт впровадження матеріалів дисертаційного дослідження Діденка Р. О. в освітній процес Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, зокрема кафедри історії міжнародних відносин та гуманітарних дисциплін Історичного факультету.

Під час планування й організації професійної підготовки майбутніх фахівців (галузь знань 29 «Міжнародні відносини», спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», освітній рівень – бакалавр) були впроваджені методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій, а також тренінг «Медіа, дипломатія, стратегія: сучасні виклики міжнародних комунікацій» у форматі інтерактивних лекцій, кейс-стаді, рольових ігор та практичних завдань, під час якого студенти отримали практичні навички роботи зі стратегічними комунікаціями, навчались розпізнавати інформаційні маніпуляції та реагувати на них, розвинули здатність працювати в кризових умовах й формувати міжнародний імідж держави.

Також зреалізовано анкетування викладачів кафедри історії міжнародних відносин та гуманітарних дисциплін з метою визначення ефективних заходів для покращення підготовки фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Упровадження запропонованих Діденком Р. О. рекомендацій та тренінгу створюють умови для ефективної підготовки студентів до роботи в системі стратегічних комунікацій.

Продовження додатка Ц

Науково-педагогічні працівники, які задіяні у впровадженні, констатують позитивний ефект від використання результатів дисертаційного дослідження Діденка Р. О.

Результати дослідження розглянуто на засіданні кафедри історії міжнародних відносин та гуманітарних дисциплін (протокол № 7 від 28.05.2025 р.).

Завідувач кафедри історії міжнародних відносин
та гуманітарних дисциплін,
доктор історичних наук, професор Борис ГУМЕНЮК

Проректор з наукової роботи,
доктор фізико-математичних наук, професор Григорій ТОРБІН

Продовження додатка Ц

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
вул. Інститутська 11, Хмельницький-16, 29016, тел.: (0382) 67-02-76, факс: (0382) 67-42-65
e-mail: centr@khmnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02071234

13.01.2026 № 67-07-48 На № _____ від _____

ДОВІДКА

щодо впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача **Діденка Ростислава Олександровича** на тему «Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій», представленої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Результати дисертаційного дослідження Діденка Р. О. на тему «Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій» впроваджувалися в освітній процес впродовж 2024–2025 років під час підготовки здобувачів освіти за спеціальністю «291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Дисертантом Діденком Р. О. впродовж зазначеного періоду розроблено методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій; розроблено та апробовано тренінг «Медіа, дипломатія, стратегія: сучасні виклики міжнародних комунікацій» у форматі інтерактивних лекцій, кейс-стаді, рольових ігор та практичних завдань, під час якого студенти отримали практичні навички роботи зі стратегічними комунікаціями, навчалися розпізнавати інформаційні маніпуляції та реагувати на них, розвинули здатність працювати в кризових умовах та формувати міжнародний імідж держави.

Результати узагальнення ефективності запропонованих Діденком Р. О. рекомендацій та інших авторських новацій свідчать про те, що вони є достатньо обґрунтованими та доцільними для застосування у процесі підготовки здобувачів вищої освіти. Навчально-методичні матеріали були схвально оцінені викладачами спеціальності.

Практика впровадження підтвердила актуальність дисертаційного дослідження, відповідність реальним потребам науки, практики, інтересам особистості, та його ефективність в підвищенні якості професійної підготовки фахівців міжнародних відносин.

Проректор з наукової роботи Олег СИНЮК

ХНУ. Зам. № 23/25, т. 2000, 2025

Продовження додатка Ц

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО (ВІЙСЬКОВА ЧАСТИНА 9960)

вул. Шевченка, 46, Хмельницький, 29007, тел./факс: (0382) 65-27-09, 72-08-02
E-mail: nadpsu@dpsu.gov.ua, сайт: https://nadpsu.edu.ua, код згідно з ЄДРПОУ 14321481

19 01 2026 р. № 0157

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник ректора (проректор)
з наукової роботи
полковник Сергій БІЛЯВЕЦЬ
19 01 2026 року

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження
Діденка Ростислава Олександровича на тему «Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій»

Комісія у складі:

заступника голови комісії – старшого наукового співробітника науково-дослідного відділення озброєння та матеріально-технічного забезпечення діяльності Держприкордонслужби України працівника Василя КРАВЧУКА;

членів комісії:

професора кафедри прикордонної безпеки полковника Олега ФАРІОНА;

професора кафедри управління працівника Анатолія МИСИКА;

професора кафедри бойового застосування сил оборони полковника Антона ДАЦКОВА;

доцента кафедри прикордонної служби працівника Василя БАРАТЮКА;

професора кафедри прикордонного контролю полковника Віктора БЕРЕЗЮКА;

професора кафедри загальновійськових дисциплін підполковника Вадима НЕРОБИ;

секретаря комісії – старшого наукового співробітника науково-організаційного відділу працівника Володимира КОРЧЕВА

встановила та засвідчує, що результати дисертації «Підготовка майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій», впроваджено в освітній процес НАДПСУ на кафедрі психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін.

Завершення додатка Ц

Методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам щодо формування професійної готовності майбутніх фахівців міжнародних відносин до роботи в системі стратегічних комунікацій впроваджені:

в навчальну дисципліну «Українська мова за професійним спрямуванням», а саме: тема № 10 «Стратегічні комунікації», заняття № 1 «Стратегічні комунікації та наративи», заняття № 2 «Пропаганда та шляхи її протидії»;

в навчальну дисципліну «Соціологія, етика, естетика та релігієзнавство», а саме: тема № 10 «Суспільство як соціальна система та соціологія особистості», заняття № 1 «Соціологічний аналіз суспільства та соціологія особистост».

Також до змісту навчальної дисципліни «Стратегічні комунікації» введено ситуативні завдання проблемного характеру, що передбачають розвиток у здобувачів вищої освіти критичного мислення, аналізу медіаконтенту, розпізнавання інформаційних маніпуляцій та фейкових повідомлень, а також формування стійкості до дезінформації.

Використання матеріалів дисертації сприяє якісному проведенню навчальних занять та розширює сферу знань здобувачів вищої освіти Національної академії Державної прикордонної служби України щодо планування службово-бойової діяльності органів (підрозділів) Державної прикордонної служби України.

Голова комісії:	працівник	Василь КРАВЧУК
Члени комісії:	полковник	Олег ФАРІОН
	працівник	Анатолій МИСИК
	полковник	Антон ДАЦКОВ
	працівник	Василь БАРАТЮК
	полковник	Віктор БЕРЕЗЮК
	підполковник	Вадим НЕРОБА
Секретар комісії:	працівник	Володимир КОРЧЕВ

17 01 2026 р.